

BUSKSKVETTEN

2008 * 24. årgang

MANDARINAND

Organ for Norsk Ornitologisk Forening
Avdeling Buskerud

REDAKSJONELT:

REDAKTØR: Jens Erik Nygård
Brinken 19
3400 Lier
Epost : jenygard@online.no

Stoff til Buskskvetten sendes fortrinnsvis direkte til redaktøren. Manuskripter leveres via epost. Stoff med ferdig layout kan med fordel leveres som pdf-fil. Buskskvetten blir utgitt som nett-tidskrift. Etter årets slutt blir det produsert en PDF-fil med forside og innholdsfortegnelse.

NOF AVD. BUSKERUDS STYRE 2008

Leder:	Egil Mikalsen	Øvre Eiker I.l.
Styremedlem:	Hans-Jørgen Nilsen	Øvre Eiker I.l.
Styremedlem:	Terje Bakken	Øvre Eiker I.l.
Styremedlem	Jan Mjåland	D.O. I.l.
Styremedlem:	Knut-Åge Bergerud	D.O. I.l
Kasserer:	Anne Sørensen	Øvre Eiker I.l
Revisor:	Per Øystein Klunderud	Øvre Eiker I.l.

Medlemskap :

Man blir medlem av NOF avd. Buskerud gjennom et av lokallagene. Fylkesavdelingens aktivitet består av styret, LRSK og redaksjonen av Buskskvetten og nettsidene.

Mandarinanda på forsiden er fotografert av Jens Erik Nygård.
Den ble fotografert på Sætre i Hurum 11.10.2008.

Innhold :

Side 4	Overvåking av overvintrende vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud: Oppsummeringer etter overvåkningsperiodene 1990 - 2000 og 2003 - 2007.	B.H. Larsen, K. Myrmo og V. Ree B.H. Larsen, K. Myrmo og V. Ree
Side 24	Vannfugltellinger i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud 11. januar 2008.	
Side 35	Hønsehauk i Buskerud. Avgang av reir og skogbrukets rolle	Thor Erik Jelstad
Side 44	Årsmelding fra styret i NOF Buskerud	Egil Mikalsen
Side 46	Den årlige vårturen til våtmarkene i Nordre Tyrifjorden-området lørdag 12. april 2008.	
Side 47	Et felles overnattingssted for ravn <i>Corvus corax</i> gjennom ti vintre.	Bjørn Harald Larsen og Viggo Ree
Side 53	Sjeldne fugler i Buskerud 2007	Eivind Østbye og Olav Sâtvedt
Side 70	Sjøfuglregistreringer langs kysten av Buskerud 2007	Steinar Stueflotten
Side 81	Årsrapport 2008. Fiskeørnprosjektet i Buskerud 2007 - 2011	T. Andersen, E. Tollefsen og H. Bergø
Side 95	Observasjoner av fiskeørn. Rapport fra et fiskeørnreir i Kongsberg kommune.	Steinar Stueflotten Kjell A. Dokka
Side 114	Fuglelivet i Linnestranda naturreservat. Rapport 2007	Jens Erik Nygård
Side 127	Fugler ved Fiskumvannet 2007	Terje Bakken
Side 139	Kongeørn i Buskerud - rapport fra kartleggingsarbeidet i 2008	Thor E. Jelstad, Lars E. Furusest, Per Furusest og Martin Lindal

REINESKARVET, 2008

BILLEDGALLERI

Alle bilder
Andrew W. Clarke

Overvåking av overvintrende vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud: Oppsummeringer etter overvåkingsperiodene 1990-2000 og 2003-2007

Av Bjørn Harald Larsen, Kendt Myrmo og Viggo Ree

En ny 5-sesongers periode (2003-2007) med overvåking av overvintrende vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget er gjennomført av Hole og Ringerike lokallag av Norsk Ornitologisk Forening (NOF). En sammenligning av denne perioden med foregående overvåkingsperiode, som gikk over 11 vintersesonger – fra 1990 til 2000, viser følgende viktige trekk i utviklingen av vinterbestandene av vannfugl i området:

- Sangsvanebestanden er i klar tilbakegang, og særlig den siste vinteren i overvåkingen (2007) var bestanden lav på tross av gunstig vinterklima og issituasjon. I noe mindre grad gjelder dette også for knoppsvane, kanadagås og fossekall. For fossekallens del kan dette skyldes at mange småelver og bekker i området har vært åpne under tellingene de siste vintrene.
- Enkelte arter hadde svært høye vinterbestander på første halvdel av 1990-tallet på grunn av flere påfølgende milde vintrer, og etter en markant tilbakegang til litt ut på 2000-tallet har bestandene nå stabilisert seg, eller øker svakt. Dette gjelder særlig for stokkand og kvinand. Laksand har en ganske stabil vinterbestand i området, med en tendens til høyere bestand i den siste overvåkingsperioden.
- Flere vannfuglarter som etablerte seg med vinterbestander i området på første halvdel av 1990-tallet i forbindelse med en rekke milde vintrer, har etter en periode med ustabile bestander stabilisert seg på et så høyt nivå at vassdraget nå er av de aller viktigste vinterområdene for disse artene i Sørøst-Norge. Dette gjelder toppand og sothøne. Storskarv kan være en art som følger samme utvikling, med hele 66 individer registrert i januar 2007.

Overvåkingen av overvintrende vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud ble gjenopptatt i januar 2003 etter at overvåkingen ble avsluttet i 2000 – etter 11 års tellinger av overvintrende vannfugl i vassdraget. Formålet med overvåkingen er først og fremst å følge utviklingen i sangsvanebestanden i et av artens viktigste vinterområder i Norge. Det var forutsatt at overvåkingen skulle vare i 5 nye år, og nå er også denne perioden over. Overvåkingen skjer i regi av NOF, Hole og Ringerike lokallag. Tellingene i den nye 5-årsperioden har blitt rapportert fortløpende gjennom artikler i Buskskvetten (Larsen m. fl. 2003, Larsen & Myrmo 2004, Larsen m. fl. 2006, Larsen m. fl. 2007).

En rekke personer har deltatt i tellingene i løpet av disse 16 vintrene. Forfatterne har stort sett vært med de fleste år. I tillegg har følgende deltatt ett eller flere år: Tonny Andersen (1995, 1996, 1997), Geir Gaarder (1992), Anders Hals (1990, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998), Jon Ludvig Hals (1998, 1999, 2000), Henrik Jensen (1992, 1993), Torkild Svorkmo-Lundberg (1995, 1996, 1997, 1999) og Thor Østbye (1993). Alle takkes for sine bidrag.

Dekker nesten alt åpent vann i vassdraget

Tellingene omfatter Sperillen (så sant det finnes åpent vann her), Begna fra fylkesgrensa mot Oppland ved Tørrisplassen til Hønefoss, Randselva, Storelva, Tyrifjorden med unntak av Holsfjorden, Drammenselva, Fiskumvannet, Vestfosselva og Loselva. I tillegg blir også de nedre 500 m av Snarumselva dekket fra Gravfoss og inkluderes i strekningen Sporvind til Katfoss i Drammenselva. Tellingene foregår ved å registrere fra faste tellepunkt som gir god utsikt over elvestrekningene/gruntvannsområdene. Kortere strekninger av Randselva, Begna og Vestfosselva sjekkes i tillegg for å få tilfredsstillende dekning.

Ikke hele Drammenselva blir dekt av våre tellinger. Mellom Hellefoss og Embretsfoss blir det kun registrert fra brua i Skotselva og ved Åmot. Tellingene på elvestrekningene som ikke blir dekt på 1990-tallet viste små antall av kvinand, laksand og knoppsvane, og det er også potensial for sangsvane og toppand på strekningen.

Noen generelle utviklingstrekk

De første årene av overvåkingen kom flere unormalt milde vintrer på hverandre, særlig 1989/90, 1991/92 og 1992/93 var til dels ekstremt milde vintersesonger. Etter midten av 1990-tallet ble det noen gode, gammeldagse vintrer – der spesielt 1995/96 og 1996/97 hadde lange perioder med streng vinterkulde. Deretter fulgte en ny periode med mange milde vintrer, før det på begynnelsen av 2000-tallet igjen slo til med noen harde vintrer. Vinteren 2002/03 var gjenfrysingen i vassdraget den mest omfattende siden siste halvdel av 1980-tallet. De siste årene har vi igjen opplevd flere til dels svært milde vintrer – og særlig har førjulsvintrene vært usedvanlig milde.

I innlandet vil dette i større grad enn langs kysten gjenspeile seg i tilsvarende svingninger i bestandene av overvintrende vannfugl. Ingen arter ser ut til å slippe unna, selv om kanskje kvinand og laksand er mer hardføre enn for eksempel svaner, gjess og måker. Enkelte vintrer har imidlertid fossekallen hatt større bestander dess kaldere det har vært, men uten at dette heller har vært noen regel. En forklaring på dette er at flere fossekallområder oppholder seg i små elver og bekker når forholdene tillater det – dvs i milde vintrer. Noen viktige fossekallområder må gås for å få gode tall, for eksempel strekningen Gravfoss til Sporvind langs Drammenselva, og dette har bare blitt prioritert enkelte år. Det er derfor større usikkerhet knyttet til antallsvariasjonen fra år til år for denne arten.

Tabell 1 viser gjennomsnittlige antall vannfugler og andefugler fordelt på 3 perioder (1990-1995, 1996-2000 og 2003-2007), samt hvor mange arter som ble sett innenfor perioden og antall registrerte arter samlet sett etter utgangen av hver periode. Tabellen illustrerer hvordan flere arter opplevde en kraftig desimering av vinterbestanden etter de harde vintrene i 1995/96 og 1996/97. For de fleste artene har også nedgangen fortsatt fram til perioden 2003-2007. Antall registrerte arter var derimot på sitt høyeste på siste halvdel av 1990-tallet, og det er interessant også å se at så mye som 7 arter som ikke ble registrert i perioden 1990-2000, ble observert i den siste overvåkingsperioden. Noe av årsaken til dette ligger i en økende tendens til at vinddrevne fugler, slik som vipe og krykkje, har blitt sett de siste årene som en følge av hyppigere vinterstormer.

Tabell 1. Gjennomsnittlig antall vannfugler og andefugler totalt registrert under tellinger i januar i periodene 1990-1995, 1996-2000 og 2003-2007, samt antall arter registrert innenfor hver periode og totalt ved utgangen av hver periode.

PERIODE	VANNFUGL TOTALT	ANDEFUGL TOTALT	ANTALL ARTER	ARTER TOTALT
1990-1995	3497,0	3028,7	23	23
1996-2000	2995,4	2421,8	26	33
2003-2007	2774,6	2168,2	26	40

Artsgjennomgang

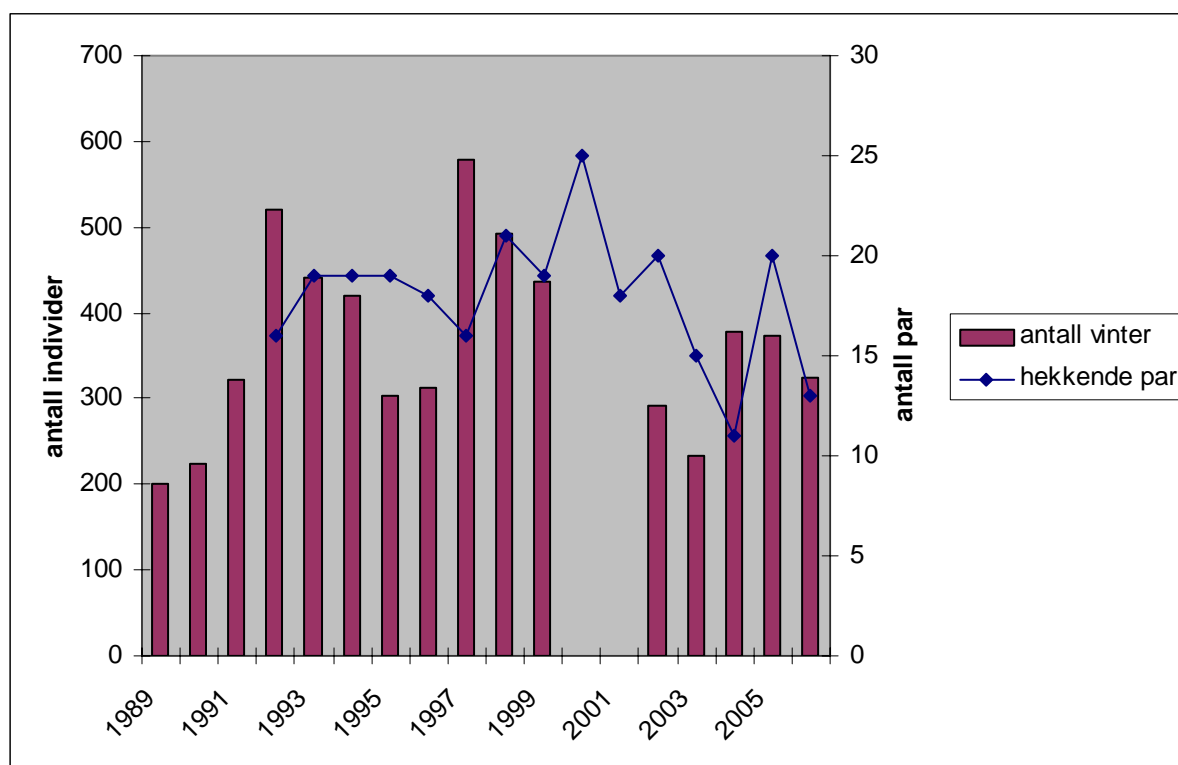
Nedenfor er bestandsutviklingen for arter med regulære vinterbestander av en viss størrelse i overvåkingsområdet gjennomgått.

Knoppsvane *Cygnus olor*

Status: Vanlig og tallrik overvintringsart i overvåkingsområdet. Nedgang etter en bestandstopp på slutten av 1990-tallet.

Knoppsvane var i en ekspansjonsfase i Nordre Tyrifjorden da overvåkingen ble igangsatt i januar 1990. Bestanden økte kraftig fram til og med vinteren 1993, da over 500 fugler ble registrert. Så fulgte noen år med stagnasjon og tilbakegang i antall knoppsvaner, før en ny økning skjedde fram mot vinteren 1997/98, da bestanden var på sitt største i overvåkingsperioden – med nærmere 600 individer. I perioden 1999-2004 skjedde det en ganske dramatisk nedgang i antall overvintrende knoppsvaner, og bunnen ble nådd i januar 2004 med bare 233 individer. De siste tre årene har imidlertid bestanden stabilisert seg igjen på et noe høyere nivå; med mellom 320 og 380 fugler.

Dette er en art som hekker vanlig i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem og forsøker å overvintre så nær hekkeplassene som mulig. I tillegg rekrutteres trolig vinterbestanden fra hekkeplassene på Hadeland (i noen grad, de fleste overvintrer dog lokalt i Randsfjorden), samt Fiskumvannet og andre mindre betydelige hekkeplasser nedetter Drammensvassdraget. Det kan derfor være interessant å se på utviklingen i hekkebestanden av knoppsvane i Nordre Tyrifjorden, som har blitt fulgt i perioden 1992-2006, for å se om det er noen overensstemmelse mellom hekkebestand og vinterbestand – eller om det er andre faktorer som regulerer vinterbestanden i området.

Figur 1. Antall overvintrende knoppsvaner under midtvintertellingene av vannfugl i nedre/østre Buskerud i perioden 1990-2000 og 2003-2007, sammenlignet med antall hekkende par i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem den foregående sommeren.

Figur 1 viser ikke noe spesielt godt sammenfall mellom vinterbestanden i nedre del av Drammensvassdraget og hekkebestanden i Nordre Tyrifjorden sommeren i forveien (1989 = vinteren 1989/90 osv.) fra år til år – men utviklingstrenden i hekkebestanden kan i noen grad også leses ut av antall overvintrende knoppsvaner. Hekkebestanden økte fram til og med år 2000, dvs. fram til to år

etter at vinterbestanden kuliminerte. Med noen år til år-variasjoner har trenden vært nedgang i hekkebestanden, som i vinterbestanden, på 2000-tallet.

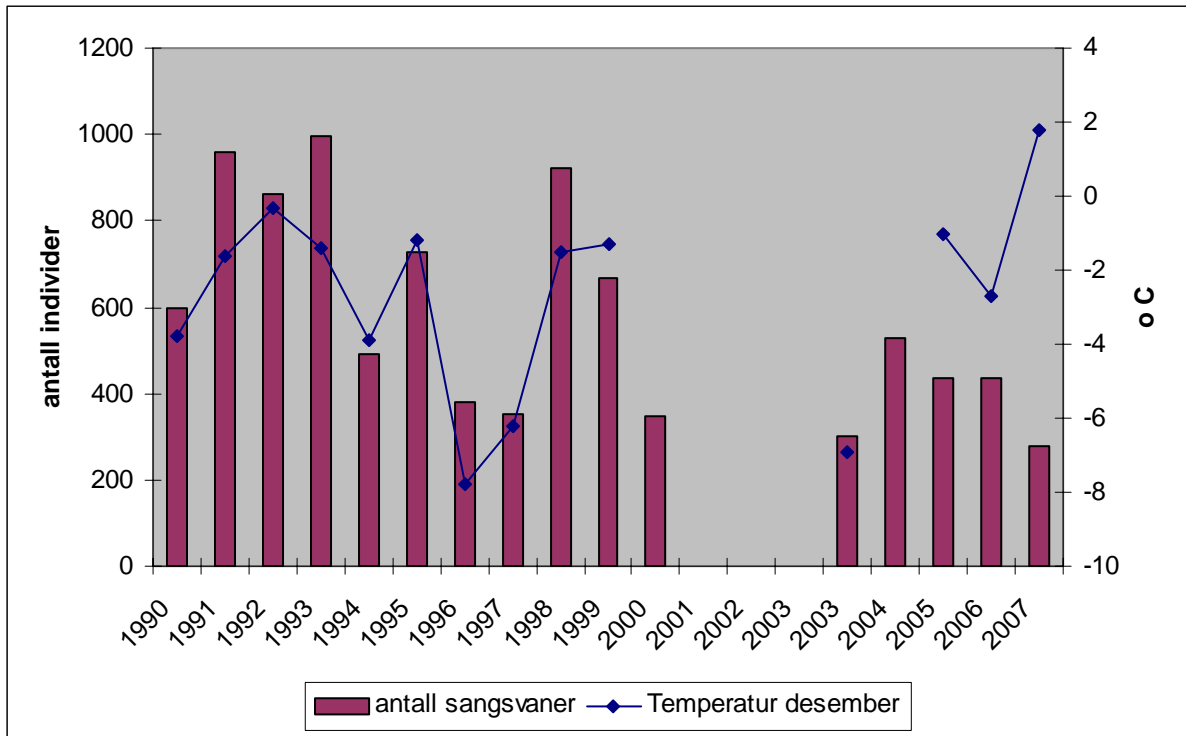
Figur 2. Beitende knoppsvaner den 16.01.1998 på Tyrifjorden-siden av Kroksund – mellom øyene Sundøya og Slettøya ved Sundvollen i Hole. Dette er en viktig lokalitet for knoppsvanene på seinhøsten, like før isen legger seg i Steinsfjorden, og omkring isgang tidlig på våren. © Viggo Ree.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Status: Tallrik vintergjest i nedre del av Drammensvassdraget. Bestanden økte fram til 1998-1999, men har siden avtatt i antall.

De siste vintrene har antall overvintrende sangsvaner i det undersøkte området ligget på mellom en tredjedel og en fjerdedel av bestanden tidlig på 1990-tallet. Nedgangen fra rekordåret 1993 til 2007 er på hele 72 %. På tross av flere milde vintre de siste årene fortsetter bestanden å avta. De fire siste vintrene har de beste beiteområdene for arten, slik som Nordfjorden, Sælabonn, områdene nord for Vikersund og Langstøa i Begna vært så å si isfrie under våre tellinger, men dette til tross blir sangsvanene færre og færre.

Forklaringen på tilbakegangen ligger sannsynligvis i næringstilgangen på våre vinterlokaliteter, da vinterbestanden i Nordvest-Europa som helhet trolig er stabil eller i det minste bare i svak nedgang. Kanskje kan det også være en del av bildet at svanene med mildere vintre vil forsøke å overvintre stadig nærmere hekkeområdene. I Oppland har vinterbestanden av sangsvane økt fra under 50 individer før vinteren 1991/92 til 250-460 individer på 2000-tallet – med det høyeste antallet vinteren 2004/05 (Opheim i manus). Også i øvre del av Hallingdalsvassdraget økte vinterbestanden av sangsvane gjennom 1990-tallet, med det høyeste antall vinteren 1998/99 (Lilleli & Håheim 1999) – i en periode med bestandsnedgang i nedre/østre Buskerud. Også lenger øst på Østlandet, i Glommavassdraget, er tendensen den samme, med en dramatisk nedgang i vinterbestanden i Akershusdelen av vassdraget etter en bestandstopp på slutten av 1990-tallet (Larsen 2006), mens det er registrert en økning lokalt i nordre del av vassdraget (i Hedmark og Sør-Trøndelag).

Figur 3. Antall registrerte sangsvaner under midtvintertellingene av vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud i periodene 1990-2000 og 2003-2007, sammenlignet med gjennomsnittstemperaturen for desember samme vinter på DNMI sin målestasjonen i Drammen. Temperaturdata mangler fra 2000 og 2004.

Men det er også slik at det i løpet av overvåkingsperioden har skjedd store endringer i bestanden i takt med vinterklimaet, i det minste i perioden 1990-1999. Vintrene 1993/94, 1995/96 og 1996/97 skilte seg klart ut på 1990-tallet som de hardeste sesongene (det er særlig desember og januar som er viktige i denne sammenheng). Dette var også de årene med færrest overvintrende sangsvaner i overvåkingsområdet. Fra og med 2000 endret dette seg, og etter det har det ikke vært mulig å se noen sammenheng mellom vinterklimaet og bestandsstørrelsen i nedre/østre Buskerud.

Fortsatt er ikke de internasjonale tellingene av sangsvane i januar 2000 og januar 2005 rapportert. Det foreligger derfor ikke oppdaterte bestandsvurderinger verken for den vestpalearktiske vinterbestanden eller den norske vinterbestanden. Tidlig på 1990-tallet lå opp mot 15-20 % av alle overvintrende sangsvaner i Norge i overvåkingsområdet (Larsen 1996b). De siste årene er denne andelen redusert til mellom 5 og 10 %. I denne perioden var det også flere lokaliteter i overvåkingsområdet som var av internasjonal betydning for sangsvane (jevnlige forekomst av mer enn 1 % av biogeografisk populasjon). Dette gjaldt Nordre Tyrifjorden (høst/tidlig vinter) og Vikersund/Bergsjø-området (midtvinter), kanskje også Begna mellom Hallingby og Hen (midtvinter) i en periode omkring 1990. Nå er det ikke lenger noen lokaliteter i overvåkingsområdet som kvalifiserer til betegnelsen internasjonalt viktig område for sangsvane.

Kanadagås *Branta canadensis*

Status: Tidligere ganske vanlig og tallrik overvintringsart, som har blitt langt mer fåtallig de siste 5-10 årene.

I 1990-årene var vinterbestanden av kanadagås langt høyere enn i den siste overvåkingsperioden på 2000-tallet (se Tabell 2). Det kan nå se ut til at antall overvintrende kanadagjess har stabilisert seg på mellom 20 og 30 individer, mens vi i de beste årene på 1990-tallet (1992, 1993 og 1998) registrerte en bestand på over 100 fugler. På 1990-tallet var det gjerne ved Vikersund, i Bergsjø og i nedre del av Drammenselva (omkring Gulskogen) at de store flokkene med kanadagjess ble påtruffet vinterstid. De

siste årene har arten blitt registrert spredt i hele overvåkingsområdet, gjerne med det største antallet i Steinsfjorden eller østre del av Tyrifjorden dersom det er isfrie lokaliteter her.

Brunnakke *Anas penelope*

Status: Vanligvis en svært fåtallig og sjelden overvintrende art i Buskerud, men registrert i uvanlig store antall i Steinsfjorden i nesten hele januar 2007.

Brunnakke er registrert i 5 av de 16 vintre vi har utført vannfugltellinger i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud. Vanligvis blir bare ett eller to individer funnet når tellingene gjennomføres i midten av januar. Men et par uker tidligere kan det ligge flokker på over 50 fugler i Steinsfjorden hvis de viktigste lokalitetene der er isfrie (Vikbukta og Steinsvika). Noen år, når is- og klimaforholdene er spesielt gunstige - slik som vinteren 2006/07, kan flokkene drøye et stykke ut i januar. Det ble da registrert 27 individer spredt i Steinsfjorden 10.01. og 19 fugler i Steinsvika 21.01.

Stokkand *Anas platyrhynchos*

Status: Vanlig art om vinteren i hele vassdraget, tallrikest i nedre del. Etter en markant bestandstopp omkring 1992/93 har vinterbestanden de siste årene stabilisert seg på mellom 700 og 800 fugler.

Vinterbestanden av stokkand varierte mye med vinterklimaet på 1990-tallet, med en kraftig økning under de milde vintrene fra 1990 til 1993. I særlig harde vintre reduseres bestanden mye, og fimbulvinteren 2002/03 ble det ikke funnet mer enn i overkant av 200 stokkender i hele vassdraget. I årene etterpå har bestanden vært stabil på mellom 700 og 800 fugler.

Stokkendene samles på tradisjonelle overvintringslokaliteter. I noen områder er grunnen til dette et godt næringstilbud, slik som for eksempel i Drammenselva ved Mjøndalen, ved Åmot og på Bergsjø, samt nedre del av Randselva og Storelva. På andre lokaliteter er en medvirkende årsak at fuglene føres. Dette gjelder for eksempel i Storelva ved Hønefoss og i nedre del av Drammenselva. Tidligere var det også en stor stokkandflokk ved Vikersund vinterstid, men etter at man gikk ut i lokalavisa og frarådet folk å føre fuglene ved Vikersundbrua, er det nå få stokkender som tilbringer vinteren her. Det samme gjelder for øvrig for knoppsvane.

Tabell 2. Gjennomsnittstall for periodene 1990-1995, 1996-2000 og 2003-2007 for de vanligste overvintringsartene i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud.

Art	1990-1995	1996-2000	2003-2007
KNOPPSVANE	354,7	424,4	320,0
SANGSVANE	733,0	534,4	395,4
KANADAGÅS	87,5	26,0	19,8
STOKKAND	813,0	758,6	638,8
TOPPAND	55,7	60,2	190,4
KVINAND	828,0	492,0	459,2
LAKSAND	120,7	125,0	136,4
SOTHØNE	3,0	15,6	28,8
FISKEMÅKE	16,8	8,6	19,3
GRÅMÅKE	384,8	468,0	479,8
SVARTBAK	10,0	25,0	12,0
FOSSEKALL	47,0	51,0	23,0

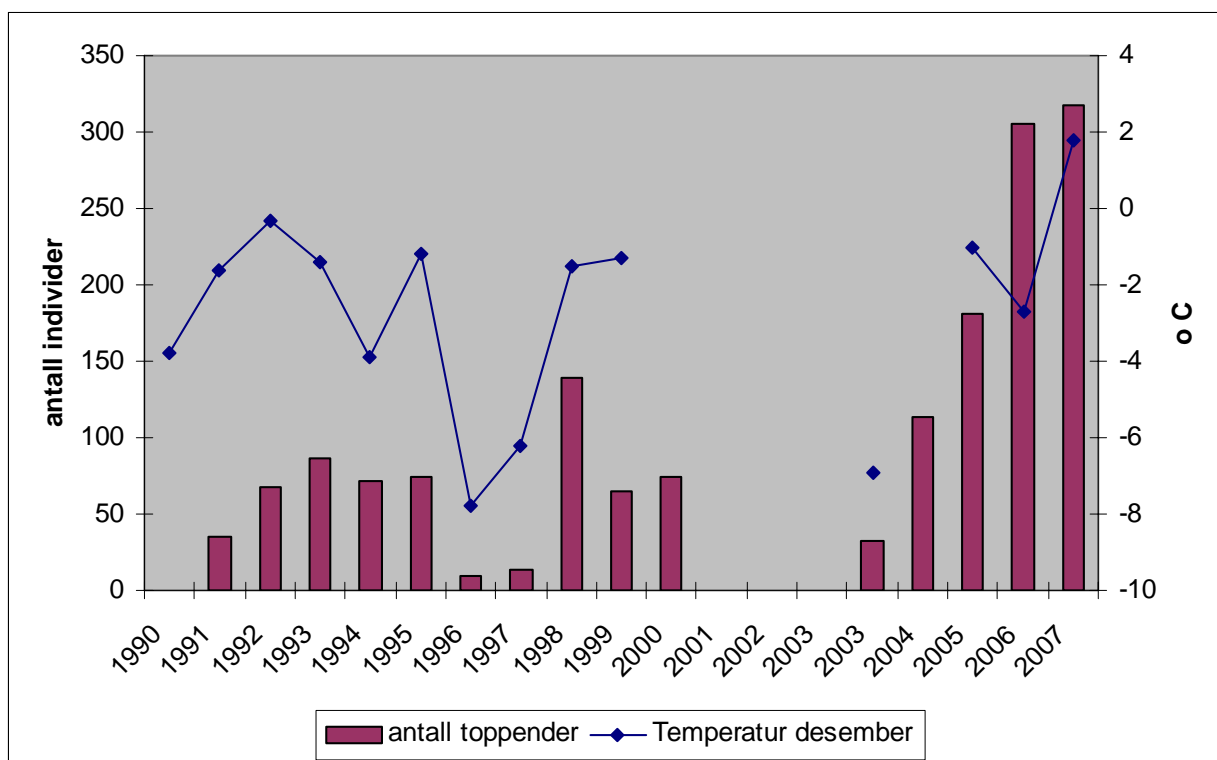
Toppand *Aythya fuligula*

Status: Regulær overvintringsart først fra og med vinteren 1990/91. En kraftig økning de siste 2-3 årene gjør at området nå er av de viktigste overvintringsområdene i Sørøst-Norge.

Toppand er en forholdsvis ny vintergjest i vassdragene i Buskerud, og det var først vinteren 1990/91 arten ble observert i noe antall. Etter å ha vært fåtallig utover på 1990-tallet, nådde antallet over 100 individer første gang i 1998. Men i likhet med kanadagåsa er toppanda sårbar for harde vintre, og i 2003 ble bestanden redusert til 1991-nivå igjen. Men siden har bestanden tatt seg kraftig opp fra år til år, og i 2006 og 2007 nådde antallet over 300 individer.

Tidligere stod Midt-Telemark i en særstilling når det gjaldt antall overvintrende toppender i innlandet i Sørøst-Norge. Nå ligger antallet i Drammensvassdraget på det samme nivået som i de beste årene i Midt-Telemark, omkring 1990 (Lindgaard 1992, Solvang 1997). Vi kjenner imidlertid ikke til hvordan utviklingen har vært her de siste vintrene. Men uansett er Drammensvassdraget nå et regionalt viktig overvintringsområde for arten.

Toppendene forflytter seg langsomt sørover i vassdraget i løpet av vinteren. På førjulsvinteren ligger en stor del av bestanden i Steinsfjorden, som vanligvis er islagt under våre tellinger. Utover i januar er Storøysundet, Sælabonn og Lerskallen nord for Vikersund ofte viktige lokaliteter, men på dette tidspunktet befinner de fleste fuglene seg i Drammenselva, hvor Bergsjø og strekningene Steinberg-Mjøndalen og Langesøya-Gulskogen er de viktigste lokalitetene.

Figur 4. Antall registrerte toppender under midtvintertellingene av vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud i periodene 1990-2000 og 2003-2007, sammenlignet med gjennomsnittstemperaturen for desember samme vinter på DNMI sin målestasjon i Drammen. Temperaturdata mangler fra 2000 og 2004.

Lappfiskand *Mergellus albellus*

Status: Tidligere en svært sjelden vintergjest, som de seinere årene har blitt registrert noe hyppigere, særlig i Begna og Nordfjorden.

Fram til vinteren 1997/98 hadde lappfiskanda bare blitt registrert ved to anledninger i forbindelse med denne overvåkingen; en hunn på Bergsjø 19.01.1991 og en hunn samme sted 16.01.1992. Etter 1998 har den imidlertid vært nesten årlig, og antallet har variert fra 2 til 5 individer. Flest fugler blir sett i Begna, og elvestrekningen rett sør for Bergsund utmerker seg spesielt (bl.a. 2 par i januar 2006). Også på Bergsjø og i Nordfjorden ses arten forholdsvis hyppig vinterstid. Alle registreringene i forbindelse med overvåkingen, samt ett funn fra slutten av februar i 2002, er vist i tabellen under. Ulikt mange andre sjeldne overvintringsarter, er tyngdepunktet for registreringene av lappfiskand i nordre del av overvåkingsområdet – særlig har det vært slik de siste årene. Kanskje ser vi også en tendens til at denne arten forsøker overvintring lenger nord og nærmere hekkeplassene pga mildere vinterklima.

Lokalitet	1991	1992	1998	1999	2000	2002	2004	2006	2007
Bergsund, Begna				2	2	3	3	4	
Mollvall, Begna								1	
Røsholmstranda, Tyrifjorden			1						2
Bergsjø, Drammenselva	1	1	2		1				

Kvinand *Bucephala clangula*

Status: Utbredt og stedsvis tallrik overvintrer i både elvene og innsjøene i overvåkingsområdet. Også denne arten hadde en tydelig bestandstopp på begynnelsen av 1990-tallet.

Siden 1996 har vinterbestanden av kvinand vært svært stabil i vassdraget, med unntak av den harde vinteren 2002/03, da bestanden var mer enn halvert. På første halvdel av 1990-tallet lå imidlertid antallet langt høyere, med over 1.000 individer det beste året (1992). I Oppland har vi sett en forskyvning i dette mønsteret, med en topp i antall overvintrende kvinender omkring midten av 1990-tallet, og en nedgang og stabilisering i antallet de siste årene (Opheim i manus). Trolig var det slik at de milde vintrene på første halvdel av 1990-tallet lokket kvinendene til å overvintre lenger nord i Drammensvassdraget, spesielt i Randsfjorden. Her ble de høyeste antallene registrert i Oppland – men også i øvre del av Begna.

De viktigste lokalitetene for arten i overvåkingsområdet varierer lite fra år til år, selv om gjenfrysningen av Tyrifjorden selvsagt gjør at det kan bli store forskjeller fra år til år her. Som regel er det Kongsstrømmen i Sperillen, nedre del av Storelva, Bergsjø og nedre del av Drammenselva som er kjerneområdene.

Laksand *Mergus merganser*

Status: Vanlig overvintringsart i hele vassdraget, men ikke like tallrik som de andre hardføre endene. Bestanden har vært svært stabil i hele overvåkingsperioden.

Laksandbestanden har vært påfallende stabil i overvåkingsperioden, med en bestanden på mellom 100 og 150 individer de fleste årene. I de hardeste vintrene har bestanden gått under 100 individer. I 2007 nådde antallet for første gang over 200 fugler. Det er en svak tendens til økning i bestanden i løpet av siste overvåkingsperiode.

Steinsfjorden har de største flokkene med laksand i milde vinter, slik som i 2005 og 2007. I harde vintre er derimot Drammenselva sør for Hokksund det viktigste tilholdsstedet for arten i vassdraget, sammen med Vikersund-Bergsjø-området. Også i de midtre delene av Begna kan det være bra med laksand når Steinsfjorden og store deler av Tyrifjorden er islagt.

Dvergdykker *Tachybaptus ruficollis*

Status: En regulær vintergjest i små antall i vassdragene i nedre og østre del av Buskerud. Færre fugler er registrert i siste overvåkingsperiode, og 2007 var første gang den ikke ble observert.

På 1990-tallet lå antall dvergdykkere som ble registrert under våre tellinger vanligvis på mellom 3 og 5 individer – i 1999 ble hele 8 individer funnet spredt rundt i de undersøkte vassdragene. I den siste overvåkingsperioden har bare 1-2 dvergdykkere blitt registrert hvert år, og 2007 ble det første året uten dvergdykkerobservasjoner overhodet.

Nedenfor er alle lokalitetene med observasjoner av dvergdykker i overvåkingsperioden 1990-2000 og 2003-2007 vist, samt en observasjon fra Vestfosselva i januar 2002 (Stueflotten m. fl. 2003).

Lokalitet	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	02	03	04	05	06
Bergsund, Begna	1							1								
Strømmen, Begna		1														
Røstby, Begna		1														
Hval, Begna			1	1					1							
Aslakrudmoen, Randselva				1												
Svarthølen (Viul), Randselva		2	1							1						
Hovsenga, Randselva				1	1	2	1	1		2						
Mælingen, Storelva															1	
Bergsjø, Drammenselva							1									
Åmot, Drammenselva									2	2	1		1	2		2
Skotselv, Drammenselva										1						
Langesøya, Drammenselva		1				1										
Smørgrav, Vestfosselva			2			1	1									
Langebru, Vestfosselva		1		1		1		2				1				
Haug, Vestfosselva													1			
Losmoen, Loselva										2						
Sum	1	6	4	4	1	5	3	4	3	8	1	1	2	2	1	2

Som det kan leses ut av tabellen var Begna og Randselva et viktig tilholdssted for dvergdykkere på 1990-tallet, men etter 1999 er ikke arten registrert i disse elvene vinterstid. Særlig var arten stabil ved Hovsenga omkring midten av decenniet. Også i Vestfosselva var det hyppige observasjoner på 1990-tallet, særlig sør for Langebru/Haug og rett nord for Vestfossen kraftverk ved Smørgrav – men også her har arten blitt borte (siste registrering vinteren 2002/03). Området omkring brua nedenfor Embretsfoss ved Åmot har etter hvert blitt artens viktigste vinterområde i vassdraget, og i Buskerud for øvrig; med 1-2 individer registrert nesten årlig i perioden 1998-2006. For øvrig har dvergdykker også blitt registrert i Storelva (ved Mælingen i januar 2005), i Loselva (2 individer i søndre del av elva i januar 1999) og ved Skotelv (januar 1999) og Langesøya i Drammenselva (januar 1991 og 1995).

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Status: Fram til vinteren 2005/06 var storskarv en sjelden overvintringsart i overvåkingsområdet, men de to siste vintrene har bestanden bygd seg opp mot et regionalt viktig nivå.

Før 2006 hadde vi bare registrert storskarv i to januartellinger av vannfugl i vassdraget. I 1999 ble en voksen fugl sett ved Strømsøy i Drammenselva, og i 2005 ble ett individ observert på et skjær sør for Geitøya. Men så i januar 2006 ble det registrert en markant økning i antall overvintrende storskarv i nedre del av Drammenselva, med hele 10 individer nedstrøms Mjøndalen – i tillegg hadde en fugl hadde tilhold i Randselva ovenfor Viul. I 2007 fortsatte økningen i antall observerte storskarv i Drammenselva, men den største overraskelsen var at det dette året ble sett hele 47 storskarver på flere lokaliteter i Steinsfjorden fram til midten av januar. Oversikten nedenfor viser fordelingen av observerte storskarv i vassdraget i løpet av de to overvåkingsperiodene.

Lokalitet	99	05	06	07
Svarthølen (Viul), Randselva			1	
Avskjæret, Steinsfjorden				1

Åsa, Steinsfjorden				1
Herøysundet, Steinsfjorden				3
Steinsvika, Steinsfjorden				41
Vikbukta, Steinsfjorden				1
Geitøya, Tyrifjorden		1		2
Purkøyskjæret, Tyrifjorden				1
Vikersund, Tyrifjorden				2
Bergsjø, Drammenselva				4
Mjøndalen, Drammenselva			2	5
Langesøya-Gulskogen, Drammenselva			2	3
Gulskogen-Strømsøy, Drammenselva			2	2
Strømsøy, Drammenselva	1		4	
Sum	1	1	11	66

Gråhegre *Ardea cinerea*

Status: En sjelden overvintringsart langs Drammensvassdraget. Som regel blir bare enkeltindivider observert.

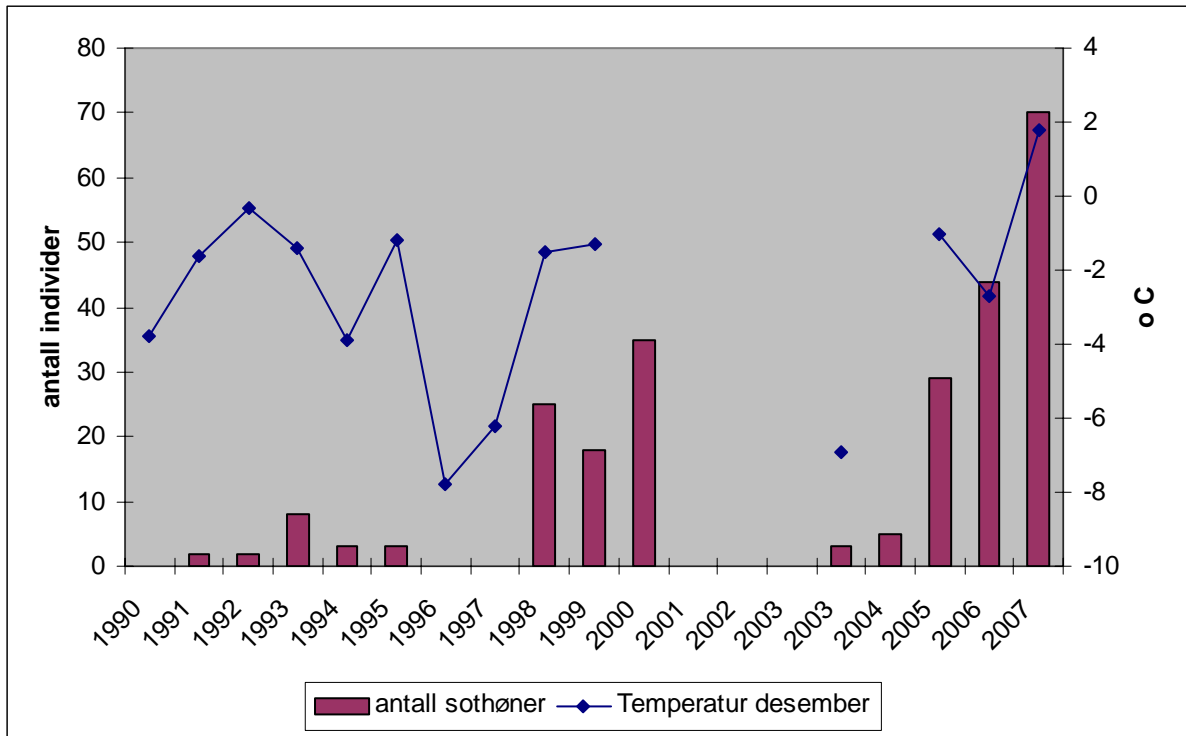
I løpet av 16 år med vannfugltellinger i januar er gråhegre bare blitt registrert i 6 vintrer. Arten ses helst enkeltvis eller to sammen langs en av de store elvene i vassdraget, men det foreligger observasjoner også fra Nordfjorden i Tyrifjorden. I Oppland ses arten påfallende mye oftere enn i overvåkningsområdet på vinteren (Opheim i manus).

Lokalitet	92	93	99	05	06	07
Sjongstangen, Storelva	2					
Gomnes, Tyrifjorden					1	
Onsakervika, Tyrifjorden				1		
Bergsjø, Drammenselva						1
Hokksund, Drammenselva			1			
Steinberg, Drammenselva		2				
Smørgrav, Vestfosselva	1	2				
Sum	3	4	1	1	1	1

Sothøne *Fulica atra*

Status: Etter en lengre periode med ustabil vinterbestand i takt med vinterklimaet, er overvåkningsområdet nå av de aller viktigste i Sørøst-Norge.

Sothøne har en liten og ustabil overvintringsbestand i vassdraget, og antallet svinger mye med vintertemperaturen. I likhet med toppanda forflytter sothøneflokkene seg gradvis nedover i vassdraget i løpet av vinteren. Steinsfjorden er tilholdsstedet fram til isen legger seg på de viktigste lokalitetene her (Vikbukta, Åsa og Steinsvika). Dette har de siste årene skjedd omkring nyttår eller litt seinere. Da flytter en del fugler over til Nordfjorden, men flesteparten trekker ned til Bergsjø i Drammenselva. I harde vinter fryser også de beste beiteområdene i Bergsjø til, og sothønene flytter da til nedre del av Drammenselva, gjerne langs østsida av elva mellom Langesøya og Gulskogen. Men fortsatt er det slik at de fleste fuglene som ligger i Steinsfjorden på seinhøsten/tidligvinteren (100-200 fugler de siste 4-5 årene) trekker ut av vassdraget, enten til Lista/Jæren eller danske farvann.

Figur 5. Antall registrerte sothøner under midtvintertellingene av vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud i periodene 1990-2000 og 2003-2007, sammenlignet med gjennomsnittstemperaturen for desember samme vinter på DNMI sin målestasjonen i Drammen. Temperaturdata mangler fra 2000 og 2004.

De siste årene kan det se ut til at det vinterbestanden har stabilisert seg på et noe høyere nivå. Selv i 2006, da tellingene ble gjennomført i slutten av januar, ble så mye som 44 sothøner registrert. Dersom tellingene også i 2007 hadde blitt utført et par uker seinere, ville trolig bestanden ligget nærmere nivået i 2006 – da Steinsfjorden frøs igjen under en lengre kuldeperiode i siste halvdel av januar 2007. Drammensvassdraget er nå uansett et regionalt viktig overvintringsområde for sothøne.

Lokalitet	91	92	93	94	95	98	99	00	03	04	05	06	07
Mollvall, Begna												1	
Svarthølen (Viul), Randselva							4	5					
Hovsenga, Randselva													
Mælingen, Storelva													
Steinsvika, Steinsfjorden						25							
Vikbukta, Steinsfjorden													26
Kroksund, Tyrifjorden											13		
Svendsrudvika, Tyrifjorden					1					5			
Røsholmstranda, Tyrifjorden							8					1	23
Veholt, Tyrifjorden												9	
Vikersund, Tyrifjorden		2	3	2					3		7		
Bergsjø, Drammenselva					2		2	25			9	17	17
Åmot, Drammenselva								1					
Skotselv, Drammenselva							2						
Hokksund, Drammenselva								1					
Mjøndalen, Drammenselva												7	
Gulskogen-Langesøya, Drammenselva			4					2				2	4
Strømsøy, Drammenselva				1				1					
Foss, Vestfosselva			1									1	

Svært få områder (om noen) i Sørøst-Norge har så store antall overvintrende sothøner i et normalår. På Østensjøvannet i Oslo kan store flokker ses et stykke utover vinteren, men issituasjonen fører som regel til at disse fuglene trekker vekk fra området utpå ettervinteren.

Det er en klar tendens til at i de årene det overvintrer forholdsvis mange sothøner i vassdraget, er de konsentrert om et fåtalls lokaliteter – der fuglene gjerne ligger i en tett flokk sammen med svaner.

Fiskemåke *Larus canus*

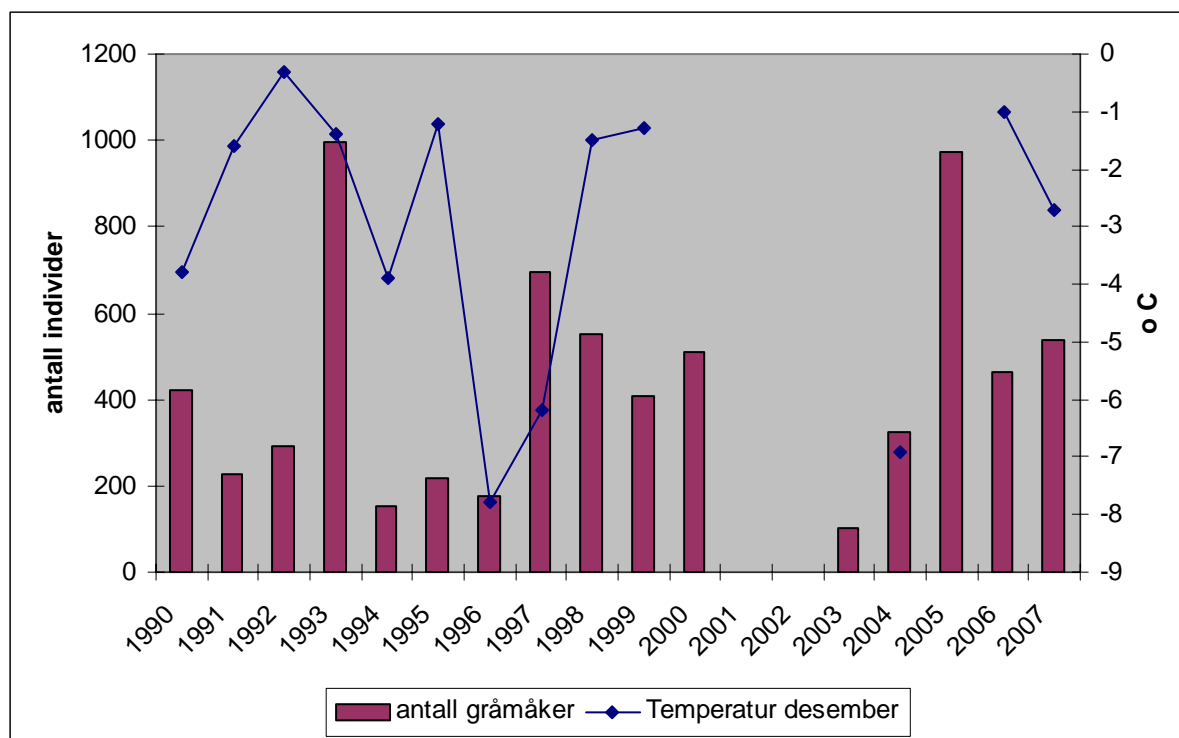
Status: Fåtallig og noe uregelmessig overvintringsart i nedre del av Drammensvassdraget. Ingen trender i forekomsten er registrert i overvåkingsperioden.

Fiskemåka er en fåtallig og litt uregulær overvintringsart i vassdraget. Enkelte år kan antallet kom opp i 25-30 individer, gjerne i de årene hvor tellingene har blitt foretatt rett etter en periode med kraftige vinder fra vestlig sektor. Disse årene kan fiskemåke påtreffes nær sagt hvor som helst oppetter vassdraget, mens i mer normale år er det Vikersund/Bergsjø-området og Averøya/ Nordfjorden som er de viktigste lokalitetene. Det er ikke mulig å se noen utviklingstrender i artens opptreden vinterstid i overvåkingsområdet.

Gråmåke *Larus argenstatus*

Status: Tallrik i milde vintrer, sterkt redusert bestand i harde vintrer. Det er ikke registrert utviklingstrender i vinterbestanden.

Vinterbestanden av gråmåke i området varierer mye med vinterklimaet (jf. Figur 6). I milde vintrer kan bestanden ligge nær opp mot 1.000 individer, mens i en kald vinter trekker fuglene tidlig ut fra vassdraget, og arten registreres bare så vidt i tresifret antall. Heller ikke for denne arten er det mulig å se noen langsiktig trend i bestandsutviklingen.

Figur 6. Antall registrerte gråmåker under midtvintertellingene av vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud i periodene 1990-2000 og 2003-2007, sammenlignet med gjennomsnittstemperaturen for desember samme vinter på DNMI sin målestasjon i Drammen. Temperaturdata mangler fra 2000 og 2004.

Gråmåkene har faste hvile- og fødeletingsplasser langs Drammenselva. Avfallsplassene på Mile og Åmot er de viktigste matkildene for fuglene som tilbringer vinteren langs vassdraget. Viktige

hvileplasser er ved Strømsøy, nord for Gulskogenbrua, mellom bruene ved Mjøndalen og på Bergsjø, dels også ved Vikersund. På morgenen går det et jevnt sig av gråmåker nordetter Drammenselva fra utosen og opp mot Mile/Mjøndalen. Antallet her stiger utover formiddagen, og faren for dobbelttelling er stor når observatøren starter registreringene i sør og arbeider seg oppetter elva. I milde vintrer blir det også sett småflokker med gråmåke i Steinsfjorden.

Svartbak *Larus marinus*

Status: Det er registrert en liten vinterbestand i vassdraget, som i likhet med gråmåkebestanden varierer mye med vinterklimaet.

Bestanden av overvintrende svartbak følger gråmåkebestanden i vassdraget, og i gode år med forholdsvis høye vintertemperaturer ligger vinterbestanden på mellom 20 og 30 individer – mens den kan være helt fraværende i fimbulvintrer, slik som i 2002/03. Svartbakene holder sammen med gråmåkene, men det er en klar tendens til at flest fugler blir sett lenger ned i Drammenselva.

Lomvi *Uria aalge*

Status: Etter invasjonen høsten 1997 (se Larsen & Ree 2001) har et avtakende antall fugler hatt tilhold i Tyrifjorden. Disse blir sjelden registrert under våre tellinger.

Bare i 2003 og 2006 har lomviene som har tilhold i Tyrifjorden blitt registrert under vintertellingene av vannfugl i vassdraget. Midtvinters ligger disse vanligvis i det sentrale bassenget i Tyrifjorden sør for Bønsnes, og så langt ut fra land at de er vanskelig å oppdage selv under svært gode observasjonsforhold. De ekstreme klimaforholdene i desember 2002 og januar 2003, med langvarig og hard kulde, førte til at hele hovedbassenget i Tyrifjorden ble islagt rett etter nyttår. Lomviene måtte da ty til råkene utenfor Storelva for å overleve. Her var det to mindre råker som nesten gikk over til vestsida av Tyrifjorden, og i den største av disse (omtrent midtfjords) ble det oppdaget en lomvi den 07.01. To dager senere lå det fire fugler her, og den 14.01. hadde det innfunnet seg enda en fugl – og siden holdt disse 5 fuglene seg i råka utover vinteren. Våren 2002 ble det på det meste registrert 15 lomvier i Tyrifjorden; vest for Frognøya ytterst i Nordfjorden den 6. april. Så 5 fugler var allikevel ikke så mange som forventet, og det ble derfor også lett etter de resterende fuglene i ei råk nord for Vikersund, men uten resultat.

I 2006 ble 1 ind. sett sør i sentralbassenget for Frognøya den 26.01. Utenom overvåkingsperioden foreligger noen få midtvinterobservasjoner, bl.a. henholdsvis 3 og 4 individer i Nordfjorden 21. og 27.01.2002.

Situasjonen for lomviene i Tyrifjorden etter vinteren 2006/07 er uklar. Det ble ikke registrert fugler i løpet av denne vinteren, men under den årlige fugleturen for allmennheten i Tyrifjorden-området ble det den 14.04.2007 observert 2 lomvier (trolig et par) vest for Frognøya. Dette var muligens de eneste gjenværende individene av denne arten i Tyrifjorden etter den store forekomsten høsten 1997 (med enkelte påfyllinger noen år senere).. Høsten 2007 ble det også registrert en kraftig invasjon av alker i Steinsfjorden/Tyrifjorden, med mer enn 50 fugler involvert (Ree m.fl. 2007). En enkelt lomvi ble også observert denne høsten.

Fossekall *Cinclus cinclus*

Status: Forholdsvis fåtallig overvintringsart i de store elvene i overvåkingsområdet, de høyeste antallene gjerne i de hardeste vintrene.

Forekomsten av fossekall i de store, stilleflytende elvene i nedre del av Drammensvassdraget er stort sett sparsom sammenliknet med noe striere elver i øvre del av vassdraget – slik som Hallingdalselva ovenfor Nesbyen (se for eksempel Løset 1987) og Begna sør for Bagn og mellom Slidrefjorden og Vangsmjøsa. Bare langs deler av Randselva og Begna, samt i tilknytning til Gravfoss og Hellefoss i Drammenselva, er det stabile vinterbestander av arten.

Tabell 3. Samlet telleresultat for de årlige vintertellingene av vannfugl i Nedre/Østre Buskerud i periodene 1990-2000 og 2003-2007. Tellingene er utført omkring midten av januar, med unntak av i 2006 da de ble utført i slutten av måneden.

Art	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000		2003	2004	2005	2006	2007
KNOPPSVANE	200	224	323	521	440	420	303	313	578	492	436		292	233	377	374	324
DVERGSVANE			1														
SANGSVANE	557	958	863	994	492	727	380	354	920	669	349		302	526	436	435	278
SÆDGÅS																2	
KORTNEBBGÅS									1								
GRÅGÅS			3	1													
KANADAGÅS	68	88	146	166	10	47	2	1	109	7	11		1	20	33	13	32
BRUNNAKKE		1							1	1					2		27
SNADDERAND						1											
KRIKKAND			2														
STOKKAND	372	602	1049	1329	760	766	553	792	793	793	875		228	692	750	730	794
STJERTAND									1		1						
TAFFELAND			1	1					2	2	1						
TOPPAND		35	67	86	72	74	9	13	139	65	75		33	114	181	306	318
BÈRGAND				2					1							1	
HAVELLE						1						*					
SVARTAND																2	
KVINAND	844	862	1069	813	744	636	406	425	534	531	487		270	458	472	465	631
LAPPFISKAND		1	1						4	2	3			3		5	2
SILAND	3				1		1	1	1	1							
LAKSAND	105	127	154	121	99	118	126	102	184	140	120		82	132	127	134	207
DVERGDYKKER	1	6	4	5	1	5	3	4	3	8	1	*	2	2	1	2	
TOPPDYKKER	1																4
GRÅSTRUPE-DYKKER									1								
STORSKARV											1				1	11	66
GRÅHEGRE			3	4						1					1	1	1
HAVØRN												*	1	1		1	
VANNRIKSE									1								
SOTHØNE		2	2	8	3	3			25	18	35		3	5	29	44	70
VIPE															4		
HETTEMÅKE									1								
FISKEMÅKE	4	20	6	38	26	7		1	10	12	20			10	26	29	31
GRÅMÅKE	420	225	291	998	155	219	174	669	551	407	511		100	324	973	518	537
GRØNLANDS-MÅKE										1							1
POLARMÅKE												*					
SVARTBAK	5	2	2	29	7	15	3	18	28	28	23			3	15	12	30
KRYKKJE													1		4		
LOMVI												*	4			2	
ISFUGL							1										
FOSSEKALL	(15)	65	32	44	72	54	55	73	27	112	46		36	9	37	43	18
SUM VANNFUGL	2595	3218	4023	5160	2882	3093	2016	2766	3915	3290	2995		1355	2532	3462	3130	3370
ANTALL ARTER	13	15	19	17	14	15	13	13	23	19	17		13	15	17	20	18
ARTER TOTALT		17	22	23	23	25	26	26	31	32	33	36	37	37	38	40	40

* Havelle (2 hanner) observert i Drammenselva ved Krokstadelva 09.01.2001 (Stueflotten m.fl. 2002)

* Dvergdykker: 1 individ Vestfosselva 13.01.2002 (Stueflotten m.fl. 2003).

* Havørn: 1 voksen fugl ved Vikersund 07.01.2002 (Stueflotten m.fl. 2003).

* Polarmåke: 1 2k fugl i Drammenselva mellom Drammen og Bergsjø fra 21.01. og fram til slutten av mars 2001 (Stueflotten m.fl. 2002)

* Lomvi: Henholdsvis 3 og 4 individer i Nordfjorden 21. og 27.01.2002 (Stueflotten m.fl. 2003).

Antall fossekall som blir registrert i våre tellinger varierer mye fra år til år, og den kanskje viktigste regulerende faktoren for det er issituasjonen i nærliggende mindre elver og bekker. I milde vintre med mange isfrie småelver og bekker registrerer vi små antall (slik som i 1998 og 2000), mens det i en hard vinter kan være store antall i bl.a. Hellefoss og Gravfoss (for eksempel i 1994 og 1997).

Områdene tilhørende Hvalsmoen militærleir er nå åpnet for allmenn ferdsel, og dette gjorde at antall observerte fossekall i Randselva økte en del i 2005 og 2006 sammenlignet med foregående år. I 2006 var det også mer fossekall i Drammenselva og ved Vikersund enn det vi vanligvis registrerer.

Forekomst av sjeldne vintergjester

Dvergsvane *Cygnus columbianus*

Status: En svært sjelden overvintringsart i Drammensvassdraget.

Dvergsvane er kun registrert ett av de 16 årene overvåkingen er gjennomført. 1 voksen fugl holdt seg trolig i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem hele vinteren 1991/92, og under tellingene ble den sett ved Karlsrudtangen den 18.01.

Sædgås *Anser fabalis*

Status: Svært sjelden vintergjest til vassdragene i Nedre Buskerud. Registrert bare i 2006 i forbindelse med en liten invasjon av østlige sædgjess (underarten *rossicus*) i Sørøst-Norge.

Innrykket av østlige sædgjess i Sør-Norge i januar 2006 ble registrert også i Buskerud, ved at to individer som viste karakterene til underarten *rossicus* ble sett på østsida av Drammenselva ved Langesøya. Fuglene ble også funnet igjen ved Berskog av Steinar Stueflotten dagen etter tellingen, den 28.01. Dette er eneste gangen arten er registrert under overvåkingen.

Kortnebbgås *Anser brachyrhynchus*

Status: En svært sjelden overvintringsart i overvåkningsområdet. Registrert kun én vinter.

Vinteren 1997/98 holdt det seg ei kortnebbgås sammen med sangsvaner i Begna ved Domningen. Trolig hadde fuglen en brukket vinge og bukket under i løpet av vinteren. Den ble sett i perioden fra 04.11.1997 til 13.01.1998.

Grågås *Anser anser*

Status: Også en svært sjelden gåseart vinterstid i vassdragene i Buskerud.

Kun to observasjoner er gjort av grågås under våre midtvintertellinger av vannfugl. Den 16.01.1992 lå det 3 ind. i Bergsjø, mens det ble sett ett ind. i Karlsrudtangen naturreservat nøyaktig ett år seinere.

Snadderand *Anas strepera*

Status: Svært sjelden vintergjest som bare er sett en sesong.

En snadderand hann lå sør for Drolsumtangen i sørvestre del av Tyrifjorden 15.01.1995. Dette er en eneste vinterfunn av arten i Buskerud.

Stjertand *Anas acuta*

Status: Enkeltfugler kan overvintre i milde vintre.

Stjertand er registrert bare to ganger i forbindelse med vår overvåking; 1 hunn ble observert ved Vikersund 12.01.1998 og 1 hann i Loselva 17.01.2000.

Taffeland *Aythya ferina*

Status: Sjelden vintergjest som helst observeres i de mildeste vintrene.

En av få arter som ble registrert forholdsvis hyppig (4 av 11 vintrer) i vår første overvåkingsperiode, men som ikke har blitt observert i den siste overvåkingsperioden. Følgende observasjoner er gjort: 1 hunn i Drammenselva ved Mjøndalen 16.01.1992, 1 voksen hann ved Vikersund 16.01.1993, 1 voksen hann (3k+) i Drammenselva utenfor Åssiden Elvepark 12.01.1998, 1 2k hann i Svendsrudvika, Tyrifjorden 20.01.1998, 1 hunn i Onsakervika og 1 hunn ved Tveiten nord for Vikersund 12.01.1999 (forskjellige individer) og 1 voksen hann (3k+) ved Mjøndalen 17.01.2000.

Bergand *Aythya marila*

Status: Sjelden vintergjest, som bare er registrert i 3 av 16 vintersesonger med vannfugltellinger i vassdraget.

Bergand er en sjelden vinterart i Buskerud og i forbindelse med våre tellinger er arten bare registrert i 1993 (hunn og 2k hann ved Natveit nord for Vikersund 16.01.), i 1998 (2k hann ved Vikersund 12.01.) og i 2006 (hunn nedenfor Gulsbogen bru 27.01.). Tidligere på vinteren kan den opptre noe vanligere og i flokker på en håndfull fugler, for eksempel ble 4 individer observert i Steinsfjorden 09.12.1997 og 5 individer i Nordfjorden 08.01.2006.

Havelle *Clangula hyemalis*

Status: En sjelden vintergjest i innlandet, som bare er registrert en gang i forbindelse med overvåkingen – samt i en av vintrene mellom overvåkingsperiodene.

Ett hunnfarget individ ble observert ved Fjellstangen sør for Tyristrand 15.01.1995. Utenfor overvåkingsperiodene ble i tillegg 2 hanner registrert i Drammenselva ved Krokstadelva 09.01.2001.

Svartand *Melanitta nigra*

Status: En svært sjelden vintergjest i vassdraget, kun registrert ett av 16 år med tellinger.

Også svartand er en sjelden vinterart i Buskerud. Den eneste registreringen vi har gjort under våre vannfugltellinger er 2 hanner som ble observert ved Lerskallen i Tyrifjorden nord for Vikersund 27.01.2006. I Oppland ses svartanda ofte i forbindelse med NOF Opplands årlige romjullstillinger av vannfugl, men av nærmere 50 individer registrert de siste 15-20 årene har alle vært hunnfargede. Hannene trekker til myteområdene i bl.a. danske farvann allerede i juni/juli, og kommer vanligvis ikke tilbake til innlandet før i april/mai.

Siland *Mergus serrator*

Status: Overraskende sjelden i vassdraget i midtvinterperioden, og i likhet med taffelanda er den bare observert i den første overvåkingsperioden (1990-2000).

Silanda opptre uregelmessig og sjeldent i vinterhalvåret i telleområdet. Den ble registrert 6 av 11 vintrer i den første overvåkingsperioden med følgende funn:

Lokalitet	90	94	96	97	98	99
Sjongstangen, Storelva						
Nordfjorden, Tyrifjorden	2M+1F					
Onsakervika, Tyrifjorden						
Bergsjø, Drammenselva						1F
Mjøndalen, Drammenselva			1F	1F		
Strømsøy, Drammenselva		1F			1M	
Sum	3	1	1	1	1	1

Toppdykker *Podiceps cristatus*

Status: Registrert bare i det første og siste året av overvåkningsperioden.

I 1990 ble nordre del av Tyrifjorden undersøkt både i midten av januar og i første halvdel av februar. Den 08.02. lå det en toppdykker utenfor Averøya. Så tok det 17 år før neste midtvinterobservasjon ble gjort, da 4 ind. ble sett på Røsholmstranda 10.01.2007. Trolig trakk disse fuglene sørover ganske raskt – to dager etter var det kun 2 fugler igjen.

Gråstrupedykker *Podiceps grisegena*

Status: Kun en vinterobservasjon av arten, som også er det eneste vinterfunnet i Buskerud.

Seinhøsten og vinteren 1997/98 ble det sett en gråstrupedykker i Steinsfjorden. Den ble siste gang sett ved Småøyene 06.01.1998.

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Status: Økende observasjonsfrekvens i siste overvåkingsperiode.

Havørn har blitt registrert fire år i midtvinterperioden i Drammensvassdraget, alle på 2000-tallet (2002, 2003, 2004 og 2006). Vi ser den samme tendensen til hyppigere observasjoner av havørn midtvinters også i Oppland, der arten er registrert nærmest årlig under NOF, avd. Opplands årlige romjullstillinger f.o.m. vinteren 1999/2000 (Opheim i manus). I Glommavassdraget i Akershus har arten blitt registrert 3 ganger i perioden 1990-2007; i 2004, 2005 og 2006.

Vannrikse *Rallus aquaticus*

Status: Svært sjelden overvintringsart.

Kun en registrering er gjort av vannrikse i midtvinterperioden i overvåkningsområdet i løpet av perioden 1990-2007; 1 individ ble sett langs en bekk som meandrerer gjennom en snellesump nord for Steinsvika den 08.01.1998 (Larsen m.fl. 1999).

Vipe *Vanellus vanellus*

Status: Vinddrevet under ekstreme vær-situasjoner.

Kraftige vinterstormer i Nordsjøen og kuling fra sør og sørvest i innlandet i Buskerud rett forut for tellingene i 2005 gjorde at vipe ble registrert for første og foreløpig eneste gang under disse tellingene. I alt 4 fugler ble sett på 3 lokaliteter omkring Vikersund den 13.01.; 1 ind. på Bergsjø, 1 ind. på østsida av Tyrifjorden ved Vikersund og 2 ind. på mudderbankene utenfor Natveit Camping. Vipa startet trekkbevegelsene nordover usedvanlig tidlig dette året, og det ble gjort en rekke observasjoner av arten i Sør-Norge i midten av januar 2005 – hvorav flere i innlandet (www.fugler.net).

Hettemåke *Larus ridibundus*

Status: Noe overraskende er dette en svært sjelden overvintrende art i nedre/østre Buskerud. For eksempel er den vanlig i Indre Oslofjord, og ses enkelte år også langs Mjøsa (Opheim i manus).

Vi har bare gjort en observasjon av hettemåke i løpet av disse 16 vintrene med tellinger av vannfugl i Drammensvassdraget; 1 ungfugl (2k) ble sett ved Mjøndalen 12.01.1998.

Krykkje *Rissa tridactyla*

Status: Vinddrevet under ekstreme vær-situasjoner.

De spesielle værforholdene forut for tellingene i 2005 førte også med seg flere krykkjer til i vassdragene i nedre og østre Buskerud. Ved Vikersund ble en 2k-fugl sett mellom Modum rådhus og brua på formiddagen den 13.01., mens to voksne fugler ble sett innerst i Nordfjorden litt seinere på dagen. Den 14.01. ble det sett ei ung krykkje (2k) på Sperillen utenfor Buttingsrud. Denne lettet og fløy sørover langs innsjøen. Dette kan teoretisk ha vært den samme fuglen som ble sett ved Vikersund dagen før.

Polarmåke *Larus hyperboreus*

Status: Svært sjelden vintergjest til vassdraget, som ses sammen med andre stormåker langs Drammenselva.

Det er gjort bare en midtvinterregistrering av polarmåke i Drammensvassdraget, og det var i perioden med brudd i overvåkingen av vannfugl i vassdraget. En ungfugl (2k) ble sett langs Drammenselva mellom Drammen og Bergsjø fra 21.01.2001 til ultimo mars 2001 (Stueflotten m.fl. 2003).

Grønlandsmåke *Larus glaucoides*

Status: En svært sjelden vinterart i vassdraget.

Grønlandsmåke har blitt påtruffet to ganger i nedre del av Drammenselva i overvåkingsperioden. 1 juvenil fugl (2k) ved Stensetøya mellom Krokstadelva og Mjøndalen 30.01.-23.02.1999 var Buskeruds tredje av arten. I 2007 ble arten igjen oppdaget ved Mjøndalen, da en 3k-fugl ble sett sammen med stormåker på Drammenselva og ved avfallsplassen på Mile 12.-13.01. I 2006 ble for øvrig ei grønlandsmåke observert i Drammenselva ved Åmot 19.02. (Stueflotten 2007), altså ei god stund etter at vi gjennomfører våre tellinger.

Figur 7. Grønlandsmåke er registrert to av 16 vintersesonger med tellinger i vassdraget. Denne 1,5 år gamle fuglen ble sett på Drammenselva ved Mjøndalen 12.01. og på avfallsplassen på Mile dagen etter. © Kendt Myrmo.

Isfugl *Alcedo atthis*

Status: Svært sjelden, kun en vinterobservasjon foreligger fra vassdraget i overvåkingsperioden.

Arten ble bare registrert i 1996, da 1 ind. ble observert i en sidebekk til Drammenselva ved Hokksund den 06.01.

Videre oppfølging

De siste års tellinger har vist en tilbakegang hos flere av vannfuglartene som tidligere hadde, og dels fortsatt har, regionalt og nasjonalt viktige vinterbestander i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud. Dette gjelder spesielt sangsvane og knoppsvane, men i noen grad også kvinand. Til gjengjeld har andre vannfugler, som tidligere ble betraktet som sjeldne vinterarter i Buskerud og særlig i innlandet, etablert seg eller kan være i ferd med å etablere en vinterbestand i overvåkingsområdet. Dette gjelder brunnakke, sothøne, toppdykker og storskarv. Toppand, som første gang ble registrert overvintrende i området vinteren 1990/91, har nå et av sine aller viktigste vinterområder i Sørøst-Norge i vassdraget, og bestanden ser fortsatt ut til å være i svak økning.

Det er således fortsatt en viss grad av dynamikk i forekomsten av vannfugl i overvåkingsområdet i midtvinterperioden, og det gjør det viktig og interessant å følge med i utviklingen videre framover. Et nytt moment som kan være ekstra interessant i årene framover er om alkene som ble drevet inn til Tyrifjorden i september 2007 vil overleve i innsjøen.

Vi vil derfor foreslå overfor Fylkesmannens miljøvernavdeling, som har støttet overvåkingen økonomisk gjennom tilskudd til viltformål, at overvåkingen fortsetter i ytterligere 5 år. Det vil da være mulig å gjøre sammenligninger mellom to tiårsperioder; 1990-2000 og 2003-2013.

Litteratur

- Larsen, B. H. 1992. Vintertellinger av vannfugl i Buskerud 1992. *Buskskvetten* 8: 6-16.
- Larsen, B. H. 1993. *Vintertellinger av vannfugl i Nedre Buskerud januar 1991*. Fylkesmannen i Buskerud. Rapport nr 7 - 1993. 16 s.
- Larsen, B. H. 1993. *Vintertellinger av vannfugl i Nedre Buskerud 1993*. Norsk Ornitologisk Forening, Ringerike lokallag. Rapport, 18 s.
- Larsen, B. H. 1996a. *Vintertellinger av vannfugl i Nedre Buskerud 15.-16. januar 1994 og 14.-15. januar 1995*. Norsk Ornitologisk Forening, avd Buskerud. Rapport, 17 s.
- Larsen, B. H. 1996b. Overvåking av overvintrende vannfugl i nedre/østre deler av Buskerud 1990-94. *Fugler og natur i Buskerud*. Rapport nr 1 - 1996 Årgang 3. Norsk Ornitologisk Forening, avd. Buskerud. 72 s.
- Larsen, B. H. 1996c. Vintertellinger av vannfugl i nedre/østre Buskerud 13.-14. januar 1996. *Fugler og natur i Buskerud*. Rapport nr 2 - 1996 Årgang 3. Norsk Ornitologisk Forening, avd. Buskerud. 14 s.
- Larsen, B. H. 1997. Vannfugltellinger i Nedre/Østre Buskerud i januar 1997. *Buskskvetten* 13: 33-43.
- Larsen, B. H. 1998. Vintertellinger av vannfugl i Nedre/Østre Buskerud 11.-14. januar 1998. *Buskskvetten* 14: 45-59.
- Larsen B. H. 1999a. Vintertellinger av vannfugl i nedre/østre Buskerud januar 1999. *Buskskvetten* 15: 27-36.
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 1999b. Systematiske vannfugltellinger i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem august 1997 – august 1998. Sluttrapport. *Fugler og natur i Buskerud*. Rapport nr 1-1999. Norsk Ornitologisk Forening, avd Buskerud. 51 s.
- Larsen, B. H. 2001. Overvåking av overvintrende vannfugl i Glommavassdraget i Akershus i perioden 1990-1999. *Toppdykker'n* 24: 105-127.
- Larsen, B. H., Hals, J. L. & Myrmo, K. 2000. Vannfugltelling i nedre Buskerud 15.-18. januar 2000. *Buskskvetten* 16: 40-48.

- Larsen, B. H. & Myrmo, K. 2004. Vannfugltelling i Drammensvassdraget 12.-15. januar 2004. *Buskskvetten* 20:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2006/Vannfugltelling%202004.pdf>
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 2003. Vannfugltelling i Drammensvassdraget 8.-9. januar 2003. *Buskskvetten* 19: 36-44.
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 2006. Vannfugltelling i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud i januar 2005 og 2006. *Buskskvetten* 22:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2006/Vannfugltelling%202005-2006.pdf>. 19 s.
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 2007. Vannfugltelling i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud 10.-13. januar 2007. *Buskskvetten* 23:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2007/Vannfugltelling%202007.pdf>. 10 s.
- Larsen, B. H. & Ree, V. 2001. Lomviene inntar de store innsjøene på Østlandet. *Vår Fuglefauna* 24: 109-119.
- Lilleli, L. & Håheim, Å. B. 1999. *Sangsvane* *Cygnus cygnus*. *Utviklinga av vinterbestanden i Strandaffjorden 1967-1999*. Kandidatoppgave, Høgskolen i Nord-Trøndelag, avd. for naturbruk, miljø- og ressursfag. 27 s. + vedlegg.
- Lindgård, A. 1992. *Overvintrende vannfugl i Midt-Telemark*. *Utvikling 1981-90*. Fylkesmannen i Telemark, miljøvernnavd. Rapport nr 1/92: 1-103.
- Løset, F. 1987. *Tellinger av vannfugl i Buskerud 6-9/2 1987*. Fylkesmannen i Buskerud. Rapport 12 s.
- Opheim, J. i manus. *Vintertellinger av vannfugl i Oppland fylke*. S. xx-xx i: Larsen, B. H. (red.). *Vinteratlas for fugl i Oppland*. Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oppland. Gjøvik.
- Ree, M., Ree, V. & Falkenberg, F. 2007. *Matmangel fører til massedød for alker*. Norsk Ornitologisk Forenings hjemmesider: <http://www.birdlife.no/fuglekunnskap/nyheter/?id=235>.
- Solvang, R. 1997. *Tellinger av overvintrende vannfugl i Midt-Telemark vinteren 1996/97*. Fylkesmannen i Telemark, miljøvernnavdelingen. Fagrapport 03/97. 16 s. + vedlegg.
- Stueflotten, S., Hals, J. L., Myrmo, K., Poppe, L. T. & Bunes, V. 2002. Sjeldne fugler i Buskerud 2001. *Buskskvetten* 18: 69-82.
- Stueflotten, S., Hals, J. L., Myrmo, K., Poppe, L. T. & Bunes, V. 2003. Sjeldne fugler i Buskerud 2002. *Buskskvetten* 19: 60-74.
- Stueflotten, S. 2007. Sjeldne fugler i Buskerud 2006. *Buskskvetten* 23:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2007/LRSK2006.pdf>

Vannfugltelling i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud 11. januar 2008

Av Bjørn Harald Larsen, Kendt Myrmo og Viggo Ree

Tellingene av overvintrende vannfugl i Drammensvassdraget i januar 2008 ga som resultat nærmere 3650 fugler – en liten økning i forhold til de siste 3 årene. Det mest gledelige som ble registrert var en mer enn fordobling av antall sangsvaner i overvåkningsområdet – slik at antallet både i området som helhet og i Tyrifjorden-området overstiger 1 %-kriteriet for et internasjonalt viktig område for arten. Også bestanden av knoppsvane, kanadagås og stokkand økte svakt, mens antallene av kvinand og laksand lå godt under fjorårets registreringer. Arter som er følsomme for svingninger i vinterklimaet, som toppand, storskarv og sothøne, gikk noe tilbake i antall fra fjorårets rekordnoteringer – som var nært knyttet til en uvanlig mild førjulsvinter. Men fortsatt er området et regionalt viktig område for toppand og sothøne, mens det er et av de viktigste innlandsområdene i Norge for overvintrende storskarv.

Figur 1. En flokk på ni svaner - fire knoppsvaner og fem sangsvaner - i bukta nordvest for Slettøya i Kroksund i Hole den 21.1.2008. Bak svanene sees en flokk på fem kvinender. Kroksund ble foreslått som en del av et større fuglefredningsområde i 1996, og på begynnelsen av 2007 startet Fylkesmannen i Buskerud et omfattende arbeid med en verneplan for våtmarker og hekkelokaliteter for sjøfugler og andre vannfugler i Tyrifjorden-området - Kroksund inkludert. I bakgrunnen går biltrafikken på E16, og man kan se en liten del av Steinsfjorden-delen i Kroksund til høyre for den fredete steinbrua mellom Slettøya og Sundøya. © Viggo Ree.

Overvåkingen av overvintrende vannfugl i Drammensvassdraget i nedre/østre Buskerud ble gjenopptatt i januar 2003, først og fremst med formål å følge utviklingen i sangsvanebestanden i

et av dens viktigste vinterområder i Norge. Tellingene i 2008 var dermed den sjette i rekken etter at overvåkingen startet opp igjen. Overvåkingen skjer i regi av Norsk Ornitologisk forening, Hole og Ringerike lokallag og pågikk årlig i perioden 1990 til 2000 (Larsen 1992, 1993, 1996a, b og c, 1997, 1998, 1999, Larsen m.fl. 2000). Tellingene i den nye tiårsperioden med overvåking har blitt rapportert gjennom artikler i Buskskvetten (Larsen m.fl. 2003, Larsen & Myrmo 2004, Larsen m.fl. 2006, 2007). En oppsummering av perioden 2003-2007 ble nylig presentert i Buskskvetten (Larsen m.fl. 2008).

Tellingene i 2008 ble gjennomført slik av tellemannskapet:

Kendt Myrmo: Randselva, Storelva, Sælabonn, Storøysundet, Kroksund og Holsfjorden sør til Utøya, samt Mollvall i Begna

Viggo Ree: Begna fra Kongsstrømmen til Follum og vestsida av Tyrifjorden fra Tyrstrand til Fjellstangen.

Bjørn Harald Larsen: Drammenselva inkl. Bergsjø, Vestfosselva og den sørvestre delen av Tyrifjorden (nord til Fjellstangen).

Dekningsgrad, vær- og isforhold.

I år omfattet tellingene Begna fra Kongsstrømmen til samløpet med Randselva i Hønefoss, Randselva, Storelva, Tyrifjorden med unntak av Holsfjorden, Drammenselva, Fiskumvannet, Vestfosselva og Loselva. I tillegg ble også de nedre 500 m av Snarumselva dekket fra Gravfoss (inkludert i tallene for strekningen Sporpind til Katfoss i Drammenselva). Steinsfjorden og Sperillen var islagt under årets telling. Elvene og hele Tyrifjorden – med unntak av de helt innerste, grunne delene av Nordfjorden og Sælabonn samt de ytre delene av Kroksund, var isfrie.

Tellingene foregår ved å registrere fra faste tellepunkt som gir god utsikt over elvestrekningene/gruntvannsområdene. Kortere strekninger av Randselva, Begna, Drammenselva og Vestfosselva går i tillegg for å få tilfredsstillende dekning. Tellingene i 2008 ble utført på én og samme dag, noe som gjør at faren for dobbelttelling er helt marginal.

Desember 2007 bød på forholdsvis lange kuldeperioder. I romjula ble det overgang til en mer skiftende værtype med veksling mellom mildvær og vinder fra sørlig kant og perioder med østavær og snø. Dette holdt seg fram til tellingene ble utført. På telledagen var det klart, stille til lett bris fra sørøst og omkring 0° C.

Samlet telleresultat

Til sammen ble det registrert 3646 vannfugler fordelt på 15 arter (Tabell 1). Med dette resultatet viser den samlede bestanden av overvintrende vannfugler i overvåkingsområdet stor stabilitet de siste fire årene, med det høyeste antallet i 2008. Når det gjelder de enkelte artene var det stor variasjon. Sangsvanebestanden ble mer enn fordoblet fra i fjor, og **både området som helhet og området som omfattes av verneplanarbeidet for Tyrifjorden-området kan igjen betegnes som et internasjonalt viktig overvintringsområde for arten** – i henhold til 1 %-kriteriet fastsatt av Wetlands International (Wetlands International 2006). Dette kriteriet blir også benyttet for å vurdere om et område skal få status som Ramsar-område. I praksis innebærer kriteriet at et område skal anses som internasjonalt viktig for en art dersom det jevnlig benyttes av 1 % av en biogeografisk populasjon av en art (www.Ramsar.org). For den fennoskandiske og vestrussiske bestanden av sangsvane er kriteriet satt til 590 individer med bakgrunn i de nyeste publiserte bestandstallene for populasjonen, som er ca 59.000 fugler (Wetlands International 2006). Vi må tilbake til januar 1998 for å finne et høyere tall på vinterbestanden av sangsvane i vårt område (Larsen m.fl. 2008).

Figur 2. En del av sangsvanene som overvintrer i Tyrifjorden-området og øvrige deler av Drammensvassdraget hekker i nordlige deler av Finland og Russland. De fleste ankommer vårt område i siste halvdel av oktober og trekker tilbake i første halvdel av april. Sangsvanenes særegne og fascinerende trompetlyder representerer kontakt mellom familiemedlemmer og individer i flokkene. Hvis en fare truer oppfører medlemmer av en familie og individer i grupper seg ofte meget høylydt aggressivt mot faren, gjerne i en form for angrep. Er faren avverget, går de over i en triumfseremoni med utstrukkete halser og intense tropetskrik - nokså likt deler av parringsleken. Dette virker avskrekkende for inntrengere og samlende for medlemmer av familiene og flokkene (klanene). Til høyre på bildet starter en hunn triumfseremoni foran sine fire unger mens hennes make er i batalje med en annen hann. Slike markeringer har bl.a. sammenheng med næringsrelatert territorialitet, og fører ofte til en sosial smitteeffekt overfor andre fugler. Dette ser man på paret i forgrunnen, som akkurat er i ferd med å ta del i markeringene. Bildet ble tatt ved Busund i Storelva i Ringerike kommune den 27.11.2007 - på stedet der det i sin tid ble planlagt en omfattende broutbygging for Ringeriksbanen. © Kendt Myrmo.

Knoppsvane viste en liten økning fra 2007-vinteren, og antallet endte svært nær bestandsnivået i 2005 og 2006. Noe overraskende passerte antall kanadagås 100 individer for første gang siden 1998. Vanligvis fører en kald desember, som i 2007, til at de fleste kanadagjessene i regionen trekker ut. Ekstra overraskende var det at de fleste fuglene lå i Begna, et vassdrag hvor arten sjelden har blitt påtruffet midtvinters tidligere. Normalt er det Nordre Tyrifjorden og Bergsjø som er de viktigste områdene for arten.

Tabell 1. Resultater fra tellingene av vannfugl i nedre/østre Buskerud 11.01.2008.

Art	Begna	Rands- elva	Storelva	Tyri- fjorden	Drammens- elva	Vestfoss- elva	Sum
Knoppsvane		10	1	163	174	19	367
Sangsvane	220	30	10	374	83	27	744
Kanadagås	87			8	10		105
Stokkand	49	61	110	110	474	36	840
Toppand			6	71	167	18	262
Kvinand	72	10	63	90	212	42	489
Laksand	18		14	49	41	6	128
Dvergdykker					1		1
Storskarv		1		15	11		27
Gråhegre				1			1
Sothøne	1	1		18	33		53
Fiskemåke				5			5
Gråmåke				122	432		554
Svartbak				3	8		11
Fossefall	19	10		3	25		57
Sum vannfugl	466	123	204	1034	1671	148	3646

Stokkand viste i år en svak økning, men fortsatt må bestanden karakteriseres som stabil. Bestandene av kvinand og laksand var igjen tilbake på nivået i årene 2005 og 2006 – etter rekordåret 2007. At toppandantallet gikk noe tilbake fra toppnoteringen i 2007 var ventet etter den kalde førjulsvinteren. Men fortsatt er antallet godt over gjennomsnittet for perioden 2003-2007, og vassdraget er et av de aller viktigste overvintringsområdene i Sørøst-Norge. Brunnakke er en opportunist som overvintrer i innlandet i Sør-Norge, og ble i fjor registrert i rekordantall i januar. I år var den helt fraværende. Det samme gjaldt lappfiskanda, som ellers har vist en tendens til økende observasjonshyppighet i perioden 1998-2007 (Larsen m.fl. 2008). Dvergdykker ble igjen registrert i vinter, med 1 ind. i Drammenselva nedstrøms Steinberg, etter at den var fraværende i fjor vinter for første gang under disse midtvintertellingene.

Sothøne har hatt en lignende utvikling som toppand i regionen, og en liten tilbakegang fra fjorårets rekordnotering var ventet. En forekomst på over 50 individer etter en såpass kald desember var kanskje litt overraskende. For denne arten er vassdraget av de viktigste overvintringsområdene i landet. I fjor ble det registrert rekordmange storskarver i vassdraget. Dette hadde nok sammenheng med den ekstremt milde vinteren, bl.a. ble den største flokken observert i Steinsfjorden – som vanligvis er islagt når vi utfører våre tellinger. Årets 27 individer er allikevel med god margin det neste høyeste antallet vi har registrert siden overvåkingen startet i 1990. Flest fugler ble sett i nedre del av Drammenselva, i Henovika ved Nakkerud og i Sælabonn.

Antall gråmåke har vært temmelig stabilt de siste 4 vintrene, med i overkant av 500 fugler. Fuglene holder til i nedre deler av Drammenselva og i sørvestre del av Tyrifjorden og Bergsjø. Svartbak svinger mer i antall med vinterklimaet, og det ble registrert en betydelig nedgang i forhold til rekordåret 2007.

Den kalde førjulsvinteren har nok ført til at mange små elver og bekker, som i milde vintre kan huse noen få fossefall, har frosset til. I slike situasjoner får vi en økning i bestanden i de store

vassdragene i nedre/østre Buskerud, og særlig i Begna og Randselva ble det registrert flere fugler enn vanlig. Også i Drammenselva nedstrøms Gravfoss og ved utosen fra Tyrifjorden var det samlet mange fossekaller i år.

De viktigste enkeltlokalitetene for sangsvane var Lerskallen nord for Vikersund (128 ind.), Langstøa i Begna (127 ind.), Nordfjorden (104 ind.) og Tangen-Domningen i Begna (61 ind.). Også i Storøysundet og i Sælabonn var det store flokker av arten. Knoppsvanene var konsentrert om de midtre delene av Drammenselva (95 ind. mellom Mjøndalen og Hokksund) og Nordfjorden (114 ind.). Flere lokaliteter i nedre del av Drammenselva hadde over 100 stokkender, hvor det også var samlet flest toppender – sammen med lokalitetene Sælabonn(25 ind.) og Lerskallen (27 ind.) i Tyrifjorden. De største konsentrasjonene av kvinand ble registrert i Drammenselva mellom Gulskogen og Daler (57 ind.) og i nedre del av Storelva (56 ind.). Også i Storøysundet og Nordfjorden, samt på Bergsjø var det også en del kvinender. Laksendene lå spredt i hele vassdraget, uten noen spesielle konsentrasjoner. De største sothøneflokkene ble registrert på Bergsjø (23 ind.) og i Nordfjorden (13 ind.). For øvrig lå det småflokker i nedre del av Drammenselva og i sørvestre del av Tyrifjorden – samt enkeltindivider i Begna og Randselva.

Begna

Den mest markante endringen fra fjoråret i Begna, var en mer enn fordobling av sangsvanebestanden, samt flere store flokker med kanadagås. Svanene lå temmelig konsentrert i området Langstøa-Domningen-Tangen, hvor ca 200 fugler ble telt. Som vanlig lå det en større kvinandflokk i Kongsstrømmen, men også i midtre deler av elva var det en del kvinender å se. De fleste stokkendene lå i år nedstrøms Bergsund. For øvrig var det et godt år for fossekall, med bl.a. 10 ind. på strekningen Garntangen til Hallingby – noe lenger ned enn det som vanligvis er kjerneområdet for arten (Strømmen-Eriksplassen).

Tabell 2. Resultater fra tellingene i Begna 11.01.2008.

Lok nr	Lokalitet	Kanada-gås	Sangsvane	Stokk-and	Kvin-and	Laks-and	Sot-høne	Fosse-kall	SUM
1	Høneren-Nes								-
2	Kongsstrømmen				15			1	16
3	Killingstrømmen				2			2	4
4	Killingstrømmen-Bergsund				2				2
5	Bergsund-Eriksplassen		1	39	8			5	53
6	Garntangen-Hallingby		15		8	4		10	37
7	Hallingby-Domningen	14	61	7	12	8			102
8	Langstøa	55	127	2	10	5			199
9	Pålerud-Hen	18	12		2			1	33
10	Hen-Follum		2		3				5
11	Mollvall		2	1	10	1	1		15
	Sum lok 1-11	87	220	49	72	18	1	19	466

Randselva

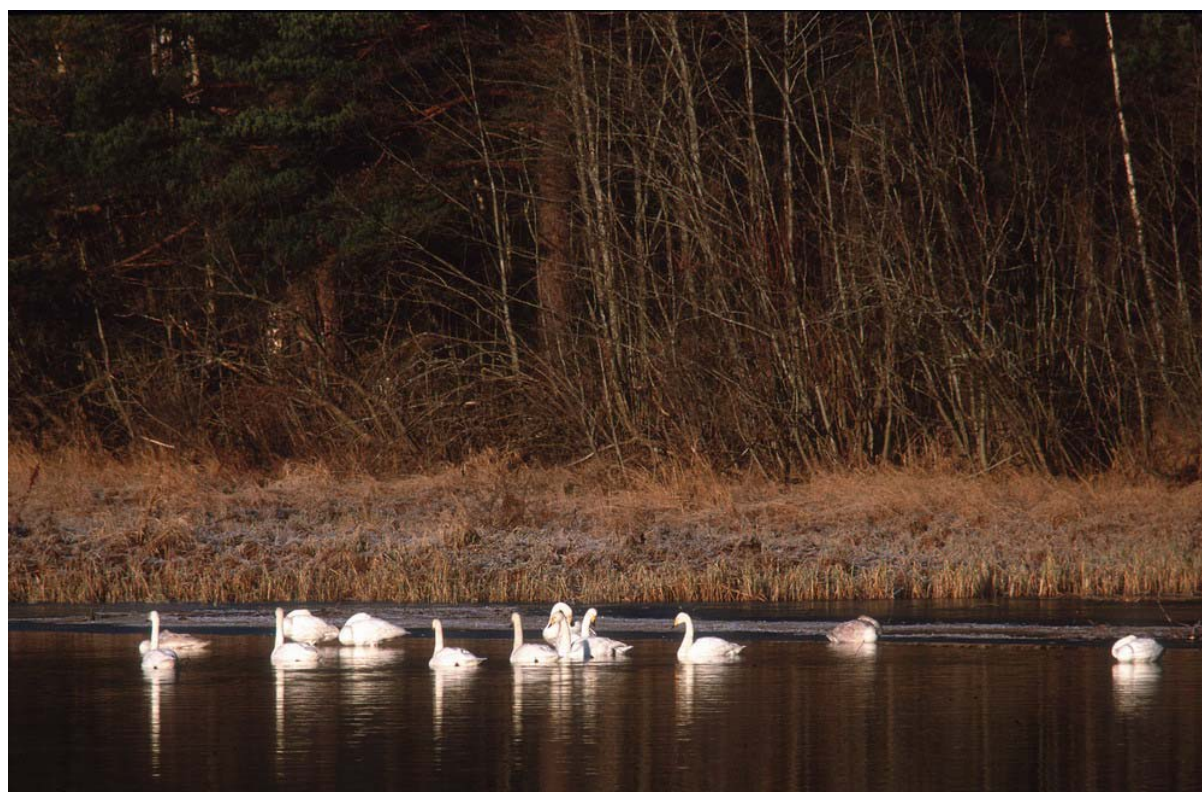
I Randselva var antall registrerte vannfugl om lag som i et normalår, dvs. i overkant av 100 fugler. Som vanlig lå det en stokkandflokk ved Hønefoss, og flest svaner i øvre del. Kvinanda var

fåtallig i år, mens antall fossekall var om lag som normalt – med til sammen 10 ind. registrert. Ellers må 1 sothøne ved Viul og 1 storskarv ovenfor Viul nevnes.

Tabell 3. Resultater fra tellingene langs Randselva 11.01.2008.

Lok nr.	Lokalitet	Knopp- svane	Sang- svane	Stokk- and	Kvin- and	Stor- skarv	Sot- høne	Fosse- kall	SUM
1	Aslakrud-Viul	4	8			1		1	14
2	Viul-Hvalsmoen	6	22	5	9		1	5	48
3	Hvalsmoen-Hønefoss			56	1			4	61
	Sum lok. 1-3	10	30	61	10	1	1	10	123

Storelva

Figur 3. Hvilende sangsvaner ved bredden av Storelva sør for Busund i Ringerike kommune den 22.1.2008. Antall sangsvaner vinterstid i denne delen av Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem avhenger av isforholdene og tilgangen på vannplanter. Storelvas betydning for våtmarksfugler året rundt førte til et fredningsforslag allerede i 1995, noe NOF støttet opp om året etter. Et eventuelt reservat i elva opp til Slepa vil binde eksisterende Ramsar-reservater sammen til ett større sammenhengende verneområde. I januar 2008 viste tellingene at over 1 % av vinterbestanden av sangsvane i Nord-Europa befinner seg i Tyrifjorden-området, noe som tilsier at våtmarkene i denne delen av Drammensvassdraget i Buskerud er viktige i internasjonal sammenheng. © Viggo Ree.

På tross av at Tyrifjorden var isfri ble det registrert mye stokkand og kvinand i nedre del av Storelva. Lenger opp i vassdraget var særlig antall kvinender lavere enn vanlig, men stokkandflokkene ved Hønefoss var omtrent på samme nivå som den bruker å være. Svanene var fåtallige, og særlig knoppsvane som det gjerne er noen flere av i nedre del av elva. Men med lite is i Nordfjorden foretrekker nok svanene å holde seg i gruntvannsområdene der.

Tabell 4. Resultater av tellingene i Storelva 11.01.2008.

Lok. nr.	Lokalitet	Knopp- svane	Sang- svane	Stokk- and	Topp- and	Kvin- and	Laks- and	SUM
1	Hønefoss-Monsrud			54		7	3	64
2	Monsrud-Busund bru							0
3	Busund bru-Averøya	1	10	56	6	56	11	140
	Sum lok. 1-3	1	10	110	6	63	14	204

Tyrifjorden

Antall overvintrende vannfugl i Tyrifjorden varierer mye med isforholdene, og når nesten hele innsjøen er isfri, slik tilfellet var under tellingene i år, blir det vanligvis registrert godt over 1000 vannfugler i fjorden. I år krabbet antallet så vidt over 1000 individer, med sangsvane som den klart mest tallrike arten med 374 individer. De siste årene er det gjerne knoppsvane som har inntatt denne posisjonen under våre januartellinger. Sett i forhold til tidligere år med lignende isforhold, var det lite stokkand og kvinand i fjorden.

Figur 4. Etter at isen begynner å legge seg langs strendene i Nordfjorden på forvinteren samler vannfuglene seg ofte langs iskantene. Lengst nord i denne delen av Tyrifjorden vil andefugler og andre våtmarksarter konsentreres sør for Karlsrudtangen naturreservat i Ringerike kommune når isen har lagt seg over de grunneste områdene. Dette er årsaken til at det allerede på 1990-tallet ble foreslått vern av større deler av Nordfjorden for å sikre dette viktige vannfuglområdet mer helhetlig for ettertiden. Knoppsvanene og sangsvanene på fotografiet tatt 17.01.2008 befinner seg hovedsakelig sør for Karlsrudtangen naturreservat. © Viggo Ree.

For øvrig var det et par større flokker med toppand; på Lerskallen og i Storøysundet, mens sothønene hadde samlet seg i Nordfjorden. Også i år ble det registrert en del storskarv i fjorden, men ikke på de samme stedene som i fjor. I år ble bl.a. 5 fugler sett i Sælabonn og 5 fugler på

skjæret utenfor Henovika. På den sistnevnte plassen satt det også 35 gråmåker og 1 svartbak sammen med skarvene. Ellers ble det også sett en større gråmåkeflokk, samt noen svartbak og ei ung fiskemåke, ved Vikersund.

Av litt mer uvanlige vinterarter for regionen ble 1 gråhegre sett i bukta nord for Modum Rådhus. Dette er en svært fåtallig art i innlandet vinterstid, og det er nok ikke hver vinter at den overvintre hos oss.

Tabell 5. Resultater fra tellingene i Tyrifjorden 11.01.2008. AV = andre vannfuglarter (se notnote).

Lok- nr	Lokalitet	Knopp- svane	Sang- svane	Stokk- and	Topp- and	Kvin- and	Laks- and	Stor- skarv	Sot- høne	Grå- måke	AV	SUM
1	Utøya-Storøya			6		4	2	1	1			14
2	Kroksund			6	2							8
3	Storøysundet	21	35	13	6	22	9					106
4	Sælabonn	5	37	5	25	1	12	5				90
5	Bønsnes-Gomnes					1						1
6	Onsakervika- Averøya	2				2				1		5
7	Nordfjorden	114	104	5		22	4	2	14	2	12	279
8	Veholt-Tyristrand		1	2				1				4
9	Furuøyene											0
10	Nakkerudtangen- Fjellstangen		30	2		16	3	5		45	1	102
11	Fjellstangen- Drolsumtangen	11	128		27	5				4	2	177
12	Drolsumtangen- Natveit	4	25	8	4	5	4	1			1	52
13	Natveit- Vikersund	6	14	63	7	12	15		3	70	6	196
	Sum lok. 1-13	163	374	110	71	90	49	15	18	122	22	1034

Andre vannfuglarter:

Kanadagås	8 ind. Røsshalmstranda (lok. 7)
Gråhegre	1 ind. i bukta nord for Modum rådhus (lok. 13)
Fiskemåke	4 ind. Nordfjorden (lok. 7), 1 juv. Vikersund (lok. 13)
Svartbak	1 ad. i Henovika (lok. 10), 2 ad. Vikersund (lok. 13)
Fossefall	1 ind. ved Tangen (lok. 12), 2 ind. ved Modum rådhus (lok. 13)

Figur 5. Kroksund-området er en viktig vannfuglokalitet i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem. I kommuneplanen for perioden 2003-2014 har Hole inkludert Kroksund som biologisk nøkkelområde i vannfuglsammenheng ved siden av Steinsvika, Svarstadvika og Sælabånn. Det er nesten alltid åpent vann i Kroksund vinterstid. Råka mellom Tyrifjorden og Steinsfjorden varierer i størrelse avhengig av temperaturforholdene, og her samler det seg ulike vannfugler - i første rekke andefugler. De største konsentrasjoner av vannfugler i Kroksund finner man i det isen legger seg i Steinsfjorden på forvinteren og like etter at råka begynner å vide seg ut på begge sider av E16 tidlig på våren. Denne stokkandflokken ble fotografert 17.1.2008 i bukta nordvest for Slettøya - altså det nordligste partiet av Tyrifjorden-delen i Kroksund. © Viggo Ree.

Drammenselva

Vanligvis er det gråmåke og stokkand som registreres i størst antall langs Drammenselva, og slik var det også i vinter. I milde vintre er gråmåka gjerne tallrikest, mens stokkand overtar den posisjonen i mer normale eller kalde vintre. Førjulsvinteren i år, i det minste desember, var nok kaldere enn normalen, og som forventet ble også stokkand registrert i noe høyere antall enn gråmåke. De fleste stokkendene lå som vanlig ved Mjøndalen og i nedre del av elva, med en større flokk også på Bergsjø – for øvrig det samme mønsteret som gråmåka viser. Svartbak ble registrert i noe mindre antall enn de 3-4 foregående vintrene.

Kvinand og laksand opptrådte i år mer spredt enn vanlig, og det er vanskelig å peke ut særlig viktige lokaliteter for noen av artene, selv om det var en viss konsentrasjon av kvinand nord for Gulskogen. Her lå også den klart største toppandflokken, med 72 individer langs nordsida av elva rett ovenfor Gulskogenbrua. Ellers var det som vanlig en del toppender på Bergsjø og ved Mjøndalen. Toppanda ser nå ut til å ha stabilisert seg med en fast vinterbestand på 100-200 fugler i elva. Det lå spredt med sothøne i nedre del av vassdraget, men klart største flokken lå på Bergsjø; 23 individer i Sponevika.

Det kan også se ut til at storskarven har etablert en liten vinterbestand i nedre og midtre deler av elva; i år ble til sammen 11 individer sett. Vanligvis dukker opp en eller flere sjeldne vinterarter i Drammenselva, men i år var den eneste overraskelsen at det ble sett en

dvergdykker langs nordsida av elva nedenfor Steinberg – og overraskelsen bestod kanskje mest i at den lå her, og ikke ved den mer eller mindre faste lokaliteten ved Åmot.

Tabell 6. Resultater fra tellingene langs Drammenselva 11.01.2008. AV = andre vannfuglarter (se notnote).

Lok nr	Lokalitet	Knopp-svane	Sang-svane	Stokk-and	Topp-and	Kvin-and	Laks-and	Stor-skarv	Sot-høne	Grå-måke	Fosse-kall	AV	Sum
1	Vikersund-Bergsjø					3					8		
2	Bergsjø	24	22	47	40	28	12		23	110	1	14	221
3	Katfoss - Sporvind			4		37	7				12		60
4	Åmot	1	5	13		6				10			35
5	Skotselv	15	27	23	8	9	1						83
6	Hellefoss				1	3	1				4		9
7	Hokksund-Hørgen	19	9	17		6	5						56
8	Steinberg-Mjøndalen	22	18	45	11	18		3		38		1	156
9	Mjøndalen-Daler	54		90	19	26	2		1	94		3	289
10	Daler-Gulskogen	25		120	76	57	5		4	110		1	398
11	Gulskogen-Strømsøy	14	2	115	4	16	6	6	4	35			202
12	Strømsøy				8	3	2	2	1	35			51
	Sum	174	83	474	167	212	41	11	33	432	25	19	1671

Andre vannfuglarter:

Kanadagås	10 ind. Begsjø (lok. 2),
Dvergdykker	1 ind. sør for Loselvas utløp ved Steinberg (lok. 8)
Svartbak	4 ind. på Bergsjø (lok. 2), 3 ad. Mjøndalen (lok. 9), 1 ad. Rød (lok. 10)

Vestfosselva/Loselva

De største vannfuglkonsentrasjonene i dette vassdraget var som vanlig ved utosen av Fiskumvannet, hvor det var forholdsvis mye åpent vann i år. Men flest sangsvaner ble registrert i midtre deler av Vestfosselva, og her kan også enkelte fugler ha blitt oversett, da dette er en vanskelig strekning å få god oversikt over uten å gå langs elva hele veien.

Tabell 7. Resultater av tellingene i Vestfosselva 11.01.2008.

Lok nr.	Lokalitet	Knopp-svane	Sang-svane	Stokk-and	Topp-and	Kvin-and	Laks-and	Sum
1	Fiskumvannet-Vestfossen	10	12	10	16	30	3	81
2	Vestfossen-Haug	6	15	13	2	11	3	50
3	Haug-Hokksund	3		13		1		17
4	Loselva							0
	Sum lok. 1-4	19	27	36	18	42	6	148

Knoppsvanene lå spredt, det samme gjaldt stokkand – mens toppand og kvinand var tallrikest ved utosen av Fiskumvannet. Bare de nedre delene av Loselva ble dekt, så her kan det også ha gjemt seg bort noen fugler. Sett under ett er ca 150 fugler et forholdsvis godt resultat i vassdraget.

Litteratur

- Larsen, B. H. 1992. Vintertellinger av vannfugl i Buskerud 1992. *Buskskvetten* 8: 6-16.
- Larsen, B. H. 1993. Vintertellinger av vannfugl i Nedre Buskerud januar 1991. *Fylkesmannen i Buskerud. Rapport nr 7 - 1993*. 16 s.
- Larsen, B. H. 1993. *Vintertellinger av vannfugl i Nedre Buskerud 1993*. Norsk Ornitologisk Forening, Ringerike lokallag. Rapport, 18 s.
- Larsen, B. H. 1996a. *Vintertellinger av vannfugl i Nedre Buskerud 15.-16. januar 1994 og 14.-15. januar 1995*. Norsk Ornitologisk Forening, avd Buskerud. Rapport, 17 s.
- Larsen, B. H. 1996b. Overvåking av overvintrende vannfugl i nedre/østre deler av Buskerud 1990-94. *Fugler og natur i Buskerud*. Rapport nr 1 - 1996 Årgang 3. Norsk Ornitologisk Forening, avd. Buskerud. 72 s.
- Larsen, B. H. 1996c. Vintertellinger av vannfugl i nedre/østre Buskerud 13.-14. januar 1996. *Fugler og natur i Buskerud*. Rapport nr 2 - 1996 Årgang 3. Norsk Ornitologisk Forening, avd. Buskerud. 14 s.
- Larsen, B. H. 1997. Vannfugltellinger i Nedre/Østre Buskerud i januar 1997. *Buskskvetten* 13: 33-43.
- Larsen, B. H. 1998. Vintertellinger av vannfugl i Nedre/Østre Buskerud 11.-14. januar 1998. *Buskskvetten* 14: 45-59.
- Larsen B. H. 1999. Vintertellinger av vannfugl i nedre/østre Buskerud januar 1999. *Buskskvetten* 15: 27-36.
- Larsen, B. H. 2001. Overvåking av overvintrende vannfugl i Glommavassdraget i Akershus i perioden 1990-1999. *Toppdykker'n* 24: 105-127.
- Larsen, B. H., Hals, J. L. & Myrmo, K. 2000. Vannfugltelling i nedre Buskerud 15.-18. januar 2000. *Buskskvetten* 16: 40-48.
- Larsen, B. H. & Myrmo, K. 2004. Vannfugltelling i Drammensvassdraget 12.-15. januar 2004. *Buskskvetten* 20:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2006/Vannfugltelling%202004.pdf>.
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 2003. Vannfugltelling i Drammensvassdraget 8.-9. januar 2003. *Buskskvetten* 19: 36-44.
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 2006. Vannfugltelling i Drammensvassdraget i nedre/østre Buskerud i januar 2005 og 2006. *Buskskvetten* 22:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2006/Vannfugltelling%202005-2006.pdf>. 19 s.
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 2007. Vannfugltelling i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud 10.-13. januar 2007. *Buskskvetten* 23:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2007/Vannfugltelling%202007.pdf>. 10 s.
- Larsen, B. H., Myrmo, K. & Ree, V. 2008. Overvåking av overvintrende vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud: Oppsummeringer etter overvåkningsperiodene 1990-2000 og 2003-2007. *Buskskvetten* 24:
<http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2008/Artikkel%20Buskskvetten%201990-2007.pdf>. 20 s.
- Opheim, J. i trykk. *Vintertellinger av vannfugl i Oppland fylke*. S. xx-xx i: Larsen, B. H. (red.). VinterfuglAtlas for Oppland. Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oppland. Gjøvik.
- Wetlands International 2006. *Waterbird Population Estimates – Forth edition*. Wetlands International, Wageningen, The Netherlands.

Hønehauk i Buskerud

Avgang av reir og skogbrukets rolle

Resultater fra kartlegging 2000-2007

Thor Erik Jelstad

Februar 2008

Innledning

De siste årene har det vært betydelig fokus på skogbrukets innvirkning på hønehaukens livsvilkår. Mye av oppmerksomheten har vært knyttet til bevaring av hekkebiotoper. I likhet med flere andre rovfugler er hønehauken knyttet til tradisjonelle hekkeområder. Og de forpliktelser skogbruket er pålagt er knyttet til selve reiområdet. Skogloven og Levende Skog standarden inneholder i liten grad bestemmelser som sikrer gode bestander av hønehaukens byttedyr.

Denne artikkelen tar opp årsaker til avgang av reir, både naturlige og menneskeskapte. I tillegg er det en gjennomgang av de tilfeller hvor hekkebiotopen er ødelagt som følge av hogstingrep.

Datagrunnlag

Fordeling av revir og reir

Med revir menes det leveområde et hønehaukpar benytter i hekketida. Innenfor et revir har paret gjerne flere reir å velge i mellom.

Kommune	Revir	Reir
Ringerike	12	17
Flå	2	3
Sigdal	10	16
Krødsherad	3	11
Modum	13	23
Øvre Eiker	7	14
Flesberg	9	14
Nore og Uvdal	1	2
Sum	57	100

Tabell 1. Revir og reirplasser fordelt på kommuner.

Materialet som ligger til grunn her, omfatter 100 reir fordelt på 57 revir, se tabell 1. Studieområdet omfatter deler av midt fylket, Flesberg nord for Lampeland, Ringerike vest for Tyrifjorden og enkelte andre spredte lokaliteter.

Feltarbeidet er utført i perioden 2000–2007. En del av reirplassene var kjent fra tidligere. Datagrunnlaget omfatter dermed reir som var kjent pr. 1.1.2000 og reir som er funnet i perioden 2000–2007. Det er medregnet reir som er gått ut i perioden, men ikke reir som var gått ut før år 1.1.2000.

Bestandsstatus og utvikling

Hønehaukbestanden i Buskerud ble i 2003 estimert til 150 par (Steen 2004). Dette bestandsestimatet var basert på et flerårig kartleggingsprosjekt, i hovedsak i midtre og søndre deler av fylket. Pr. 2003 omfattet det 75 kjente lokaliteter. Materialet som er presentert i denne artikkelen utgjorde en vesentlig del av materialet i dette kartleggingsprosjektet.

Bergo (1992) anslo hekkebestanden til 100 (minimum) – 200 (sannsynlig) par. Med et så usikkert bestandsestimat, er det ikke mulig å si noe sikkert om hvordan utviklingen har vært i perioden 1992–2003. Det forsterkes av at Bergos estimat trolig bygger på et vesentlig spinklere datagrunnlag enn estimatet fra 2003.

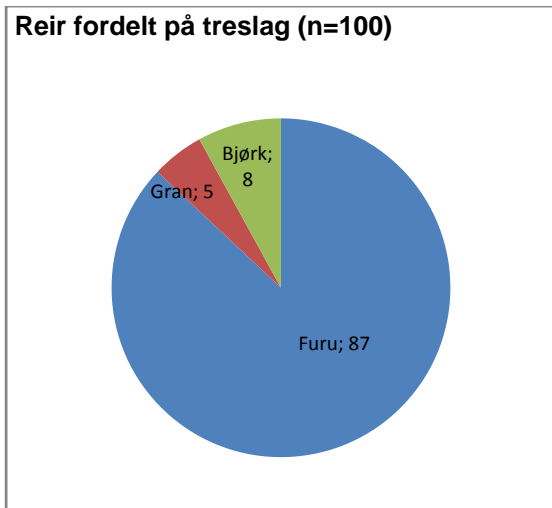
I studieområdet er det største antall kjente inntakte reir i et revir 7. Gjennomsnittet for hele materialet er i underkant av 2.

Reir fordelt på treslag

Figur 1 viser reirenes fordeling på treslag. Furu dominerer som reirtre. Det må imidlertid tilføyes at det er mye vanskeligere å finne reir i gran enn i furu, og det er grunn til å tro at reir i gran er vanligere enn det som framkommer i dette materialet.

Et reir ligger typisk plassert i ca 2/3 trehøyde, anlagt på kraftige greiner inntil stammen. Det finnes dog mange avvik fra dette; reir plassert nær toppen av treet eller ned mot halve trehøyden. Noen reir er anlagt på heksestolignende utvekster langt ute på greinene

Innenfor kartleggingsområdet er den typiske hekkebiotop for hønehauk gammel barblendingsskog, gjerne på middels eller høyere bonitet. Det forekommer imidlertid mange eksempler på reirplassering i yngre produksjonsskog, eldre hogstklasse 3 og yngre hogstklasse 4, også i områder hvor det tilsynelatende er god tilgang på hekkeplasser i gammel skog.

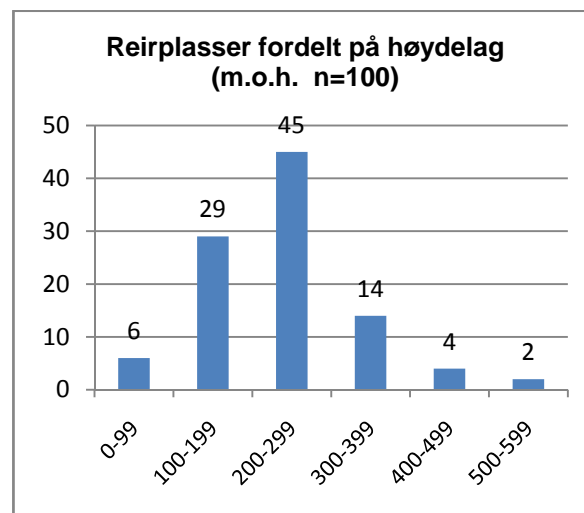

Figur 1

Reirplasser fordelt på høydelag

Figur 2 viser fordeling av reirplasser på høydelag. Det er verdt å merke seg at 80 % av reirene ligger under 300 m.o.h. Det har sannsynligvis å gjøre med at hønehauken har preferanse for områder med storvokst skog på midlere til høyere bonitet og at den stiller

nokså store krav til viltmengden (Hagen 1952). I dalområder ligger reirene typisk plassert i bunnen av dalen eller nederst i liene, selv om unntak naturligvis finnes.

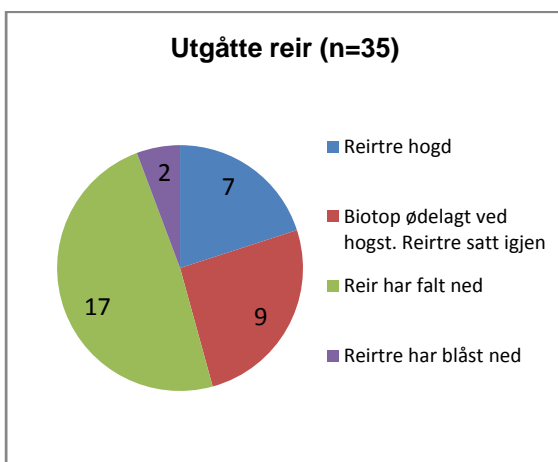

Figur 2

Resultater

Avgang av reir

Figur 3 viser reir som har gått ut i perioden 2000–2007, fordelt på årsak. I 19 tilfeller er det naturlige årsaker til at reiret har gått ut, mens de øvrige 16 skyldes hogstinggrep. Et reir regnes som utgått når reirtreet er hogd eller når hogst nær reirtreet er utført på en måte som gjør at reirbiotopen må regnes som ødelagt.

Figur 3

Det siste tilfellet er basert på en skjønnsmessig vurdering ut i fra erfaringer, da enkelte reir blir brukt også etter at de har blitt eksponert som

følge av hogst. Det gjelder typisk reirtrær som blir stående i eller nær flatekanter (bilde 1).

I det foreliggende materiale er det ingen eksempler på at hønehauken har bygd nytt reir i eller like inntil hogstflater. Når den i noen tilfeller fortsetter å bruke reir som etter hogst har blitt stående like inntil flatekanter, er det trolig et uttrykk for at den har preferanse for reir som allerede finnes. Noe av det samme ser vi, når den bygger opp igjen reir som i mange år har vært ubrukt, og hvor det bare er små rester igjen av reiret.

Vi kan slå fast at det er en betydelig naturlig avgang av reirplasser, og at i dette materialet er det en vanligere årsak enn hogstinggrep.

Mange reir faller ned. Årsaken synes å være reir fundert på svake greiner i kombinasjon med vind eller snø- og isbelastning. Bortsett fra hogst, er det ikke påvist noen tilfeller hvor reiret bevisst er fjernet. Det kan allikevel ikke utelukkes at det har skjedd, men antas å spille en liten rolle.

Bilde 1. *Reir i bjørk i kanten på hogstflate. Brukt i 2006 og 2007. Sigdal.*

Skogbrukets betydning

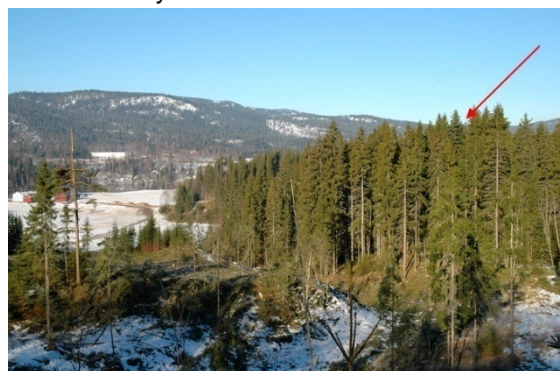
Norges Skogeierforbund innførte i 2003 retningslinjer for hogstføring i områder hvor det hekker hønsehauk. Retningslinjene var å betrakte som et tillegg til Levende Skog standarden og inngikk i skogeiersamvirkets miljøsertifisering. Essensen i retningslinjene var disse:

- Hogst skal ikke skje nærmere enn 200 meter fra hekkeplasser i perioden 1. mars – 15. juli.
- En sone på 50 meter rundt reirtreet skal være urørt.
- Unngå at reirbiotopen blir en "øy" med hogstflater på alle kanter

Ved revisjon av den norske rødliste i 2006 var det en viss usikkerhet knyttet til hvilken status hønsehauken ville få. Den opprettholdt imidlertid statusen som **Sårbar** (VU). Viken Skog har derfor opprettholdt retningslinjene for forvaltning av arten og har presisert at hekkeplassene er å betrakte som nøkkelbiotoper (Viken Skog 2007).

I vedlegg 1 er historikken til de 16 utgatte reirene (figur 3) nærmere beskrevet. Som det framgår har hogstinngrepene skjedd også der hvor skogeier eller driftsleder på forhånd var gjort kjent med reirenes beliggenhet. *Når det først hogges i et område med hønsehaukreir, er det vanskelig å påvise noen effekt av at skogbruket hadde mottatt informasjon om reirets beliggenhet.* På den annen side har nok denne informasjonen medført at noen skogeiere har avstått fra å hogge i reirområder. Et av tilfellene (Sigdal, nr 5 i vedlegg 1) er av spesiell interesse. Her var det ikke gitt

informasjon til skogeier, Viken eller kommunen. Under reirkontroll sommeren 2007 ble det konstantert at hele bestandet, inkludert reirtreet (bjørk) var hogd. Viken bekreftet seinere at hogsten hadde skjedd på høsten året før. Saken ble ansett som egnet for å prøve hvor langt skogeiers ansvar går etter skogloven og viltloven for selv å avdekke slike verdier før hogst. Den ble derfor rapportert til Økokrim. Økokrim vurderte det imidlertid slik at det ikke var mulig å nå fram i denne saken. Etter deres oppfatning er det bare mulig å vinne fram i slike saker dersom det gjelder hogst av et tre med et bebodd reir i hekketida. Det vil bare ytterst sjelden være mulig å påvise slike tilfeller. Slik lovverket er nå, er det derfor i praksis umulig å straffeforfølge skogeiere som ikke tar hensyn.

Bilde 2. *Reirplassen lå ca 25 meter fra flatekanten i høyre kant av bildet. Etter hogsten i venstre del av bildet ble reirplassen forlatt. Modum*

Vikens miljøsertifisering forutsetter at det som ledd i hogstplanleggingen skal utarbeides en miljørapport (Viken 2007b). Rapporten forutsetter at bestandet gjennomgås før hogst for å avdekke ulike miljøverdier, herunder hønsehaukreir. I dialogen med Viken om det nevnte tilfellet i Sigdal, kom det imidlertid fram at bestand som skal hogges bare undersøkes på en overflatisk måte. Ofte går man bare rundt yttergrensene for bestandet. I tillegg har Viken ved gjentatte anledninger uttrykt at de ikke anser at skogeier har noe ansvar utover å gjøre seg kjent med det som allerede er registrert på kommunale viltkart.

Sammenholder vi dette med de begrensninger som ligger i lovverket, blir konklusjonen at hønsehauken på tross av sin status som sårbar, har en meget begrenset beskyttelse.

Bilde 3. Hogstflate hvor det er tatt en del flerbrukshensyn, men det var til liten hjelp for hønehaugen. Modum.

Diskusjon - forvaltningstiltak

Både skoglovens miljøforskrift og Levende Skog med presiseringer inneholder bestemmelser for å beskytte hønehaugens hekkebiotoper. Det er usikkert hvor stor betydning dette tiltaket har. Gundersen m.fl. (2004) hevder for eksempel at det ikke er dokumentert at hogst av reirtrær påvirker bestanden negativt og at dagens forvaltningsråd ikke er etterprøvd vitenskapelig. De påpeker derimot at undersøkelser i Fennoskandia indikerer at byttedyrtilgangen er den viktigste bestandsregulerende faktoren. Området hvor materialet i denne rapporten er samlet inn, er preget av barblandingsskog og gårdsskoger. Og ser en på skogbildet her, synes det naturlig å konkludere med at tilgangen på reirplasser nok ikke er den viktigste bestandsregulerende faktoren.

Både innenfor studieområdet og i fylket har andelen furu i avvirkingen økt i perioden 2000–2006. Videre har det sannsynligvis vært en markert økning i bruk av hogstmaskiner. Det siste medfører større hogstflater og større tidspress. Disse forholdene antas å virke negativt inn på hønehaug og andre gammelskogarter.

Gundersen & Rolstad (2000) påpeker at det er en langtids nedadgående trend for mange av småviltartene. Deres studie indikerer at fragmentering av skoglandskapet medfører økt predasjonstrykk, særlig fra rev. Dersom vi legger disse forutsetningene til grunn, burde hovedfokus dreies fra beskyttelse av reirbiotoper over mot skogbruksmessige tiltak

som sikrer økt bestander av hønehaugens byttedyr. Det gjelder spesielt arter som har betydning i vinterhalvåret, som skogsfugl og ekorn. Det er imidlertid få virkemidler i skogloven og Levende Skog for å sikre en slik utvikling. Riktignok inneholder Levende Skog standarden krav om økt bruk av lukkede hogster i grandominert skog, men det blir i meget liten grad benyttet.

Oppsummert er derfor beskyttelse av reirbiotoper fortsatt det eneste forvaltningstiltaket det i praksis er mulig å få til. For sikre at dette skjer på en mer effektiv måte enn i dag, er følgende momenter av betydning:

- Skogeier og driftsleder må ha et selvstendig, objektivt ansvar for å påvise reir i områder som skal hogges. Det er ikke nok å vise til at reiret ikke var inntegnet på viltkartet.
- Miljøkartlegging av områder som skal hogges, må skje på en grundigere måte enn i dag. Denne kartleggingen bør skje i barmarksesongen.
- Skogbruket bør i større grad enn i dag, søke bistand fra det frivillige ornitologiske miljøet. Det gjelder både planlegging av hogst i reirområder og undersøkelse av områder hvor det er mistanke om hekking.

Som påpekt ovenfor, er det vanskelig å bruke skogloven for å framtvinge reaksjoner mot skogeiere som ikke tar hensyn. I tillegg er en del skogbrukssjefer, særlig i kommuner hvor skogbruksnæringen står sterkt, lite innstilt på å imøtekomme krav fra naturvernensiden. Skogeierforeningene opptrer mer profesjonelt, og har fokus på forhold som kan gi negativt miljøomdømme. En oppnår derfor ofte mer ved å ta opp slike saker direkte med dem.

Artikkelforfatter

Thor Erik Jelstad
Søyaveien, 3340 Åmot
te-jelst(a)online.no

Vedlegg 1. Hekkebiotoper som er ødelagt som følge av hogstinggrep i perioden 2000–2007.

Biotoper hvor reirtreet er hogd ut

Nr	Kommune	År	Hogst utført av	Kommentar
1	Flesberg	2001	Ukjent	Bestand med reirtre (gran) ble snauhogd. Skogeier visste det hekket hønehawk i området, men kjente ikke til denne reirplassen. Det ble ikke tatt kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken og Fylkesmannen i Buskerud, Miljøvernavdelingen.
2	Flesberg	2004	Viken	Bestand med reirtre (furu) snauhogd. Viken og kommunen hadde mottatt GPS-koordinater for reirtre før hogst, og reirplassen var kartfestet. Det ble ikke tatt kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken og rapportert til Det Norske Veritas.
3	Modum	2004	Nortømmer	Bestand med reirtre (furu) ble hogd, se bilde 3. Informasjon om hekkeplassen var gitt til skogeierforeningen og Fylkesmannen, men driftsleder og skogeier hadde ikke mottatt denne. Uforbeholden beklagelse fra Nortømmer og skogeier. Område med mer enn 50 års kontinuitet som hekkebiotop. Saken ble rapportert til Nemko Certification.
4	Ringerike	2003	Viken	Bestand med reirtre (furu) ble snauhogd. Skogbruksleder og entreprenør visste det hekket hønehawk i området, men fant ikke reiret. Unøyaktige kartkoordinater. Det ble ikke tatt kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken og rapportert til Veritas.
5	Sigdal	2006	Skogeier	Bestand med reirtre (bjørk) ble snauhogd. Reiret lå meget lett synlig. Det var ikke gitt informasjon om hekkeplassen til Viken eller kommunen. Saken ble tatt opp med Viken og meldt til Økokrim (nærmere omtalt i artikkelen).
6	Øvre Eiker	2001	Ukjent	Bestand med reirtre (furu) ble snauhogd. Det var ikke gitt informasjon om hekkeplassen til Viken eller kommunen. Nærmere omstendigheter om hogsten er ikke kjent. Saken ble tatt opp med Viken.
7	Øvre Eiker	2001	Skogeier(?)	Snauhogst helt inn til reirtre, som medførte at reirplassen ble forlatt. Seinere ble også reirtre hogd. Skogeier kjente nøyaktig plassering av reirplass.

Biotoper som er ødelagt ved hogst, hvor reirtreet står igjen

Nr	Kommune	År	Hogst utført av	Kommentar
8	Modum	2000	Ukjent	Reirtre (bjørk) ble stående igjen på hogstflate. Hekkeplassen har ikke vært i bruk etter hogst, og antas oppgitt. De nærmere omstendigheter rundt hogsten er ikke kjent, herunder om lokaliteten var kjent for de som utførte hogsten.
9	Modum	2005	Skogeier	Hogst innenfor 50 m sone (se bilde 2). I tillegg ble det hogd i hekketida (etter 1. mars). Skogeier hadde mottatt kart med informasjon om hekketida, men brydde seg ikke om å undersøke hvor reiret lå. Det ble ikke kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken, Veritas og Norske Skog.
10	Modum	2006	Skogeier	Reirtre (furu) ble stående igjen i en treklynge på hogstflate. Hekkeplassen har ikke vært i bruk etter hogst, og antas oppgitt. Samme skogeier som i saken ovenfor. Skogeier ble telefonisk informert om hvor reirtreet lå. Saken ble tatt opp med Viken og rapportert til Veritas. Viken besluttet at framtidige leveranser av tømmer forutsatte at planlagt hogstområde ble undersøkt av ornitolog.
11	Modum	2003	Viken	Det ble hogd innenfor 50 m avstand fra reirtre (furu) og for øvrig i strid med Levende Skog standarden. Befaring med skogbruksleder før hogst, hvor hogstføring ble bestemt. Hogstinstruksjer ikke fulgt av entreprenør. Saken ble tatt opp med Viken, Veritas og Norske Skog. Viken nektet å ta i mot tømmer fra hogsten. Reiret sto tomt i 2004, men ble brukt i 2005 og 2006. Ikke brukt i 2007 og reirplassen anses nå som utgått.
12	Modum	2002	Viken	Reirtreet (furu) ble stående igjen i flatekant etter hogst. Reirplassen var ikke kjent av Viken eller skogeier før hogst. Saken ble tatt opp med Viken. Reiret sto tomt 2002, men ble benyttet i 2003. Deretter har det stått tomt. Reirplassen er nå utgått.
13	Krødsherad	2004	Skogeier	Det ble hogd innenfor 50 m avstand fra reirtre (furu) + hogst i hekketida. Viken hadde mottatt GPS-kordinater for reirtre før hogst. Det ble ikke tatt kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken. Det ble gjennomført befaring med Viken og skogeier. Reiret har ikke vært i bruk etter hogsten.
14	Ringerike	2003	Viken	To reirplasser, begge i furu. I den ene som ligger i hogstklasse III-IV, er det tynnet altfor nære reirplassen, som var kjent av skogbruksleder. Ved den andre er det utført snauhogst alt for nære reirplassen. Uklart om skogbruksleder kjente denne, men han var kjent med at det hekket hønsehauk i området. Det ble ikke tatt kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken. Det ene reiret har seinere blitt brukt av musvåk. Det har ikke hekket hønsehauk i noen av reirene etter hogsten.

Biotoper som er ødelagt ved hogst, hvor reirtreet står igjen

Nr	Kommune	År	Hogst utført av	Kommentar
15	Sigdal	2005	Skogeier(?)	Det ble hogd innenfor 50 m avstand fra reirtre (furu). Skogeier hadde mottatt kart med anvisning av reirplass. Det ble ikke tatt kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken og Veritas. Reiret har ikke vært i bruk etter hogsten.
16	Sigdal	2004	Skogeier	Det ble hogd innenfor 50 m avstand fra reirtre (furu). Skogeier visste det hekket hønsehauk i området, men kjente ikke reirplassens nøyaktige beliggenhet. Viken/skogbruksleder hadde mottatt koordinater før hogst. Det ble ikke tatt kontakt med ornitologer før hogst. Saken ble tatt opp med Viken. Reiret har ikke vært i bruk etter hogsten.

Litteratur

Bergo, G. 1992. *Bestandsstørrelse, reirhabitat og reproduksjonsbiologi hjå hønehauk.* Rapport nr 5/92. Fylkesmannen i Hordaland, Miljøvernavdelingen.

Grønlien, H. (red.): *Hønehauken i Norge. Bestandens status og utvikling de siste 150 år.* NOF Rapportserie 5-2004.

Gundersen, V., Rolstad, J. 2000. *Rev Vulpes vulpes og mår Martes martes i boreal skog: Har habitatfragmenteringen medført økt predasjonstrykk?* – Fauna 53 (4):186-198.

Gundersen, V., Rolstad, J. & Wegge, P. 2004. *Hønehauk og skogbruk - en gjennomgang av bestandsutvikling, økologi og trusler.* - INA fagrapport 2. 35 pp.

Hagen, Y. 1952. *Rovfuglene og viltpleien.* Gyldendal, Oslo, 622 pp

Steen, O.F. 2004. *Hønehauken i Buskerud – tetthet, bestand og hekkesuksess.* Vår Fuglefauna 27:18-24.

Viken Skog 2007. *Reirbiotoper for hønehauk, retningslinjer for forvaltning i samsvar med Levende Skog.* 19.12.2007.
<http://www.viken.skog.no/publikasjoner.asp>

Viken Skog 2007b. *Miljørapport hogst.* 10.8.2007.
<http://www.viken.skog.no/publikasjoner.asp>

Styrets årsberetning for NOF avd. Buskerud 2007

1. Styrets sammensetning:

Leder:	Egil Mikalsen
Nestleder:	Tonny Andersen
Kasserer:	Terje Bakken
Styremedlem:	Jan Mjåland
Styremedlem:	Anders Hals
Varamann:	Erland Tollefsen

Andre funksjoner underlagt NOF avd. Buskerud

Web ansvarlig:	Jens Erik Nygård
Valgkomite:	Vegard Andersen
Revisor:	Per Øystein Klunderud
Landstyremedlem:	Egil Mikalsen
LRSK:	Steinar Stueflotten (sekretær), Vegard Bunes, Jon Ludvig Hals, Kendt Myrmo og Frode Norang Bye.

2. Styremøter:

Det har vært avholdt ett styremøte i perioden med 5 saker.

3. Landstyremedlem Egil M. har vært på ett landstyremøte på Værnes i forbindelse med NOFs faunistiske seminar. Der ble det tatt opp 6 saker. Saker som ble tatt opp var regnskap, budsjett 2008, stilling som ny generalsekretær og NOF's faunistiske arbeid.

4. LRSK.

Det er blitt behandlet 36 sjeldenhetssaker som krever beskrivelse og registrert til sammen ca. 380 funn av sjeldne arter. Dette er nesten 100 færre enn i 2006, noe som skyldes at vanlige arter som kortnebbgås og storskarv er tatt ut av rapporteringslista. Av godbiter kan nevnes busksanger og rosenstær ved Lahellholmen (Røyken) i juni og sabinemåker i Drøbaksundet (Hurum) i september. Av andre arter kan nevnes: havlire, tundrasnipe, grønlandsmåke, hauksanger, svartstrupe og skjeggmeis.

5. NOF avd. Buskerud har hatt følgende prosjekter:

Sjøfuglregistrering langs kysten av Buskerud for Fylkesmannen.

Fiskørnprosjektet hadde sin første hele sesong med registrering av lokaliteter. Man har nå kjennskap til 98 lokaliteter, hvorav 24 var i bruk i 2007

Det har blitt taksert 7 ruter i norsk hekkefugltaksering (HFT) i 2007, det er 2 ruter færre enn i 2006. 2008 blir det siste året i dette prosjektet som nå overtas av Direktoratet for naturforvaltning (DN) med overvåkningsprosjektet for fugl TOV-E.

6. Buskskvetten:

Buskskvetten kom ut med 86 sider. Det er 13 sider mer enn i 2006. Hovedstoff er rapportene fra Linnestranda, Fiskumvannet og Fiskørnrapporten. Det er også artikler om gressender og kongeørn.

7. Saker som leder/styret har jobbet med:

Har snakket med media og folk om ting de har lurt på.
Har formidlet kontakter videre. Deltatt på årsmøtet til Naturvernforbundet i Buskerud som observatør.

8. Regnskap:

Eget oppsett.

9. NOF` prosjekter:

NOF avd. Buskerud har fiskeørnprosjektet gående.
NOF sentralt har for 2008 valgt hubro som årets fugl. Der er Jon Trygve Johnsen, Gamle Kongsbergvei 220, 3322 Darbu, eller gamleveien@hotmail.com, eller Tlf: 938 53 884 valgt til fylkeskontakt for Buskerud. Man kan gå inn på hjemmesidene til NOF sentralt: birdlife.no eller nofbuskerud.net for mer informasjon.

10. Div:

Vil bare helt til slutt få reklamere for sidene til Drammen og omegn lokallag: natravn.info. Øvre Eiker lokallag: nof-eiker.org og NOF avd. Buskerud: nofbuskerud.net for og holde deg oppdatert på det som skjer i fylket.

for styret: Egil Mikalsen leder

Den årlige vårturen til våtmarkene i Nordre Tyrifjorden-området lørdag 12. april 2008

Av Bjørn Harald Larsen og Viggo Ree

Norsk Ornitologisk Forening, Hole og Ringerike lokallag i samarbeid med Hole viltutvalg og Ringerike viltneimnd arrangerte lørdag den 12. april den årlige fugleturen til våtmarkene i Nordre Tyrifjorden-området. Dette var den 13. i rekken.

Ekskursjonen i år var preget av kontinuerlig nedbør (først regn - deretter sludd og snø), men allikevel ikke uten ornitologiske lyspunkter. Hele 33 personer deltok – også flere barn og unge. I Nordfjorden var det 32 traner (ny rekord for området) og litt over 300 rastende kortnebbgjess samt flere toppdykkere, noen grågjess, en fiskeørn og ulike ender - bl.a. en bergand. I alt 28 traner lettet og tok deretter en runde rett over turdeltakerne på Røsholmstranda! Flere linerler trippet rundt i strandområdet, og en stillits ytret seg fra furutoppene.

Fra nordsiden av Synneren kunne gråhegrene studeres sammen med flere knoppsvaner, sangsvaner, laksender, toppender, kvinender, brunnakker og sothøner. Juveren bød på mange av de samme våtmarksfuglene. På Sandtangenøyene i Averøyareservatet satt det storskarv og flere måker. En tårnfalk ble sett på vestsiden av Røysehalvøya, og to storlommer på vannet øst for Frognøya ble iaktatt gjennom kikkertlinsene. På flere av stoppestedene sørget sanglerkene for oppmuntrende strofer i regn- og sluddværet.

En av turdeltakerne, Barbro Wilson Hagen, var ikke snauere enn at hun inviterte hele turgruppen inn i sin stue lengst sør på Røysehalvøya slik at deltakerne kunne nyte medbrakt niste og drikke mens det knitret i peisvarmen. Et behagelig og opptørkende avbrekk under en ellers kjølig og fuktig april morgen! Ved Svarstadvika i Sælabonn lå det storkender, kvinender og sothøner - og en vipeflokk hastet forbi. Her fikk også deltakerne anledning til å betrakte både bergirisker og tornirisker gjennom teleskopene mens disse finkefuglene hvilte i noen tretopper. I Svensrudvika lå det krikender og en sivspurv sang tappert i snøværet.

Knoppsvaneparet i Vikbukta, som ble rikskjendiser under fjorårets flom, var allerede i gang med reirbyggingen. Her lå det dessuten en god del ender, bl.a. en svartandhann. Et tjeldpar satt i nærheten av vika. Turen ble som vanlig avsluttet på Høyehallstranda sør for Steinsvika. Herfra kunne bl.a. toppdykkere, storskarver, laksender, et silandpar og sothøner observeres. Halvparten av ekskursjonsdeltakerne var med helt til slutt, og det var overraskende bra. Disse avsluttet med en kopp varmt drikke og noe spiselig på Vertshuset Vik Skysstasjon ved 11-tiden. Her ble det bladd i fuglebøker og det sosiale kom mer i fokus. Til neste vår får vi håpe på litt bedre vær!

Et felles overnattingssted for ravn *Corvus corax* i bruk gjennom ti vintre

av Eivind Østbye og Olav Såtvedt.

INNLEDNING

Vintrene fra 1998/1999 til 2007/2008 har man kunnet se store ravnflokker kveldstid komme flygende til Lauar-området ved Kongsberg for å slå seg inn på nattekvisten, eller fly bort igjen tidlig om morgenen. Her slo de seg til i en liten skogteig, hver kveld vinteren igjennom. Dette fenomenet som på engelsk kalles "communal roosting", kan på norsk beskrives med uttrykket "felles overnattingsplass". Det er kjent fra flere steder i verden at mange fugler samles om kvelden for å overnatte i samlet flokk, fra noen få individer til helt opp i flere millioner. Særlig kjent har dette vært fra flere storbyer, hvor hundretusener til millioner av flere fuglearter, som kråker, kaier, stær og svarttrost, overnatter samlet i parker og og bynære skoger, lager et formidabelt leven, og skiter ned bakken under overnattingstrærne.

Dette fenomenet med å samles i større eller mindre flokker på felles overnattingssteder er ganske vanlig hos flere kråkefugler. Særlig er dette kjent i tiden etter forplantningssesongen, mest typisk i vinterhalvåret. I Norge er dette mest kjent hos kråke, kaie og kornkråke. At ravn skulle samles i slike store overnattingsflokker har vært mindre kjent. Selv om vi i 1960 og -70 årene har sett opptil minst 200 ravner flere dager i trekk samtidig på den gamle søpleplassen man vinterstid hadde ute på Finsevatn (ved Finse stasjon på Bergensbanen), dro disse på ettermiddagen enkeltvis eller noen få sammen i hver sin retning bort fra stedet (E. Østbye, upubl. obs.). Felles overnattingsplass for ravn i et slikt omfang som på Lauar har ikke vært kjent fra Norge tidligere, heller ikke fra det øvrige Norden, så langt vi har kunnet finne ut. Det eneste beskrevne tilfelle fra Norge er pussig nok fra samme tidsperiode som Lauar-observasjonene dekker. Dette var en liten notis i et lokalt ornitologisk tidsskrift, som beskrev at 200-300 ravn satte seg inn på nattekvist ved innsjøen Sør-Mesna ved Mesnalien i Ringsaker, hver kveld hele vinteren 2000/2001 (Tøråsen 2001).

Her skal vi bare kort beskrive det som er observert i vårt område siden fenomenet første gang ble observert, og fundere litt over fuglene kommer fra, hvor de drar om dagen, og hva slags fugler dette er.

HVA ER OBSERVERT

På overnattingsplassen

Overnattingsstedet ble flyttet litt innenfor et lite område (1-2 km²) i løpet av disse årene, det som ble mest benyttet ligger i et skogholt ved foten av fjellområdet Skrimfjella, i nærheten av gården Store Lauar i Øvre Sandsvær (Kongsberg kommune, Buskerud fylke, UTM referanse 32V NM 366 025) (Figur 1 og 2). Stedet ligger ca. 370 m o.h., og de høyeste toppene på den nærliggende fjellkjeden går opp i mot 870 m o.h. Selve overnattingsstedet ligger i relativt åpen kalkfuruskog, hellende nedover mot noen kalkrike vann, Mysutjernene og Lauarvatna. Det grenser på oversiden mot dyrket mark. For våre øyne er det ikke noe ved selve overnattingsstedet som avviker fra den øvrige skogstruktur i skogen omkring.

Fig. 1: Undersøkelsesområdet. På kartet gjelder følgende symboler: L: Overnattingsområdet ved Lauar, K: Kongsbergs avfallsplass, Gomsrud, F: En meddelt overnattingsplass ved Follsjo, N: Notoddens avfallsplass, Goasholtskyr, R: Ravalsjøen.

Midt i november 1998 ble de første ravnflokkene som kveldstid slo seg ned i skogen observert. Antallet fugl i flokken varierte, flere av flokkene kunne være på mellom 60-70 stykker. Midt i desember var det ca. 200 fugl som kom hit. I midten av januar 1999 ble det sett minst 300 stykker en kveld, og en morgen var det minst 400 stykker som dro ut (Såtvedt 1999). Vinteren 1999/2000 ble det talt opptil 300 stykker en kveld. Vinteren 2000/2001 var det betydelig færre ravn å se. Og den påfølgende vinter, 2001/2002, så det ut til at de store ansamlingene hadde tatt slutt, bare 40-50 stykker ble i perioder sett denne vinteren. Men neste vinter, 2002/2003,

ble flere fugl igjen observert på overnattingsplassen. Denne hadde også blitt flyttet et stykke nedover i lia fra den opprinnelige, trolig på grunn av at denne var blitt hugget ut. Vinteren 2003/2004 så det ut til at det var like mange fugl igjen på den nye overnattingsplassen som i 1998/1999. Vintrene 2004/2005 og 2005/2006 har også plassen vært godt besøkt, kanskje av omkring 300 fugl. Den sistnevnte vinteren syntes overnattingsplassen igjen å ha blitt flyttet noe, ca. 0,5-1 km i østlig retning. Siste vinter, 2006/2007, var fortsatt overnattingsplassen i bruk, men i mye mindre omfang. Bare opp i mot 70 fugl ble observert i en kortere periode.

Hovedtendensen i døgntrekket var at flokkene kom flygende inn sent på ettermiddagen, omtrent ved solnedgang (ca. kl 16 til 19), og dro ut igjen tidlig om morgenen (ca. kl 06 til 11). Det så ut til at kveldsinnslaget var noe mer konsentrert enn morgentutflygingen. Værforholdene kunne også se ut til å ha en viss betydning; på dager med tett og lavt skydekke kunne det være en tendens til en noe senere utflyging og tilsvarende raskere tilbakekomst, noe som viser at lysstyrken kan ha betydning for hvor lenge fuglene sitter på nattekvist og hvor lenge de søker etter næring.

Når de første flokkene begynte å samles på overnattingsstedet om høsten er noe mer usikkert, men rundt midten av november ser ut til å være et gjennomgående trekk. Oppbruddet fra overnattingsplassen så ut til å være på ettermiddagen når det gikk mot vår. I overgangen mars/april synes antallet på overnattingsplassen å avta, men så sent som 5. april 1999 ble det ved en opptelling registret nærmere 190 ravn (Tabell 1). Tabellen viser at ravnene som trolig kom fra Notodden gjennomsnittlig (i hvert fall denne kvelden) nådde fram til overnattingsplassen noe senere enn ravnene som trolig kom fra Gomsrud. Dette kan være en bekreftelse på at lysstyrken bestemmer tidspunktet for oppbrudd fra matkilden, og at de som har lengst vei til nattekvisten, følgelig også når senere fram.

Trekkveier til dagens næringsøksteder

Fra overnattingsplassen ble ravnflokkene sett dra i flere retninger (Figur 1). De første to vintrene så det ut til at større eller mindre flokker dro i flere retninger enn de siste årene. De to siste vintrene, 2006/2007 og 2007/2008, dro mange i retning Kongsberg, sannsynligvis til fyllplassen på Gomsrud. Samtidig dro mange ravn, dels enslige og to eller tre, til flokker på opptil 60 stykker opp langs

Tabell 1.

Tabellen viser observerte ravner 5.4.1999 ved Store Lauar, Kongsberg kommune. Første kolonne viser antallet som kom inn mot overnattingsplassen fra omtrent rett nordlig retning. Dette er blitt tolket som som de kom fra fyllplassen Gomsrud rett sør for Kongsberg sentrum. Andre kolonne viser observerte ravner som samme kveld kom inn fra retning NV, trolig fra fyllplassen Goasholtmyra like øst for Notodden.

Obs. begynt 1830.

Værforhold: Overskyet, lette regnbyger, men relativt høyt skydekke, sola bryter av og til gjennom.

Klokkeslett Notodden Sommertid	Antall, trolig fra Gomsrud, Kongsberg	Antall, trolig fra Goasholtmyra,
1856-1900	2	
1901-1905	5	2
1906-1910	5	1
1911-1915	10	
1916-1920	4	
1921-1925		4
1926-1930		12
1931-1935		
1936-1940	13	1
1941-1945	4	
1946-1950		8
1951-1955	3	31
1956-2000		19
2001-2005		1
2006-2010		21
2011-2015		6
2016-2020		37
2021-2025		1
SUM	46	144

Ravalsjøelven, svingte vestover ved Ravalsjøen og dro videre over Holmevann mot Notodden, sannsynligvis til fyllplassen ved Goasholtmyra. I tillegg var det også mindre flokker med fugl som samtidig dro i retning Finnevollaldalen, kanskje til en fyllplass mot Siljan/Skien, og noen som dro over Skrimstoppen mot syd. Bare få fugler ble sett om ettermiddagen

Fig. 2: Utsikt fra Skrimfjell mot Kongsberg (i bakgrunnen til høyre) og Knutetoppen til venstre. Overnattingsplassen ligger i skogen skjult bak fjellknausen til høyre. Ravnetrekket fra Notodden kommer fra venstre over åsen. Foto: OS.

over Ravalsjøen med kurs for Lauar.

Det mest markante ettermiddagstrekket tilbake til overnattingsplassen kom direkte fra Gomsrud og fra Notodden. Sâtvedt (1999) observerte et stort ettermiddagstrekk over Slåttemyrsetra med kurs fra Notodden mot Sagvoldkroken. Det er mulig at en del av de fuglene som først dro til Notodden, senere på dagen dro til Gomsrud, og derfra til Lauar. Vintrene 1999/2000, 2000/2001 og 2001/2002 ble det ikke observert verken morgen- eller kveldstrekk over Ravalsjøen. Men fra vinteren 2004/2005 ble morgenstrekk igjen observert her.

Når ravneflokkene trakk over Ravalsjøen ga de fra seg en låt som var noe i retning av en lav kakling, ikke de skrikene man vanligvis hører, som "klonk" og "korp" eller det kråkeliknende "kråå" eller "rraa".

Tidlig på høsten besøker nok rimeligvis flere flokker slakteavfall etter elgjakten, selv om det er de bofaste ravnene som først og fremst oppsøker dette. Vi regner med at det er de store søpleplassene som er de viktigste stedene for trekkflokkenes næringsøk. I vårt nærområde er dette fyllingene på Gomsrud (ved Kongsberg) og Goasholtmyra (ved Notodden), selv om det kan finnes andre fyllplasser i retning Siljan og Skien og mot Vestfold-regionen. I alle fall er det på de to førstnevnte observert store ansamlinger av ravn i den tiden dette store ravnetrekket har foregått (Sâtvedt 1999).

HVA ER KJENT OM SLIKE RAVNEANSAMLINGER ANDRE STEDER ?

Som nevnt er lite kjent om slike store overnattingsplasser for ravn i Norge så vel som i resten av Norden, bortsett fra observasjonen fra Mesnalian (Tøråsen 2001). Fra Amerika derimot, er slike store overnattingsplasser et kjent fenomen. De er også kjent fra Sveits og Wales, og ofte da i blandete flokker sammen med kaier, kråker og stær. I Irak er det funnet flokker med ravn sammen med stær og glenter (Heinrich 1989). Den samme forfatter forteller om mange amerikanske undersøkelser over slike felles overnattingsplasser, med flokker fra 10 til flere hundre individer, den største kjente var på over 2.000 individer. Flere av disse plassene var i kontinuerlig bruk over flere år, helt opp til over 30 år. Videre ble det funnet at flere plasser kunne gå ut av bruk etter noen år, for så å flytte til andre steder kortere eller lengre borte, oftest avhengig av tilgjengelige næringsforekomster. Viktigst for kontinuiteten av en slik plass, så ut til å være at næringsforekom-

stene var stabile over en viss tid. Slike overnattingsplasser for ravn er også kjent fra England, mange av dem meget store med opptil 1.700 fugl samtidig (Ratcliffe 1997, Wright et al.2003).

HVA ER KJENT OM TREKKDISTANSER ANDRE STEDER OG HVORDAN PASSER MØNSTERET FRA LAUAR MED DETTE

Fra amerikanske undersøkelser (sitert fra Heinrich 1999) hvor ravn, merket med radiosendere eller andre form for merker, ble fulgt fra de felles overnattingsplassene til furasjeringsstedene og tilbake igjen etterpå, er det kjent at de kan dra meget langt av sted på sine daglige næringsøk. I et tilfelle dro de så langt av sted som 88 km fra overnattingsstedet, i et annet 90 km, temmelig like maksimaldistanser i disse to eksemplene. I Alaska ble radiomerkede ravner fulgt på daglige rundturer på opptil 130 km. På et annet overnattingssted hadde fugl fløyet hele 483 km for å komme dit. Bruker vi tallene fra de to

Fig. 3: Ravn letter fra en furutopp nær Goasholtmyra fyllplass og begir seg på vei mot overnattingsplassen. Foto: OS.

første eksemplene, ser det ut til at vi kan regne med at fugl fra Lauar meget godt kunne hente næring fra et meget stort område. Slår vi med en passer en sirkel med sentrum i Lauar og en radius på 90 km så dekker dette et meget stort areal av Østlandet for et mulig næringsøk gjennom dagen. Innenfor 90 km-sirkelen vil ravn, om de flyr i østlig retning dekke området med Stor-Oslo helt til Lillestrøm, sørøstover til Sarpsborg - Fredrikstad, sørover Grenland-regionen og helt ned til Kragerø. Vestover vil de kunne nå helt til Fyresdal, nordvestover til Møsvatn og Tunhovd, nordover til Flå i Hallingdal, og til Jevnaker ved Randsfjorden i nordøst.

Fra Lauar til Gomsrud er det bare ca. 9 km, til Notodden direkte i luftlinje ca. 20 km, over Ravalsjøen – Holmevann ca. 23 km. Fra Notodden til Gomsrud er det ca. 23 km. Dette er alle relativt korte fluktdis-

tanser for en ravn, og mulighetene for at flokkene kunne dra til egnede fyllplasser meget lengre borte er fullt tilstede. Men så lenge gode matplasser er innen så kort avstand er det også rimelig at flokkene etter hvert konsentrerte seg om disse to. Selv om det til å begynne med vinteren 1998/1999 tidlig i perioden så ut til at flere flokker prøvde seg i andre retninger, som for eksempel i retning Siljan/Skien og Vestfold-regionen.

Det er trolig at ikke alle ravnene som samlet seg på Lauar er lokale fugler. Mange kan ha trukket dit fra et meget stort område. Som nevnt tidligere registrerte man i Amerika at individuelle ravner kunne trekke hele 483 km for å komme til et slikt felles overnattingsområde. I Nord-Europa har man funnet at ungfugl kan ha streifet hele 500 km i løpet av høsten og vinteren i deres første leveår (Heinrich 1989). Flokkene som trekker til slike felles overnattingsområder har vist seg å bestå omtrent utelukkende av ungfugl. Det er derfor mulig at de fuglene som har utgjort Lauar-ansamlingen har kommet hit fra store deler av Østlandsområdet, og er ungfugler.

HVORFOR SAMLES RAVN I STORE FLOKKER PÅ FELLES OVERNATTINGSSTEDER ?

Mange hypoteser har vært fremsatt for å forklare hvorfor ravneflokker skulle samles på slike felles overnattingssteder. (Her skal bare kort nevnes de viktigste hypotesene, og henviser til litteraturlisten for utfyllende lesning). Det ser ut til at individuelle ravner, eller muligens små grupper, streifer rundt, og oppsøker det som måtte finnes av tilgjengelige næringsforråd, og så slutter seg til andre på passende overnattingssteder. Den alt overveiede andelen av disse omstreiferne er ungfugler. De blir omstreifere fordi de blir presset bort av de eldre og bofaste territorieholderne. Er det større tilgjengelige næringsforråd i et område, vil de omstreifende ravnene bli der og utnytte disse. De kan slutte seg til hvilken som helst overnattingsplass de finner. Når de lokale næringsforråd blir tømt, blir individene tvunget til å søke etter mat annetsteds. Noen har ment at slike felles overnattingssteder tjener som ”informasjons-sentre” hvor fugler som ikke vet om matforråd kan følge etter de fuglene som vet hvor det finnes mat. Andre mener at erfarne fugler, det vil si de som vet hvor mat finnes, aktivt kan rekruttere uerfarne fugler, som ikke vet noe om matforrådet, til å bli med dit. Ofte vil slike matforråd bli forsvart av de territorielle eldre ravnene som finnes i området, og en større flokk med ungfugl som kommer dit skulle

da ha en større mulighet til å få tilkjempet seg noe av matforrådet. I dette tilfellet kan overnattingsplassen tjene som et ”rekrutteringssenter”. Andre har ment at det er en fordel ved å overnatte i flokk. Dette skulle være en form for forsvar mot rovfugler og ugler som kan angripe dem om natten. Fordi disse flokkene består av ungfugl, kan det også være en mulighet at overnattingsstedene kan tjene som ”sentre” hvor dyr kan bli kjent med hverandre, at for eksempel unge hanner og hunner kan starte et begynnende parforhold som med tiden kan føre til et fast parbånd. Erfarne fugler som får andre til å følge seg til en matkilde, kan ifølge ”sosial prestisje” hypotesen øke sin sosiale status ved å vise sin ”fitness” som fremtidige matskaffere og brukbare samarbeidspartnere.

SITUASJONEN DE TO SISTE VINTRENE

Vi har sett at det felles overnattingsstedet på Lauar har vært besøkt av ravn i større eller mindre flokker gjennom minst ti vintre, i hvert fall fra og med vinteren 1998/1999 til og med 2007/2008. På det meste er det rapportert opptil 400 individer. Disse flokkene har i hovedsak trukket mot de store søpleplassene på Gomsrud ved Kongsberg og på Goasholtmyra ved Notodden for å finne sin daglige næring. Det er også en viss sansynlighet for at Lauar begynte å fungere som overnattingsplass allerede noen år før 1998/99. Såtvedt (1999) skriver at han en vinterettermiddag (4.1.) i 1996 så 10-15 ravner fly i samlet flokk i retning Lauar. Ut fra fluktretningen er det grunn til å tro at disse kom fra Gomsrud fyllplass.

Så sent som i midten av januar 2007 kunne det synes som om overnattingsplassen ved Lauar ikke lenger ble brukt. Bare noen få individer ble observert i

Fig. 4: Ravnetrekk fotografert ved Lauar, like før flokken nådde overnattingsplassen. Foto: OS.

området. I slutten av januar så det imidlertid ut til at ravnene hadde begynt å vende tilbake, skjønt ikke i det samme store antallet som i tidligere år, men minimum 70 stykker ble sett. Det virket som om selve overnattingsplassen da var flyttet ca 1-2 km lenger vest i forhold til det stedet som ble benyttet rundt vinteren 1999/2000. I begynnelsen av mars 2007 var inntrykket at antall ravn hadde avtatt igjen. Fem ravner ble skremt opp fra nattekvisten 26.03.07, og ingen ravn ble sett i april. Vinteren 2007/2008 var fortsatt overnattingsplassen i bruk, men i mye mindre omfang. Bare opp i mot 70 fugl ble observert i en kortere periode.

Ved Goasholtmyra fyllplass ble 30.11.06 ca. 150 ravn observert. Senere på dagen ble omtrent samme antall sett fly i nordlig retning. Dette var en helt annen retning enn mot Skrimfjell og Lauar. Om noen ravner trakk fra Notodden mot andre overnattingsplasser, f. eks. Lauar denne ettermiddagen, må det bare ha vært en liten del i forhold til de som trakk nordover. En informant opplyste at han for ca. 10 år siden, altså omkring 1995-1996, og årene før dette, hadde observert overnattende ravn i skogtraktene mellom Follsjø og Jondalen, altså nord for Notodden. Det er derfor mulig at ravnene rundt 1996-1998 skiftet overnattingsplass fra Follsjøtraktene (ca.10-12 km N for Goasholtmyra) til Lauar (ca. 20 km VSV for Goasholtmyra) og at det nå, ca. 10 år seinere, har skjedd et nytt skifte tilbake til traktene ved Follsjø. Det er selvfølgelig også en mulighet for at sistnevnte sted hele tiden har vært brukt som overnatting, men kanskje i varierende grad, slik som det synes å ha vært tilfelle for Lauar. En annen informant opplyste at «det i flere år om morgenen har kommet ravn nordfra mot Goasholtmyra», noe som antyder at overnattingsplassen ved Skrimfjell ikke har vært den eneste for Notodden-ravnene det siste tiår. Han mente også at et skogholt ved Elgsjø, like øst for Notodden, også hadde vært benyttet som overnattingsplass. Men det kan også hende at det folk oppfatter som en overnattingsplass, bare er en samlingsplass før selve kveldstrekket.

OPPSUMMERING

En felles overnattingsplass for ravn vil før eller siden opphøre å være i bruk, det har vært trenden for de overnattingsplasser som har vært undersøkt over en lengre tid. Som enkeltobservasjon er den felles overnattingsplass på Lauar et meget interessant fenomen, siden den var den første kjente større av sitt slag, så vel i Norge som i det øvrige Norden. Vi må ut fra de ovenfor nevnte muntlige kildene likevel understreke

at andre overnattingsplasser i samme region kan ha vært i bruk tidligere og eventuelt samtidig med plassen ved Lauar.

Hvorfor ravnene valgte Lauar, og eventuelt de andre som er nevnt som mulige overnattingsplasser, vet vi ikke. Om det var ved en ren tilfeldighet, eller fordi området tilfredsstilte en rekke (for oss) ukjente ravnkrav til et slikt sted, får vi la stå som et åpent spørsmål.

TAKK

Svein Sagvolden takkes for særlig nyttig informasjon. Likeledes takkes Stein Asmundsen, Terje Graver, Dag Anatol Heintz, Helge Helgesen, Tore Lagesen og Bjørn Roar Skullestad for deres bidrag.

Referanser

Heinrich, B. 1989. Raven in vinter. - Vintage Books, a division of Random House Inc., New York, 379 pp.

Ratcliffe, D. 1997. The Raven. A Natural History in Britain and Ireland.- Poyser, London.

Såtvedt, O. 1999. Om ravnene Hugin og Munin - og noen hundre til. - Langs Lågen 21: 86-90.

Tøråsen, A. 2001. Stor ravneflokk i Mesnali. - Kornkråka 31: 40.

Wright, J., Stone, R. E. & Brown, N. 2003. Communal roosts as structured information centres in the raven, *Corvus corax*. - Journal of Animal Ecology 72: 1003-1014.

For de som vil dykke dypere ned i noen nyere sentrale arbeider om temaet "communal roosts", kan følgende anbefales:

Buckley, N. 1997. Experimental tests of the information centre hypothesis with black and turkey vultures. - Behavioral Ecology and Sociobiology 41: 267-279.

Dall, S. R. X. 2002. Can information sharing explain recruitment to food from communal roosts? - Behavioral Ecology 13: 42-51.

Danchin, E. & Richner, H. 2001. Viable and unviable hypotheses for the evolution of raven roosts. - Animal Behaviour 61: F7-F11.

Engel, K. A. & Young, L. S. 1992. Movements and habitat use by common ravens from roost sites in southwestern Idaho. - Journal of Wildlife Management

ment 56: 596-602.

Heinrich, B. 1988. Winter foraging at carcasses by three sympatric corvids, with emphasis on recruitment by the raven, *Corvus corax*. - Behavioral ecology and sociobiology 23: 141-156.

Marzluff, J. M. & Heinrich, B. 1991. Foraging by common ravens in the presence and absence of territory holders: an experimental analysis of social foraging. - Animal Behaviour 42: 755-770.

Marzluff, J. M. & Heinrich, B. 2001. Raven roosts are still information centres. - Animal Behaviour 51: F14-F15.

Marzluff, J. M., Heinrich, B. & Marzluff, C. S. 1996. Raven roosts are mobile information centres. - Animal Behaviour 51: 89-103.

Mock, D. W. 2001. Comments on Danchin & Richner's "Viable and unviable hypotheses for the evolution of raven roosts". - Animal Behaviour 61: F12-F13.

Mock, D. W., Lamey, T. C. & Thompson, D. B. A. 1988. Falsifiability and the Information Centre Hypothesis. - Ornis Scandinavica 19: 231-248.

Richner, H. & Danchin, E. 2001. On the importance of slight nuances in evolutionary scenario. - Animal Behaviour 61: F17-F18.

Richner, P. & Heeb, P. 1996. Communal life: honest signalling and the recruitment center hypothesis. - Behavioral Ecology 7: 115-119.

Sonerud, G. A., Smedshaug, C. A. & Bråthen, Ø. 2001. Ignorant hooded crows follow knowledgeable roost-mates to food: support for the information centre hypothesis. - Proceedings of the Royal Society London B 268: 827-831.

Wright, J., Stone, R. E. & Brown, N. 2003. Communal roosts as structured information centres in the raven, *Corvus corax*. - Journal of Animal Ecology 72: 1003-1014.

Zahavi, A. 1996. The evolution of communal roosts as information centers and the pitfall of group selection: a rejoinder to Richner and Heeb. - Behavioral Ecology 7: 118-119.

Forfatterne:

Eivind Østbye (e-mail: eivind.ostbye@bio.uio.no), Department of Biology, University of Oslo, PB 1066 Blindern, N-0316 Oslo, Norway. Olav Sâtvedt (e-mail: osatvedt@online.no), Lindåsvn. 151, N-3618 Skollenborg.

Foto: Jens Erik Nygård

Sjeldne fugler i Buskerud 2007

Rapport fra den lokale rapport- og sjeldenhetskomiteen (LRSK) i Buskerud

av Steinar Stueflotten

2007 kunne by på flere nasjonale sjeldnheter, deriblant en ny art for Buskerud - dverglerke, og første konstaterte hekking av vaktel i fylket. I slutten av september resulterte spesielle forhold i Nordsjøen og Skagerrak til en storinvasjon av alker i innlandet på Østlandet, trolig den første med denne arten på over 100 år!

Saksbehandling

Denne rapporten er basert på ca. 430 registrerte funn av 92 arter og en hybrid. Antall registreringer er noe lavere enn foregående år, mens antall arter er høyere. 24 av funnene er fra perioden før rapporteringsåret 2007. Dette skyldes bl.a. at flere eldre funn av rapporteringsarter er blitt oppdaget ved gjennomgang av diverse litteratur, og at Per Furuseth har ettersendt flere funn fra øvre deler av fylket.

LRSK/NSKF har i forbindelse med denne rapporten ferdigbehandlet 34 godkjenningssaker, mens 2 saker er plassert i kategorien avventes (NSKF). Alle ferdigbehandlede saker er blitt godkjent. Det er oversendt 6 nye saker fra perioden til NSKF for godkjenning: sabinemåke, dverglerke, busksanger, sibirgransanger og rosenstær, samt en eldre sak fra 2005 (glente). Vi har mottatt tilbakemelding fra NSKF om at følgende fem funn er godkjent: glente (2005), sabinemåke (2007), dverglerke (2007), busksanger (2007) og rosenstær (2007). Vi venter fortsatt på NSKFs godkjenning av sædgås ua. *rossicus* (2006) og sibirgransanger (2007). 56% av godkjenningssakene var denne gangen dokumentert med fotobelegg mot 33% i 2006.

LRSK har ikke avholdt noe møte i 2007. Saksbehandlingen har skjedd via epost og telefon.

LRSKs arbeid avhenger av god tilgang på observasjoner. Derfor er det viktig at flest mulig rapporterer inn sine observasjoner av sjeldne arter, enten ved å gjøre disse tilgjengelige på Internett, eller ved å sende dem direkte til LRSKs sekretær. LRSK forbeholder seg retten til å kunne vidererapportere alle funn som observatører har publisert andre steder (f.eks. på fugler.net og det nye rapporteringssystemet for fugler).

For arter som krever dokumentasjon, er det viktig at observatøren gir en så fylldig beskrivelse av fuglen og dens adferd som mulig, slik at forveksling med andre arter kan utelukkes. Da holder det ikke bare å beskrive at du så en fugl, du må beskrive fuglen som du så. En oversikt over hvilke arter som skal rapporteres og hvilke som skal beskrives, finner du bakerst i denne rapporten.

Vi takker alle rapportører som nok en gang har bidratt til å holde kunnskapen om sjeldne arters forekomst i fylket oppdatert.

Noen hovedtrekk fra forekomsten i 2007

Fugleåret 2007 i Buskerud ble innledet med en kort og mild vinter etterfulgt av en tidlig vår med tidlige rekorder for flere arter. Sommeren ble preget av mye nedbør i juni/juli. Det ble observert flere sjeldnheter dette året: havlire, sabinemåke, grønlandsråke, tundrasnipe, dverglerke (ny art for fylket), svartstrupe, busksanger, hauksanger, skjeggmeis og rosenstær. Verdt å nevne er også uvanlig mange observasjoner av rødnebbterner på høsttrekket, en stor invasjon av alker i innlandet i slutten av september, og mange funn av polarsisik vinteren 2006/2007. Første konstaterte hekking av vaktel i Buskerud var også et av høydepunktene dette året.

Tabell 1: Funnstatistikk pr. kommune (inkl. godkjente etter-rapporteringer fra 2005 og 2006).

Kommune	2005	2006	2007
Drammen	5	13	7
Flesberg	1	1	3
Flå	5	2	5
Gol	3	5	4
Hemsedal	0	2	3
Hol	10	14	29
Hole	48	48	43
Hurum	52	65	57
Kongsberg	10	22	23
Krødsherad	0	0	0
Lier	40	65	48
Modum	12	13	4
Nedre Eiker	16	20	16
Nes	1	1	14
Nore og Uvdal	2	3	2
Ringerike	52	51	34
Rollag	1	0	1
Røyken	7	7	9
Sigdal	1	1	1
Øvre Eiker	123	119	93
Ål	11	18	13

Kommuneoversikten viser antall funn per kommune de tre siste årene. Øvre Eiker topper som vanlig lista, mens Hurum og Lier befester de neste plassene foran Hole. Ringerike har falt ned på lista, mens Nes og Hol har rykket opp i 2007, bl.a. takket være rapporteringer fra Per Furuseth.

Endringer i rapporteringslista

Følgende nye rapportarter er føyd til lista per 01.01.08: storskarv (hekking), vinterfunn av sanglerke, vintererle, ringtrost og sivspurv (i henhold til NFKFs anbefaling). Sabinemåke er flyttet over fra NSKF til LRSK, og dverglerke er tilføyd som ny NSKF-art.

Oppbygging av rapporten

Denne rapporten er bygd opp etter samme mønster som tidligere år. Opplysningene i artsomtalen settes opp på følgende vis: (1) fuglens norske navn, (2) vitenskapelig navn, (3) antall funn/individer i parentes (funn/individer før rapportåret - funn/individer i rapportåret), (4) eventuelt angivelse av hvilken funnkategori som er med i rapporten (f.eks. vinterfunn). R betyr at arten er rapporteringsart og at LRSK ikke krever beskrivelse av funn, mens NSKF betyr at funnet er godkjent av NSKF, (5) år, (6) kommune i alfabetisk rekkefølge, (7) antall individer (ikke angitt hvis 1), (8) kjønn og alder hvis bestemt, (9) lokalitet, (10) dato(er), (11) * bak dato angir positivt belegg, og en parentes med symbol angir beleggstype (F - fotografi, V - video/filmopptak, L - lydopptak og D - drept eller funnet død hvis den er innsamlet og skinnlagt/utstoppet), (12) navn på den som observerte fuglen (ved opptil tre observatører angis samtlige, ved flere enn tre angis bare rapportør/hovedobservatør), (13) kommentarer til observasjonen(e).

For noen arter er det innrapportert mange funn. Arter med fem eller flere funn er derfor presentert i tabellform og i kronologisk rekkefølge for å spare plass og gi en bedre oversikt over funnmengden. Disse artene forekommer normalt temmelig regulært i fylket. Hekkefunn er angitt med (H) i tabellene. LRSK følger ikke lenger opp vår- og høsttrekket til kortnebbgås, bare en generell oppsummering blir gitt. Dette er en medvirkende årsak til at funnmengden har gått ned i 2007.

Antall oppgitte funn/individer gjelder bare funn som er innrapportert til og godkjent av LRSK.

Rapporterte og godkjente funn

Sangsvane *Cygnus cygnus* sommerfunn/hekking R

2007 FLESBERG: 1 ad i Lågen Sf Grettefoss bru 09.06. og noen dager tidligere (G.Acklam).
GOL: 1 par ruget uspes. lokalitet, Golsfjellet 26.05. (P.Furuseth).
HOLE: 4 ind ptS Steinsfjorden/Storøya 06.07. (S.Rustad).
NES: 1 par m/2+ pull på uspes. lokalitet 30.05. (P.Furuseth), 1 ad 31.08. og 1 ad m/2 2K og 2 1K unger Thoenmarka 17.09. (E.B.Lund).
ØVRE EIKER: 2 ind jevnlig på Fiskumvannet hele sommeren (S.Stueflotten m.fl).

Arten observeres nå årlig om sommeren i Buskerud, og har etablert seg som fast hekkefugl på noen få lokaliteter bl.a. i Nes og Gol kommuner. 1 ad med skadet vinge har oversomret flere år på rad i Fiskumvannet.

Sædgås *Anser fabalis* (27/154 – 2/5)

2007 LIER: 1 ptN Linnestranda 27.03. (R.E.Andersen).
RINGERIKE: 3 ind Synneren 08.04. og 11.04. (K.Myrmo), 4 ind Nordfjorden 13.04. (K.Myrmo).

Arten observeres nesten årlig i trekketidene vår og høst. De fire ind som ble observert i Nordfjorden 13.04.07, kom vestfra og var sannsynligvis de samme tre som hadde ligget i Synneren dagene før, pluss en til.

Kortnebbgås *Anser brachyrhynchos* vinterfunn R

2007 HOLE: Svarstadvika 02.11.-26.12. (K.Myrmo).

Vårtrekket i 2007 startet 27.03. som er tangering av tidligste vårobservasjon fra 2005. Gjennomsnittlig ankomstdato: 05.04. (11 år). Vårtrekket varte til 01.05. Til sammen ble det registrert ca. 12.000 ind ptN gjennom Buskerud denne våren, de fleste i dagene rundt 02.04. og 13.04. Høsttrekket varte fra 13.09. til 13.10., og det ble bare registrert i underkant av 2.000 ind ptS gjennom Buskerud denne høsten. Arten blir sjelden observert i Buskerud om vinteren. I tillegg til funnet i Svarstadvika, ble det observert 3 seine ind ved Sølvfastøya i Drammen 04.11. (S.Stueflotten).

Tundragås *Anser albifrons* (19/26 – 1/1)

2007 ØVRE EIKER: Fiskumvannet 29.04. (J.L.Hals).

Arten observeres nesten årlig i trekketidene vår og høst, hyppigst i Nordre Tyrifjorden.

Grågås *Anser anser*

1 ad m/5 ikke flygedyktige unger ovenfor Veteren i Krøderen, FLÅ, 16.07.07 (P.Furuseth). Dette er trolig første påviste grågåshekking i en Hallingdalskommune. 2 par hekket også ved Molvall i Hønefoss, RINGERIKE i 2007, noe som også er første konstaterte hekking i dette distriktet (K.Myrmo).

[Stripegås] *Anser indicus* (12/25 – 1/1) R

2007 ÅL: Flævatnet 05.07.-10.08. (R.Inset).

Arten er sett sporadisk i Buskerud i sommerhalvåret f.o.m. år 2000. Funnet i Ål er det andre i nordfylket. Funn av stripegæss er plassert i kategori E (arter som regnes som rømlinger).

Hvitkinngås *Branta leucopsis* (66/178 – 9/55) R

2006 4 par hekket Sundbyholmene 25.06. (M.Bergan).

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
02.04.-13.04.	1	Karlsrudtangen, Nordfj, Ringerike	V.Ree, K.Myrmo
20.04.	25 ptN	Gomnes, Hole	V.Ree
26.04.	5+2 ptN	Linnestranda, Lier	R.E.Andersen
26.05.	5 par H	Sundbyholmene, Hurum	M.Bergan
26.05.	2 par H	Høvikskjæra, Røyken	M.Bergan
26.05.	1 par H	Skurven, Røyken	M.Bergan
29.05.	1 ptN	Linnestranda, Lier	E.Gates
02.06.	2	Linnestranda, Lier	R.E.Andersen, J.Myre, S.Stueflotten
24.06.	1 par m/1 pull	Mølen, Hurum	J.Gylder, m.fl.

Ringgås *Branta bernicla* (10/831 – 1/120)

2007 DRAMMEN: 120+ ind ptN Drammen 02.06.
(Ø.Mortensen).

Ringgjess sees bare sjelden på vårtrekket (ultimo mai – primo juni) i Buskerud.

Snadderand *Anas strepera* (28/53 – 3/5)

2007 HOLE: 1 hann Steinsvika 29.05. (B.H.Larsen).
LIER: 1 par + 1 hann Linnestranda 12.05. (J.E. Nygård, B.Ellingsen, S.Stueflotten), 1 hann 21.-27.05. (R.E.Andersen, B.Ellingsen, J.E.Nygård).

Foto: Jens E. Nygård

Snadderand hann, Linnestranda (Lier) 12.05.07.

Arten observeres nesten årlig på vårtrekket (april-mai) og høsttrekket (sept-okt). Det kan godt ha vært den samme hannen som ble observert på Linnestranda og i Steinsvika.

Knekkand *Anas querquedula* (? – 2/5) **R**

2006 HOL: 1 hann Hovsfjorden 06.05. (P.Furuseth).
2007 HOLE: 1 par Svendsrudvika 03.06. (K.Myrmo).
ØVRE EIKER: 1 hann Fiskumvannet 01.05. (J.L.Hals) og 04.05. (J.T.Bollerud), 1 par Fiskumvannet 12.05.-03.06. (J.L.Hals, J.T. Bollerud, S.Stueflotten, m.fl.), 2M Fiskumvannet 17.05. (J.L.Hals).

Arten observeres regelmessig men fåtallig, spesielt om våren (april-mai). Gjennomsnittlig ankomstdato: 25.04. (27 år). Få observasjoner i 2007.

Skjeand *Anas clypeata* (? – 2/2) **R**

2007 LIER: 1 hann Linnestranda 29.04. (J.Gylder, T.Gylder, B.Ellingsen, E.Gates).
RINGERIKE: 1 hann Juveren 25.04. (K.Myrmo)
1 hann Nordfjorden 29.04. (K.Myrmo, J.L.Hals),
1 hann Karlsrudtangen 01.05. (K.Myrmo).

Arten observeres fåtallig men regelmessig, spesielt i trekketidene vår (medio april – mai) og høst (sept – okt), gjennomsnittlig ankomstdato: 26.04. (24 år). Bare ett funn i 2007 er lite etter rekordforekomst i 2006.

Taffeland *Aythya ferina* (? – 5/9) **R**

2006 ÅL: 1 hann Strandafjorden 02.-05.05. (F)
(P.Furuseth).

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
14.04.	3M+1F	Frognøya Ø, Hole	V.Ree, m.fl.
29.04.+ 01.05.	1M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	R.Demmo, J.L.Hals
13.05.	1M	Linnestranda, Lier	J.E.Nygård, m.fl.
17.05.	2M	Linnestranda, Lier	R.E.Andersen
01.06.	1M	Steinsvika, Hole	K.Myrmo
11.09.	1 juv	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud

Arten har vært sett regelmessig i Fiskumvannet og Nordre Tyrifjorden både vår (medio april – medio mai) og høst (medio sept – medio nov). Gjennomsnittlig ankomstdato: 18.04. (21 år).

Bergand *Aythya marila* vinter/hekkefunn **R**

1993 MODUM: 1 par Natveit, Vikersund 16.01. (ref. Larsen, Myrmo & Ree 2008).

Sparsom hekkefugl i øvre deler av fylket. Sees ellers årlig på vår og høsttrekket. Vinterfunn er relativt sjeldne i Buskerud.

Havelle *Clangula hyemalis* (? – 1/4) **R**

1995 MODUM: 1 hunnf. Fjellstangen, Tyristrand
15.01. (ref. Larsen, Myrmo & Ree 2008).
2007 HURUM: 1M+3F Verket 09.04. (E.Gates).

Sjelden hekkefugl i indre fjellstrøk, ellers fåtallig og sporadisk i lavlandet vår (april-mai) og høst (oktober-november).

Svartand *Melanitta nigra* vinter/hekkefunn **R**

2006 HURUM: 14 ind Verket 29.01. og 13 ind 31.01. (E.Gates).
2007 HURUM: 2 hunnf. Verket 24.01. (E.Gates),
også 1 ind samme sted 03.03. (E.Gates).

Sjelden men nesten årviss vintergjest, hyppigst observert rundt Hurumlandet. Hekker i fjellet i nordfylket.

Sjørre *Melanitta fusca* (? – 10/27) **R**

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
13.05.	3M+2F	Buvatn, Nes	P.Furuseth
14.05.	4	Fiskumvannet, Øvre Eiker	E.Kristoffersen
14.05.	1	Linnestranda, Lier	R.E.Andersen
17.05.	1 par	Hovsfjorden, Hol	T.Breichagen
03.06.	3 par	Ånevatnet, Nore og Uvdal	P.Furuseth
02.11.	1 hunnf.	Åsa, Steinsfjorden, Ringerike	K.Myrmo
10.11.	1F	Haraldstangen, Hurum	T.Bøhler
11.11.	2	Averøya, Tyrifj., Ringerike	J.L.Hals

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
03.12.	1F	Hovsfjorden, Hol	P.Furuseth
03.-10.12.	4	Holsfjorden, Hol	P.Furuseth

Sjørren hekker spredt i indre fjellstrøk, og sees sporadisk i lavlandet utenom hekketida og på kysten høst og vinter. Mange funn de siste par årene.

Lappfiskand *Mergus albellus* (106 – 6/9) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
05.01.	1 hunnf.	Røssholmstranda, Ringerike	K.Myrmo
10.-21.01.	2 hunnf.	Røssholmstranda, Ringerike	B.H.Larsen, V.Ree, K.Myrmo
15.03.	1M+1F	Nesbyen, Nes	G.Numme
16.03.	1M	Nesbyen, Nes	S.Sannes
17.-18.03.	1F	Linnesstranda, Lier	J.E.Nygård, S.Stueflotten
30.03.	1M	Ask, Ringerike	J.T.Fossum, E.Fossum
06.-08.04.	1M	Myrefjorden, Hallingdalselva, Nes	P.Furuseth
08.04.	1M+1F	Nordfjorden, Ringerike	K.Myrmo
12.04.	1M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	E.Kristoffersen
08.12.	1 hunnf.	Nordfjorden, Ringerike	K.Myrmo

Foto: Jens E. Nygård

Lappfiskand hunn, Linnesstranda (Lier) 17.03.07.

Arten overvintrer regelmessig, oktober – april. Mange observasjoner de siste to vintrene.

[Rakkelhane] *Tetrao urogallus x tetrax* (5/5 – 1/2)

2007 HOL: 2 rakkelhaner observert på en orreleik i Holsåsen, Nysetfjellet 28.-29.04.* (F) (T.Bølstad, R.Jørgensen).

Funn av hybride arter skal godkjennes av LRSK. Det er i slike saker krav til fotodokumentasjon. Vi kjenner bare til fem tidligere funn av rakkelhaner i Buskerud, men slike hybrider forekommer nok hyppigere enn dette funnmaterialet kan tyde på.

Vaktel *Coturnix coturnix* (? – 12/29+) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
08.05.	1	Steinsletta, Hole	K.Myrmo
20.05.	1	Flesaker, Øvre Eiker	J.L.Hals, J.T.Bollerud

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
23.05.	1	Onsakervika, Hole	J.T.Fossum, M.Lundström
06.-09.06.	1	Lundteigen, Øvre Eiker	S.Stueflotten, m.fl.
09.06.	1	Hegstadmyra, Øvre Eiker	E.Gates, J.Mjåland, m.fl.
15.06.	1	Bergheim, Nes	P.Furuseth
16.06.-23.08.	1-3	Hals, Øvre Eiker	A.Hals
17.06.	1	Steinsletta, Hole	J.Dyresen
18.06.	1	Kofstad, Darbu, Øvre Eiker	J.T.Bollerud
22.06.	1	Domholt, Hole	V.Bunes
26.06.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	E.Kristoffersen
27.06.	1	Varlo, Øvre Eiker	A.Hals
11.07.	1	Mo, Steinsletta, Hole	R.Solvang
22.08.	15+ juv	Hals, Øvre Eiker	A.Hals

Arten observeres årlig i nedre deler av fylket fra ultimo mai til primo august. Gjennomsnittlig ankomstdato: 29.05. (15 år). 8. mai er tidligste registrerte ankomstdato til nå. Mange observasjoner i 2007, inklusiv fylkets første konstaterte hekking på Hals i Øvre Eiker. Det var i forbindelse med tresking på gården at Anders Hals opplevde at det "sprutet" ut vaktel-unger fra den siste skåra. Det var to kull, ett i hver ende av åkeren, 10-12 unger til sammen. Under tresking på nabojordet seinere på kvelden kom det 4 nye unger pipende ut fra åkerkanten. Dette skjedde et par hundre meter fra det første funnet, så det er rimelig å anta at det var tre kull på Hals denne sommeren.

Smålom *Gavia stellata* (? – 9/56) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
05.01.	1	Gilhusodden, Lier	R.E.Andersen
08.04.	8	Vf Frognyøya, Hole	K.Myrmo
17.05.	1 par	Uspes. hekkelok., Ål	T.Breichagen
19.05.	ca.35 på trekk	Østnestangen, Hurum	J.L.Hals
26.05.	1	Bergsjøen, Ål	P.Furuseth
13.+20.06.	1 rugende	Stolsvannsområdet, Hol	P.Furuseth
11.08.	1 ad m/2 juv	Stolsvannsområdet, Hol	M.O.Furuseth
15.06.	1 rugende	Ustaoset, Hol	L.E.Furuseth
12.08.	1 ad m/1 juv	Ustaoset, Hol	M.O.Furuseth
28.09.	3	Skurdalen, Hol	P.Furuseth
02.+07.12.	1	Slottet, Hurum	J.&T.Mjåland, E.Gates

Arten hekker spredt i nordfylket, og sees regelmessig på vårtrekket i Tyrifjorden. Gjennomsnittlig ankomstdato: 15.04. (11 år). Stort antall forbi Østnestangen 19.05. Normalt sjelden art å se på høsttrekket og om vinteren.

Dvergdykker *Tachybaptus ruficollis* (>100 - 7/11) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
17.03.	1	Langebru, Øvre Eiker	S.Srtueflotten
31.03.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals, A.Sørensen, m.fl.

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
20.09.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Johnsen
30.09.+ 06.10.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	A.Olsen, B.T.Bollerud
07.10.	3	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Holtskog, m.fl.
21.10.	2	Miletjern, Nedre Eiker	S.Stueflotten
12.11.	3	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud
Nov.	1	Drammenselva v/Hokksund, Øvre Eiker	B.V.Nyhus
27.11.	2	Busund, Storelva, Ringerike	R.Solvang
08.12.	1	Vestfosselva, Øvre Eiker	T.Bakken, B.Ellingsen, m.fl.

Regelmessig overvintrende i lite antall i nedre Buskerud

Toppsykker *Podiceps cristatus* hekking/vinterfunn R

2007 HOLE: 17 ind Steinsvika 15.06. bl.a. 1 par m/5 pull og 1 par rugende (V.Ree, B.H.Larsen, M.Brandt, K.Myrmo), 4 kull m/4+4+2+2 unger Steinsvika 06.07. (K.Myrmo).

LIER: rugende fugl i Ulvenvannet 28.05. (P.Gylseth).

ØVRE EIKER: 4 kull med 1-2 unger 18.08. Fiskumvannet (S.Stueflotten), maks 18 ind 11.09. (J.T.Bollerud).

HOLE: Svarstadvika 26.12. (K.Myrmo).

KONGSBERG: Efteløt 08.12. (F.T.Brandbu).

RINGERIKE: 4 ind Røsshholmstranda 05.01. (K.Myrmo) og 10.01. (B.H.Larsen), 2 ind 12.01. (V.Ree).

Hekking på de to tradisjonelle lokalitetene i fylket, samt på en ny lokalitet i Lier (første hekkefunn i dette vannet, noen titalls meter inn i Lier kommune). Noen av toppdykkerne som ble sett i Nordfjorden, Ringerike i desember 2006, holdt seg der til et stykke ut i januar. Også to nye desemberfunn i 2007.

Horndykker *Podiceps auritus* (? – 10/22) R

2006 ØVRE EIKER: Fiskumvannet 03.05. (T.Schandy).

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
14.04.+ 21.04.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	S.Stueflotten, T.Holtskog
19.04.	1	Linnesstranda, Lier	R.E.Andersen
26.04.	6	Linnesstranda, Lier	E.Gates
08.05.- 21.05.	1	Veslefjorden, Geilo, Hol	P.Furuseth, T.Furuseth
17.06.- 07.07.	1-3 par	Golsfjellet, Gol	P.Furuseth, ukjent
18.08.	1 juv	Fiskumvannet, Øvre Eiker	S.Stueflotten
25.08.	3 juv	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals, J.T.Bollerud, m.fl.
31.08.	1	Nordfjorden, Ringerike	K.Myrmo
01.09.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Andersen
07.09.	1 ad	Nordfjorden, Ringerike	K.Myrmo

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
14.09.	1	Svendsrudvika, Hole	V.Ree, m.fl.
23.09.	1	Onsakervika, Hole	V.Ree, J.T.Fossum
14.10.	1 ad	Linnesstranda, Lier	R.E.Andersen, J.E.Nygård
14.10.	1	Nordfjorden, Ringerike	V.Ree, K.Myrmo

Arten sees regelmessig i sørfylket på vårtrekket (medio april - mai) og høsttrekket (august - november). 1-3 par har hekket på Golsfjellet de siste årene. Mange funn i 2007.

Havhest *Fulmarus glacialis* (12/29 – 3/10) R

2007 HURUM: 2 ind Østnestangen 19.05. (J.L.Hals), 2 ind Drøbaksundet og 3 ind v/Tofteholmen 23.09. (S.Stueflotten), 7+ ind Drøbaksundet 24.09. og 2 ind 25.09. (E.Gates), 1 ind Østnestangen 28.12. (K-Å.Bergerud).

© Knut-Åge Bergerud
Havhest, Østnestangen (Hurum) 28.12.07.

Arten har i seinere årvisst besøkt Oslofjorden høst og vinter. Mai-funn er derimot sjeldne.

Havlire *Puffinus puffinus* (1/1 – 2/2)

2007 HURUM: Østnestangen 19.05. (J.L.Hals), Drøbaksundet v/Storskjær 25.09. (E.Gates).

Vanligste lire i Nordsjøen, som sees jevnlig langs kysten av Sør-Norge i perioden april-oktober. Det første godkjente funnet i Buskerud ble gjort utenfor Tofte i oktober 2000.

Havsule *Sula bassana* (9/22 – 2/2) R

2007 HURUM: 1 ad innenfor Ramvikholmen 21.09. (F) (R.Andersen), 1K ptS Drøbaksundet 24.09. (E.Gates).

Sjelden gjest i Buskerud som regel observert i forbindelse med høststormer på kysten.

Glente *Milvus milvus* (2 – 0) NSKF

2005 HOLE: Gomnes 27.03. (V.Ree, E.Soglo, K.Myrmo).

(Europa nord til Sør-Sverige, spredt i Nord-Afrika). Fuglen ble oppdaget av V.Ree og E.Soglo da den trakk mot vest over Gomnesfeltet mot Nordfjorden kl.12:49. K.Myrmo som var ute på Røyse, ble varslet per telefon

og fikk sett den trekke over fjorden mot Tyrstrand (Ringerike). Kl.11:45 samme dag ble det sett en glente, trolig den samme, ptN over Fornebu, Bærum (P.Gylseth). Det første sikre funn av glente i Buskerud ble gjort ved Hedenstad i Kongsberg 18.06.99.

Havørn *Haliaeetus albicilla* (23/23 – 6/6)

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
27.01.	1	Neset/Drøbaksundet Hurum	V.Skyttern
05.03.	1	Gråøya, Røyken	T.Beston
24.03.	1 subad	Skaråsen, Gol	B.Jensen, T.Krusedokken
28.04.	1 subad	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, A.Sørensen
12.+ 14.05.	1 (4K-5K)	Leino/Strandavatnet, Hol	P.Furuset, M.O.Furuset
22.09.	1 (4K-5K)	Ustaoset, Hol	B.Furuset
04.11.	1 ad	Nesbyen, Nes	P.Furuset
17.11.	1 ad	Strandafjorden, Ål	P.Furuset
26.12.	1 subad	Lierskogen, Lier	L.Kjempengren

Arten observeres nå årlig i nedre Buskerud. De fleste funn blir gjort i vinterhalvåret (november - mars). Fem funn i øvre deler av fylket er uvanlig. Forrige funn fra denne delen av fylket ble gjort i 1990. Det er sett et nesten utfarget individ med kun noen få mørke flekker i stjertfjærene flere steder i nordfylket. Det er rimelig å anta at det er samme fuglen som har streifet rundt i øvre Hallingdal, og som er sett helt opp til 1000 moh.

Foto: B.Jensen

Ung havørn sammen med ung kongjørn, Gol 24.03.07.

Sivhauk *Circus aeruginosus* (? – 5/7) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
28.04.	2 hunnf.	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, A.Sørensen, J.L.Hals
01.- 04.05.	1 hunnf.	Fiskumvannet, Øvre Eiker	P.Ø.Klunderud, J.T.Bollerud
12.05.	1F+2K M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals
12.05.	1F	Linnestranda, Lier	S.Stueflotten
16.05.	1F ptNV	Gilhusodden, Lier	R.E.Andersen
17.05.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals
20.05.	2K M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals, J.T.Bollerud, S.Stueflotten
30.06.	1M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	E.Kristoffersen

Årvis på vårtrekket ved Fiskumvannet, mer sporadisk ellers. Gjennomsnittlig ankomstdato: 26.04. (19 år). Få funn i 2007.

Myrhauk *Circus cyaneus* (? – 7/8) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
08.04.	1M	Fetjastølsdalen, Ål	T.Breichagen
10.04.	1M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Bakken
13.04.	2M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Bakken
16.05.	1M	Gulliksrud, Øvre Eiker	T.Andersen
19.- 20.05.	1M	Budalen, Geilo, Hol	T.Bølstad, R.Jørgensen
26.05.	1M	Eima, Hol	T.Furuset
08.09.	1 juv	Fiskumvannet, Øvre Eiker	B.T.Bollerud
30.09.	1 ad M	Fiskumvannet, Øvre Eiker	S.Stueflotten
08.10.	1F	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Bakken

Arten hekker fåtallig i fylkets nordlige deler. I nedre deler observeres den fåtallig men regelmessig på vårtrekket (medio april – mai) og høsttrekket (ultimo august – oktober), gjennomsnittlig ankomstdato: 22.04. (28 år), men noe tidligere i seinere år. 8. april er tidligste observasjon i nordfylket til nå. Færre funn i 2007 enn i de to foregående årene.

Kongjørn *Aquila chrysaetos* (32 - 9) lavlandsfunn R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
06.01.	1 ungfugl	Finnemarka, N.Eiker	J.L.Hals
13.01.	2	Senningsåsen, Kongsberg	F.T.Brandbu
14.01.	3 ungf.	Eikeren, Øvre Eiker	E.Andersen
28.01.	2	Kleppanfjell, Kongsberg	H.J.Hovelstad
28.02.	1 ad	Senning, Kongsberg	J.T.Bollerud
02.04.	2 ad	Lågendalen, Kongsberg	M.W.Dees, J.T.Bollerud
29.04.	1 ad H	Uspes, Ringerike	T.E.Jelstad
05.05.	1	Passebekk, Kongsberg	M.W.Dees, m.fl.
30.05.	1 subad	Grimsrud-Rørvik, Røyken/Hurum	J.Mjåland
02.06.	1	Storøya, Tyrifjorden, Hole	S.Rustad
07.06.	1	v/Mørkvannet, Hurum	E.M.Mathiesen
28.08.	2	Meheia, Kongsberg	J.T.Bollerud
09.11.	1K	Finnemarka, Ø.Eiker	J.L.Hals
11.11.	1	Efteløt, Kongsberg	F.T.Brandbu

Arten hekker spredt i høyreliggende deler av fylket. Er i seinere år også påvist hekkende noen få steder i lavlandet, bl.a. 340 moh i Ringerike i 2007 (Jelstad mfl. 2008). Spesielt ungfugler kan av og til sees på streif i lavereliggende deler av fylket, særlig i vinterhalvåret. Observasjonene nede i Lågendalen vinteren 2007 regnes som ett funn av 2 ind. Arten er nok noe underrapportert.

Fiskeørn *Pandion haliaetus* hekkefunn R

2007 var første året i det nye 5-års fiskeørn-prosjektet i Buskerud (Stueflotten m.fl. 2007). Det ble påvist 24 hekkende par i fylket, 7 av disse avbrøt hekkforsøket, mens de resterende 17 parene fikk fram 27-31 unger (1,7 unger per vellykket hekking). I tillegg ble det gjort observasjoner som tyder på mulig hekking på ytterligere 14 lokaliteter i fylket, noe som sannsynliggjør at det hekker minst 40 par i Buskerud. Kommuner med påvist hekking i 2007: Flesberg (1), Flå (3), Hurum (2), Kongsberg (2), Modum (1), Nedre Eiker (1), Ringerike (8), Rollag (1), Sigdal (2) og Øvre Eiker (3).

Tårnfalk *Falco tinnunculus* (6/7 – 1/1) vinterfunn R

2007 ØVRE EIKER: 1 hunn Flesaker 02.03.
(J.T.Bollerud).

Det ble observert to tårnfalker ved Fiskumvannet 26. desember 2006, så trolig har arten overvintret i regionen denne vinteren.

Lerkefalk *Falco subbuteo* (114 – 15) R

Observasjoner 2007 (se omtale vedrørende hekkefunn):

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
13.05.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals
29.07.	1	Heistadmoen, Kongsberg	S.Andersen, M.Ottal
17.08.	1	Dunserudhagan, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, M.W.Dees
18.08.	1	Mjøndalskogen, Nedre Eiker	J.Steinsvåg
25.08.	1 juv	Fiskumvannet, Øvre Eiker	B.T.Bollerud, m.fl.
26.08.	2	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud
27.08.+ 02.09.	3	Bomenga, Øvre Eiker	M.Sjøblom
31.08.	1 ad + 1 juv	Onsakervika, Hole	V.Ree
31.08.	2	Røsshalmstranda, Ringerike	K.Myrmo
05.09.	1	Hvittingfoss, Kongsberg	A.Hangård
06.09.	2	Kroksund, Hole	M.Edvardsen
08.09.- 23.09.	1K	Fiskumvannet, Øvre Eiker	B.T.Bollerud, m.fl.
13.09.	2	Fiskumvannet, Øvre Eiker	F.T.Brandbu

Arten ble påvist hekkende på 4 nye lokaliteter i 2007. Det er nå kjent 14 lokaliteter i fylket: Flesberg (2), Kongsberg (4), Modum (4), Sigdal (1), Øvre Eiker (3). 13 par gjorde hekkforsøk i 2007, men hele 6 av disse mislyktes. De resterende 7 parene fikk fram minst 18 flygedyktige unger. Årsaken til at så mange par mislyktes med hekkingen er ikke kjent, men det kan ha sammenheng med det voldsomme regnværet denne sommeren (juli). Gjennomsnittlig ankomstdato: 05.05. (20 år).

Jaktfalk *Falco rusticolus* (? – 5) R

2007 FLÅ: uspes. lokalitet 19.05. (T.E.Jelstad).
HEMSEDAL: Bulidalen 31.12. (S.Snartland).
HOL: 1K Skurdalsåsen 15.10. (P.Furuseth).

NORDFYLKET: 1 par m/2 pull på gammel hekkeclass 16.06. og 1 par m/4 unger på en annen hekkeclass 26.06. (M.O.Furuseth).

Jaktfalk på hekkeclass i nordfylket. Foto: M.O.Furuseth

Hekkefunn blir sjelden rapportert. To vellykkede hekkinger er kjent fra nordfylket i 2007, bl.a. var jaktfalken tilbake på en gammel hekkeclass etter nesten 10 års fravær, jf. (<http://www.furusethfoto.com/h6-2007.htm>).

Vandrefalk *Falco peregrinus* (6 - 2) vinterfunn R

2007 DRAMMEN: Drammen sentrum 10.01.
(B.Ellingsen).

HURUM: Klokkarstua 14.01. (E.Gates), Verket 24.01. (E.Gates).

Arten hekker flere steder i nedre Buskerud, men er sjelden å se om vinteren.

Vannrikse *Rallus aquaticus* (47/56 – 6/6) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
26.06.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	E.Kristoffersen
20.09.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Holtskog
05.- 13.10.	1	Linnestranda, Lier	M.W.Dees, R.E.Andersen, B.Ellingsen, S.Stueflotten
13.10.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, J.T.Johnsen
10.11.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud
12.11.	1	Linnestranda, Lier	G.Acklam

Arten er blitt observert årlig i de siste årene, mai – november, hyppigst ved Fiskumvannet. Gjennomsnittlig ankomstdato: 10.05. (9 år). Ingen vårfunn i 2007.

Åkerrikse *Crex crex* (53 – 3/4) R

2007 HOLE: 2 ind Selte, Steinsletta 22.06. (V.Bunes) og 1 sy Selteveien 30.06.-01.07. (V.Ree, K.Myrmo), 1 sy Mo, Steinsletta 11.07. (R.Solvang).

NES: 1 sy Bergheim 10.06. (P.Furuseth).

RINGERIKE: 1 sy Lundesgarden, Sokna, juni (T.Hovde).

Arten ankommer normalt Buskerud ultimo mai, gjennomsnittlig ankomstdato: 28.05. (11 år). Observasjoner i midt- og nordfylket er sjeldne.

Sivhøne *Gallinula chloropus* (? - 4) hekking **R**

2007 DRAMMEN: 1 par m/8 pull i andedammen Marienlyst 22.05. 5 juv vokste opp (A.Eliassen).
HURUM: 1 juv + 2 pull Nedredammen, Sætre 25.07., tyder på to kull (R.E.Andersen).
LIER: 1 par m/8 unger Lahelldammen 02.06. Sett på lokaliteten fra 13.04. (J.Mjåland).
RINGERIKE: 1 ad + 2 juv Juveren 07.09. og 2 juv 09.09., kan tyde på hekking (K.Myrmo).

Sivhøne, Sætre (Hurum) 16.05.08. Foto: Eli Gates.

Arten ankommer i siste halvdel av april og holder seg normalt i vårt område til ut i oktober. Gjennomsnittlig ankomstdato: 17.04. (17 år). Hekket på de tradisjonelle lokalitetene i Lahelldammen (Lier) og Nedredammen (Hurum), og den nye lokaliteten i andedammen på Marienlyst (Drammen). Arten ble ikke konstatert hekkende på den faste lokaliteten i Miletjern (Nedre Eiker) i 2007. Hekket trolig på nytt i Juveren (Ringerike) i 2007. Nevnes bør også et vinterfunn: 1 ind Linnestranda (Lier) 01.01.07 (arten ble sett her til langt ut i desember 2006).

Trane *Grus grus* (? - 1) hekking **R**

2005 MODUM: 1 par m/2 pull uspes. lokalitet, skal ha hekket her i flere år (O.Tobiassen).
2007 GOL: 1 par ruget Golsfjellet 26.05. (P.Furuseth).

Fåtallig hekkefugl i Buskerud. Trolig økende bestand som LRSK ønsker mer informasjon om.

Dverglo *Charadrius dubius* (? - 3) hekking **R**

2007 NEDRE EIKER: 1 par hekket ved Miletjern, reir m/4 egg 02.06. (S.Stueflotten).
RINGERIKE: det hekket trolig 2 par på Hovsenga, Hønefoss 24.05. (J.T.Fossum, m.fl.).

Fåtallig hekkefugl i Buskerud som LRSK ønsker mer informasjon om.

Boltit *Charadrius morinellus* (? - 3/7) **R**

2007 HOL: 1 hunn Havsdalen, Geilo 16.06. (T.Breiehagen), 1 ad m/2 pull Veslebotn, Raggsteindalen 01.07. (M.O.Furuseth, T.Furuseth), 1 ad m/2-3 pull Skarvranden, Hallingskarvet 21.07. (T.Furuseth, L.Furuseth).

Hekker spredt i høyfjellet i øvre deler av Buskerud, men hekkefunn blir sjelden rapportert.

Tundralo *Pluvialis squatarola* (31 - 2/2) **R**

2007 RINGERIKE: 1K Karlsrudtangen 22.09. (K.Myrmo).
ØVRE EIKER: 1K Fiskumvannet 01.10. (J.T.Bollerud), 1K Flesaker 06.-14.10. (J.T.Bollerud, S.Stueflotten, m.fl.).

Tundralo 1K, Flesaker (Øvre Eiker) 06.10.07. Foto: S. Stueflotten

Arten opptrer fåtallig og forholdsvis regelmessig på høsttrekket (medio august - primo oktober) i nedre deler av Buskerud, sjeldent ellers.

Polarsnipe *Calidris canutus* (17 - 1/300+) **R**

2007 ØVRE EIKER: Trolig 300-400 ind Fiskumvannet 14.05. (E.Kristoffersen).

Arten opptrer normalt bare sporadisk og i lite antall på høsttrekket i Buskerud (ultimo juli - primo oktober). Observasjonen på Fiskumvannet 14.05.07 er det første vårfunnet i fylket og det største antallet som noen gang er sett i Buskerud.

Dvergsnipe *Calidris minuta* (? - 1/1) **R**

2007 LIER: Linnestranda 07.08. (J.E.Nygård).

Arten observeres nesten årlig i lite antall på høsttrekket (medio august - september) i nedre deler av fylket, sjelden på vårtrekket (mai).

Temmincksnipe *Calidris temminckii* (? - 2/5) **R**

2007 LIER: Linnestranda 21.-23.08. (J.E.Nygård, R.E.Andersen, B.Ellingsen).
RINGERIKE: 4 Hovsenga, Hønefoss 24.05. (J.T.Fossum, H.Berg, m.fl.).

Arten hekker sparsomt i øvre deler av fylket, og observeres sporadisk i nedre deler på vårtrekket (mai) og høsttrekket (medio august – ultimo september).

Tundrasnipe *Calidris ferruginea* (21 – 1/1)
2007 LIER: 1K Linnestranda 08.-09.09.* (F)
(J.E.Nygård, S.Stueflotten).

Foto: S.Stueflotten
Tundrasnipe 1K, Linnestranda (Lier) 09.09.07.

Arten observeres sporadisk i lite antall (typisk 1-3 ind) på høsttrekket i nedre Buskerud. Dette er det 5. funnet av arten på Linnestranda.

Kvartbekkasin *Lymnocyptes minimus* (? – 1/1)
2007 ØVRE EIKER: Fiskumvannet 30.09.
(S.Stueflotten).

Observeres oftest på høsttrekket fra medio september til medio november. Dette individet fløy sammen med 5 enkeltbekkasiner.

Dobbeltbekkasin *Gallinago media* (? – 3/4) R
2007 HOL: Eima, Ustedalen 06.06. (M.O.Furuseth),
2 ind Hovsfjorden 26.08. (T.Breiehagen).
LIER: Linnestranda 06.05. (J.E.Nygård).

Eima 6/6-2007 © M.O.Furuseth
Dobbeltbekkasin, Eima (Hol) 06.06.07.

Arten hekker spredt i øvre deler av Buskerud, og ses sporadisk på trekket vår og høst i nedre deler av fylket.

Rugde *Scolopax rusticola* (5 - 1) vinterfunn R
2007 ØVRE EIKER: Hals 02.12. (A.Hals).

Rugda trekker seinhøstes sørover til vinterområdene på de britiske øyer og i Frankrike. I milde vintrer kan enkeltindivider overvintre langs norskekysten nord til polarsirkelen. Vinterfunn i Buskerud er sjeldne. Det ble for øvrig gjort flere seint observerte av rugde i november 2007.

Svarthalespove *Limosa limosa* (12/22 – 0/0)
2004 HOL: Kleivi 29.04.* (F) (B.Furuseth).

Arten sees sporadisk i trekketidene i Nordre Tyrifjorden og Fiskumvannet fra slutten av april til medio mai og i august-september. Dette er det første kjente funnet fra øvre deler av Buskerud.

Sotsnipe *Tringa erythropus* (49 – 2/2) R
2007 MODUM: Geithus 10.08. (J.L.Hals).
ØVRE EIKER: Fiskumvannet 17.05. (J.L.Hals).

Sotsnipen observeres nesten årlig i Buskerud i lite antall på vårtrekket (mai) og høsttrekket (august-september).

Svømmesnipe *Phalaropus lobatus* (? – 5/18) R
2007 HOL: Pålgårdvatnet 27.05. (J.Myre, P.Furuseth),
5 ind Hovsfjorden 28.05. (P.Furuseth).
ÅL: 2 ind Strandafjorden 21.05. (P.Furuseth), 3-
8 ind Vassfjorden 26.05. (A.Clarke, P.Furuseth),
1 par Kråkhamarvatnet 15.06. (T.Breiehagen).

Arten hekker flere steder i øvre deler av Buskerud, men sees sjelden på trekket i lavlandet.

Fjelljo *Stercorarius longicaudus* (9 – 1/1)
2007 HOL: Eima Sf Hallingskarvet 20.06.* (F)
(R.Mykkeltvedt).

Arten hekker i fjellet i Hol og Ål i gode smånagerår.

Sabinemåke *Larus sabini* (2/4 – 1/4) NSKF
2007 HURUM: 4 1K ptS Slottet, Drøbaksundet
24.09.* (F) (E.Gates), 1K ptS Storskjær,
Drøbaksundet 25.09. (E.Gates).

© Eli Gates
Sabinemåke 1K, Drøbaksundet (Hurum) 24.09.07.

(Sirkumpolar høyarktisk utbredelse, overvintrer vesentlig i tropiske strøk). Det ble observert flere sabinemåker i Oslofjorden i dagene 21.-26.09. (ref. bl.a. fugler.net). En tilsvarende invasjon fant sted til samme tid i september 2004.

Sildemåke *Larus fuscus* vinter R

2007 NEDRE EIKER: 1K Krokstadelva 26.11.
(J.L.Hals).

Egentlig ikke en vinterobservasjon, men dette ekstremt seine individet bør likevel nevnes. Arten er normalt sjelden å se etter september.

Grønlandsmåke *Larus glaucoides* (6/6 – 1/1)

2007 NEDRE EIKER: 3K Drammenselva/Mile, Mjøndalen 12.-13.01. (B.H.Larsen, J.Myre, K.Myrmo, J.Langbråten).

Foto: Kendt Myrmo

Grønlandsmåke 3K, Mile (Nedre Eiker) 13.01.07.

Alle funn i Buskerud er gjort på ettervinteren og fram til slutten av april. Sist sett ved Åmot, Modum 19.02.06.

Krykkje *Rissa tridactyla* (? – 1/4) R

2007 HURUM: 1 2K+ og 2 1K Slottet, Drøbaksundet 24.09. (E.Gates), 3 1K Slottet, Drøbaksundet 25.09. (E.Gates).

Arten forekommer trolig relativt hyppig langs kysten av Hurumlandet i vinterhalvåret, spesielt i uværperioder.

Rødnebbterne *Sterna paradisaea* sørfylket/hekking (? – 10/17)

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
20.05.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals, m.fl.
17.08.	2 1K	Steinsvika, Hole	K.Myrmo
19.08.	1 ad* (F)	Linnesstranda, Lier	J.E.Nygård
25.08.	1K	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Holtskog, S.Stueflotten
09.09.	1K* (F)	Linnesstranda, Lier	J.E.Nygård, S.Stueflotten
15.09.	1 ad + 2 1K	Steinsvika, Hole	K.Myrmo

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
16.09.	1K* (F)	Sætrepollen, Hurum	R.E.Andersen, S.Dale
20.09.	3 1K	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Holtskog, J.T.Johnsen
22.09.	2 1K	Tofte, Hurum	S.Stueflotten
22.09.	2 1K	NØf Sundvollen, Hole	K.Myrmo

Foto: Jens E. Nygård

Rødnebbterne ad, Linnesstranda (Lier) 19.08.07.

De fleste observasjoner av rødnebbterner i sørfylket blir gjort i trekketidene i mai og august-oktober på Fiskumvannet og Linnesstranda. Høsten 2007 ble det rapportert uvanlig mange funn fra nedre Buskerud, noe som kan tyde på en god hekkeseong i innlandet dette året. Arten hekker fåtallig i fjellet i nordfylket. Det foreligger i tillegg flere lignende observasjoner som ikke er rapportert inn til og godkjent av LRSK.

Lomvi *Uria aalge* (? – 3/9) innlandsfunn R

2007 HOLE: 2 ind Frognøya V, Tyrifjorden 14.04. (V.Ree, K.Myrmo, J.L.Hals, m.fl.), 1 ind Vik, Steinsfjorden 28.09. (R.Solvang).

Lomviene som havnet i Tyrifjorden under den store invasjonen høsten 1997, og som fikk litt påfyll under høststormen i september 2005, har hatt tilhold der siden. Antallet har avtatt noe for hvert år, og i de siste par vintrene har det bare blitt observert 1-3 ind. Under spesielle forhold i slutten av september 2007 havnet det mange alker i innlandet på Østlandet, også i Tyrifjorden. Lomvien var derimot nesten helt fraværende under denne invasjonen.

Alke *Alca torda* (? – 7/72) innlandsfunn R

1989 HURUM: 2 ind v/Storskjær, Drøbaksundet 02.05. (M.Bergan), uvanlig vårfunn.

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
21.-23.09.	Maks 5 (21.09.)	Sælabonn, Tyrifjorden, Hole	K.Myrmo, J.T.Fossum
21.-26.09.	Maks 20 (23.09.)	Steinsfjorden, Hole/(Ringerike)	J.T.Fossum, K.Myrmo, O.Øien
21.-23.09.	Maks 33 (23.09.)	Nordfjorden, Ringerike	V.Ree, K.Myrmo
25.09.	11+	Krøderen N, Flå	P.Furuseth
25.09.	1	Hallingdalselva, Flå	P.Furuseth

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
25.09.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	E.Kristoffersen
26.09.	1 (dødt)	Sudndalsfjorden, Hol	S.Eggen
26.09.	36+	Nordfjorden, Hole/Ringerike	V.Ree
27.09.	1	Holsfjorden, Hol	P.Furuseth
30.09.-01.10.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	S.Stueflotten J.T.Bollerud
06.10.	3	Liødden, Hallingdalselva, Nes	P.Furuseth
14.10.	19	Steinsfjorden, Hole/Ringerike	K.Myrmo
14.10.	3	Nordfjorden, Ringerike	V.Ree, K.Myrmo
19.10.-04.11.	1-4	Steinsfjorden, Hole	K.Myrmo
19.10.-02.11.	4-5	Nordfjorden, Hole/Ringerike	K.Myrmo
02.11.	2+3	Tyrifjorden, Hole	K.Myrmo
08.12.	3	Øf Pipøya, Steinsfjorden, Hole	K.Myrmo

Alke, Holsfjorden (Hol) 27.09.07. Foto: P.Furuseth.

Alka er en utpreget sjøfugl som til forskjell fra lomvi, meget sjeldent blir observert i innlandet. Selv under store invasjoner i Skagerrak blir alker kun sett fåtallig inne i Oslofjorden. I slutten av september 2007 skjedde det imidlertid noe helt uvanlig: flere tusen alker (3000-5000 ind) havnet inne i Oslofjorden i dagene 18.-30.09.07, trolig pga næringssvikt i Nordsjøområdet. Mange fugler var avmagrede og flere hundre døde i de påfølgende dagene. Mange alker trakk også inn over land og havnet i flere innsjøer på Østlandet, bl.a. minst 54 ind i Tyrifjorden (23.09.07). Dette er første gang at alker er sett i Tyrifjorden siden en lignende invasjon i 1877! (p.m. V.Ree). I Fiskumvannet ble alke registrert for første gang 25.09.07. Enkelte individer havnet helt oppe i Holsfjorden og Sudndalsfjorden i Hol kommune! Alle observasjonene i Nordre Tyrifjorden og Steinsfjorden regnes som ett funn av 54 ind. Flere av disse er angitt som ubestemt alke/lomvi, sannsynligvis alker. De fleste alkenes forsvant etter hvert (døde trolig), men tilsynelatende har i alle fall noen klart seg gjennom vinteren da 4 ind ble sett i fjorden 29.05.08 (K.Myrmo).

Vi tar også med et litt uvanlig vårfunn fra Drøbaksundet i mai 1989 da 2 alker ble sett ved Storskjær 02.05.89. Funnet er tidligere rapportert til LRSK i Oslo & Akershus, men fuglene lå i følge M.Bergan nærmere Storskjær i Hurum.

Skogdue *Columba oenas* (? – 2) hekking R

2007 LIER: 1 sy ved reirhull i Dauingedalen, Lahell 12.05. (J.Mjåland).
RØYKEN: 1 ind ved reirhull i Bårdsrudmarka 26.04. (K-Å.Bergerud).

Disse to funnene er registrert som sannsynlige hekkefunn. I tillegg er syngende skogduer hørt flere steder i Hole og Ringerike i hekketida 2007 (K.Myrmo). LRSK ønsker flere opplysninger om hekkende skogduer i Buskerud.

Hubro *Bubo bubo* (? – 1/1)

2007 RINGERIKE: Holleia 10.07.* (F) (N.C.Skjauff).

Hubro observeres sporadisk i Buskerud, særlig i vinterhalvåret, og er hørt rope på noen få potensielle hekkelokaliteter i seinere år. Det antas at opptil 10 par fortsatt kan hekke i Buskerud.

Haukugle *Surnia ulula* (? – 2/2) R

2007 HEMSEDAL: Mørkvamdalen 25.02. (F)

(S.Snartland, A.K.Bentsen).

NORE OG UVDAL: Høk/Flåtasætri, Uvdal 14.02. (J.Gylder).

Arten hekker spredt i øvre deler av fylket i gode smågnagerår. Få observasjoner i 2007 sammenlignet med forekomsten i nordfylket under invasjonen i Sør-Norge høsten 2006. Observasjonen i Uvdal ble for øvrig gjort på nøyaktig samme sted og dato som i 2006!

Nattravn *Caprimulgus europaeus* (? – 15/26) R

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
26.05.	4	Tørrbekk-Storekleiv, Eikeren, Ø.Eiker	S.Stueflotten
26.05.	1	Lille Sandungen, Hurum	L.Mathiesen
30.05.	1	Knivsfjellet, Hurum	E.Gates
02.-03.06.	5+	Skoklevanna S, Hurum	F.N.Bye, E.Gates, J.Mjåland, m.fl.
03.06.	1	Marikollen, Hurum	F.N.Bye, mfl.
05.06.	1	Sandungen Ø, Hurum	T.Bøhler
05.06.	2	Øf Rødbyvannet, Hurum	T.Bøhler
05.06.	1	Røskestadvannet, Hurum	T.Bøhler
06.06.	2	Hvittingfoss, Kongsberg	H.J.Hovelstad
06.06.	1	Graveråsen, Hurum	T.Bøhler
07.06.	1	Dustadkollen, Hurum	T.Bøhler
09.06.	5+	Tørrbekk-Storekleiv, Eikeren, Ø.Eiker	S.Stueflotten
11.06.	1	Nesveien, Kongsberg	B.R.Skullestad
13.06.	1	Hurum mølle, Hurum	E.Gates, R.Gates
28.-29.06.	1	Nygårdskollen-Dalenåsen, Hurum	E.Gates
09.08.	2	Lahelldammen, Lier	J.Mjåland
26.08.	1	Skjøttelvik, Hurum	T.Bøhler

Nattravn, Skjøttelvik (Hurum) 26.08.07.

Mange funn også i 2007, de fleste på kjente lokaliteter. Trolig en ny lokalitet ved Sandungen i Hurum. Det ble også lyttet etter nattravn i området Kongsberg N – Jondalen i juni, men uten resultat. Nattravnen ankommer normalt medio mai, gjennomsnittlig ankomstdato: 18.05. (11 år).

Isfugl *Alcedo atthis* (53 – 2/3) R

- 1994 HURUM: uspes. lokalitet 07.08. (Jåbekk 1994b).
 1996 ØVRE EIKER: Drammenselva v/Hokksund 06.01. (Larsen, Myrmo & Ree 2008).
 2007 LIER: 2 Linnestranda 27.04. (R.E.Andersen), Linnestranda 30.04. (R.E.Andersen, J.E.Nygård), Linnestranda 08.-12.08. (J.E.Nygård, B.Ellingsen, G.Acklam).

Arten observeres nå årlig i nedre Buskerud. De fleste funn blir gjort på Linnestranda (Lier).

I forbindelse med gjennomgang av diverse litteratur til bokprosjektet "Fugler i Øvre Eiker" ble det oppdaget to eldre funn av isfugl som ikke var registrert tidligere.

Hærfugl *Upupa epops* (26 – 3/3) R

- 1994 DRAMMEN: Drammen 21.05. (Jåbekk 1994a).
 2007 HURUM: Kana 02.10. (F) (P.H.Kvam).
 MODUM: Hære, Vikersund 26.04. (V) (H.G.Lobben).
 NEDRE EIKER: Krokstadelva 30.04. (J.L.Hals).

Arten observeres kun sporadisk i Buskerud, men er sett hvert år de siste tre årene. De fleste funn blir gjort vår (ultimo april – mai) og høst (okt-nov). Funnet på Hære i Modum ble oppdaget på en seervideo i "Ut i Naturen" på NRK1 15.05.07.

Dvergspett *Dendrocopos minor* (? - 2) hekking R

- 2007 DRAMMEN: 1 ad matet 2+ juv ved Konnerudkollen 20.06. (E.Knutsen).
 NES: reir i morken bjørk ca.2 mob, Høveren, 835 moh 09.06. (P.Furuseth).

LRSK ønsker flere rapporter om hekkefunn for å få en bedre oversikt over denne rødlisteartens utbredelse.

Dverglerke *Caladrella brachydactyla* (0/0-1/1) NSKF
 2007 HEMSEDAL: Langeset 27.-28.04.* (F) (S.Sannes).

(Sør-Europa og Nord-Afrika østover til Kina). Fuglen ble oppdaget på et jorde sammen med mye trost. Den holdt seg for det meste på bakken, fløy kun i lav høyde når den ble forstyrret. Fuglen holdt seg på samme jorde hele tiden. Den ble oppdaget fredag ettermiddag og ble fotodokumentert lørdag morgen. Dagen etter ble den ikke gjenfunnet. Dette er Buskeruds første funn av dverglerke!

Fjellerke *Eremophila alpestris* R

- 2007 HOL: Djuptjørnhovda, Hallingskarvet 21.04. (M.O.Furuseth).

Arten hekker spredt i høyfjellet i nordfylket. Denne fjellerka ble observert under Skarverennet på en barfleck ca.1300 moh i -12°C. Tidlig ankomst i fjellet.

Heiplierke *Anthus pratensis* (2/101 – 0/0) vinter R

- 2006 ØVRE EIKER: ca.100 Hals 07.12. (A.Hals).

Heiplierker kan av og til overvintre langs kysten av Sør-Norge. Høsten og forvinteren 2006 var uvanlig mild, noe som forklarer denne seine flokken på Hals. Forrige vinterfunn ble gjort på Østnestangen i Hurum 19.12.99.

Skjærpiplerke *Anthus petrosus* (? – 4/5) R

- 2006 HURUM: Tofte 29.10. (S.Stueflotten).
 2007 HURUM: 2 Tofte 06.04. (T.Bøhler), Tofte 11.11. (T.Bøhler), Østnestangen 28.12. (K-Å.Bergerud)
 LIER: Gilhusodden 01.04. (J.E.Nygård).

Arten hekker sporadisk langs kysten av Hurumlandet, og sees heller sjeldent på trekket, spesielt i september-oktober, kan også overvintre enkelte år på kysten av Hurum. Funnet i Lier er det andre for Linnestranda.

Jernspurv *Prunella modularis* (3/3-3/3) vinter R

- 2007 HOLE: 1 ind overvintret på Pamperud, Røyse, forsvant da vinteren tok slutt før påske (V.Ree).
 KONGSBERG: Hvitvingfoss 23.-24.01. (B.R. Skullestad), Efteløt 24.-25.02. (F.T.Brandbu).

Jernspurven er trekkfugl som sjelden observeres om vinteren i Norge. Høsten og forvinteren 2006 var uvanlig mild, noe som trolig forklarer de mange vinterfunnene dette året.

Nattergal *Luscinia luscinia* hekking R

- 2006 LIER: 1 ad med mat i nebbet Linnestranda 24.06. (J.E.Nygård).

Arten hekker sikkert årvisst i nedre deler av Buskerud, men blir sjelden konstatert hekkende. LRSK ønsker flere rapporter om hekkefunn.

Svartstrupe *Saxicola torquatus* (4/4 – 1/1) **R**

2007 KONGSBERG: 1 ad M Gomsrud avfallsdeponi 14.03.* (V) (B.R.Skullestad, F.T.Brandbu, J.T.Bollerud, m.fl.).

Sjelden gjest på vårtrekket i Buskerud. Ofte tidlig ankomst i siste halvdel av mars. Fuglen på Gomsrud tilhørte en av de vesteuropeiske underartene - ut fra bildene og beskrivelsen å dømme, mest sannsynlig *rubicola* som hekker på kontinentet og i Nord-Afrika. Forrige gang arten ble sett i Buskerud var i Bergsvingen, Øvre Eiker 25.03.05.

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus* (? – 2/2) **R**

2005 ØVRE EIKER: 1 ad ringmerket Hals 05.08.* (F) (A.Hals).
2007 NEDRE EIKER: 1K ringmerket Miletjern 02.09. (C.Mikalsen, M.Halmrast, E.Mikalsen).
ØVRE EIKER: Fiskumvannet 12.05. og 17.05. (J.L.Hals).

Arten er relativt sjelden, men observeres nesten årlig i lite antall i Buskerud. De fleste observasjoner gjøres om våren fra mai til medio juni. Gjennomsnittlig ankomstdato: 17.05. (17 år). Høstfunn er sjeldne og skjer oftest i forbindelse med ringmerking.

Myrsanger *Acrocephalus palustris* (106 – 19/32) **R**

2006 DRAMMEN: 1 sy nordre Flåtan, Skoger 05.06. (S.Stueflotten).

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
26.05.-08.06.	3-4 sy	Fiskumvannet, Øvre Eiker	S.Stueflotten, m.fl.
27.05.-02.06.	1-2 sy	Miletjern, Nedre Eiker	S.Stueflotten
02.-10.06.	2-4	Linnestranda, Lier	J.Myre, J.E.Nygård, B.Ellingsen, R.E.Andersen
03.-05.06.	2 sy	Myrane, Hurum	E.Gates, F.N.Bye
05.06.	1 sy	Vingården, Hurum	T.Bøhler
05.-06.06.	1 sy	Nordre Østern, Hurum	E.Gates
06.06.	1 sy	Vestfosselva v/Sørby, Øvre Eiker	S.Stueflotten, J.L.Hals
06.06.	1 sy	Stubberud, Røyse, Hole	V.Ree
07.06.	4 sy	Myrane, Hurum	T.Bøhler
08.06.	1 sy	Eik, Øvre Eiker	S.Stueflotten
09.06.	1 sy	Krekling, Ø.Eiker	T.Holtskog
11.06.	1 sy	Hvam, Kongsberg	B.R.Skullestad
15.06.	1 sy	Klokkarstua, Hurum	E.Gates
16.06.	2 sy	Sætre, Hurum	E.Gates, R.Gates
17.06.	1 sy	Svendrudvika, Hole	K.Myrmo
18.06.	6 sy	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Holtskog
19.06.	1 sy	Nordenga, Vestfossen, Ø.Eiker	E.Kristoffersen

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
21.06.-01.07.	1-3 sy	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, m.fl.
22.06.	1 sy	Domholt, Hole	V.Bunes
25.06.+02.07.	1	Linnestranda, Lier	J.E.Nygård, B.Ellingsen
30.06.	1 sy	Tuverud, Lier	J.E.Nygård
30.06.	1 sy	Hårum, Hole	V.Ree
01.07.	1 sy	Toviki, Ål	O.J.Liodden
01.07.	1 sy	Domholt, Hole	K.Myrmo

Arten ankommer Buskerud i månedsskiftet mai/juni, gjennomsnittlig ankomstdato: 29.05. (20 år). Rekordmange funn i 2007, blant disse et meget spesielt funn oppe i lavalpin sone i Toviki ved Djup (Ål), 1130 moh. Her ble en syngende myrsanger sett i et vierkjerr 1. juli.

Busksanger *Acrocephalus dumetorum* (3 – 1/1) **NSKF**

2007 RØYKEN: 1 sy v/Lahellholmen 07.-17.06.* (F) (J.E.Nygård, S.Stueflotten, m.fl.).

(Eurasia vestover til Sør-Finland og Baltikum). Buskeruds 4. busksanger ble oppdaget av J.E.Nygård om kvelden den 7. juni kl.23:45. Det gikk ut melding om sjeldenheten, og kl.07 neste morgen ble fuglen dokumentert og fotografert av S.Stueflotten. Denne busksangeren hadde valgt en litt uvanlig sangplass for arten i en liten takrørbestand Sf moloen som går ut til Lahellholmen. Den sang aktivt til langt ut på formiddagen, og tiltrakk seg raskt mange skuelystne og til dels nærgående fuglekikkere fra fjern og nær. Etter noen dager med regn og kjølig vær, stilnet sangen, og den ble siste gang observert av J.E.Nygård 17. juni. Sommeren 2007 var for øvrig et godt år for busksanger med flere funn i Norge. Forrige funn av busksanger i Buskerud ble gjort på Sagene ved Tofte i Hurum i juni 2002. Lokaliteten ved Lahellholmen viste seg å by på flere nasjonale sjeldenheter i disse junidagene da også en adult rosenstær hann ble sett samme sted 8.-9. juni!

Foto: S. Stueflotten

Busksanger, Lahellholmen (Røyken) 10.06.07.

Munk *Sylvia atricapilla* (11 – 4/4) vinter **R**

2007 DRAMMEN: 1M Hedensrud 01.01.-10.02. (J.Gylder, T.Gylder).
NEDRE EIKER: 1M Krokstadelva 06.02. (H.J.Nilsen).
ØVRE EIKER: Hokksund 23.01. (K.Kristiansen), Hals 10.12. (A.Hals).

Enkelte individer kan overvintre i milde vintre som i 2006/2007, og arten opptrer da ofte på foringsplasser. Flere funn enn normalt de to siste vintrene.

Hauksanger *Sylvia nisoria* (2/2 – 1/1)

2007 NEDRE EIKER: 1K ringmerket Miletjern 09.09. (C.Mikalsen, M.Halmrast, E.Mikalsen).

Foto: C. Mikalsen
Hauksanger 1K, Miletjern (Nedre Eiker) 09.09.07.

Meget sjelden art på høsttrekket. Det første funnet i Buskerud var også en ungfugl som ble ringmerket på Miletjern 13.08.02.

Skjeggmeis *Panurus biarmicus* (8/107 – 1/1)

2007 LIER: 1 ad M Linnestranda 01.04. (J.Mjåland).

Skjeggmeis observeres bare sporadisk i nedre Buskerud. De fleste funn er gjort på Linnestranda, seinest i oktober 2006, og oktober ser ut til å være den beste måneden for denne arten i Buskerud. Dette er for øvrig det første vårfunnet i fylket.

Tornskate *Lanius collurio* hekking **R**

2007 FLÅ: 1 kull m/3+ juv Austvoll 26.07.(F). Hekket her også i 1997, 1999 og 2000 (P.Furuseth).
HOL: 1 par, hunn m/reirmaterialer i nebbet, Såballie, Ustedalen 06.06. (T.Furuseth).
NES: 1 juv v/Bergheim stasjon 26.07. (P.Furuseth).
RØYKEN: 1 ad matet 1 juv Follestad, Åros 26.07. (O.M.Bjurstedt).
ÅL: 1 par m/3 unger ringmerket Fetjastølsdalen 920 moh 26.07. og 28.07. (T.Breiehagen).

Vanlig men heller fåtallig hekkefugl i Buskerud. LRSK ønsker flere opplysninger om hekkefunn.

Varsler *Lanius excubitor* (? – 14/16) **R**

1991 ØVRE EIKER: Fiskumvannet 01.02. (ukjent/Axelsen 1991).

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
01.01.	1	Myrestølen, Strandavatnet, Hol	M.O.Furuseth
03.01.	1	Efteløt, Kongsberg	F.T.Brandbu
08.01.	2	Skarra, Øvre Eiker	E.Kristoffersen, E.Sommer
10.01.	1	Komnes, Kongsberg	J.T.Bollerud
04.+ 15.01.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	F.T.Brandbu, J.T.Bollerud
18.02.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud
02.03.- 13.04.	1-2	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, J.L.Hals, m.fl.
17.05.	1	Låsåsetvatnet, Rollag	T.E.Jelstad
14.06.	1 par H	Sangefjellet, Ål	T.Breiehagen
26.08.	1	Hovsfjorden, Hol	T.Breiehagen
20.09.- 25.10.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Johnsen, J.T.Bollerud, m.fl.
05.10.	1	Røskestadvatnet, Hurum	P.Furuholt
20.10.	1	Senningskogen, Kongsberg	J.E.Kleven
20.10.	1	Bjørnannet, Øvre Eiker	A.Hals
04.11.	1	Steinsvika, Hole	T.Böhler, m.fl.
25.11.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, A.Sørensen
27.11.	1	Knivedalen, Øvre Eiker	J.L.Hals
30.12.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud

Fåtallig og spredt art i nedre deler av Buskerud i vinterhalvåret. Et sjeldent vinterfunn høyt til fjells ved Strandavatnet i Hol, ca. 990 moh, bør nevnes spesielt (skyldes nok den svært milde forvinteren dette året). Fåtallig hekkefugl spesielt i midtre og øvre deler av fylket.

Kornkråke *Corvus frugilegus* (? – 7/12) **R**

2006 LIER: Linnestranda 27.04. (B.Kyrkjedelen).

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
09.03.	2 ad	Gomsrud, Kongsberg	B.R.Skullestad
13.03.	1 ad	Fiskumvannet, Øvre Eiker	T.Andersen
21.03.	2	Bergsvingen, Vestfossen, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, M.Sjøblom, B.V.Nyhus
09.04.	1	Linnestranda, Lier	R.E.Andersen
15.04.	1	Brekketjern, Øvre Eiker	I.T.Steen
10.10.	4	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud
13.10.	2 ad	Fiskumvannet, Øvre Eiker	JTB, J.T.Johansen
Okt.	1	Bomenga, Hokksund Øvre Eiker	M.Sjøblom
12.10.	1 juv	Hvamsal, Kongsberg	B.R.Skullestad

Arten observeres årlig i Buskerud - de fleste i vinterhalvåret fra oktober til april. Normalt sees bare enkelt-individer eller noen få individer sammen.

Rosenstær *Sturnus roseus* (2/2 – 1/1) **NSKF**

2007 RØYKEN: 1 ad M v/Lahellholmen 08.-09.06.* (F) (J.E.Nygård, C.Mikalsen, B.Ellingsen, m.fl.).

Foto: Jens E. Nygård

Rosenstær ad hann, Lahellholmen (Røyken) 08.06.07.

(Sentralasia vestover til Balkan). Meget sjelden art i Buskerud. Dette er tredje funnet i fylket. Det første ble gjort ved Skollenborg i Kongsberg 08.01.88, og det andre på Huseby i Lier 08.09.02. Denne fullt utfargede hannen ble observert og fotografert av J.E.Nygård litt etter kl.20 den 8. juni ved bebyggelsen innenfor Lahellholmen. Den ble også sett av flere en kort stund neste morgen. Lokaliteten ble besøkt av mange i forbindelse med busksangeren som hadde dukket opp der dagen før. M.a.o. ble dette en skikkelig "hotspot" for sjeldenheter i Buskerud i juni 2007.

Stillits *Carduelis carduelis* hekking **R**

2007 HURUM: 3 juv Klokkarstua 02.07. (E.Gates).

Hovedutbredelsen i Norge fins på Østlandet i lavlandet rundt Oslofjorden. Hekker sparsomt også i nedre deler av Buskerud, men konkrete hekkefunn er sjeldne. 3 juv som spiste tistelfrø på Røtter gård, indikerer hekking i nærheten.

Bergirisk *Carduelis flavirostris* vinter **R**

2007 RINGERIKE: Haugsbygda 09.02. (K.Myrmo).

Bergirirken har en vestlig utbredelse i Norge, og hekker bl.a. i øvre deler av Buskerud. Trekkfugl som forlater landet i september/oktober. Sjelden vintergjest. Dette individet besøkte foringsplassen til LRSK-medlem K.Myrmo i Inngjerdinga 11.

Brunsisik *Carduelis cabaret* (? – 8/27) **R**

Observasjoner 2007:

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
16.01.	2	Linnestranda, Lier	R.E.Andersen
19.-24.01.	5-10+	Klokkarstua, Hurum	E.Gates
jan.-feb.	ca.10	Hovet, Hol	P.Furuseth
28.01.	1	Åsen, Nedre Eiker	C.&E.Mikalsen
10.-11.02.	1	Dunserudhagen, Øvre Eiker	J.T.Bollerud
10.05.	1	Linnestranda, Lier	R.E.Andersen
26.08.	Ukjent	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.L.Hals
25.11.	1	Fiskumvannet, Øvre Eiker	J.T.Bollerud, A.Sørensen
20.01.-04.03.	72 rm	Korvald, Nedre Eiker	M.Halmrast Dr.ringmerkingsgr.

Dato	Antall	Lokalitet	Observatør
20.01.-04.03.	2 rm	Åsen, Mjøndalen, Nedre Eiker	M.Halmrast Dr.ringmerkingsgr.

Brunsisik, Hovet (Hol) 20.01.07. Foto: P.Furuseth.

Arten observeres stort sett bare i vinterhalvåret i Buskerud, ofte sammen med gråsisik. 74 ind ble ringmerket av Drammen Ringmerkingsgruppe i 2007.

Polarsisik *Carduelis hornemanni* (? – 3/7)

2007 DRAMMEN: 1M Hedensrud 10.02.* (F) (J.Gylder, T.Gylder).

HURUM: Klokkarstua 18.-19.01* (F).

(E.Gates), 1-3 2K+ Klokkarstua 20.-25.01.* (F)

(E.Gates), 1-3 2K+ Klokkarstua 03.03.* (F)

(E.Gates).

Polarsisik (t.h.), Klokkarstua (Hurum) 22.01.07.

Mange observasjoner på foringsplassen vinteren 2006/2007, inklusiv flere som ikke er innrapportert til LRSK.

Rosenfink *Carpodacus erythrinus* hekking **R**

2007 NES: 1 varslende par m/2+ utfløyne juv Rudsøyne, Nesbyen 08.07. (P.Furuseth).

Rosenfinken hekker spredt i lavlandet i sørfylket. Beste lokalitet er trolig Fiskumvannet hvor også det første hekkefunnet i Norge ble gjort i 1970. Dette er for øvrig det første rapporterte hekkefunnet fra Nes kommune.

Konglebit *Pinicola enucleator* (? – 3/19) **R**

- 2003 ØVRE EIKER: Junger 19.10. (A.Hals).
2006 DRAMMEN: 1M+2F Konnerudkollen 18.11.
(J.T.Bollerud, E.Evensen, H.Pettersen).
2007 DRAMMEN: 10+ Konnerud 21.01.
(S.Stueflotten).
FLESBERG: Ulland, Lurdalen 27.01.
(A.Jensrud).
NEDRE EIKER: 8-10 Åsen, Mjøndalen 28.02.
(C&W.Mikalsen).

Konglebiten opptrer tidvis invasjonstypen i Sør-Norge, slik den gjorde høsten 2006. Arten ble da sett jevnlig i Buskerud til langt ut i desember 2006, og de siste individene sporadisk seinere utover vinteren 2007.

Kjernebiter *Coccythraustes coccythraustes* hekk. **R**

- 2007 HURUM: flygedyktig kull 6+ ind (2+ juv)
Klokkearstua 18.07. (E.Gates).
LIER: 1 ad matet 2+ juv Linnestranda 10.07.
(B.Ellingsen).
ØVRE EIKER: 1 ad matet 2-3 juv Klunderud
12.-16.06. (P.Ø.Klunderud).

Arten er meget vanskelig å påvise hekkende, og bare et fåtall hekkfunn er kjent fra Buskerud. Kjernebiteren er sjelden gjest i øvre deler av fylket. Verdt å nevne er derfor to observasjoner fra Hol kommune: 1 ad Hovet 30.06.07 (P.Furuset) og 1M Ustedalen 08.07.07. (B.Sloan).

Funn som inntil videre er plassert i kategorien ”avventes”

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus* **NSKF**
2006 DRAMMEN: Drammenselva 27.-28.01.

Sibirgransanger *Ph.coll tristis* **NSKF**
2007 LIER: Linnestranda 13.10.

Ikke godkjente funn

Ingen

Rettelser til LRSK-rapport 2006

Sjøorre: observatør på angitt funn fra Verket, Hurum 23.01.06 og 29.01.06, skal være Eli Gates.

Rødhøne: fuglen på Drag i Lier ble observert flere dager i juni 2004, ikke bare 01.06.04 som angitt.

Myrsanger: korrekt observasjonsperiode for 1-2 ind på Linnestranda, Lier skal være 04.-24.06.06.

Polarsisik: det er angitt to funn i 2006 der kommunene Hurum og Lier er byttet om på de to lokalitetene.

LRSKs sammensetning

Steinar Stueflotten (sekretær), Frode Nordang Bye, Vegard Bunes, Jon Ludvig Hals og Kendt Myrmo.

Litteratur

Axelsen, T. 1991. Siste nytt. Vår Fuglefauna 14(2): 117-122.

Gjershaug, J.O. m.fl. (red) 1994. Norsk Fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.

Jelstad, T.E., Furuset, L.E. og Furuset, P. 2007. Kongeørn i Buskerud – Rapport fra kartleggingsarbeidet i 2007.
(<http://nofbuskerud.net/buskskvetten.htm>)

Jåbekk, R. 1994a. Nye observasjoner. Vår Fuglefauna 17(2): 112.

Jåbekk, R. 1994b. Nye observasjoner. Vår Fuglefauna 17(3): 182.

Larsen, B.H., Myrmo, K. & Ree, V. 2008. Overvåking av overvintrende vannfugl i nedre del av Drammensvassdraget i Buskerud: Oppsummering etter overvåkingsperioden 1990-2000 og 2003-2007. Buskskvetten 24. 20 s.
(<http://nofbuskerud.net/buskskvetten.htm>)

Stueflotten, S. 2007. Sjeldne fugler i Buskerud 2006. Buskskvetten 23
(<http://nofbuskerud.net/buskskvetten.htm>).

Stueflotten, S. 2006. Sjeldne fugler i Buskerud 2005. Buskskvetten 22
(<http://nofbuskerud.net/buskskvetten.htm>).

LRSKs innrapporteringsliste

Koder:

Alltid med beskrivelse:

X	Observasjoner skal innrapporteres LRSK med utførlig beskrivelse. "NSKF" indikerer at LRSK videresender rapporten til behandling i NSKF, eller NSKF behandler saken direkte.
---	---

I tillegg kommer alle arter som ikke tidligere er registrert i Buskerud og/eller Norge, og fotodokumenterte hybrider.

Versjon 2008, gyldig fra 01.01.2008

X	Dvergsvane	X NSKF	Glente
SH	Sangsvane	X NSKF	Båndhavørn
x	Sædgås	x	Havørn
V	Kortnebbgås	x	Sivhauk
x	Tundragås	x	Myrhauk
x	Stripegås	X NSKF	Steppehauk
x	Snøgås	V	Musvåk
x	Hvitkinggås	V	Fjellvåk
x	Ringgås	X NSKF	Steppeørn
X NSKF	Niland	N	Kongeørn
X NSKF	Rustand	H	Fiskeørn
V	Gravand	V	Tårnfalk
x	Mandarinand	X NSKF	Aftenfalk
H	Brunnake	V	Dvergfalk
x	Snadderand	x	Lerkefalk
X NSKF	Amerikakrikkand	x	Jaktfalk
VH	Stjertand	V	Vandrefalk
x	Knekkand	z	Vannrikse
x	Skjeand	z	Myrrikse
X NSKF	Rødhodeand	z	Åkerrikse
x	Taffeland	H	Sivhøne
VH	Bergand	VH	Trane
I	Ærfugl	V	Tjeld
x	Havelle	H	Dverglo
VH	Svartand	V	Sandlo
x	Sjørørre	x	Boltit
x	Lappfiskand	V	Heilo
X NSKF	Stivhaleand	x	Tundralo
X	Rapphøne	V	Vipe
z	Vaktel	x	Polarsnipe
x	Smålom	x	Sandløper
V	Storlom	x	Dvergsnipe
X	Islom	x	Temmincksnipe
X	Gulnebbblom	X	Tundrasnipe
x	Dvergdykker	x	Fjæreplytt
H	Toppsykker	V	Myrnsnipe
X	Gråstrupedykker	X	Fjellmyrløper
x	Horndykker	V	Brushane
X NSKF	Svarthalsdykker	X	Kvartbekkasin
X NSKF	Svartbrynalbatross	x	Dobbeltbekkasin
X NSKF	Gråhodealbatross	V	Rugde
x	Havhest	X	Svarthalespove
X NSKF	Storlire	X	Lappspove
X	Grålire	H	Småspove
X	Havlire	H	Storspove
x	Havsule	x	Sotsnipe
H	Storskarv	x	Steinvender
X	Toppskarv	x	Svømmesnipe
X NSKF	Rørdrum	X NSKF	Polarsvømmesnipe
X NSKF	Egretthege	X	Polarjo
H	Gråhege	X	Tyvjo
X NSKF	Stork	X	Fjelljo
X NSKF	Bronseibis	X	Storjo
X NSKF	Skjestork	XNSKF	Svartehavsmåke
H	Vepsevåk	X	Dvergmåke
X NSKF	Svartglente	X	Sabinemåke

Beskrivelse ikke nødvendig:

x	Observasjoner skal innrapporteres LRSK.
z	Observasjoner skal innrapporteres LRSK. Funn basert på lyd/sang trenger ikke beskrives, ellers som X.
H	Hekkefunn skal innrapporteres LRSK. Beskrivelse av hekkeomstendighetene ønskes.
S	Sommerfunn skal innrapporteres LRSK.
V	Vinterfunn skal innrapporteres LRSK.
I	Innlandsfunn skal innrapporteres LRSK.
N	Bare funn fra nedre deler av Buskerud skal innrapporteres LRSK.

V	Sildemåke
X	Grønlandsmåke
X	Polarmåke
x	Krykkje
X NSKF	Rovterne
X	Splitterne
XN/H	Rødnebbterne
X NSKF	Dvergterne
X	Svartterne
I	Lomvi
X	Polarlomvi
I	Alke
x	Teist
I	Alkekonge
x	Lunde
X NSKF	Steppehøne
H	Skogdue
X	Turteldue
X	Hubro
X	Snøugle
x	Haukugle
X	Slagugle
X	Lappugle
VH	Hornugle
VH	Jordugle
x	Nattravn
x	Isfugl
X NSKF	Bieter
X NSKF	Blåråke
x	Hærfugl
H	Gråspett
X	Hvitryggspett
H	Dvergspett
X NSKF	Dverglerke
X NSKF	Topplerke
X	Trelerke
V	Sanglerke
x	Fjellerke
V	Heipiplerke
X	Lappiplerke
x	Skjærpiplerke
X	Sørlig gulerle
X	Engelsk gulerle
V	Vintererle
X	Svartryggerle
V	Jernspurv
H	Nattergal
X NSKF	Sørmattergal
X NSKF	Blåstrupe cyanecula
X	Svartrodstjert
X	Svartstrupe
V	Ringtrost
V	Måltrost
V	Duetrost
x	Gresshoppesanger
X NSKF	Elvesanger

x	Sivsanger
z	Myrsanger
X NSKF	Busksanger
X NSKF	Trostesanger
V	Munk
X	Hauksanger
X NSKF	Østsanger
X NSKF	Fuglekongesanger
X	Gulbrynsanger
V	Gransanger
X NSKF	Sibirgransanger
X NSKF	Rødtoppfuglekonge
X	Dvergfluesnapper
X NSKF	Halsbåndfluesnapper
X	Skjeggmeis
X	Lappmeis
X	Pirol
X NSKF	Rødhalevarsler
H	Tornskate
x	Varsler
N	Lavskrike
H	Nøttekråke
X	Sibirnøttekråke
x	Kornkråke
X	Svartkråke
X NSKF	Rosenstær
X NSKF	Gulirisk
H	Stillits
V	Tornirisk
V	Bergirisk
x	Brunsisik
X	Polarsisik
X	Båndkorsnebb
H	Grankorsnebb
H	Furukorsnebb
H	Rosenfink
x	Konglebit
H	Kjernebiter
X	Hortulan
X	Vierspurv
X	Dvergspurv
V	Sivspurv
X NSKF	Svarthodespurv
X	Hybrider (foto)

Sjøfuglregistreringer langs kysten av Buskerud 2007

Norsk Ornitologisk Forening
Avdeling Buskerud

Frådende hav ved Mølen. Foto: Tommy Andersen

*Tonny Andersen, Erland T. Tollefsen og
Håkon Bergø*

Forord

Siden 1974 har det foregått regelmessige tellinger av hekkende sjøfugl i indre og midtre deler av Oslofjorden. Disse tellingene har inkludert samtlige sjøfuglkolonier i Buskerud. Frem til 1999 hadde Geir Andersen og Morten Bergan ansvaret for disse tellingene. I løpet av dette året overtok Norsk Ornitologisk Forening (NOF) avd. Buskerud ansvaret for tellingene i koloniene som ligger ved Breidangen – utenfor Hurumlandet. Denne rapporten oppsummerer resultatene av tellingene i Breidangendelen av Buskerud i 2007, som ble gjennomført av Tonny Andersen, Erland Tollefsen og Håkon Bergø. Ansvarlig for gjennomføringen av tellingene er NOF avd. Buskerud.

Tonny Andersen

Innhold

FORORD	2
1 INNLEDNING.....	4
1.1 OMRÅDEBESKRIVELSE	4
1.2 METODIKK	4
2 RESULTATER.....	5
2.1 LOKALITETSOMTALER	7
<i>Ertsvikskjær</i>	7
<i>Mølen</i>	7
<i>Ramvikholmene</i>	7
<i>Tofteholmen</i>	7
<i>Vealøs</i>	7
2.2 ARTSOMTALER.....	8
<i>Knoppsvane</i>	8
<i>Grågåås</i>	8
<i>Hvitkinngås</i>	8
<i>Ærfugl</i>	8
<i>Stokkand</i>	9
<i>Strandsnipe</i>	9
<i>Sandlo</i>	9
<i>Tjeld</i>	9
<i>Hettemåke</i>	10
<i>Fiskemåke</i>	10
<i>Gråmåke</i>	10
<i>Sildemåke</i>	10
<i>Svartbak</i>	11
<i>Makrellterne</i>	11
3 KONKLUSJON.....	11

1 Innledning

1.1 Områdebeskrivelse

Denne rapporten omfatter tellinger som er gjennomført i kystområdene langs Buskeruds del av Breiangen, det store bassenget innerst i Ytre Oslofjord. Totalt er fem lokaliteter undersøkt.

1.2 Metodikk

Årets tellinger ble gjennomført etter de samme metoder og prinsipper som tidligere. Lokalitetene beskrevet i rapporten ble inventert 19. og 21. mai 2007.

I store kolonier går to tellere i land og teller antall reir med egg og/eller unger. Gjennomsnittet av de to tellernes sum blir brukt. Avviket de to tellerne imellom er normalt omkring 5 %. I mindre kolonier (under 100 par) går ofte bare en teller i land, da nøyaktigheten ved telling i små kolonier er stor. I svært små eller oversiktlige kolonier (f.eks. i bergvegger og skråninger) teller vi rugende fugler fra båt. I store stormåkekolonier teller tellerne hver sine, avgrensede områder av kolonien. Den artsvisse fordelingen av gråmåke, sildemåke og svartbak i stormåkekolonier blir ofte estimert etter observasjoner fra sjøen.

De heldekkende tellingene er lagt til omkring 20.05., i tida rett før klekkingen starter for fullt i hettemåke- og gråmåkekoloniene. På den måte gjør vi svært liten skade når vi beveger oss i koloniområdet.

En ulempe ved den valgte telledatoen er at vi ikke får med oss par som allerede har mislyktes med hekkingen, eller som allerede har klekket (ender og gjess).

En annen ulempe er at vi ikke får med oss par som ennå ikke har lagt egg, dvs. storparten av makrellternebestanden, en vesentlig del av fiskemåke bestanden og en mindre del av sildemåkebestanden.

Metoden som er brukt, er et kompromiss mellom kravet til nøyaktighet, budsjetter og ønsket om å forstyrre sjøfuglene minst mulig.

Foruten å gjøre reiretelling, telles også alle klekte kull på sjøen. Klekte kull er i tabellene henført til nærmeste navnsatte lokalitet, eksakt hekkeplass er som regel ikke kjent. Hos enkelte arter, spesielt blant vadere, er det svært vanskelig og tidkrevende å lokalisere reiret. Her blir hekkeatferd som varsling, engstelig oppførsel og avledende manøvrer brukt som kriterier.

2 Resultater

Tellingene ble gjennomført over to dager, henholdsvis 19. og 21. mai 2007.

Tabell 1 viser en lokalitetsvis oversikt over hekkende sjøfugl funnet i området i 2007. Tabellen viser at det totalt ble registrert 1128 hekkende par sjøfugl i Buskerud i 2007. Dette er en betydelig nedgang for området, hvor vi må tilbake til 1999 for å finne lavere tall.

Tabell 2 gir en samlet artsvis oversikt over samtlige år med registreringer i området.

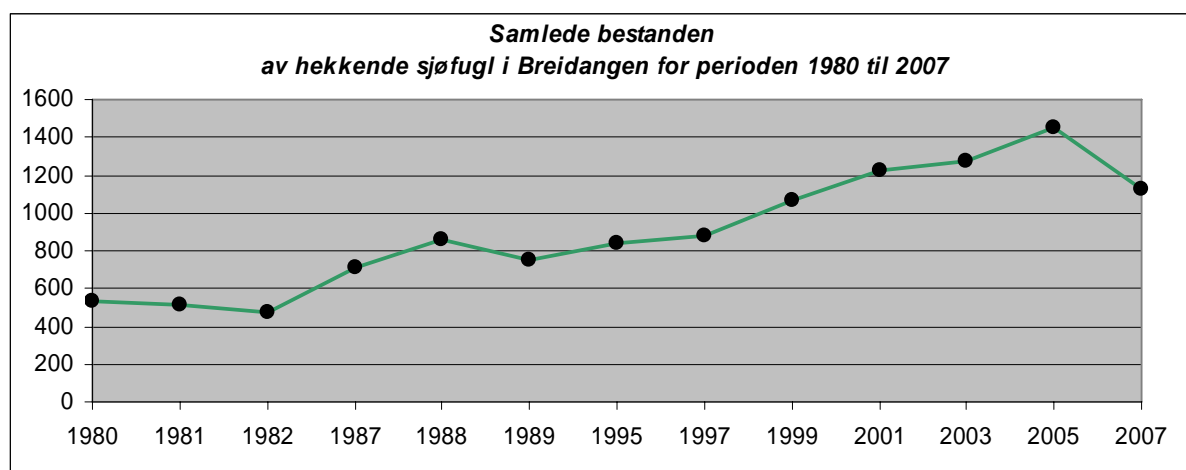
Tabell 1. Resultater av sjøfugltellingene i 2007.

Sjøfuglregistreringer langs kysten av Buskerud, Resultater 19+21.Mai 2007						
Arter	Lokalitet					Antall hekkinger pr. art
	Ertsvikskjær	Mølen	Ramvik holmen	Tofteholmen	Vealøs	
Knoppsvane	1				1	2
Kanadagås						0
Grågås					2	2
Hvitkinngås					2	2
Gravand						0
Ærfugl	41	15	13	53	24	146
Siland						0
Stokkand				1		1
Strandsnipe	1		1			2
Sandlo		1				1
Tjeld	1	5	2	2	1	11
Hettemåke		3				3
Fiskemåke		220	1	4	4	229
Gråmåke	24	144	9	128	98	403
Sildemåke	8	60		44	188	300
Svartbak	3	3	1		4	11
Makrellterne		15				15
Hekkinger pr. lokalitet	79	466	27	232	324	
Totalt antall hekkinger i Breidangen						1128

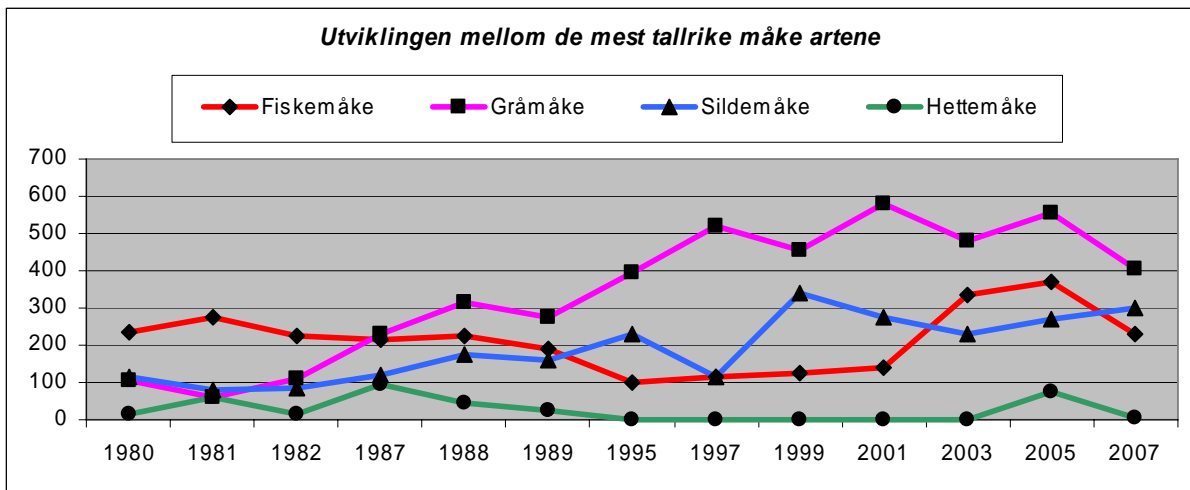
Tabell 2. Samlede resultater av sjøfugltellingene i Breidangen (Buskeruddelen) i Oslofjorden 1974-2007.

År	Hettemåke	Fiskemåke	Gråmåke	Sildemåke	Svartbak	Makrellterne	Stokkand	Ærfugl	Siland	Gravand	Kanadagås	Grågås	Hvitkinggås	Knoppsvane	Tjeld	Strandsnipe	Sandlo	Totalt	
1974	1	83		39	0	5					0	0		0					128
1980	16	237	107	113	1	43		2			0	0		0	10				529
1981	60	275	60	81	0	30		3			0	0		0	7				516
1982	15	223	112	84	1	24		1			0	0		0	10				470
1987	96	213	228	119	4	25	1	14			0	0		0	12				712
1988	43	226	313	176	6	19	0	64			0	0		0	12				859
1989	24	189	277	158	6	7	0	78			0	0		0	16				755
1995	0	99	395	231	10	1	1	83			4	1		1	12				838
1996	0					10								1					11
1997	0	113	519	115	15	3	0	83	15	2	1	2		0	12				880
1999	0	124	456	338	5	0	0	116			3	0		0	23	0	0		1065
2001	1	140	581	277	24	18	0	161		0	3	0	1	2	14	2	0		1224
2003	0	336	481	231	8	43	1	157	3	1	2	0	1	2	13	0	0		1279
2005	76	370	553	269	18	14	0	110	11		4	0	2	2	20	1	0		1450
2007	3	229	403	300	11	15	1	146			0	2	2	2	11	2	1		1128

Den samlede bestanden av hekkende par sjøfugl i Breidangen har vist en økende tendens fra tellingene i 1980 frem til 2005. Tellingene i 2007 viste en markant nedgang som vises i figur 1. Hvor det i hovedsak er måkeartene som står for reduksjonen i hekkende par. Dette er vist i figur 2.

Figur 1. utviklingen av sjøfuglbestanden i Breidangen 1980-2007.

Figur 2. utviklingen blant de mest tallrike måkeartene i Breidangen 1980-2007.

2.1 Lokalitetsomtaler

Ertsvikskjær

79 hekkende par er laveste resultatet på mange år på Ertsvikskjær. Hovedårsaken til dette er nedgangen på hekkende gråmåke her, med 24 par. 45 par færre enn året før. Ærfugl er stabil med 41 par. Totalt hekket syv arter her.

Mølen

Sjøfuglkolonien på Mølen var i 2007 fortsatt den største i Breidangen, med 466 hekkende par. Dette er en klar nedgang fra rekordåret 2005, da 703 par ble funnet. Nedgangen er størst blant artene hettemåke, fiskemåke og gråmåke. Det er mindre forandringer blant de andre artene, av de ni som totalt ble funnet hekkende. Mølens sydspiss utmerker seg fortsatt som en av Breidangen viktigste hekkeplasser (spesielt fiskemåke og makrellterne).

Ramvikholmene

Med kun 27 hekkende par er det et resultat godt under gjennomsnitt for Ramvikholmene. Ærfugl med 13 par var nå den mest tallrike arten her.

Toftholmen

Totalt 232 hekkende par sjøfugl på øya er et resultat som er stabilt i forhold til tidligere tellinger. Med 128 par gråmåke er det den dominerende arten på øya, mens sildemåke har 44 par og ærfugl 53 par. Totalt ble det funnet 6 hekkende sjøfuglarter.

Vealøs

Hekkebestanden på Vealøs holder seg stabil, og kolonien er av meget betydelig størrelse med 324 hekkende par i 2007. Det er gråmåke og sildemåke som utgjør den største andelen av bestanden. 2 par grågås, samt 2 par hvitkinngås, hadde også gått til hekking på øya i 2007. Ni sjøfuglarter ble totalt funnet hekkende her.

Rugende ærfugl fra Tofteholmen. Foto Håkon Bergø.

2.2 Artsomtaler

Hvitkinngås

To hekkende par ble funnet i 2007, begge i kolonien på Vealøs. Det ser nå ut til at arten er blitt et fast innslag som hekkefugl i Breidangen.

Grågås

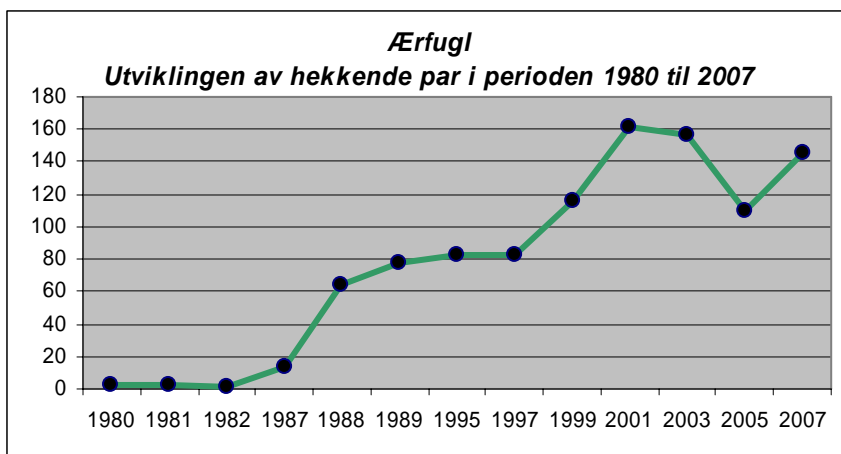
To grågåspar ble funnet hekkende på Vealøs. Dette er første hekkefunn på 10 år, da to par også den gang ble funnet hekkende.

Knoppsvane

Har en stabil bestand i området. Et knoppsvanepar hekket på Vealøs og et par på Ertsvikskjær.

Ærfugl

Bestanden av ærfugl ser ut til å holde seg stabilt høy, med 146 hekkende par i 2007.

Figur 3. utviklingen i ærfuglbestanden i Breidangen 1980-2007.

Stokkand

På Tofteholmen hekket ett stokkandpar. Arten har opptrådt uregelmessig som hekkefugl i området, med det første hekkefunnet i 1987.

Strandsnipe

2 par ble registrert på henholdsvis Ertsvikskjær og Ramvikholmene med hekkeatferd. Arten kan være under rapportert da det er svært tidkrevende å lete opp reiret.

Sandlo

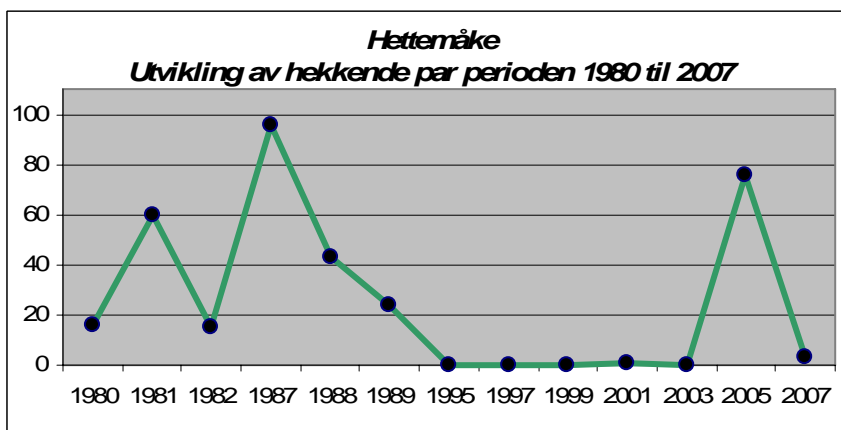
Et par viste sikre tegn på hekkeatferd på Mølens nordspiss. En art som opptrer fåtallig i området

Tjeld

11 hekkende tjeldpar ble funnet i 2007, dette er et relativt lavt tall for arten. Det er ikke registrert færre hekkende par siden 1982. Kan se ut til å følge den generelle nedgangen i antall hekkende sjøfugl i området.

Hettemåke

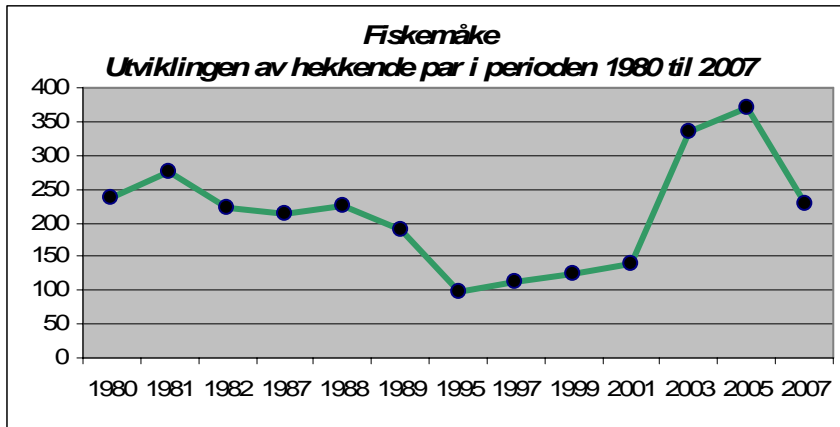
Forrige telling viste hele 76 par hekkende hettemåker på Mølens sørspiss, mens tellingen i 2007 fastslo bare 3 hekkende par igjen på samme sted. Utviklingen over tid, har vært svært dårlig for hettemåke i området, noe tabellen viser.

Figur 4. utviklingen i hettemåkebestanden i Breidangen 1980-2007.

Fiskemåke

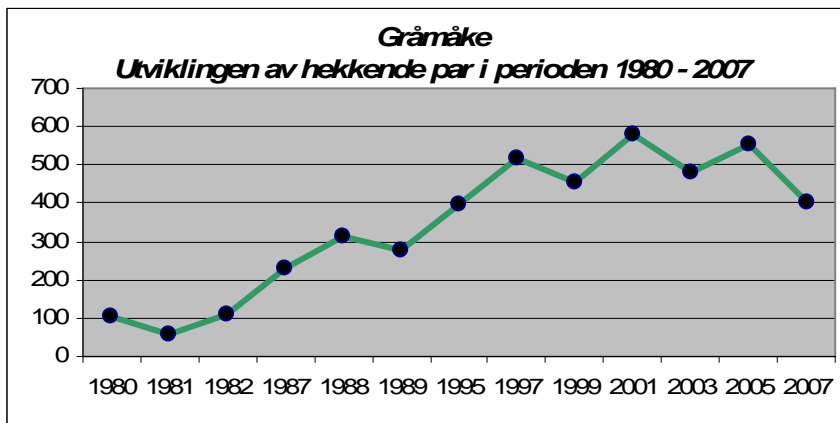
Bestanden hadde en kraftig nedgang i forhold til toppåret 2005. 229 par ble registrert i 2007, i forhold til toppåret 2005 hvor det ble registrert 370 par totalt. Hovedandelen av bestanden hekker på Mølen med 220 par i 2007, en nedgang fra 333 hekkende par i 2005. Med en nedgang på 113 par for Mølen utgjør dette hovedandelen av bestands reduksjonen.

Figur 5. utviklingen i fiskemåkebestanden i Breidangen 1980-2007.

Gråmåke

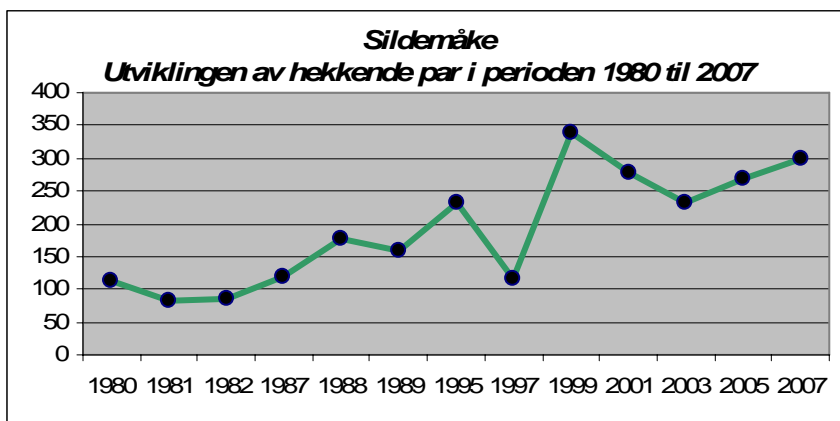
Det ble registrert en betydelig nedgang av gråmåke i området. Kolonien på Mølen hadde den lokalitetsvise største nedgangen fra 227 par i 2005 til 144 par i 2007. Gråmåke er fortsatt områdets klart mest tallrike sjøfuglart med totalt 403 par.

Figur 6. utviklingen i gråmåkebestanden i Breidangen 1980-2007.

Sildemåke

Sildemåkebestanden viste en liten økning som eneste måkeart for området. Bestanden på Vealøs er den største for arten i området, og huser hele 222 av totalt 300 hekkende par.

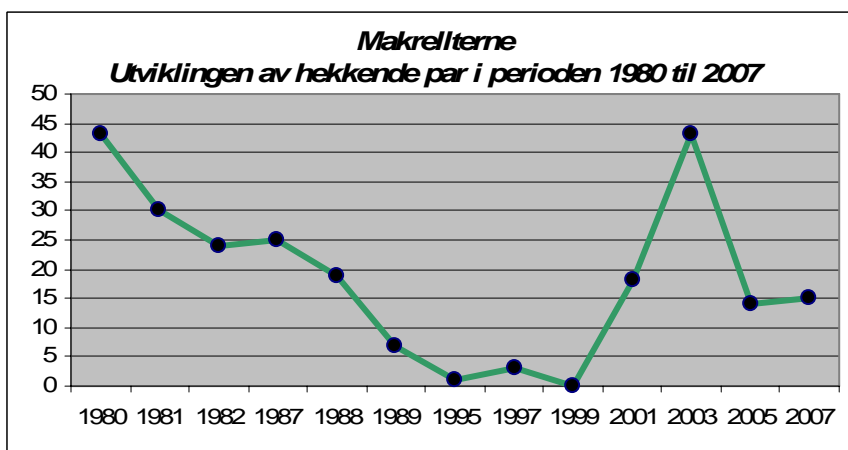
Figur 7. utviklingen i sildemåkebestanden i Breidangen 1980-2007.

Svartbak

11 hekkende par er et gjennomsnittlig tall for arten i området. Arten hekker spredt rundt i stormåke koloniene i området, med relativt få antall.

Makrellterne

Det ble funnet 15 par hekkende makrellterne, et antall som er stabilt i forhold til forrige telling. Mølen var den klart viktigste lokaliteten for denne sårbare arten.

Figur 8. utviklingen i makrellternebestanden i Breidangen 1980-2007

3 Konklusjon

Etter en rekke gode år for sjøfugl i Breidangen området, viste årets telling en markant nedgang i bestandene. På lokalitetene Ertsvikskjær, Ramvikholmen, Tofteholmen og Vealøs går bestandene bare litt ned, mens hovedandelen av nedgangen ligger på Mølen. Selv med en nedgang på 237 par er fortsatt Mølen området største sjøfuglkoloni i 2007 med 466 par. Det er tredje telling på rad hvor kolonien på Mølen er områdets største. Dette understreker betydningen av en god forvaltning av denne utsatte hekkeplassen. Spesielt viktig er det at Mølen sydspiss forvaltes ut i fra at denne innehar lokalitetens største koloni og samtidig ligger mest utsatt til for forstyrrelser fra øyas fritidsbåtturisme. Bedret merking av områder med ferdselsrestriksjoner er et tiltak som bør vurderes.

ÅRSRAPPORT 2008

Fiskeørnprosjektet i Buskerud 2007-2011

Steinar Stueflotten

To flygedyktige fiskeørnunger på et reir i Kongsberg i august 2008 (Foto: K.A.Dokka).

ÅRSRAPPORT 2008

Fiskeørnprosjektet i Buskerud 2007-2011

Prosjektet drives av Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Buskerud i samarbeid med Naturvernforbundet i Buskerud. Prosjektets virksomhetsområde dekker hele Buskerud fylke, samt Sande og Svelvik kommuner i Vestfold.

Norsk Ornitologisk Forening avd. Buskerud
Leder Egil Mikalsen
Nedre Torggate 18, 3050 Mjøndalen
Tlf. 924 38 955, e-post: emikals@online.no

Naturvernforbundet i Buskerud (NiB)
Åssideveien, 3322 Darbu
Fylkessekretær Per Ø. Klunderud
Tlf. 32 75 05 04, e-post: pedrokl@online.no

Prosjektet har i 2008 hatt følgende styringsgruppe:

Per Øystein Klunderud (prosjektleder)
Åssideveien, 3322 Darbu
pedrokl@online.no
32 75 05 04

Frode Nordang Bye
Nesveien, 3060 Svelvik
f-bye@online.no
911 41 776

Steinar Stueflotten (registrator)
Damenga 19, 3032 Drammen
steinarstue@c2i.net
913 34 123

Tonny Andersen
Gamle Kongsbergv. 190, 3322 Darbu
tonny.andersen@c2i.net
419 23 843

Thor Erik Jelstad ønsket å tre ut av styringsgruppa etter å ha bidratt solid til oppstarten av prosjektet i 2006-2007. Frode Nordang Bye gikk inn som nytt medlem av styringsgruppa fra februar 2008. Styringsgruppa takker Thor Erik for bidraget med å få prosjektet i gang, og ønsker han lykke til videre som aktiv prosjektdeltager og koordinator for midtfylket.

Per oktober 2008 var det registrert 30 deltagere i prosjektet, ca. 80% av disse har deltatt aktivt i feltarbeidet i 2008. I tillegg har flere personer utenfor prosjektgruppa bidratt med tips og opplysninger. Vi har også hatt kontakt med og utvekslet informasjon om metodikk m.m. med fiskeørn-prosjektene i Østfold (Rune Aae) og Hedmark (Ole Petter Blestad), og med "Prosjekt fiskgjuse" i Sverige (Jan Sondell).

Prosjektet har i 2008 gjennomført en samling. Denne ble avholdt på Tyrifjord Hotell på Vikersund lørdag 1. november. Dette var årsmøtet i prosjektet og det ble gjennomført sammen med rovfuglgruppa i Naturvernforbundet i Buskerud. Det var 20 deltagere.

Rapportforfatteren takker resten av styringsgruppa og Thor Erik Jelstad for konstruktive kommentarer til rapporten, og Kjell A. Dokka for tillatelse til å bruke noen av hans fiskeørnbilder fra 2008.

Innhold

Sammendrag	1
Mål og hensikt	2
Bakgrunn	2
Økonomi	2
Definisjoner	2
Oppdaterte lokalitetsdata	3
Gjennomførte kontroller av kjente lokaliteter i 2008	4
Hekkeresultat i 2008	4
Årsaker til at hekkeforsøk avbrytes og hekkinger mislykkes	5
Hekkebiologi og byttedyrvalg	6
Leting etter nye lokaliteter	6
Bestandsanslag	8
Utbredelse	8
Vernetiltak	8
Utfordringer i 2009	9
Litteratur	9
VEDLEGG	10

Sammendrag

2008 var andre året i fiskeørnprosjektet i Buskerud og Sande & Svelvik kommuner i Vestfold. Bakgrunn for prosjektet, metodikk og kunnskapsstatus er nærmere beskrevet i årsrapporten for 2007.

Det ble utført 172 kontroller av i alt 64 reir/lokaliteter. Av disse var 28 lokaliteter i bruk i Buskerud, 3 i Sande og 1 i Svelvik. Dette er totalt fire flere enn i 2007. Det ble påvist vellykket hekking i 19 reir i Buskerud og 2 i Sande. Minst 37 unger vokste opp eller antas å ha vokst opp til flygedyktig alder. Dette er noen flere enn i fjor, men antall flygedyktige unger per vellykket hekking var omtrent den samme som året før. Andelen avbrutte hekkeforsøk var overraskende høyt – hele 34%.

Det ble funnet tre nye reir i bruk og konstatert hekking på tre gamle lokaliteter som ikke var i bruk i 2007. På tre lokaliteter som var i bruk i fjor, ble det ikke observert aktivitet i år. Elleve usikre lokaliteter er sjekket ut og på en av disse ble det konstatert hekking. På fire lokaliteter som har vært i bruk i seinere år, hadde reiret falt ned i løpet av vinteren 2007/2008. Av 57 kontrollerte og intakte reir i 2007, endret hele 11 reir status i 2008, noe som betyr at hvert femte reir har endret status på ett år.

Etter årets sesong er bestandsanslaget for Buskerud blitt oppgradert fra 38 til 43 par og for Sande & Svelvik fra 3 til 4 par. Prosjektet har også i 2008 gitt innspill til beskyttelse av arten i flere forvaltningsaker.

Mål og hensikt

Prosjekt Fiskeørn 2007-2011 er et kartleggings- og overvåkingsprosjektet med formål å framskaffe oppdatert status om fiskeørnas forekomst og utbredelse i Buskerud, samt Sande og Svelvik kommuner i Vestfold. Prosjektet vil søke å samle inn detaljerte opplysninger om flest mulig hekke lokaliteter, overvåke bestandsutviklingen i prosjektperioden og studere endringer i levevilkår og mulige trusler mot arten. Reproduksjonsdata vil bare bli samlet inn i den grad dette kan gjøres uten unødig forstyrrelse på reirplassene. Ringmerking og bygging av kunstige reir vil ikke bli prioritert i dette prosjektet.

Prioriterte oppgaver for prosjektet i 2008 har vært:

1. Oppfølging av alle lokaliteter som var i bruk i 2007.
2. Kontroll av tidligere kjente lokaliteter som ikke ble besøkt i 2007 ("usikre" lokaliteter).
3. Lokalisering av nye reir på sannsynlige/mulige lokaliteter fra 2007.

Den kunnskapsbasen som prosjektet bygger opp, skal bl.a. brukes til tiltak som beskytter artens hekkeområder og til å utvikle gode forvaltnings tiltak. Prosjektet vil derfor etterstrebe et godt samarbeid både med fylke, kommuner, skogeierforeninger og grunneiere.

Bakgrunn

For en nærmere omtale av bakgrunnen for prosjektet, dets organisering og metodikk, henvises det til årsrapporten for 2007 (Stueflotten mfl. 2007). Det samme gjelder også generell kunnskapsstatus om fiskeørnas forekomst i prosjektområdet. Diverse statistikker over fiskeørnas valg av reirtre, lokalitetenes beliggenhet i terrenget m.m., som ble presentert i forrige årsrapport, vil ikke bli oppdatert før prosjektet avsluttes i 2011.

Økonomi

Prosjektet har i 2008 en inntektsside på kr 65.500. Disse kommer fra Fylkesmannen i Buskerud med kr 50.000 i "Tilskudd til viltformål", kr 10.000 i "Aktivitetstilskudd" fra Norges Naturvernforbund, kr 5.000 fra Øvre Eiker kommune og kr 500 fra Asplan Viak for informasjon om lokaliteter i Krødsherad. I tillegg er prosjektoverskuddet fra 2007, kr 2.134, overført til årets drift.

Prosjektet søkte følgende kommuner om støtte: Flå, Ringerike, Krødsherad, Sigdal, Modum og Øvre Eiker. Øvre Eiker bevilget midler (se over), mens vi fra Sigdal og Flå fikk avslag. Ringerike,

Modum og Krødsherad kommuner har ikke besvart søknaden. Vi har også vært i dialog med Kongsberg kommune om mulig støtte, men dette har ikke resultert i noe for 2008. Prosjektet søkte også om midler fra NOF-sentralt, men fikk avslag denne gangen.

Endelig årsregnskap vedlegges årsrapporten når det er ferdig. Naturvernforbundet i Buskerud har ansvaret for regnskapsføringen.

Definisjoner

Det har vist seg nyttig og nødvendig å etablere noen entydige definisjoner av begreper til bruk i omtale og kategorisering av fiskeørn lokaliteter. Dette bl.a. for å kunne angi endringer fra år til år mer presist. I årsrapporten for 2007 ble følgende fem kategorier definert for å beskrive reirstatus:

Statuskategori	Forklaring
I bruk	Reiret er påvist i bruk siste rapporteringsår.
Brukt siste 5 år	Reiret er påvist i bruk en eller flere ganger i løpet av de siste 5 årene.
Ikke i bruk	Reiret er påvist intakt i siste rapporteringsår, men har ikke vært i bruk de siste 5 årene.
Utgått	Reiret er borte fordi reiret er falt ned eller reirtreet er knekt, blåst ned eller hogd.
Usikker, må sjekkes	Mangelfulle opplysninger, lokalitet ikke kontrollert (status bekreftes med kontroll eller 1.hånds opplysning).

Når det gjelder reir i kategorien "I bruk", så har vi valgt å bruke dette begrepet om lokaliteter der det enten er gjort et mulig hekkforsøk, der igangsatt hekking er påvist ved observasjon av rugende fugl eller små unger i reiret, eller der vellykket hekking er påvist ved observasjon av flygedyktige/store unger i/ved reiret. En nærmere forklaring på hva vi mener med disse begrepene er gitt nedenfor.

Hekke-kategori	Forklaring til begreper brukt om lokaliteter "i bruk"
Mulig hekkforsøk	Det er observert aktivitet på lokaliteten med minst 1 ind på/ved reiret tidlig i sesongen. Dette kan omfatte kurtise og reirbygging, men ikke egglegging og ruging.
Konstatert hekking	Det er observert ruging og/eller mating/små unger i reiret en eller flere ganger.
Vellykket hekking	Minst en flygedyktig unge vokser opp, eller minst en stor reirunge er observert som kan antas å nå flygedyktig alder.

Avbrutt hekking	Hekkeforsøk eller konstatert hekking er avbrutt i hekkeperioden. Ingen flygedyktige unger vokser opp. Aktivitet kan likevel i noen tilfeller observeres utover i sesongen.
-----------------	--

Reir "i bruk" omfatter m.a.o. både reir med konstatert hekking og reir med aktivitet som indikerer et mulig hekkeforsøk. Dette skiller disse lokalitetene fra lokaliteter med intakte reir uten observert aktivitet i direkte tilknytning til reiret.

Oppdaterte lokalitetsdata

Tabellen nedenfor viser oppdaterte data over alle kjente lokaliteter i kommunene. Nærmere detaljer er gitt i vedlegget.

Kommune	Utgått	Usikker status	Ikke i bruk	Brukt siste 5 år	I bruk 2008
Drammen		1			0
Flesberg		1			1
Flå	1		2	1	2
Hole	1				1
Hurum			2		3
Kongsberg	4			2	2
Krødsherad		1		2	1
Lier	3				0
Modum	9	5		3	1
Nedre Eiker	1	1			1
Nes	1		1		0
Ringerike	7	7		1	8
Rollag					1
Røyken	1				1
Sigdal	2	3	1		3
Øvre Eiker	11				3
Ål	1		1		0
Buskerud	42	19	7	9	28
Sande	3		3	1	3
Svelvik	4		5		1
Vestfold NØ	7	0	8	1	4

Antall registrerte/kjente reirlokalteter i Buskerud har økt med 7 fra 2007 (Hole, Lier(2), Ringerike, Røyken, Sigdal og Øvre Eiker), blant disse er det 4 gamle lokaliteter som nå er utgått. Det ble funnet tre nye reir i bruk i Buskerud (Hole, Røyken og Sigdal), to av disse var alternative reir på tidligere kjente lokaliteter. I tillegg ble det konstatert hekking på tre lokaliteter som ikke var i bruk i 2007 (Hurum, Modum og Svelvik), og på en gammel lokalitet (RI07a) som ikke har vært besøkt siden 1997. På tre andre lokaliteter som var i bruk i Buskerud i fjor, var det ingen aktivitet/hekking i år.

I sum økte antall kjente reir som er i bruk med tre i Buskerud og med ett i Svelvik.

Seks reir med usikker status i fjor, er i løpet av 2008 sjekket ut som utgåtte lokaliteter (reiret er konstatert falt ned / ikke gjenfunnet tross grundig leting), på fire tidligere usikre lokaliteter var reiret fortsatt intakt men ikke i bruk i 2008, og på en lokalitet (RI07a) var reiret fortsatt i bruk i 2008.

Som nevnt ovenfor, ble tre reir som ikke har vært i bruk de siste årene, på nytt tatt i bruk i 2008. I Modum ble hekkingen vellykket, i Svelvik mislykket og i Hurum sannsynligvis også mislykket. Dette viser at det er viktig å kontrollere alle lokaliteter med intakte reir, også de som ikke har vært brukt i seinere år da slike lokaliteter har et potensial for reetablering. Vi kjenner for tiden til 10 reir som har vært brukt siste 5 år, samt 15 eldre intakte reir. Fem reir som i 2007 hadde vært brukt siste 5 år, ble i 2008 konstatert utgått (reiret har falt ned). På fire av disse hadde reiret falt ned i løpet av det siste året (vinteren 2007/2008).

Vi har endret status på en lokalitet (HU01b) fra "usikker" til "ikke i bruk" i 2007 og en (KR02b) fra "usikker" til "i bruk" i 2007 pga mer presise definisjoner av kategoriene. Utførte kontroller i 2008 har redusert antall usikre lokaliteter med 11. I tillegg er en lokalitet (RI11a) flyttet over fra "ikke i bruk" til "usikker" i 2008 fordi det nå er 11 år siden reiret sist ble kontrollert.

Det dette i sum viser, er at det hvert år skjer endringer i fiskeørnas bruk av lokaliteter. Reir går ut av bruk, nye bygges, og noen gamle intakte reir tas i bruk på nytt. Av de 57 kontrollerte og intakte reirene i 2007, endret 11 reir status i 2008, dvs at hvert femte reir endret status på ett år. Vi vet ikke om dette er representativt for lokalitetsendringer over flere år, men hvis så er tilfelle, ville det bety at over halvparten av lokalitetene som vi kjenner til i dag, vil komme til å endre status en eller flere ganger i løpet av prosjektperioden på 5 år!

Oversikt over antall utgåtte lokaliteter kan kanskje synes som uinteressant informasjon. Men kjennskap til hvilke lokaliteter som faktisk er utgått og hvilke som forsvinner hvert år, er faktisk et viktig resultat i prosjektet. Dette fordi det har vist seg at mange av fiskeørn-lokalitetene som er registrert i Naturbasen til Fylkesmannen og på kommunale viltkart, ikke eksisterer lenger. De er utgått - ofte for flere år siden. Det blir derfor feil å hensynta slike lokaliteter i forvaltningsammenheng. Kjennskap til utgåtte lokaliteter kan også komme til nytte når en leter etter nye reir i potensielt interessante hekkeområder. I tillegg er det viktig å registrere ulike årsaker til at reir utgår. I løpet av 2008 ble 15 lokaliteter konstatert utgått. Dette viser hvor viktig det er med jevnlig kontroll og overvåking av lokalitetene for at forvaltningsmyndighetene skal ha oppdaterte og gode data å forholde seg til.

Siden forrige årsrapport er 13 nye reir blitt GPS-målt, noe som betyr at vi nå kjenner nøyaktig posisjon til 58 reir (48 i Buskerud og 10 i Sande & Svelvik). Av de 32 reirene som var i bruk i 2008, er 27 (84%) blitt GPS-målt.

Det kan nevnes at første fiskeørnobservasjon ble gjort på Hvitvingfoss 01.04.08 (H.J.Hovelstad).

Gjennomførte kontroller av kjente lokaliteter i 2008

Tabellen nedenfor viser en oversikt over registrerte kontroller av kjente reir/lokaliteter i Buskerud og Sande & Svelvik i 2008 som ikke var konstatert utgått i 2007. Dette inkluderer også kontroller av usikre lokaliteter. Totalt ble det utført 172 kontroller mot 120 i 2007. Kontroller av alternative reir på en tur teller her som separate kontroller. Til sammen ble 64 reir/lokaliteter kontrollert (53 i Buskerud og 11 i Sande & Svelvik) mot 78 i 2007 (60 i Buskerud og 18 i Sande & Svelvik). Det ble utført typisk 2-3 kontroller per reir.

Kommune	Antall kontroller	Ant. kontroller pr reir (ant.reir)
Drammen	0	0 (0)
Flesberg	4	4,0 (1)
Flå	15	3,8 (4)
Hole	4	2,0 (2)
Hurum	18	4,5 (4)
Kongsberg	21	4,2 (5)
Krødsherad	4	1,3 (3)
Lier	1	1,0 (1)
Modum	8	1,6 (5)
Nedre Eiker	4	2,0 (2)
Nes	1	1,0 (1)
Ringerike	33	3,0 (11)
Rollag	2	2,0 (1)
Røyken	4	2,0 (2)
Sigdal	14	2,8 (5)
Øvre Eiker	17	3,4 (5)
Ål	1	1,0 (1)
Buskerud	151	2,8 (53)
Sande	15	1,9 (8)
Svelvik	6	2,0 (3)
Sande & Svelvik	21	1,9 (11)

I forbindelse med disse kontrollene og letinger etter nye lokaliteter, har prosjektdeltagerne bruk ca. 850 timer i felt og kjørt minst 8500 km med bil. Dette inkluderer K.A.Dokka's 184 observasjonstimer ved reir KO05a. En kontroll/tur medfører i gjennomsnitt ca. 50 km kjøring (typisk 10-100 km i gjennomsnitt per deltager), og et tidsforbruk på ca. 5 timer (typisk 3-6 timer per kontroll). I tillegg er det brukt over 100 timer til dataregistrering, rapportering og administrasjon i prosjektet.

Hekkeresultat i 2008

Tabellen nedenfor viser hekkeresultat i de 31 reirene i Buskerud og de 4 reirene i Sande og Svelvik som har vært i bruk i 2007 og/eller 2008. Av disse har 22 reir i Buskerud og 3 reir i Sande vært i bruk begge år. Følgende koder er benyttet:

- n antall flygedyktige/antatt flygedyktige unger
- 0 avbrutt hekking = ingen flygedyktige unger
- ingen aktivitet ved kontroll i hekkesesongen
- ? reir ukjent/ikke kontrollert dette året

Lok.nr.	Kommune	Ant. unger 2007	Ant. unger 2008
FL01a	Flesberg	2	0
FÅ03a	Flå	2	2
FÅ04a	Flå	0	-
FÅ05a	Flå	2	1
HO01b	Hole	?	0
HU01b	Hurum	-	0
HU02a	Hurum	3	(4)3
HU03a	Hurum	2	0
KO05a	Kongsberg	0	(3)2
KO07a	Kongsberg	0	0
KR02b	Krødsherad	0	1+
MO16a	Modum	-	1+
MO17a	Modum	1-2	-
NE02a	Nedre Eiker	1-2	2
RI06a	Ringerike	0	-
RI07a	Ringerike	?	1
RI12a	Ringerike	1	2
RI13a	Ringerike	2	1
RI14a	Ringerike	1	1
RI15a	Ringerike	0	2
RI16a	Ringerike	0	0
RI17a	Ringerike	1	3
RI21a	Ringerike	2	0
RO01a	Rollag	2	1
RØ02a	Røyken	?	1
MO14d	Sigdal	?	0
SI04a	Sigdal	2	2
SI005a	Sigdal	1	2
ØE02a	Øvre Eiker	1-2	2
ØE06a	Øvre Eiker	0	2
ØE13a	Øvre Eiker	1-2	0
	Buskerud	27-31	32-34
SA04a	Sande	1-2	0
SA05a	Sande	1-2	2
SA08a	Sande	1-2	3
SV04a	Svelvik	-	0
	Vestfold NØ	3-6	5

Tabellene nedenfor viser hekkesuksess i 2007 og 2008.

Buskerud	2007	2008
Reir i bruk	25	28
Avbrutt hekking	8	9
Vellykket hekking	17	19
Andel vellykket hekking	68%	68%
Flygedyktige unger	27-31	32-34
Unger per reir i bruk	1,1-1,3	1,1-1,2
Unger per vellykket hekking	1,6-1,8	1,7-1,8

Sande & Svelvik	2007	2008
Reir i bruk	3	4
Avbrutt hekking	0	2
Vellykket hekking	3	2
Andel vellykket hekking	100%	50%
Flygedyktige unger	3-6	5
Unger per reir i bruk	1,0-2,0	1,3
Unger per vellykket hekking	1,0-2,0	2,5

Totalt	2007	2008
Reir i bruk	28	32
Avbrutt hekking	8	11
Vellykket hekking	20	21
Andel vellykket hekking	71%	66%
Flygedyktige unger	30-37	37-39
Unger per reir i bruk	1,1-1,4	1,2
Unger per vellykket hekking	1,5-1,9	1,8-1,9

Antall reir i bruk i 2007 er økt med 1 jamført forrige årsrapport. Dette skyldes at vi har endret status på reir KR02b fra "usikker" til "i bruk" i 2007. Reiret ble bygd i 2007 (frustrasjonsreir) men paret gikk ikke til hekking dette året.

Det ble produsert flere unger i 2008 enn i 2007. Dette skyldes både at det var noen flere reir i bruk, og at det var flere store kull med 3 unger. I ett reir (KO05a) vokste det opp 3 unger, men den minste døde før den ble flygedyktig. I reir HU02a vokste det opp hele 4 unger, men trolig nådde bare 3 av disse flygedyktig alder. Hekkesuksessen totalt målt i antall unger per reir med vellykket hekking, viser derimot ingen merkbar økning fra 2007.

I reir med dårlig innsyn som bare kontrolleres med korte besøk en eller to ganger, vil antall observerte unger alltid være å anse som et minimumsantall. Selv store unger kan trykke lenge og være vanskelige å oppdage. Det kan ofte gå flere timer før alle ungene viser seg i reiret.

Det som kanskje har overrasket mest med disse resultatene, er at så mange par mislykkes med hekkingen - i 2008 faktisk så mange som 1/3 av reirene som var i bruk dette året. Dette forholdet bør følges opp nærmere i kommende år.

Årsaker til at hekkforsøk avbrytes og hekkinger mislykkes

Det kan være flere årsaker til at hekkforsøk avbrytes og hekkinger mislykkes. Erfaringer fra 2007 og 2008 indikerer følgende mulige årsaker:

- 1) Tidlig i sesongen kan lokaliteten være besatt av en enslig fiskeørn. Aktivitet kan observeres i en periode, men uten at ruging blir konstatert. Hvis dette er reir som var i bruk i forrige sesong, er det rimelig å anta at maken kan ha omkommet på trekket eller i vinterkvarteret.
- 2) Par etablerer seg på lokaliteten. Kurtise, parring og reirbygging kan observeres, ofte også påbegynt ruging, men hekkingen oppgis så av ulike årsaker. Aktivitet kan likevel observeres utover i sesongen, også med påbygging av reiret, men uten tegn til hekking (ruging/unger). Paret kan i slike tilfeller bygge et nytt alternativt reir (frustrasjonsreir) i nærheten av det gamle reiret (f.eks. KR02b i 2007), men for seint til at ny hekking igangsettes. Unge og uerfarne par vil trolig ha mindre suksess enn eldre par. Gjentatte forstyrrelser kan også føre til slike mislykkede hekkinger (kjent fra tidligere). På HO01b ble trolig den ene maken drept på reiret av hubro, eller hønsehauk i 2008 (ribb av adult fiskeørn funnet nær foten av reirtreet) etter at ruging ble påvist ultimo mai.
- 3) Som ovenfor, men hekkingen oppgis etter klekking. Vi kjenner foreløpig ikke med sikkerhet til noen slike tilfeller, men det kan for eksempel tenkes at hannen omkommer og at hunnen ikke klarer å fø opp ungen(e) alene, at ungen(e) dør fordi hannen ikke klarer å skaffe nok mat f.eks. pga langvarig dårlig vær som hindrer effektivt fiske, eller at ungene blir drept av predator eller dør pga sykdom e.l.

På lokaliteter med mislykket hekking bør området rundt reirtreet sjekkes for sportegn og mulige årsaker til at hekkingen er blitt avbrutt (bålpluss, hogst, kjørespor, ribb o.l.), samt byttedyrrester og mytefjær.

Erfaringer fra et par lokaliteter de siste to årene, viser at fiskeørna kan tåle ganske mye forstyrrelser fra båter, fiskere og turgåere, så sant forstyrrelsene ikke blir for nærgående og langvarige. Hvorvidt slike gjentatte forstyrrelser år etter år, kan få negative konsekvenser, er mer usikkert, men reiret SI06a ble trolig oppgitt etter 2006-sesongen pga slike gjentatte forstyrrelser fra et hyttefelt like i nærheten.

Vi var litt spente på hva som ville skje på lokalitet KR02 der paret avbrøt hekkingen i 2007 og bygde et nytt alternativt reir (frustrasjonsreir) 70m unna. Hvilket reir ville paret bruke i 2008? Som forventet benyttet de det nye reiret KR02b.

Hekkebiologi og byttedyrvalg

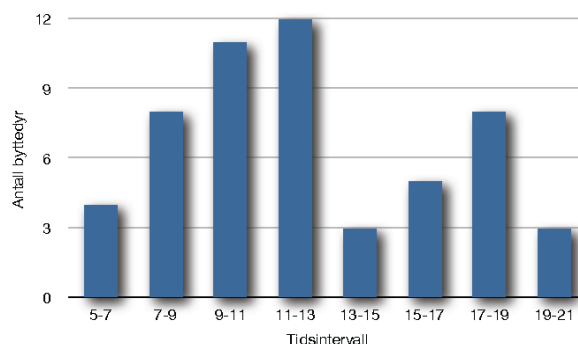
En av prosjektets aktive deltagere, Kjell A. Dokka, har fulgt med et reir i Kongsberg (KO05a) stort sett hver helg i hele hekkesesongen fra 11/5 til 16/8, totalt 16 besøk inkludert flere overnattinger. Dette har resultert i et omfattende materiale med mange bilder som viser interessante sider ved fiskeørnas familieforhold. Det vises til egen rapport (Dokka 2008). Her refereres kun et kort sammendrag av de mest interessante observasjonene som er gjort fra et kamouflasjetelt ca.200m fra reiret.

Eggleggingen fant trolig sted siste uka i april. Hunnen ruget mest, mens hannen brakte fisk til reiret 2-3 ganger i døgnet og ruget også i korte perioder (til sammen ca. 3-4 timer per dag) mens hunnen spiste. Klekkingen skjedde mellom 1. og 7. juni. Tre unger, der den ene var mindre enn de to andre. Hannen brakte nå fisk til reiret typisk 5-6 ganger per dag, i hovedsak ørret. Det var hunnen som matet ungene. I juli leverte hannen 5-8 fisk per dag. Hunnen vedlikeholdt reiret ved å tilføre det kvister og lavdotter. Den minste ungen døde i slutten av juli, mens de to største var i gang med flygetrening. I begynnelsen av august var begge ungene fullt flygedyktige. I august leverte også hunnen fisk til reiret et par ganger. Hunnen forlot lokaliteten medio august, mens hannen fortsatte å levere fisk til ungene, men det ble nå stadig lenger mellom hver levering. Litt spesielt: et tårnfalkpar hekket dette året i de nedre delene av fiskeørnreiret.

*Hannan kommer med en ørret til reiret
(Foto: K.A.Dokka).*

Det ble registrert at til sammen 54 fisk ble brakt til reiret, 51 av hannen og 3 av hunnen. 76% av byttedyrene var ørret, 17% abbor og 7% ubestemt. Figuren nedenfor viser til hvilket tidspunkt på døgnet byttedyrene ble brakt til reiret. Denne fordelingen, som trolig er representativ, gir nyttig informasjon om når på døgnet matingsaktiviteten er høyest, og når det kan være optimalt å lete etter nye lokaliteter (se nedenfor). Matingsfrekvensen var for øvrig jevnt høy gjennom hele juni og juli.

Matingsfrekvens etter Dokka 2008.

Kjell har dokumentert observasjonene sine ved dette reiret med et omfattende bildemateriale av fiskeørnas familieliv. Her er det mye interessant å lære for noen og enhver. Ta en kikk på fugledagboka til Kjell på følgende side:

<http://www.nerdly.info/kjell/fugledagbok/fiskeorn>

Et annet forhold som berører fiskeørnas hekkebiologi, har med parets reirvedlikehold å gjøre. Som nevnt over, bringer hunnen kvister og lavdotter til reiret i ungeperioden. At store, gråe lavdotter (reinlav, islandslav o.l.), og kvister med lavdotter på bringes til reiret er også observert ved flere andre reir. Kan det tenkes at laven, som inneholder lavsyre, har en antiseptisk effekt som bidrar til å dempe lukt og annen plage fra råtnende fiskerester i reiret? Foreløpig er det ikke funnet noe om dette i litteraturen, men problemstillingen kan være interessant å følge opp videre.

*Hunnen bringer en lavdott til reiret
(Foto: K.A.Dokka).*

Leting etter nye lokaliteter

Å lete opp nye reir har vært en prioritert aktivitet i 2008, men innsatsen har nok variert en del innen prosjektområdet. Noen prosjektdeltagere har nedlagt mye arbeid i å lete etter reir i områder der vi tidligere har hatt sterke indikasjoner på mulig hekking (gjentatte observasjoner av fiskeørn, også med fisk, og/eller gode tips fra informanter). Det er i 2008 blitt lett etter nye reir i følgende områder:

- Mjøndalsskogen Sør (Nedre Eiker/Øvre Eiker)
- Nesfjellsområdet (Øvre Eiker/Kongsberg)
- Holtefjell Sør (Øvre Eiker/Flesberg)
- Finnemarka Nord (Modum/Lier)
- SØf Solevannet (Sigdal)
- Ørgenvika ved Krøderen (Krødsherad)
- Redalen-Bergsjø (Krødsherad/Ringerike)
- Spålen-området (Ringerike)
- Vf Samsjøen i Ådalen (Ringerike)
- SØf Nes i Ådalen (Ringerike)
- Vassfaret Vest (Flå/Nes)

Andre områder der vi har registrert mulige fiskeørnlokaliteter, men hvor det ikke er lett i 2008, er:

- Haugsjø-området i Lyngdal (Flesberg).
- Vågård/Hensmoen (Ringerike).
- Ved Nesbyen (Nes).

Det har som i 2007 dessverre blitt mange bomturer og lite utbytte av disse letingene. Vi innsier derfor at det er behov for å finne mer effektive metoder for å lete opp nye reir i kommende år. Som nevnt, ble det funnet tre nye reir i 2008. To av disse var nyoppdagete alternative reir på tidligere kjente lokaliteter, og ett reir ble funnet etter tips fra en informant. Så langt har vi benyttet følgende metoder for å finne nye reir:

Tips fra informanter

Dette kan være en effektiv metode, særlig når en sammenfatter opplysninger fra flere informanter. For å gi godt utbytte, må prosjektet aktivt stimulere til/søke kontakt med aktuelle informanter gjennom f.eks. opprop, mediaomtale, fiskeforeninger, hytteforeninger, O-lag (synfarere) e.l. Vær oppmerksom på at lokalitetsopplysninger som da gis, ofte kan være unøyaktige og gamle, og at reiret som følge av dette, kan være vanskelig å finne.

Kontroll av gamle, usikre lokaliteter

Gamle opplysninger om lokaliteter som ikke har blitt besøkt på mange år, er en god kilde til å finne reir som fortsatt er i bruk, enten det gamle opprinnelige reiret eller et nytt alternativt reir i samme område. Erfaringer fra 2007 og 2008 viser at mellom 10% og 15% av slike usikre lokaliteter fortsatt kan være i bruk. Siden det fortsatt er 19 usikre lokaliteter igjen å kontrollere, gir dette et potensial på 2-3 nye reir i bruk. Også her kan de tidligere oppgitte UTM posisjoner være nokså unøyaktige, ofte flere hundre meter feil, og reirene kan derfor være vanskelige å gjenfinne.

Intakte reir som ikke er i bruk

Reir i kategoriene "Ikke i bruk" og "Brukt siste 5 år" er en potensiell kilde til nye hekkinger (3 av 23 reir med slik status i 2007 var tatt i bruk i 2008). Disse lokalitetene bør derfor besøkes en gang i sesongen for å sjekke om de er i bruk.

Faste utsiktspunkter kontra streifleting

Hva gir best uttelling – faste utsiktspunkter der en kan sitte og speide etter fiskeørn i flere timer og

gjennområde omkringliggende områder med teleskop for å finne reir, eller streifsøk gjennom et forhåndsbestemt område der en fra egnede utsiktspunkter søker etter reir og fiskeørn med kikkert og teleskop? Vanskelig å si, men begge metodene har resultert i at nye reir er blitt funnet de siste par årene. Slik leting er imidlertid tidkrevende, og metoden bør derfor forbedres slik at den gir størst mulig utbytte. Hvilke forutsetninger bør være på plass før en setter i gang slike søk? Bør flere samarbeide og koordinere sine søk? Forberedelser før en drar ut i felt anbefales, se under "Leting på Norge i bilder". Videre kan en sjekke eiendomsgrenser på økonomiske kart med tanke på forekomst av grensetrær.

Optimalt tidspunkt for å finne nye reir

Når i sesongen og når på døgnet er det best å lete etter nye reir? Følgende erfaringer er gjort så langt: Tidlig i sesongen (ultimo april) når fiskeørna vender tilbake til lokaliteten sin, kan hannens fluktspill over lokaliteten observeres på lang avstand. Noter i slike tilfeller ditt ståsted og kompassretning til observasjonen for lettere å kunne peile inn et aktuelt leteområde på kartet. I rugeperioden er det lite aktivitet og vanskeligere å finne nye reir. I ungeperioden når hannen bringer fisk til reiret flere ganger i døgnet, er det igjen lettere å observere aktivitet ved lokaliteten. Men merk at det kan gå flere timer mellom hver gang fisk bringes til reiret. Ungene mates hyppigst på formiddagen, så dette er trolig den beste tiden for å speide etter fiskeørn som flyr med fisk mot reiret. Også her er det viktig å notere retningen fuglen flyr. Vær oppmerksom på at reiret kan ligge opptil 10-20 km fra fiskeplassen. Når en har peilet inn et mulig reiområde, kan leting i månedsskiftet juli/august være gunstig da en på dette tidspunktet kan høre ungenes tiggerop på flere hundre meters (1 km) avstand.

Leting på "Norge i bilder"

Dersom nøyaktig posisjon til nye reir ikke er kjent, men en sannsynlig hekkeplass er blitt lokalisert til et mindre avgrenset område, kan søking og leting på "Norge i bilder" være en mulig måte å finne reir. Fiskeørnreir kan sees på flyfotografiene som runde lyse flekker ofte med et mørkt midtpunkt, i toppen på store furutrær. En sjekk på "Norge i bilder" før en drar ut for å lete i et område, kan også være nyttig for å finne egnede habitater, samt notere seg hogstflater, stier og traktorveier som kan benyttes til å effektivisere letingen. Marker interessante områder på kartet før du drar ut i felt for å lete. Ute i skogen kan det ofte være vanskelig å få god oversikt.

Utgangspunkt i fiskeplasser

Mange kjenner til fiskeplasser som fiskeørna bruker regelmessig. Ved å samle inn opplysninger om retningen som fiskeørna flyr med byttet sitt, kan en peile seg inn mot aktuelle hekkeområder. I slike tilfeller er det viktig å følge med fiskeørna så lenge som mulig for å se i hvilken retning den drar etter å ha vunnet tilstrekkelig høyde.

Bestandsanslag

Historiske bestandsanslag for fiskeørnas forekomst i Buskerud og Sande & Svelvik, er gitt i forrige årsrapport. I 2007 ble det påvist 25 hekkende par i Buskerud og 3 i Sande. I tillegg hadde vi informasjon om 14 sannsynlige lokaliteter med hekkeindikasjon, men uten at reiret var kjent. Oppdatert bestandsanslag for 2008, er vist i tabellen nedenfor.

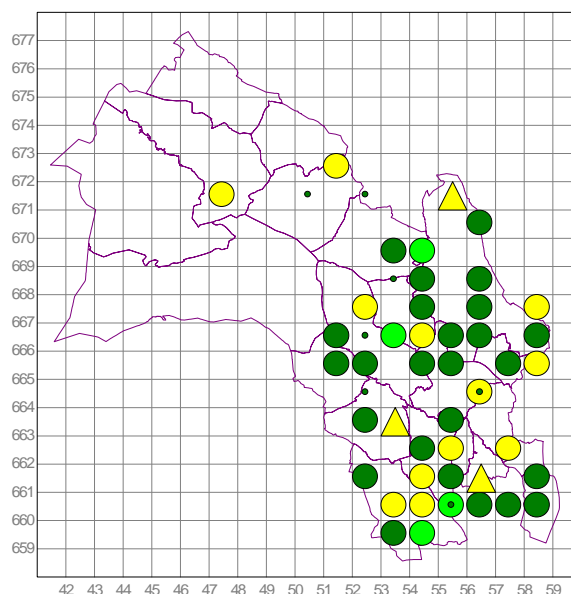
Kommune	Areal [km ²]	Reir i bruk 2008	Sannsynlige lok.	Min ant par 2008
Drammen	138	0		0
Flesberg	562	1	2	3
Flå	705	2		2
Hole	198	1		1
Hurum	163	3		3
Kongsberg	792	2	1	3
Krødsherad	375	1	3	4
Lier	301	0		0
Modum	515	1	1	2
Nedre Eiker	122	1	1	2
Nes	810	0	2	2
Ringerike	1552	8	2	10
Rollag	449	1		1
Røyken	113	1		1
Sigdal	842	3	2	5
Øvre Eiker	457	3	1	4
Ål	1171	0		0
Buskerud	14910	28	15	43
Sande	178	3		3
Svelvik	58	1		1

I sum antyder dette en hekkebestand på minimum 43 par i Buskerud, 3 par i Sande og 1 i Svelvik i 2008. Dette er 4 flere par i Buskerud og 1 i Svelvik jamført 2007, noe som styrker antagelsen om at det hekker minst 40-50 par i Buskerud. De angitte sannsynlige lokalitetene bør prioriteres i søk etter nye lokaliteter neste år.

Utbredelse

Kartet nedenfor viser oppdatert utbredelse for fiskeørn i Buskerud, Svelvik & Sande per 2008. Forekomsten er angitt i form av 10x10 km atlasruter med følgende symboler: mørkegrønne prikker = ruter med lokaliteter i bruk, lysegrønne prikker = ruter med intakte reir som har vært brukt siste 5 år, gule pikker = ruter med kun utgåtte lokaliteter, og gule trekkanter = ruter med usikker lokalitetsstatus. Små mørkegrønne prikker viser ruter med sannsynlig hekking i 2007-2008. 25 10x10 km ruter hadde lokaliteter som var i bruk i 2008. I fem av disse var det to reir i bruk og i en (NM70) tre reir i bruk.

Fiskeørn

Vernetiltak

Nedenfor nevnes innspill og tiltak som prosjektgruppa har bidratt til i 2008:

Vern av en hekkeplass i Trillemarka

I fjor tok vi opp et problem med Fylkesmannen om gjentatte forstyrrelser ved et fiskeørnreir i Trillemarka naturreservat. Reiret ligger ved et vann med et større hyttefelt i andre enden, og med mye forstyrrende båttrafikk ofte tett opp til reiret. 18. oktober i fjor deltok vi på en befaring til lokaliteten sammen med representanter fra Fylkesmannens miljøvernavdeling og Statens Naturoppsyn. Fylkesmannen signaliserte da vilje til å iverksette tiltak for å beskytte hekkeplassen. Det ble besluttet å sette opp en informasjonsplakat før neste hekkesesong. Dette løftet ble ikke fulgt opp av Fylkesmannen tross purring. Til slutt tok SNO initiativ til å sette opp en midlertidig plakat i slutten av juni 2008 med følgende tekst: "Det foregår hekking av fiskeørn i Xvatn, se vedlagte kart. I den mest sårbare tida fram til 15 juli, oppfordrer vi på det sterkeste at folk holder seg på god avstand. Ikke beveg deg nærmere enn 200-300 meter fra reiret. Takk for at du viser hensyn til slike sårbare arter og hjelper til med å opprettholde mangfoldet i Trillemarka! God tur! Med vennlig hilsen Statens naturoppsyn. Tlf. 91152291". Etter hva vi kjenner til, er dette første gang at SNO har gått ut med en slik direkte og åpen informasjon til tur- og hyttefolket ved en hekkeplass for rovfugl. Kanskje er dette en metode som kan benyttes på flere steder for å unngå gjentatte og unødvendige forstyrrelser. Det skal bli spennende å se hvilken effekt dette har. Det ble i alle fall vellykket hekking i dette reiret i 2008 med 2 flygedyktige unger.

Reir i mobiltelefonmast

I årsrapporten for 2007 omtalte vi et fiskeørnreir i midtfylket som lå i toppen av en mobiltelefonmast, og hvor det hadde vært vellykket hekking i alle fall i et par år. I løpet av høsten/vinteren 2007 ble reiret revet ned av Netcom som eier masta. Det ble hevdet at dette var nødvendig av hensyn til feilretting og til utstyret som er montert i masta. I tillegg var det mye "skitt og griseri" i forbindelse med dette reiret. Det ble også nevnt at reiret kunne bli fjernet igjen når som helst dersom det ble bygget opp igjen. Vi tok saken opp med Fylkesmannen som forela problemstillingen for en jurist i Direktoratet for naturforvaltning. Svaret var at man ikke kan fjerne et slikt reir uten videre. Fiskeørna bruker reiret år etter år og er derfor i prinsippet fredet etter villlovens § 3. Man kan ikke iverksette tiltak mot reiret i hekketiden. Dersom reiret representerer noen skadegjøring av betydning i økonomisk forstand for selskapet, må de kunne dokumentere dette hvis de skal fjerne reiret før hekketiden er i gang. Uttalelsen ble oversendt Netcom med en forventning om at lovverket blir fulgt for reiret på denne lokaliteten. Vi har ikke hørt noe mer fra Netcom, men fiskeørnparet bygde reiret opp igjen i 2008, hekket og fikk fram to flygedyktige unger.

Bygging av antennemaster i nytt nødnett

Vi har i 2008 gitt kommentarer til og uttalt oss om mulige konflikter med fiskeørnreir i tre saker i forbindelse med søknader og igangsatt bygging av antennemaster i det nye nødnettet. Dette gjelder Trettekollen i Lier, Dustadkollen i Hurum og Gunhildsrudknatten i Øvre Eiker. I Hurum satte Nokia Siemens i gang med byggearbeider og helikoptertransport til Dustadkollen våren 2008 uten godkjenning fra kommunen. Dette ble påklaget av Torger Ugstad - formann i NOF Drammen og omegn lokallag og koordinator i fiskeørnprosjektet. Med god hjelp fra Fylkesmannen ble arbeidene stoppet 11. april. Dette har resultert i at Multiconsult nå er blitt engasjert for å konsekvensvurdere alle områdene der mastene i nødnettet skal settes opp.

Forstyrrelser ved en lokalitet i Øvre Eiker

Lokaliteten ØE06a ligger i et område med mye ferdsel. Det går bl.a. en sti rett forbi reiret, og en skiløype er tidligere lagt om for å unngå konflikt med dette reiret. I 2007 var det mye ferdsel ved

reiret i hekketida, noe som kan ha medvirket til at hekkingen ble mislykket dette året. Det ble derfor tatt kontakt med Fiskum Idrettslag som har ei hytte i området, i håp om å kunne begrense forstyrrelsene. Idrettslaget har nå lagt ut følgende oppfordring til medlemmene på hjemmesida si: "*Vis respekt for dyr og fugler i skogen i og rundt Hallhytta!* Vi er så heldige at vi har noen helt spesielle (og sårbare) fuglearter i skogene rundt Darbu og Fiskum. Det er viktig at alle ferdes med varsomhet og lar alle ville fugler og dyr få være i fred". La oss håpe dette kan begrense forstyrrelser som skyldes uvitenhet. Hekkingen ble i alle fall vellykket her i 2008 med to flygedyktige unger.

Utfordringer i 2009

Prosjektet har følgende utfordringer i kommende sesong 2009:

- Kontrollere alle reir som var i bruk i 2008, minst to ganger i sesongen, siste gang når ungene er flygedyktige/nær flygedyktige.
- Sørge for at kartleggingsinnsatsen blir jevnere fordelt og så god som mulig i alle delområder, jamført 2007.
- Effektivisere letingen etter nye reir.
- Lete opp og kontrollere flest mulig av gjenværende usikre lokaliteter.
- Samle mest mulig informasjon om hvorfor så mange hekkforsøk/hekkinger avbrytes.
- Vurdere å igangsette video-overvåking av et fiskeørnreir.

Litteratur

Dokka, K.A. 2008. Observasjoner av fiskeørn – Rapport fra et fiskeørnreir i Kongsberg kommune for sesongen 2008. <http://www.nerdly.info/kjell/fiskeornrapport.pdf>

Stueflotten, S. m.fl. 2007. Årsrapport 2007 – Fiskeørnprosjektet i Buskerud 2007-2011, 14s. <http://www.nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2007/Aarsrapport%20fiskeorn%202007.pdf>

VEDLEGG

Lokalitetsnavn er utelatt i denne åpne rapporten av vernehensyn.

Lokaliteter som hadde status utgått i 2007, er ikke med i denne oversikten.

Loknr	Reir	Kommune	Status 2007	Status 2008	Kommentar
DR01	a	Drammen	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Gammel reirplass ikke kjent, trolig lite aktuell.
FL01	a	Flesberg	I bruk	I bruk	Hekkeplass siden 1990-tallet. Avbrutt hekking 2008.
FL02	a	Flesberg	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Hekking omkring 1990.
FÅ01	b	Flå	Ikke i bruk	Ikke i bruk	Siste rapporterte hekking i 1998. Reiret fortsatt intakt i 2007.
FÅ02	a	Flå	Ikke i bruk	Ikke i bruk?	Gammelt reir, har neppe vært i bruk på mange år.
FÅ03	a	Flå	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2005. Reiret revet ned vinteren 2008, gjenoppbygget.
FÅ04	a	Flå	I bruk	Brukt siste 5 år	Nyoppdaget reir i 2007, gammel kilde (FM). Avbrutt hekking 2007.
FÅ05	a	Flå	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2007.
HO01	a	Hole	Usikker, må sjekkes	Utgått	Aktivitet sist rapportert 1984. Ikke gjenfunnet. Alternativt reir HO01b nå i bruk.
HO01	b	Hole	(ikke kjent)	I bruk	Gammelt reir, nyoppdaget 2008. Avbrutt hekking 2008.
HU01	a	Hurum	Ikke i bruk	Ikke i bruk?	Aktivitet observert ved reiret i 1995-1997, men ikke i 1999 (delvis nedrast), eller 2007.
HU01	b	Hurum	Ikke i bruk	I bruk	Nyoppdaget reir i 2007. Ikke brukt 2007. Mislykket hekking 2008.
HU02	a	Hurum	I bruk	I bruk	Reirplass i bruk siden 1990-tallet, reiret falt ned vinteren 1995/96, men ble bygd opp igjen.
HU03	a	Hurum	I bruk	I bruk	Første rapporterte hekking i 1991. Har trolig hekket her siden. Mislykket hekking 2008.
HU04	a	Hurum	Usikker, må sjekkes	Ikke i bruk	Reiret er ikke i bruk. Alternativt reir til HU03a?
KO02	a	Kongsberg	Brukt siste 5 år	Utgått	Reiret har falt ned i seinere år.
KO02	b	Kongsberg	Brukt siste 5 år	Brukt siste 5 år?	Alt. reir bygd i seinere år etter at KO02a falt ned. Trolig brukt i 2006.
KO05	a	Kongsberg	I bruk	I bruk	Mangeårig hekkeplass siden 1980-tallet.
KO06	a	Kongsberg	Brukt siste 5 år	Brukt siste 5 år	Flere hekkinger etter 2000. Ingen aktivitet i 2007-2008. Reiret nå i dårlig forfatning.
KO07	a	Kongsberg	I bruk	I bruk	Nyregistrert reir i 2007, men har vært i bruk noen år. Mislykket hekking i 2007 og 2008.
KO08	a	Kongsberg	Usikker, må sjekkes	Utgått	Skal ha hekket her på slutten av 1990-tallet. Reiret fortsatt intakt i 2000, har nå falt ned.
KR01	a	Krødsherad	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Aktivitet sist rapportert i 1988. Ikke gjenfunnet i 1995.
KR02	a	Krødsherad	Brukt siste 5 år	Brukt siste 5 år	Nyoppdaget reir i 2002, siste hekking 2006. Nytt alternativt reir KR02b bygd i 2007.
KR02	b	Krødsherad	I bruk	I bruk	Nytt alternativt reir bygd i 2007.
KR03	a	Krødsherad	Brukt siste 5 år	Brukt siste 5 år	Nyoppdaget reir 2006. Ikke hekking 2007/2008.
LI01	a	Lier	Usikker, må sjekkes	Utgått	Gammel reirplass, ingen aktivitet i 1992/1993, reir ikke gjenfunnet i 1996 eller 2008.
LI02	a	Lier	(ikke kjent)	Utgått	Gammel lokalitet brukt på 1960-tallet. Sjekket ut i 2008.
LI03	a	Lier	(ikke kjent)	Utgått	Gammel lokalitet brukt på 1970-tallet. Sjekket ut i 2008.
MO02	a	Modum	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Reiret funnet i 1994, siste hekking i 1995. Posisjon ukjent.
MO03	a	Modum	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Gammel opplysning. Ikke gjenfunnet i 1993.

Loknr	Reir	Kommune	Status 2007	Status 2008	Kommentar
MO04	a	Modum	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Aktivitet i 1993, men reiret ikke funnet. Reiret ikke gjenfunnet i 2008.
MO08	a	Modum	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Siste rapporterte hekking i 1996. Reir ikke gjenfunnet i 2006.
MO09	a	Modum	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Siste rapporterte hekking i 1986. Reir ikke gjenfunnet i 1995.
MO14	a	Modum	Brukt siste 5 år	Brukt siste 5 år	Nyoppdaget reir i 2005, siste hekking 2006, alternativt reir er tatt i bruk (MO14d).
MO14	b	Sigdal	Usikker, må sjekkes	Ikke i bruk	Alternativt reir, trolig påbygd i 2004, men ikke brukt i seinere år.
MO14	c	Modum	Ikke i bruk	Utgått	Alternativt reir, har ikke vært i bruk på mange år. Bare rester igjen av reiret i 2008.
MO14	d	Sigdal	(ikke kjent)	I bruk	Nyoppdaget alternativt reir til MO14a, trolig brukt et par år. Mislykket hekking i 2008.
MO15	a	Modum	Brukt siste 5 år	Brukt siste 5 år	Reir/hekking påvist i 1998. Hekking i 2004-2006, aktivitet i 2007, men ikke i 2008.
MO16	a	Modum	Ikke i bruk	I bruk	Hekking fra 1970-tallet, sist rapportert i 1998. Ingen aktivitet i seinere år før i 2008.
MO17	a	Modum	I bruk	Brukt siste 5 år	Oppdaget i 1998. Ingen aktivitet i 2008.
NE01	a	Nedre Eiker	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Gammel reirplass, ikke hekking i 1994, ikke gjenfunnet i 1995 eller 1996.
NE02	a	Nedre Eiker	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2007.
NE03	a	Nedre Eiker	Brukt siste 5 år	Utgått	Alternativt reir til ØE01a/ØE01b, ikke hekking de to siste årene. Reiret borte i 2008.
NS01	b	Nes	Usikker, må sjekkes	Ikke i bruk	Gammelt alternativt reir til NS01a. Reir fortsatt intakt, men ingen aktivitet i 2007/2008.
RI02	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Reir ikke gjenfunnet i 1996.
RI03	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Kun basert på observasjon av fiskeørn i området i 1987, jf. nærliggende FÅ04.
RI06	a	Ringerike	I bruk	Brukt siste 5 år	Gammel lokalitet. Avbrutt hekking i 2007. Aktivitet tidlig, men ingen hekking i 2008.
RI07	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	I bruk	Hekket i 1993-1995, men ikke i 1996-1997. Hekking i 2008.
RI08	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	Utgått	Hekking i minst 3 år på 1970/80-tallet. Reir ikke gjenfunnet i 1996 eller 2008.
RI09	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Aktivitet sist rapportert i 1983. Reir ikke gjenfunnet i 1996. Muligens fortsatt intakt?
RI11	a	Ringerike	Ikke i bruk	Usikker, må sjekkes	Reir delvis falt ned i 1997, oppgitt flere år tidligere.
RI12	a	Ringerike	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2004.
RI13	a	Ringerike	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2004.
RI14	a	Ringerike	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2004.
RI15	a	Ringerike	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2006.
RI16	a	Ringerike	I bruk	I bruk	Reir trolig etablert på begynnelsen av 1990-tallet. Mislykket hekking i 2007 og 2008.
RI17	a	Ringerike	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2006.
RI19	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Ny lokalitet funnet i 1996. Ikke fulgt opp. Ikke gjenfunnet i 2007.
RI20	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Oppdaget i 1996, hekking i følge grunneier. Ikke gjenfunnet i 2007.
RI21	a	Ringerike	I bruk	I bruk	Nyoppdaget lokalitet i 2007. Mislykket hekking 2008.
RI22	a	Ringerike	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Ny opplysning 2007. Tidligere hekkeplass i mange år.
RO01	a	Rollag	I bruk	I bruk	Nyoppdaget reir i 2001. Trolig hekket årlig siden.

Loknr	Reir	Kommune	Status 2007	Status 2008	Kommentar
RØ01	a	Røyken	Usikker, må sjekkes	Utgått	Reir funnet i 1997, men ikke i bruk. Gjenfunnet og lokalisert i 2008, reir delvis nedrast.
RØ02	a	Røyken	(ikke kjent)	I bruk	Nyoppdaget reir 2008, også brukt i 2007?
SI01	a	Sigdal	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Hekking sist rapportert 1986.
SI03	a	Sigdal	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Gammelt reir var borte i 1996. Nytt reir lenger sør, siste rapporterte hekking i 1998.
SI04	a	Sigdal	I bruk	I bruk	Nyoppdaget reir i 2004. Hekker hvert år tross mye forstyrrelser.
SI05	a	Sigdal	I bruk	I bruk	Nyoppdaget reir i 2005.
SI06	a	Sigdal	Brukt siste 5 år	Utgått	Reirplass skal ha vært brukt siden 2002, siste hekking 2006. Reir har falt ned i 2008.
SI07	a	Sigdal	Usikker, må sjekkes	Usikker, må sjekkes	Usikker kildeopplysning (FM), reir ikke funnet i 2007.
ØE02	a	Øvre Eiker	I bruk	I bruk	Gammel hekkeplass siden 1950-tallet. Reir falt ned/bygd opp/flyttet litt noen ganger.
ØE02	b	Øvre Eiker	(ikke kjent)	Utgått	Nybygd reir 1978 etter at ØE02a falt ned, flyttet tilbake til ØE02a i 1990. Reiret er nå borte.
ØE04	a	Øvre Eiker	Usikker, må sjekkes	Utgått	Mangeårig hekkeplass på 1990-tallet. Reiret har falt ned.
ØE06	a	Øvre Eiker	I bruk	I bruk	Gammel mangeårig hekkeplass siden 1980-tallet.
ØE13	a	Øvre Eiker	I bruk	I bruk	Trolig nyetablert på slutten av 1990-tallet etter at ØE09 falt ned? Avbrutt hekking i 2008.
ØE14	a	Øvre Eiker	Brukt siste 5 år	Utgått	Nyoppdaget reirplass på begynnelsen av 2000-tallet, aktivitet i 2007, reir rast ned i 2008.
ÅL01	b	Ål	Usikker, må sjekkes	Ikke i bruk	Kunstig reir bygd i 1993, delvis rast ut i 1995, enda mer vinteren 2006/2007. Oppgitt?
SA01	a	Sande	Ikke i bruk	Ikke i bruk	Kunstig reir bygd på 1990-tallet? Hekking i 1996 og 1997.
SA02	a	Sande	Brukt siste 5 år	Brukt siste 5 år	Siste kjente hekking i 2003. Aktivitet ved reiret i 2005 og 2007. Reir delvis rast ut i 2007.
SA04	a	Sande	I bruk	I bruk	Kunstig reir, siste vellykkede hekking 2002, hekking i 2007, mislykket i 2008.
SA05	a	Sande	I bruk	I bruk	Kunstig reir, 1. hekking i 1997, mislykket i 2003.
SA06	a	Sande	Ikke i bruk	Ikke i bruk	Kunstig reir, hekkforsøk på 1990-tallet.
SA08	a	Sande	I bruk	I bruk	Fast hekkeplass i flere år.
SA09	a	Sande	Ikke i bruk	Ikke i bruk	Kunstig reir, har ikke vært i bruk på 2000-tallet.
SA10	a	Sande	Brukt siste 5 år	Utgått	Sannsynligvis fast hekkeplass tidligere. Hekking i 2005. Reir borte i 2008.
SV01	a	Svelvik	Ikke i bruk	Ikke i bruk?	Kunstig reir, ble trolig brukt på 1990-tallet, men ikke på 2000-tallet.
SV03	a	Svelvik	Ikke i bruk	Ikke i bruk	Kunstig reir, hekking påvist i 1996 og 1997, men ikke siden.
SV04	a	Svelvik	Ikke i bruk	I bruk	Skal ha hekket her tidligere, men ikke på 2000-tallet per 2007. Nytt mislykket hekkforsøk 2008.
SV07	a	Svelvik	Ikke i bruk	Ikke i bruk	Kunstig reir, har hekket her tidligere, men ikke på 2000-tallet.
SV08	a	Svelvik	Ikke i bruk	Ikke i bruk?	Hekking påvist i 1997, ikke benyttet siden.
SV09	a	Svelvik	Ikke i bruk	Ikke i bruk?	Hekking påvist i 1996, ikke benyttet siden.

Observasjoner av fiskeørn

Rapport fra et fiskeørnreir i Kongsberg kommune
for sesongen 2008

Rapporten er en del av Fiskeørnprosjekt Buskerud 2007-2011

Kjell A. Dokka 8/10-08

Innhold

Introduksjon	2
Mai: Rugging	3
Juni: Klekking	5
Juli: Oppforing	7
August: Trening	9
Tårnfalker som leieboere	11
Statistikk	14
Artsfordeling byttedyr	14
Tidspunkt for levering av byttedyr	15
Antall byttedyr per dag	16
Totaloversikt byttedyr	17
Oversikt observasjonstid	18

Introduksjon

Jeg er med i et prosjekt i regi av NOF-Buskerud hvor målet er å kartlegge bestanden av fiskeørn i fylket. I den sammenheng følger jeg opp noen reirplasser i Kongsberg kommune.

I sesongen 08 har jeg fulgt opp hekkingen i et reir spesielt og samlet såpass med materiale at jeg har laget en rapport. Rapporten baserer seg hovedsaklig på observasjoner gjort fra et kamuflasjetelt satt opp ca. 200 meter fra reiret. Fuglene er observert og fotografert hver helg fra midten av Mai til midten av August. Observasjonene ble fortløpende lagt ut på:

www.nerdly.info/kjell/fugledagbok/fiskeorn

Reiret ligger på en liten øy (ca. 50 x 20 meter) i en innsjø ca. 500 moh. Innsjøen ligger i et område med barskog med en del store hogstflater. Det er noen få (gamle) hytter i området som ikke brukes mye. Det er noe båttrafikk (fiskere) på innsjøen.

Mai: Ruging

Ut fra tidspunktet for klekking (første uken av Juni) antar jeg at eggene ble lagt i løpet av den siste uken av April. Dette må sies å være relativt tidlig da isen på vannene i nærheten gikk ca. 15. Mai.

Det er hunnen som ligger på reiret om natten og mesteparten av dagen. Hannen kommer inn med fisk 2-3 ganger om dagen. Hunnen tar over fisken og flyr vekk fra reiret for å spise. Hannen tar over rugingen mens hunnen spiser.

Noen ganger kommer hannen inn (uten fisk) og tar over rugingen i kortere perioder (30-90 minutter). I snitt ligger hannen på reiret ca. 3-4 timer per dag.

Det er stort sett hunnen som henter reiremateriale (tørrkvister og mose) til reiret. Det er også hun som gjør "husarbeidet" (hun tar små pauser i rugingen og flytter på kvister).

Fram til 20. Mai kom hannen stort sett med små abbor. Fra slutten av Mai var det overveiende ørret som ble brakt til reiret.

Juni: Klekking

Klekkingen skjer mellom 1. og 7. Juni. Når hannen kommer inn med fisk blir han ofte værende på reiret mens hunnen mater ungene, men han deltar aldri i matingen. Hunnen river av små biter med fiskekjøtt som hun forsiktig leverer til ungene. I slutten av måneden er ungene ganske mobile og beveger seg rundt i reiret.

Det er tre unger hvor to er relativt jevnstore mens den tredje er betydelig mindre og må klare seg med restene når de to andre er mette.

Hunnen oppholder seg ved reiret hele døgnet og flyr bare vekk i korte perioder. Hun samler fortsatt inn reirmateriale og bygger på reiret (særlig langs kanten).

Hannen øker i denne perioden leveransen av byttedyr, på en typisk dag kommer hannen inn med fisk 5-6 ganger.

I denne perioden er det nesten utelukkende ørret som blir brakt til reiret. Noen er temmelig store (anslagsvis 500 gram).

Juli: Oppforing

I Juli leverer hannen 5-8 fisk per dag. Han blir sjelden sittende på reiret mer enn et par minutter.

Ungene blir mer aktive og begynner å trene vingene, mot slutten av måneden har de to største begynt å ta korte flyturer over reiret. De har også begynt å gi lyd fra seg, særlig når hannen kommer med fisk.

Mot slutten av måneden begynner de to største ungene å spise selv mens den minste fortsatt blir matet av moren.

Hunnen bruker fortsatt tiden mellom foringene til å hente reirmateriale og drive vedlikehold på reiret.

Det er fortsatt overveiende ørret som blir brakt til reiret, men det er et større innlag av abbor denne måneden.

August: Trening

Den første helgen i August er det bare to unger på reiret. Den minste ungen døde i løpet av den siste uken av Juli. De to største er nå fullt ut flygedyktige.

Det er nå stort sett bare ungene som oppholder seg ved reiret. Den første helgen i August leverer også hunnen fisk til reiret. Men andre og tredje helgen i August er hunnen borte. Hannen leverer fortsatt fisk til reiret men det blir lenger og lenger mellom hver gang.

Den minste av de to gjenværende ungene holder seg fortsatt mye ved reiret mens den største ofte sitter i trær i nærheten og er mer rastløs. Det ser ut til at begge ungene er hunnfugler (de er større enn faren og er brunspettet i brystet).

Ungene tilbringer natten i trær i nærheten av reiret. I midten av August har ungene fortsatt ikke begynt å fiske selv men de har begynt å fly langs stranden og sitter en del i trær langs vannet og speider etter fisk.

Når faren kommer med fisk til reiret blir det et skikkelig basketak som den største vanligvis vinner.

Hunnen leverer et par abbor i August mens hannen utelukkende leverer ørret.

Tårnfalker som leieboere

Allerede første helg observerte jeg et tårnfalkpar i nærheten av fiskeørnreiret. Disse var ganske aggressive mot andre fugler så jeg antok at de hekket i et kråkereir e.l. i nærheten.

I de påfølgende ukene observerte jeg falkene ved reiret en rekke ganger. Det oppsto særlig konflikter når fiskeørnhunnen gikk inn for landing på reiret. Hun ble da stupbombet av en eller to skrikende falker.

Jeg observerte også at falkene fløy inn og ut av de lavere delene av reiret. I begynnelsen av Juli kunne jeg høre falkeungene inne fra reiret når foreldrene kom med mat.

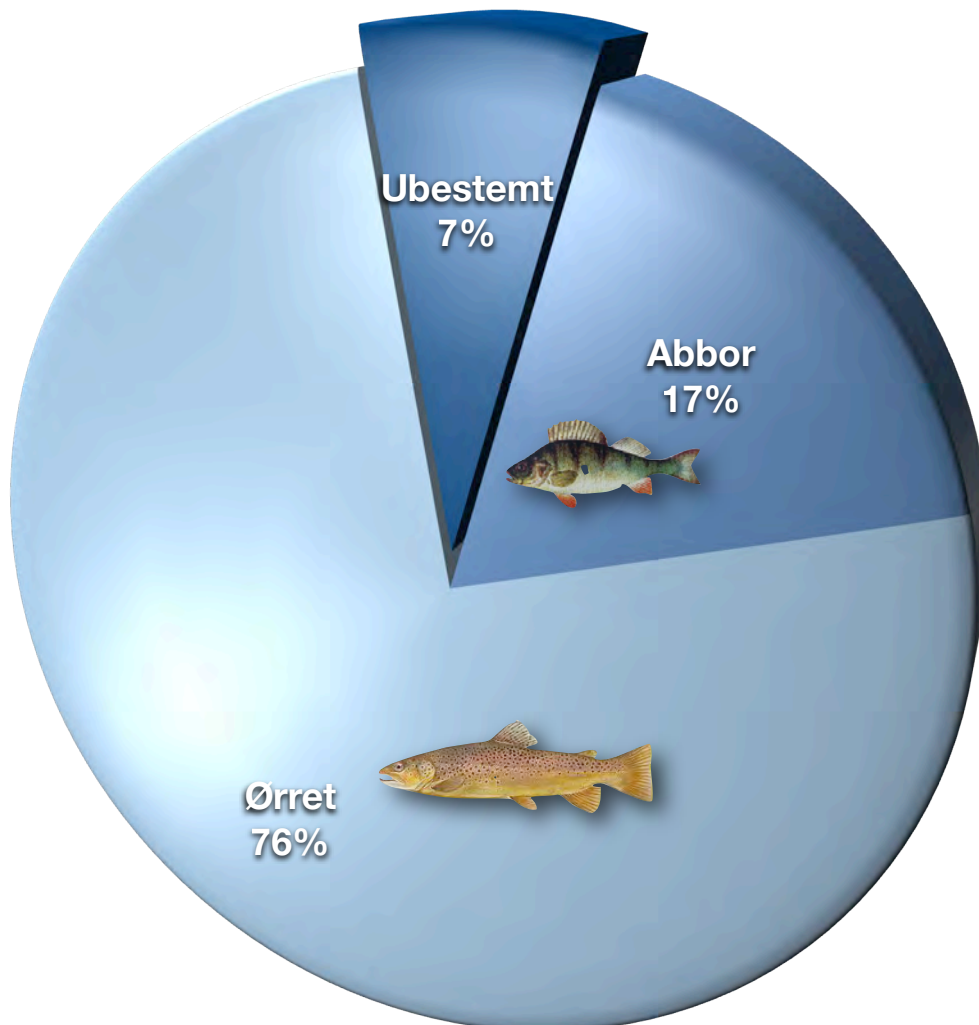

Siste gang jeg observerte en konflikt mellom falkene og fiskørnene var 19. Juli da tårnfalkhunnen kom med et skinnangrep før hun forsvant inn under reiret.

Jeg observerte aldri falkeungene men alt tyder på at tårnfalkene hadde en vellykket hekking i underetasjen av fiskeørnreiret.

Statistikk

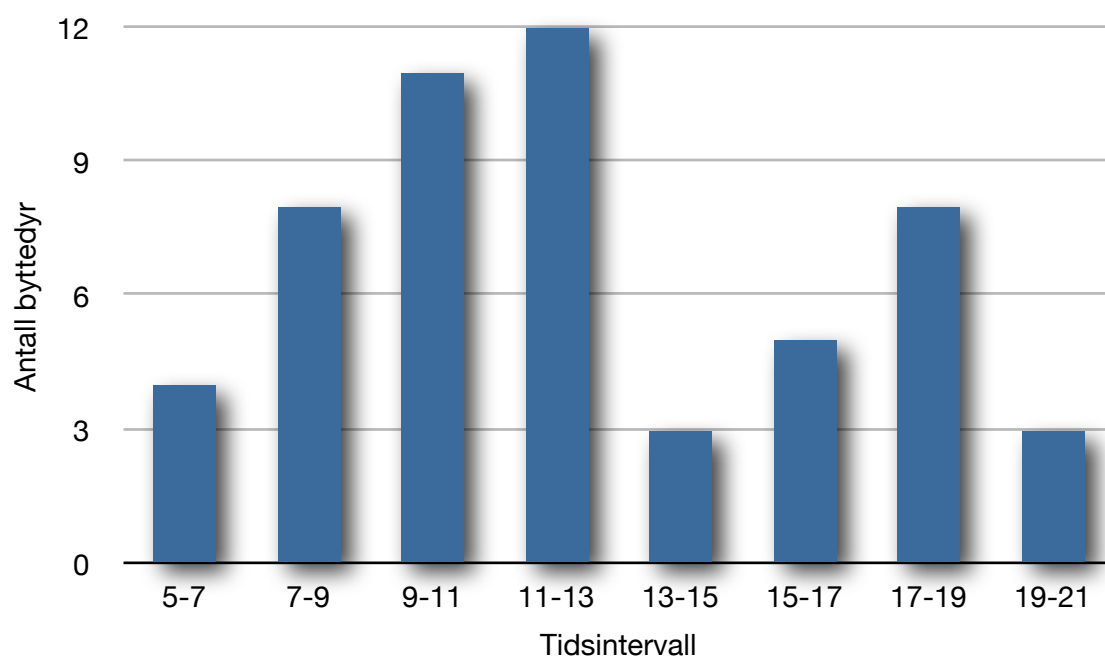
Artsfordeling byttedyr

Art	Antall
Abbor	9
Ørret	41
Ubestemt	4
Totalt	54

Dette er byttedyr som er levert til reiret. Hannfuglen har levert 51 og hunnen 3.

Tidspunkt for levering av byttedyrr

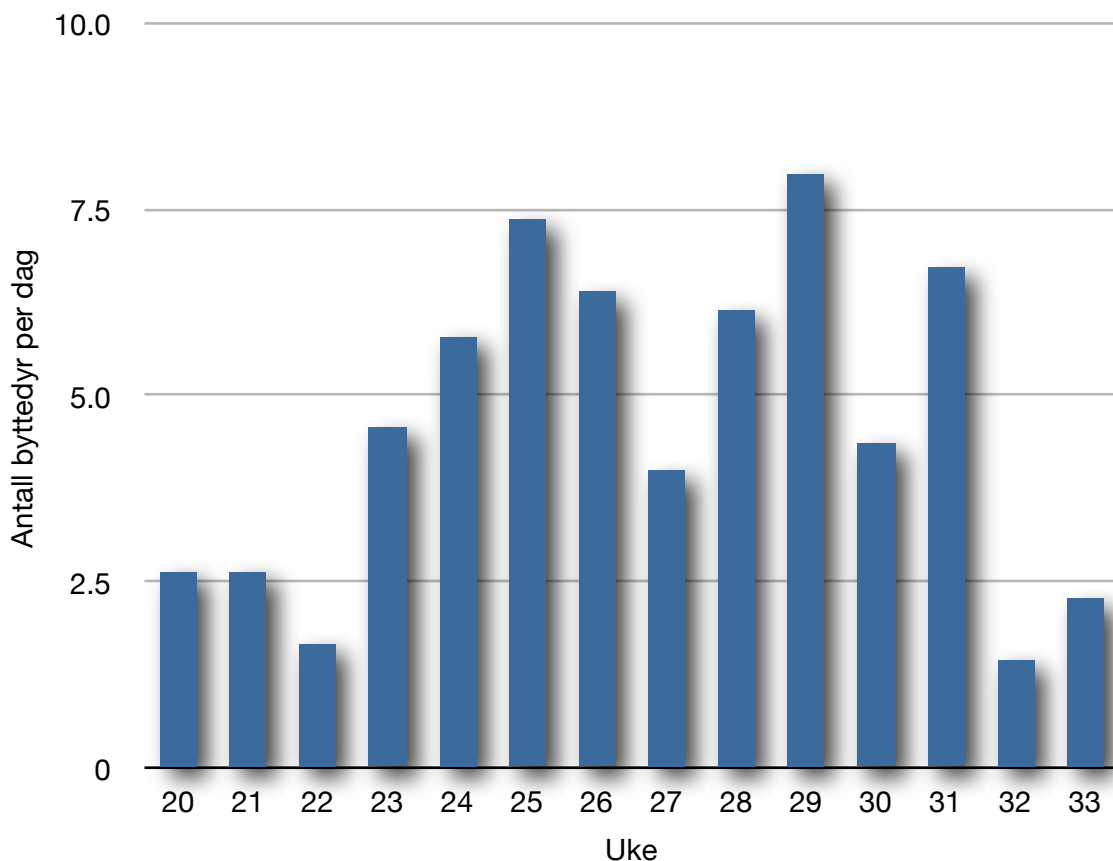

Tidsintervall	Antall
05:00-07:00	4
07:00-09:00	8
09:00-11:00	11
11:00-13:00	12
13:00-15:00	3
15:00-17:00	5
17:00-19:00	8
19:00-21:00	3
Totalt	54

Søylediagrammet viser når på dagen byttedyrene blir levert til reiret. Jeg har valgt å dele opp i tidsintervaller på to timer. Som diagrammet viser er det flest leveringer om formiddagen.

Antall byttedyr per dag

I løpet av 184 timer ble det levert 54 byttedyr til reiret. Dette gir en gjennomsnittlig tid mellom leveringer på 3:24. Hvis vi regner at byttedyr kan leveres mellom klokken 5 på morgenen og 21 på kvelden gir dette et snitt på litt over 4,7 byttedyr per dag. Det er imidlertid stor variasjon her. Hvis vi deler inn i uker og ser på antall byttedyr pr 16 timer observasjonstid får vi denne fordelingen:

Uke 20-22 er i rugeperioden, her kan vi se at det blir levert 2-3 bytterdyr per dag. Uke 23-31 gir et snitt på ca. 6 byttedyr per dag. Dette er perioden fra klekking til ungene er flygedyktige. I uke 32 og 33 blir det bare levert 1-2 byttedyr per dag, hunnen har nå forlatt reiret og hannen har begynt å kutte ned på leveransene.

Totaloversikt byttedyr

Dato	Tidspunkt	Art	Størrelse
17/5	13:30	Abbor	Middels
17/5	18:30	Abbor	Liten
18/5	12:00	Abbor	Ukjent
25/5	6:15	Ørret	Middels
31/5	17:05	Ørret	Middels
31/5	19:00	Abbor	Liten
7/6	5:00	Ubestemt	Ukjent
7/6	9:45	Ubestemt	Ukjent
7/6	11:50	Ørret	Liten
8/6	8:20	Ørret	Stor
14/6	10:17	Ørret	Stor
14/6	12:49	Ørret	Stor
14/6	13:11	Ørret	Middels
14/6	15:31	Ørret	Middels
21/6	8:09	Ørret	Stor
21/6	10:56	Ørret	Middels
21/6	11:34	Ørret	Liten
21/6	14:09	Ørret	Ukjent
21/6	16:10	Ubestemt	Ukjent
21/6	18:20	Ubestemt	Ukjent
28/6	8:29	Ørret	Stor
28/6	9:31	Ørret	Stor
28/6	10:39	Ørret	Middels
28/6	12:03	Ørret	Stor
28/6	15:00	Ørret	Stor
28/6	17:05	Ørret	Ukjent
28/6	19:34	Ørret	Stor
29/6	9:23	Ørret	Middels
5/7	8:24	Ørret	Stor
5/7	10:53	Ørret	Middels
5/7	17:04	Ørret	Liten
12/7	18:50	Abbor	Stor
12/7	20:48	Ørret	Liten
13/7	8:31	Ørret	Liten
13/7	11:18	Abbor	Ukjent
13/7	11:51	Ørret	Ukjent
19/7	8:11	Ørret	Liten
19/7	9:16	Ørret	Middels
19/7	11:00	Ørret	Middels
19/7	12:27	Ørret	Liten
19/7	15:33	Ørret	Liten
26/7	5:15	Abbor	Liten
26/7	8:45	Ørret	Stor
26/7	11:27	Ørret	Liten
2/8	6:00	Ørret	Ukjent
2/8	9:15	Abbor	Liten
2/8	10:48	Ørret	Stor
2/8	15:45	Ørret	Liten
2/8	17:59	Abbor	Middels
2/8	18:06	Ørret	Middels
3/8	9:16	Ørret	Middels
3/8	11:50	Ørret	Liten

Dato	Tidspunkt	Art	Størrelse
9/8	12:05	Ørret	Middels
16/8	8:07	Ørret	Stor

Oversikt observasjonstid

Dato	Fra	Til	Antall timer
17/5	10	22	12
18/5	6	12	6
25/5	6	12	6
31/5	6	10	4
31/5	14	23	9
1/6	6	12	6
7/6	5	14	9
8/6	6	11	5
14/6	5	16	11
21/6	6	19	13
28/6	6	22	16
29/6	6	10	4
5/7	6	18	12
12/7	17	21	4
13/7	6	15	9
19/7	6	16	10
26/7	5	16	11
2/8	6	20	14
3/8	7	12	5
9/8	5	16	11
16/8	6	13	7
Totalt			184

Fuglelivet i Linnestranda naturreservat. Rapport 2007

av Jens Erik Nygård

2007 ble et bra år, det beste noensinne hva angår antall dager dekket og antall besøk. Det ble sett 145 arter i løpet av 365 besøk på 188 dager. Dette er den første rapporten som er skrevet med grunnlag i innlegging av data på artsobservasjoner.no. Dataene er skrevet inn i ettertid.

Observasjonsarbeidet

Antall dager med besøk hver måned:

Januar	7	Juli	11
Februar	1	August	23
Mars	22	September	20
April	30	Oktober	13
Mai	28	November	10
Juni	13	Desember	10

Følgende observatører har bidratt: Bent Ellingsen (BEL) 83 besøk, Rolf Andersen (REA) 79 besøk, Jens Erik Nygård (JEN) 76 besøk, Jan Gylder (JGY) 26 besøk, Steinar Stueflotten (SST) 20 besøk, Eli Gates (EGA) 11 besøk, Torbjørn Gylder (TGY) 10 besøk, Geoffrey Acklam (GAC) 4 besøk, Jostein Myre 3 besøk, Jan Mjåland (JMJ) 3 besøk, Bård Kyrkjedelen (BKY) 2 besøk, Knut-Åge Bergerud 2 besøk, Egil Mikalsen (EMI) 2 besøk, Christoffer Mikalsen (CMI) 2 besøk, Terje Bråthen 2 besøk,

Merete Wiken Dees (MWD), Geir Ole Pedersen, Erlend Karlsen, Bjørn Karlsen, Arild Espelien, Christer Rønning, Jo Rustad, Knut A. Nygård alle ett besøk.

Takk til alle som tar en tur innom Linnestranda og som bidrar med verdifulle observasjoner. Spesiell takk til Steinar Stueflotten og Rolf Andersen som har bidratt med korrekturlesing av rapporten.

Nye observasjoner legges helst inn på www.artsobservasjoner.no/fugler eller til meg på epost: jenygard@online.no. Linnestranda har egen hjemmeside på Internett. Den er plassert under NOF Buskeruds hjemmeside som har adressen <http://www.nofbuskerud.net>. Der har du muligheten til å lese om nye observasjoner etter hvert som de gjøres.

Resultater

Det ble observert 143 arter. Ingen nye arter ble sett dette året.

Det ble sett to arter som ikke er registrert på mange år: Skjærpiplerke (1998) og snøspurv (2000). Relativt sjeldne observasjoner omfatter sædgås, sjørørre, dobbeltbekkasin, alke og duetrost. Nye hekkefugler var trekryper, kjernebiter og stjertmeis.

Foto: Gule sider Kart

Artsgjennomgang

Alle bilder er tatt av forfatteren i 2007.

KNOPPSVANE

Status: 1 – 3 par er hekkende årlig, og den kan sees hele den isfrie perioden.

2007: Ble registrert på hele 152 dager fordelt over hele året. Maks antall var 72 ind. 4.6 (JEN). Ett par hekket også i år.

SANGSVANE

Status: Sees årlig i lite antall tidlig vår og sein høst. Arten er blitt sjeldnere på Linnestranda i forhold til på 70-tallet, da det kunne forekomme store flokker.

2007: Fem observasjoner ble gjort: 1 ind. 20.1 (JEN), 2 ind. 9.3 (REA), 12 ind. 10.3 (JEN), 2 ind. 18.3 (JEN) og 4 ind. 28.3 (REA).

SÆDGÅS

Status: Sjelden.

2007: 1 ind. ble sett på trekk nordover 27.3 kl. 08.15 (REA). 3. observasjon på Linnestranda!

KORTNEBBGÅS

Status: Passerer Linnestranda i store flokker om våren, færre blir observert om høsten. Kan enkelte ganger lande for å raste, men i de fleste tilfeller flyr de over for å raste på Tyrifjorden.

2007: Ble observert 7 ganger: 133 ind. 2.4 derav 3 rastende (EGA), minst 4650 ind. (nytt makstall!) i flere flokker 13.4 (EGA, REA m.fl.), inntil 52 ind. ble sett rastende 26.4 (EGA, REA) 27 ind. rastende Gilhusbukta 27.4 (CMI), 2 ind. rastende 28.4 (JEN, REA, SST, BEL), 60 ind. ptN og 2 ind. rastende den 29.4 (BEL, EGA, JGY, MJM, TGY) og 5 ind. 1.5 (BEL, JEN, JGY, TGY). Ingen høstobservasjoner.

GRÅGÅS

Status: Observeres med jevne mellomrom. Dette er lokalt hekkende grågjess som for det meste holder til langs Drammenselva.

2007: Arten ble sett 16 ganger i perioden 9.3 - 28.4. En høstobs 3.9. Oftest 1-2 ind. Maks 36 ind. ble sett rastende (REA).

STRIPEGÅS

Status: Sjelden. Sist sett i 2001.

HVITKINNGÅS

Status: Sjelden.

2007: 7 ind. ptN 26.4 (REA), 1 ind. ptN 29.5 (EGA) og 2 ind. rastende 2.6.2007 (SST, REA, JMY).

KANADAGÅS

Status: Vanlig. Har hekket ett år.

2007: Ble observert 40 ganger fra 9.3 til 23.9. Maks 44 ind. observert 25.8 (JEN).

RUSTAND

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1978.

GRAVAND

Status: Økende hyppighet, særlig på våren.

2007: 28 observasjoner fra 12.3 til 19.6. En høstobservasjon 28.9 (REA). Den 10.6 ble et par med 5 unger sett (BEL, JEN, GOP). Dagen etter var det bare 4 unger sett. Deretter forsvant ungene helt. De voksne var tilsynelatende alene tilbake. Dette var første hekking på Linnestranda!

MANDARINAND

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1999.

BRUNNAKKE

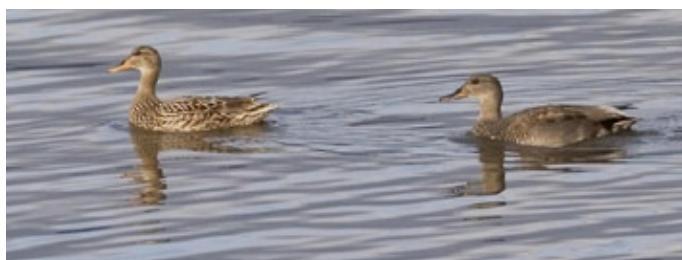
Status: Vanlig i trekk tidene.

2007: Brunnakke ble observert 7 ganger fra 22.3 til 8.5 og 22 ganger fra 19.8 til 13.10. Maks antall 36 ind. 26.4 (REA).

SNADDERAND

Status: Sjelden, økende forekomst

2007: 2 hanner og 1 hunn 12.5 (BEL, JEN, SST), 1 hann 21.5 (REA), 1 hann 22.5 (REA), 1 hann 23.5 (BEL), 1 hann 25.5 (REA), 1 hann 26.6 (BEL) og 1 hann 27.5 (BEL).

KRIKKAND

Status: Meget vanlig i trekketidene.

2007: 55 observasjoner fra 27.3 til 14.10. Maks antall 25 ind. 26.4 (REA).

STOKKAND

Status: Meget vanlig i den isfrie perioden. Årlig hekkende 1-3 par.

2007: 164 observasjoner av stokkand fra 1.1 – 31.12 gjør den til den oftest observerte arten. Maks antall 265 ind. 24.11 (JEN, REA). Gjennomsnittlig antall ca. 30 ind. En eller flere hunner ble sett med unger i mai-juni måned.

STJERTAND

Status: Årviss i lite antall i trekketidene.

2007: 1 ind. hunn 30.4 (JEN) og 1 ind. 12.11 (GAC).

KNEKKAND

Status: Årviss i lite antall. Sist sett i 2006.

SKJEAND

Status: Årviss i lite antall

2007: 1 hann 29.4.2007 (BEL, EGA, JGY, TGY).

TAFFELAND

Status: Sjelden i trekketiden.

2007: 1 hann 13.5 (JEN, KBE) og 2 hanner 17.5 (REA).

TOPPAND

Status: Meget vanlig i trekketidene, i størst antall på høsten.

2007: 104 observasjoner fordelt over hele året. Maks antall var 63 ind. 24.11 (JEN, REA)

BERGAND

Status: Sjelden. Sist sett i 2006.

ÆRFUGL

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1997.

HAVELLE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2005.

SVARTAND

Status: Sjelden

2007: 1 hunn 8.5 (BEL, JGY)

SJØORRE

Status: Sjelden.

2007: 1 hunn ble sett 14.5 (REA). Dette er 3. observasjon av arten på Linnestranda!

KVINAND

Status: Meget vanlig i trekketidene, også sett i hekketida.

2007: Sett 118 dager fordelt på hele året, maks antall 35 ind. 22.4 (REA).

LAPPFISKAND

Status: Sjelden, men ser nå ut til å være årlig.

2007: 5. observasjon på Linnestranda ble gjort av en hunn 17.3 -18.3 (JEN, SST).

SILAND

Status: Vanlig om våren, økende forekomst.

2007: Det ble gjort 66 observasjoner i perioden 23.3 - 22.9 med maks antall 30 ind. 26.4 (REA).

LAKSAND

Status: Vanlig på vår- og høsttrekk.

2007: Observerte 86 dager, fordelt på periodene 1.1 – 2.6 og 6.9 – 30.12. Maks antall er 45 ind. 3.4 (EGA).

FASAN

Status: Meget vanlig, tilstede hele året, sannsynlig hekkefugl.

2007: Kun 33 observasjoner, derav få høst-observasjoner. En hann og 9 hunner 1.4 (BEL).

SMÅLOM

Status: Sjelden.

2007: Ett 2K ind. ble sett 5.1 (REA). Det var observasjon nr. 11 på Linnestranda.

STORLOM

Status: Nesten hvert år 1-2 ind., på våren

2007: 2 ind. 22.4, 1 ind. ptN 26.4 og 1 ind. 17.5 alle sett av (REA).

GULNEBBLOM/ISLØM

Status: Meget sjelden, sett 1 gang i 2006.

DVERGDYKKER

Status: Nesten årvisst i lite antall senhøstes. Sist sett i 2006.

TOPPDYKKER

Status : Vanlig på vårtrekk, økende forekomst de siste åra.

2007: 34 observasjoner av 1 - 4 ind. i periodene 28.3 - 29.5 og 24.7 - 20.10. Observasjon av parring 22.5 (REA), men ingen tegn til hekking i år heller.

HORNDYKKER

Status : Nesten årvisst i lite antall.

2007: 1 ind 19.4 (REA), 3 ind. 26.4 (REA), 6 ind. samme dag (EGA) hvilket er største antall noensinne! og 1 ind.14.10 (JEN, REA).

GRÅSTRUPEDYKKER

Status : Meget sjelden. Sett 1 gang i 2006.

HAVSULE

Status : Meget sjelden. Funnet død i 2006.

STORSKARV

Status: Forekommer i en lokal ikke-hekkende populasjon av mellomskarv (*Phalacrocorax carbo sinensis*) som er innvandret de siste åra, og overtrekkende flokker av nordlig storskarv (*P. c. carbo*) som sees på vårtrekk.

2007: Storskarv ble observert 150 dager i hele den isfrie perioden. Første flokk ble sett trekkende nordover den 21.3 (REA) og den siste den 1.5 (JEN, BEL, TGY, JGY). Største antall trekkende ind. var 230 ind. 14.4 (JEN). Ingen flokker på trekk ble observert om høsten. Den største lokale flokken av mellomskarv var på 72 ind. 1.10. (REA). Ett fargemerket individ, grønn 2TR som ble merket på Mågeøerne utenfor Bogense på Fyn i Danmark, var tilbake igjen denne høsten, nå sett sammen med to nye individer rød LØK og rød K6T begge merket på Øra i 2006.

GRÅHEGRE

Status: Kan sees på Linnestranda store deler av den isfrie perioden, som oftest 1-2 ind.

2007: Ble sett på 89 dager i perioden 21.3. til 25.11. . Maks antall 10 ind. den 7.8 (JEN).

VEPSEVÅK

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1997.

SIVHAUK

Status: Sjelden. Nesten årlig.

2007: 1 hunn 12.5 (SST) og 1 hunn ptNV 16.5 (REA).

MYRHAUK

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1979.

HØNSEHAUK

Status: Årvisst i vinterhalvåret

2007: 1 2K hunn 13.1 (JGY), 1 ad hunn 20.4 (BEL), 1 ind. 29.4 (BEL, EGA, JGY, JMJ, TGY), 1 ind. 30.8 (BEL), 1 ind. 9.9 (SST), 1 ind. 3.11 (BEL) og 1 ind. 11.11 (BEL, JEN).

SPURVEHAUK

Status: Vanligste rovfugl på Linnestranda.

2007: Sett 9 ganger, i periodene 17.3 - 28.4 og 7.9 - 7.10, ett ind. hver gang.

MUSVÅK

Status: Årvisst på trekk i lite antall.

2007: 1 ind. 22.3 (REA) rastet i tre på Gullaug, 1 ind. 25.3 (JEN, REA) fløy lavt over vannet, 2 ind. 26.3 (EGA, REA), 1 ind. 10.4 (REA), 1 ind. 14.4 (JGY, TGY), 1 ind. 16.5 (REA, AES), 1 ind. 14.7 (BEL), 2 ind. 13.9 (BEL), 1 ind. ptS 18.9 (REA) og 3 ind. 7.10 (BEL, REA, SST).

FJELLVÅK

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2006.

FISKEØRN

Status: Regelmessig fiskende i sommerhalvåret.

2007: 7 observasjoner av ett ind. i perioden 30.4 - 1.9.

TÅRNFALK

Status: Sjelden

2007: 1 ind. ble sett 11.4 og 26.4 (REA).

DVERGFALK

Status: Sjelden. Sist sett i 2003

LERKEFALK

Status: Sjelden. Sist sett i 2003.

VANDREFALK

Status: Sjelden.

2007: 1 ind. 9.8 jaktet på østsiden av elva (BEL) og 1 ind. 23.8 satt i tre oppe i åsen, tok en sving over området (BEL).

JAKTFALK

Status: Meget sjelden. Sist sett 2005.

JERPE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1998.

ORRFUGL

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1996.

VANNRIKSE

Status: Sjelden.

2007: 1 ind. 5.10 (REA, MWD), 1 ind. 7.10 (REA, BEL, SST), 1 ind. 13.10 (REA) og 1 ind. 12.11 (GAC).

MYRRIKSE

Status: Sjelden. Sist sett i 2005

ÅKERRIKSE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2006.

SIVHØNE

Status: Tidligere hekkefugl, nå sjeldnere.

2007: 1 ind. 1.1 er et vinterfunn! (JEN), 1 ind. 2.4 (JEN), 1 ind. 4.4 (JEN), 1 ind. 8.6 (JGY), 1 1K 10.8 (JEN), 1 ind. 12.8 (JGY), 1 1K 1.9 (JEN), 1 ad og 1 1K 4.9 (BEL, JEN) og 1 ind. 3.10 (JGY).

SOTHØNE

Status: Årviss i lite antall i trekktidene.

2007: Observerert 13 ganger fra 1.1 - 9.9. Parring ble observert 4.5 (EGA), men forøvrig ikke tegn til hekking. Maks 2 ind. flere ganger.

TRANE

Status: Sjelden, men årviss.

2007: 7 ind. ptNV 13.4 (EGA) er nytt makstall!

TJELD

Status: Vanlig om våren, økende forekomst.

2007: 19 observasjoner av tjeld i perioden 27.3 – 5.6. Maks antall 21 ind. ptNV 23.4 (REA). Høyeste antall rastende var 20 ind. 26.4 (REA).

DVERGLO

Status: Vanlig

2007: 16 observasjoner i perioden 13.4 – 10.6. Maks antall 4 ind. 15.4 (SST).

SANDLO

Status: Vanlig

2007: 48 observasjoner i periodene 11.3 – 11.8. Maks antall 14 ind. i en flokk 11.8 (JEN, SST). Nytt makstall for Linnestranda.

HEILO

Status: Sjelden

2007: 4 ind. 26.4 (REA).

TUNDRALO

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1978.

VIPE

Status: Meget vanlig, hekkefugl i jordbrukslandskapet.

2007: 79 observasjoner i perioden 9.3 – 23.8, hyppigst om våren. Maks antall 46 ind. rastende 27.3 (REA). Par med 2 unger sett på jordet ved Linneskrysset 8.6 (JGY). 1 ind. 9.3 (JEN) er ny tidligrekord.

POLARSNIFE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1977.

DVERGSNIPE

Status: Årlig i lite antall på trekk.

2007: 1 ind. 7.8 (JEN).

TEMMINCKSNIFE

Status: Årlig i lite antall på trekk.

2007: 1 ind. ble observert 21.8 (JEN), 1 ind. 22.8 (REA) og 1 ind. 23.8 (BEL).

TUNDRASNIPE

Status: Meget sjelden.

2007: 1 ind. 1K ble sett 8.9 - 9.9 (JEN, JGY, REA, SST, TGY).

FJÆREPLYTT

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1995.

MYRSNIPE

Status: Årviss på trekk i lite antall.

2007: 1 ind 23.8 (BEL) og 1 ind. 4.9 (BEL, JEN).

BRUSHANE

Status: Årviss på trekk i lite antall.

2007: 1 ind. 23.8 (REA), 2 ind. 4.9 (BEL, JEN), 1 ind. 7.9 (BEL) og 1 ind. 9.9 (JEN, SST).

KVARTBEKKASIN

Status: Sjelden. Sist observert i 2005

ENKELTBEKKASIN

Status: Vanlig på trekk. Har hekket.

2007: Observert 25 ganger i periodene 22.3 – 13.10. Spillflukt er registrert i hekketida, men det er forøvrig ikke sett tegn på hekking. Maks antall 7 ind. 30.9 (BEL).

DOBBELTBEKKASIN

Status: Meget sjelden.

2007: Ett ind. ble sett og fotografert ved jordhaugene 6.5 (JEN). Dette er 3. observasjoner av arten.!

RUGDE

Status: Sjelden. Sist sett i 2005.

SMÅSPOVE

Status: Årviss på trekk i lite antall

2007: 2 ind. 13.4 (JGY, TGY) og 1 ind. 16.5 (REA).

STORSPOVE

Status: Vanlig på trekk, oftest om våren.

2007: Observert 16 ganger i perioden 9.3 – 16.5. Maks antall 8 ind. 23.4 (REA).

SVARTHALESPOVE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2003.

SOTSNIPE

Status: Sjelden. Sist sett i 2006.

RØDSTILK

Status: Årviss på trekk i lite antall

2007: 10 observasjoner fra 28.4 - 21.8. Maks 4 ind. 11.8 (JEN, SST).

GLUTTSNIPE

Status: Vanlig på trekk

2007: 15 observasjoner gjort i perioden 26.4 – 8.6 og 7.8 - 20.8. Maks antall 4 ind. flere ganger.

SKOGSNIPE

Status: Meget vanlig, mulig hekkefugl

2007: 38 observasjoner fra 3.4 – 1.9. Maks antall 6 ind. 9.8 (JEN).

GRØNNSTILK

Status: Årviss på trekk i lite antall

2007: Kun 5 observasjoner: 1 ind. 27.4 (BEL), 1 ind. 29.4 (BEL, EGA, JGY, TGY), 2 ind. 13.5 (JEN, KBE), 7 ind. 14.5 (REA) og 1 ind. 9.8 (JEN).

STRANDSNIPE

Status: Meget vanlig, sannsynlig hekkefugl.

2007: 53 observasjoner fra 25.4 – 26.8. Maks antall 10 ind. 9.8 (BEL). Et par med nærgående varsling i skogen bak sletta på Gilhusodden 16.6 (JEN).

STEINVENDER

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1972.

Ubestemt FJELLJO/TYVJO

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1995.

DVERGMÅKE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2006.

HETTEMÅKE

Status: Meget vanlig.

2007: 142 observasjoner fra 12.3 – 4.11. Maks antall 300 ind. 13.4 (REA). Ett ind. med fargering J66Z ble observert 9.9 og 30.9 (JEN). Den var merket ved Tommelsjøen i Gran kommune, Oppland den 29.6 av Even Dehli. Dette er andre høsten fuglen dukker opp!

FISKEMÅKE

Status: Meget vanlig året i den isfrie perioden. Hekker av og til på bøyer utenfor Gilhusodden.

2007: 141 observasjoner i perioden 2.1 – 24.11. Maks antall 300 ind. 26.4 (REA).

SVARTEHAVSMÅKE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2005.

SILDEMÅKE

Status: Vanlig i lite antall i sommerhalvåret.

2007: 76 observasjoner ble gjort i perioden 30.3 – 30.9. Maks antall var 17 ind. 31.5 (BEL).

GRÅMÅKE

Status: Meget vanlig året rundt.

2007: Observert 138 ganger fordelt over hele året. Maks antall 550 ind. 13.10 (REA).

GRØNLANDSMÅKE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2001.

POLARMÅKE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1978.

SVARTBAK

Status: Meget vanlig i den isfrie perioden.

2007: Observert 135 ganger fordelt over hele året. Maks antall 40 ind. 28.9 (REA).

SPLITTERNE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1978.

MAKRELLTERNE

Status: Vanlig i sommerhalvåret.

2007: Observert 32 ganger fra 6.5 – 24.9. Maks antall 10 ind. 26.7 (JEN).

RØDNEBBTERNE

Status: Sjelden.

2007: 1 ind. 19.8 (BEL, JEN), 1 ind. 4.9 (BEL), 1 ind. 9.9 (JEN, SST) og 1 ind. 22.9 (JEN). Ett godt år for rødnebbterne! (Observasjonene 4.9 og 22.9 er ikke dokumentert for LRSK)

LOMVI

Status: Årviss opptreden de seinere åra.

2007: 2 ind. 16.9 (SST), 2 ind. 22.9 (JEN), 1 ind. 23.9 (JEN), 1 ind. 24.9 (BEL), 1 ind. 26.9 (JEN, REA), 3 ind. 27.10 (JEN) og 1 ind. 7.12 (BEL).

ALKE

Status: Meget sjelden.

2007: Invasjonspreget opptreden fra 22.9 - 11.11. Dette var resultatet av at svekkede individer ble ført innover landet av en storm fra sør. Maks antall 32 ind. (JEN) ble sett første dagen, siden avtok antallet. De individene som oppholdt seg på Linnestranda så ut til å finne mat og greie seg bra, men det ryktes om at en død fugl var funnet i en hage. Dette var bare andre året alke er sett på Linnestranda.

ALKEKONGE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2006.

BYDUE

Status: Er blitt sjelden etter at fast oppholdsted ved Gilhus er blitt borte.

2007: 8 observasjoner fra 5.1 - 25.6. Maks antall 18 ind. 29.4 (BEL, EGA, JGY, MJJ, TGY).

SKOGDUE

Status: Årlig i lite antall.

2007: 2 ind. ptN 28.3 (REA), 2 ind. 4.9 (JEN) og 1 ind. 7.10 (BEL, REA).

RINGDUE

Status: Meget vanlig i sommerhalvåret. Hekkefugl.

2007: Sett 126 ganger i perioden 14.3 – 14.10. Maks antall 80 ind. 9.9 (JEN).

TYRKERDUE

Status: Var vanlig på 70-tallet, nå sjelden. Sist sett i 2005.

GJØK

Status: Sees eller høres nesten årlig.

2007: 1 ind. 16.5 (REA), 1 ind. 19.5 (JEN, REA), 1 ind. 25.5 (REA), 1 ind. 26.5 (BEL), 1 ind. 27.5 (BEL) og 1 ind. 2.6 (BEL, JEN).

KATTUGLE

Status: Sjelden. Sist sett i 2005.

JORDUGLE

Status: Meget sjelden. Sist sett 2004.

TÅRNSEILER

Status: Vanlig i sommerhalvåret

2007: 29 observasjoner i perioden 13.5 – 13.8. Maks antall 40 ind. 22.5 (REA).

ISFUGL

Status: Blir nesten årlig observert på Linnestranda, som er et av de sikreste stedene i Norge for arten.

2007: 2 ind. 27.4 passerte tårnet opp elva (REA), 1 ind. 30.4 (JEN, REA), 1 ind. 8.8 (BEL, JEN), 1 ind. 10.8 (JEN, GAC) og 1 ind. 12.8 (BEL, JEN, JMY).

VENDEHALS

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2005

GRÅSPETT

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1973.

GRØNNSPETT

Status: Vanlig på Dynos område, høres fra reservatet.

2007: Hørt 12 ganger i perioden 11.3 - 7.10, en hver gang.

SVARTSPETT

Status: Sjelden.

2007: 1 ind. hørt 14.10 (BEL, JEN, REA) og 4.11 (BEL, JEN).

FLAGGSPETT

Status: Forholdsvis vanlig i vinterhalvåret. Har hekket.

2007: Observert 30 ganger i perioden 22.3 - 8.12., 1 hver gang.

HVITRYGGSPETT

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1973.

DVERGSPETT

Status: Vanlig, hekkefugl.

2007: 39 observasjoner i perioden 13.3 – 24.11. Maks antall 2 ind. ble observert 25.3 (JEN, REA) og 27.4 (REA).

SANGLERKE

Status: Meget vanlig, hekkefugl i jordbrukslandskapet.

2007: 51 observasjoner i perioden 9.3 – 7.10. Maks 20 ind. 23.9 (JEN).

SANDSVALE

Status: Vanlig i sommerhalvåret.

2007: Observert 30 ganger i perioden 28.4 – 8.9 med maks 200 ind. 18.5 (REA).

LÅVESVALE

Status: Vanlig i sommerhalvåret.

2007: 69 observasjoner fra 23.4 – 24.9. Maks 250 ind. 14.5 (REA).

TAKSVALE

Status: Vanlig i sommerhalvåret.

2007: 40 observasjoner av fra 24.4 til 9.9. Maks 50 ind. flere ganger.

TREPIPLERKE

Status: Meget sjelden på Linnestranda, til tross for at den er vanlig i skogområder i nærheten. Sist sett i 1999.

HEIPIPLERKE

Status: Vanlig på trekk vår og høst.

2007: Kun 7 observasjoner! 2 ind. 15.4 (BEL, JEN), 3 ind. 9.9 (JEN), 1 ind. 16.9 (SST), 15 ind. 22.9 (JEN), 50 ind. 23.9 (JEN), 1 ind. 5.10 (MWD, REA) og 2 ind. 13.10 (JEN).

SKJÆRPIPLERKE

Status: Meget sjelden.

2007: 1 ind. rastende 1.4 (JEN). Dette er 2. obs av arten på Linnestranda!

GULERLE

Status: Vanlig på trekk, fortrinnsvis om høsten.

2007: 3 vårobser: 2 ind. 13.5 (JEN, KBE), 1 ind. 14.5 (REA) og 1 ind. 17.5 (REA). 7 høstobservasjoner i perioden 9.8 - 4.9. Maks antall 30 ind. som landet for overnatting i takrøret 20.8 (BEL, JEN).

VINTERERLE

Status: Årviss på trekk i lite antall. Passerer på vei til og fra hekkeplassene i Lierdalen.

2007: 8 observasjoner ble gjort i tidsrommene 25.6 - 24.11. Største antall 2 ind. flere ganger.

LINERLE

Status: Meget vanlig, hekkefugl.

2007: 110 observasjoner ble gjort i perioden 28.3 - 2.12. Maks antall 20 hanner og 1 hunn 10.4 (REA).

SIDENSVANS

Status: Sporadisk forekommende i vinterhalvåret.

2007: 15 ind. 2.1 (REA), 10 ind. 13.1 (SST) og 4 ind. 12.10 (REA).

FOSSEKALL

Status: Nesten årviss på trekk. Passerer på vei til og fra hekkeplassene i Lierelva.

2007: 1 ind. ptS 13.10 (JEN).

GJERDESMETT

Status: Vanlig, men varierende i antall, hekkefugl.

2007: 102 observasjonsdager fordelt over hele året viser at bestanden har tatt seg opp igjen etter den strenge vinteren i fjor. Maks 8 ind. 30.4 (JEN, REA).

JERNSPURV

Status: Vanlig i lite antall om våren, hekkefugl.

2007: 1 ind. 9.3 (REA) er tidligrekord. De øvrige 50 observasjoner kom i perioden 30.3 - 19.7. Maks antall 5 ind. 4.4 (JEN). Sannsynlig hekking med utfløyne unger ble observert på Gilhusodden 16.6 (BEL, JEN).

RØDSTRUPE

Status: Meget vanlig, hekkefugl.

2007: 109 observasjoner i perioden 1.1 - 8.12. Maks 10 ind. 15.4 (BEL, JEN) og 27.4 (BEL).

NATTERGAL

Status: Vanlig i hekketiden, trolig årlig hekkende.

2007: 20 observasjoner i perioden 10.5 - 9.6. Maks antall 2 ind. flere ganger.

BLÅSTRUPE

Status: Sjelden. Sist sett i 2001.

RØDSTJERT

Status: Sjelden.

2007: 1 ind. ved jordhaugene 27.5 (BEL).

BUSKSKVETT

Status: Tidligere hekkefugl, nå sjelden

2007: 1 ind. 12.5 (BEL, JEN).

STEINSKVETT

Status: Sjelden

2007: 1 ind. observert 15.5 (EGA).

RINGTROST

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2003.

SVARTTROST

Status: Vanlig, hekkefugl

2007: 103 observasjoner i perioden 12.3 - 2.12. Maksimum 20 ind. ble sett 11.4 (REA).

GRÅTROST

Status: Meget vanlig, hekkefugl i stort antall

2007: 118 observasjoner i perioden 20.1 - 12.11. På høsttrekket ble det sett maks. 150 ind. 14.10 (BEL, JEN, REA).

MÅLTROST

Status: På trekk i lite antall

2007: Det ble gjort 14 observasjoner fra 15.4 - 21.5 og 3 obser fra 15.8 - 22.9, maks 10 ind. 26.4 (REA).

RØD Vingetrost

Status: Meget vanlig, hekkefugl i stort antall.

2007: 104 observasjoner i perioden 17.3 - 20.10. Maksimum 50 ind. 9.4 (BEL).

DUETROST

Status: Sjelden.

2007: 1 syngende hann bak Gullaug skole 2.6 (BEL).

GRESSHOPPESANGER

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1997.

SIVSANGER

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1998.

MYRSANGER

Status: Årlig? hekkende i lite antall

2007: 12 observasjoner ble gjort i perioden 2.6 - 2.7. Maksimum 4 syngende hanner 9.6 og 10.6 (BEL, JEN).

RØRSANGER

Status: Vanlig i sommerhalvåret, hekkefugl

2007: Det ble gjort observasjoner på 37 dager i perioden 16.5 - 6.9. Maks antall var 4 ind. 18.6 og 4.8 (begge JEN).

GULSANGER

Status: Vanlig om våren.

2007: 12 observasjoner ble gjort i perioden 15.5 – 4.6. Maks 6 ind. ble observert 19.5 (JEN).

MØLLER

Status: Årvisst i lite antall om våren.

2007: 1 ind. 17.5 (REA), 1 ind. 19.5 (JEN) og 1 ind. 16.6 (BEL, JEN).

TORNSANGER

Status: Årvisst i lite antall om våren. Sannsynlig hekkefugl.

2007: 11 observasjoner enkeltindivider i perioden 12.5 - 11.6.

HAGESANGER

Status: Vanlig, hekkefugl.

2007: 27 observasjoner ble gjort i perioden 8.5 – 14.7, med maks 10 ind. 20.5 (BEL).

MUNK

Status: Meget vanlig i sommerhalvåret, hekkefugl.

2007: Det ble gjort observasjoner på 54 dager fra 17.4 – 7.10, med maks 15 ind. 10.5 (REA).

BØKSANGER

Status: Meget sjelden. Sist sett i 2005

GRANSANGER

Status: Vanlig på trekk.

2007: 41 observasjoner i perioden 1.4 - 13.10. Ingen observasjoner i mai og bare en i juni. Maks antall 6 ind. 6.9 (BEL). 1 syngende hann 1.4 (BEL, JEN) var ny tidligrekord på Linnestranda.

LØVSANGER

Status: Meget vanlig, hekkefugl

2007: Det ble gjort 69 observasjoner i perioden 26.4 – 13.9. Maks antall 15 ind. ble observert 7.8 (JEN) og 23.8 (BEL).

FUGLEKONGE

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1998.

GRÅFLUESNAPPER

Status: Vanlig i lite antall om våren. Sannsynlig hekkefugl.

2007: 10 observasjoner i perioden 15.5 – 14.7. 1 ad med 2 unger ble sett 10.7 (BEL), hvilket også er største antall dette året.

SVARTHVIT FLUESNAPPER

Status: Vanlig i lite antall om våren. Hekkefugl.

2007: 1 ind. observert 5 ganger fra 15.5 - 2.6.

SKJEGGMEIS

Status: Sjelden.

2007: 1 hann observert 1.4 (JMJ). Dette er 8. observasjon på Linnestranda og den første om våren.

STJERTMEIS

Status: Sees sporadisk i små familieflokker i vinterhalvåret. Nå også hekkefugl.

2007: 22 observasjonsdager fordelt på månedene januar til mai og oktober til desember. Maks 10 ind. 6.1 (BEL) og 24.11 (JEN, REA). Den 27.5 ble det observert et ungekull 8 tett sammen på ei grein ved tårnstien (BEL). De ble matet av foreldrene. Dette er første påviste hekking av stjertmeis på Linnestranda!

LØVMEIS

Status: Vanlig hele året, men kan være nokså stillferdig og usynlig i perioder. Hekkefugl.

2007: Ble sett på 26 dager i periodene 6.1 - 6.6 og 26.8 - 26.12. Parring ble sett 6.5 (JEN).

GRANMEIS

Status: Art som bruker området om vinteren, men ellers holder til i nærliggende barskogsområder. Synes å ha blitt sjeldnere de siste åra.

2007: Kun ett ind. 19.8 (JEN).

SVARTMEIS

Status: Sjelden. Sist sett i 2005.

BLÅMEIS

Status: Meget vanlig året rundt, hekkefugl

2007: Ble observert på hele 149 dager fordelt over

hele året. Maksimum 20 individer 7.12 (BEL).
Hekking ble påvist også i år.

KJØTTMEIS

Status: Meget vanlig året rundt, hekkefugl
2007: Ble observert 144 dager fordelt over hele året, maksimum antall 12 ind. flere ganger.

SPETTMEIS

Status: Vanlig, hekkefugl
2007: Ble observert 30 ganger hovedsakelig om høsten. Maks 4 ind. 30.9 (BEL).

TREKRYPER

Status: Tidligere bare i vinterhalvåret, nå økende forekomst.
2007: 1 ind. 1.1 (JEN), 1 ind. 3.2 (REA), 2 ind. 16.1 (REA), 1 ind. 29.4 (BEL, EGA, JGY, MJJ, TGY), 1 ind. 12.5 (SST), 1 ad og en nyutfløyet unge på Gilhusodden 19.5 (JEN), 1 ind. 10.7 og 14.6 (BEL), 1 ind. 2.10 (BEL) og 1 ind. 31.12 (BEL, REA, SST). Første hekking er dermed registrert på Linnestranda, noe som kom ganske overraskende.

TORNSKATE

Status: Sjelden.
2007: Parring ble observert 20.5 (BEL), ett par 27.5 (BEL).

VARSLER
Status: Sjelden. Sist sett i 2006.

NØTTESKRIKE

Status: Årviss i lite antall
2007: 10 ind. 8.9 (JEN, REA) var nytt makstall, 2 ind. 9.9 (JEN), 1 ind. 26.9 (JEN, REA), 1 ind. 7.10 (BEL, REA, SST), 2 ind. 12.10 (REA) og 1 ind. 13.10 (JEN).

SKJÆRE

Status: Meget vanlig året rundt, hekkefugl
2007: Ble observert på 136 dager, maksimum 10 ind. flere ganger.

NØTTEKRÅKE

Status: Årviss i lite antall.
2007: 1 ind. 8.9 (JEN, REA), 1 ind. 7.10 (BEL, REA, SST), 4 ind. 12.10 (REA), 2 ind. 13.10 (REA) og 1 ind. 14.10 (BEL, JEN, REA).

KAIE

Status: Overnatter på Gilhusodden i store flokker vinterstid sammen med kråker.
2007: Ble observert 34 ganger i løpet av året. Inntil 30 ind. ble sett i perioden 25.3 – 19.5. Inntil 200 ind. ble observert i perioden 23.9 – 31. 12.

KORNKRÅKE

Status: Sjelden.
2007: 1 ind. 9.4 (REA).

KRÅKE

Status: Meget vanlig, hekkefugl. Overnatter på Gilhusodden i store flokker vinterstid sammen med kaier.
2007: Kråke ble observert på 133 ulike dager, fordelt på hele året. Maks antall var 400 ind. 31.12 (REA).

RAVN

Status: Årviss i lite antall
2007: Observert 8 ganger, hovedsakelig i vinterhalvåret. Maks antall 2 ind. flere ganger.

STÆR

Status: Vanlig, hekkefugl
2007: Ble observert 66 ganger i perioden 10.3 – 11.11. Maks antall 500 ind. 4.9 (BEL, JEN) og 26.9 (JEN, REA). Hekking ble påvist i 2007.

GRÅSPURV

Status: Vanlig i lite antall, hekkefugl. Tilstede hele året

2007: Ble observert 62 ganger spredt over hele året, maks 15 ind. 7.12 (BEL).

PILFINK

Status: Meget vanlig, hekkefugl. Tilstede hele året

2007: Ble observert 77 ganger spredt over hele året, maksimum 40 individer 23.9 (JEN).

BOKFINK

Status: Meget vanlig i sommerhalvåret, hekkefugl

2007: Ble observert 88 ganger i perioden 17.3 – 24.9. Maks antall 30 ind. 28.3 (REA) og 23.9 (JEN).

BJØRKEFINK

Status: Årlig på trekk i lite antall.

2007: Ble observert 2 ganger i perioden 3.2 – 13.3 og 11 ganger i perioden 8.9 - 3.11. Maks antall 9 ind. 13.3 (REA). Observasjonen 3.2 (REA) er tidligste vårobs, eventuelt en overvintring.

GRØNNFINK

Status: Meget vanlig, hekkefugl

2007: Ble observert 117 ganger fordelt over hele året. Nytt maksimum antall 250 ind. ble sett i flokker på jordene 23.9 (JEN)!

STILLITS

Status: Vanlig, hekkefugl

2007: 45 observasjoner i perioden 17.3 – 12.11. Maks antall 5 ind. 21.4 (JEN, REA) og 14.7 (BEL).

GRØNNSISIK

Status: Vanlig i vinterhalvåret, kan ha invasjonstypet forekomst, noen år også om sommeren.

2007: Ble observert 35 ganger spredt over hele året, bortsett fra i juni og juli. Maks antall 60 ind. ble sett 20.1 og 22.9 (begge JEN).

TORNIRISK

Status: Sjelden, har trolig hekket i tujahekk ved veien til Gilhusodden..

2007: 1 ind. 15.5 (REA), 3 ind. 4.8 (BEL), 4 ind. 22.9 (JEN) og ett ind. 5.10 (MWD, REA).

BERGIRISK

Status: Sjelden. Sist sett 2001.

GRÅSISIK

Status: Vanlig i vinterhalvåret. Se kommentar under brunsisik

2007: Totalt 18 observasjoner fra 20.1 - 16.5 og 19.8 - 10.11. Maks 20 ind. 12.3 (REA) og 13.10 (SST). Flere av observasjonene er ubestemt grå/brunsisik.

BRUNISISIK

Status: Denne er nylig utskilt fra gråsisik som egen art, ble tidligere betegnet som underart cabaret.

Den er mer brunlig i drakten en den nordlige nominatrasen. Begge har trolig alltid forekommet på Linnestranda, men har ikke blitt systematisk registrert.

2007: Kun 1 sikker observasjon av brunsisik i år, 1 ind.10.5 (REA).

GRANKORSNEBB

Status: Meget sjelden, sist observert i 2004.

ROSENFINK

Status: Årviss i lite antall på våren.

2007: 1 ind. 26.5 (BEL).

DOMPAP

Status: Vanlig i vinterhalvåret

2007: 25 observasjoner i periodene 1.1 - 14.3 og 5.10 - 31.12. Maks 10 ind. 1.1.

KJERNEBITER

Status: Sjelden. Hekkefugl.

2007: 1 ad. som matet 2 unger 10.7 var 2. gang hekking er påvist, for første gang sikkert!
125/150

LAPPSPURV

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1978.

SNØSPURV

Status: Meget sjelden.

2007: 44 ind. ptN 21.3 (REA) er 5. obs på Linnestranda og den første siden 2000!

GULSPURV

Status: Meget vanlig, hekkefugl

2007: Arten ble observert 65 ganger, spredt over hele året. Maks antall 15 ind. 13.10 (JEN).

HORTULAN

Status: Meget sjelden. Sist sett i 1993.

SIVSPURV

Status: Meget vanlig i sommerhalvåret, hekkefugl

2007: 113 observasjoner i perioden 21.3 – 21.10.

Maks antall 20 ind. 23.9 (JEN). Mating av unge ble observert 26.6 (JGY).

Pattedyr:

MINK: 1 ind. 1.3, 10.4, 14.4, 29.4, 11.5, 2 ind. 7.8 og 9.8 (flere observatører)

RØDREV: 1 ind. 26.4 (REA).

RÅDYR: 2 ind. 7.5 (BEL).

Norsk Ornitologisk Forening
ØVRE EIKER LOKALLAG
Pb. 31, 3301 Hokksund

FUGLER VED FISKUMVANNET 2007

FUGLEÅRET 2007

Dette er nå 14. året på rad vi gir ut en rapport om fuglelivet på/ved Fiskumvannet. Ingen av observasjonene har vært behandlet av LRSK.

155 arter er registrert ved **Fiskumvannet i 2007**. Det er **1 ny** art dette året, **alke**.

Fra loggboka i fugletårnet leser vi:

Antallet registreringsdager er 146 i tiden 1/1 til 30/12.

Antall skoleklasser er 13.

Den mest aktive fuglekikkeren (som vanlig) er Jan Trygve Bollerud med 80 besøk.

Mer enn halve Fiskumvannet var isfritt helt til midt i januar måned slik at det var fine forhold for vannfugl. Derfor har noen arter første årsobs. 1/1. Isen forsvant igjen litt ut i april.

Registreringsdager pr. måned:

Januar	:	4 dager
Februar	:	1 dag
Mars	:	16 dager
April	:	29 dager
Mai	:	23 dager
Juni	:	13 dager
Juli	:	7 dager
August	:	11 dager
September	:	16 dager
Oktober	:	15 dager
November	:	6 dager
Desember	:	5 dager

ANTALL ARTER OG UNDERARTER TOTALT VED FISKUMVANNET PR. 31/12-2007.

Etter siste beregninger er vi kommet til at det pr. 31. desember 2007 er registrert:

Antall arter : **241**
Antall underarter : **16**

NOF Øvre Eiker Lokallag
Krokstadelva i mars 2008 Terje Bakken

ARTSOMTALE

Observerte arter i 2007

STORLOM *Gavia arctica*

Mange observasjoner ved vannet i 2007, de fleste på våren. Størst antall 4 eks 26/8. Ligger vanligvis langt ute på vannet og blir ofte oversett.

DVERGDYKKER *Tachybaptus ruficollis*

6 observasjoner ved vannet i 2007, 31/3, 20/9(1), 30/9(1), 6/10, 7/10 (3) og 12/11 (3).

TOPPDYKKER *Podiceps cristatus*

En vanlig fugl i Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 1/4 og 12/11.

HORNDYKKER *Podiceps auritus*

5 observasjoner ved Fiskumvannet i 2007. 14/4 (1), 21/4 (1), 18/8 (1), 25/8 (3) og 1/9 (1).

STORSKARV *Phalacrocorax carbo*

Ble observert en rekke ganger ved vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 18/3 og 25/11.

GRÅHEGRE *Ardea cinerea*

Observert relativt ofte ved vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 24/3 og 10/11.

KNOPPSVANE *Cygnus olor*

Vanlig art ved vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 1/1 (12/3) og 12/11.

SANGSVANE *Cygnus cygnus*

En vanlig art ved Fiskumvannet vår og høst i 2007.

TUNDRAGÅS *Anser albifrons*

Observert 1 gang ved Fiskumvannet i 2007, datoen 29/4 (1). Ble sett sammen med kortnebbgjøss av Jon Ludvig Hals. **Meget sjelden art ved vannet, kun 2 tidligere observasjoner, 1999 og 2005.**

KORTNEBBGÅS *Anser brachyrhynchus*

Ble observert med store flokker vår og høst i 2007. 1. flokk vår: 27/3, 1. flokk høst 13/9.

GRÅGÅS *Anser anser*

Ble observert regelmessig vår og høst i 2007. Første og siste årsobs. er 16/4 og 22/9. 180 eks 22/9.

KANADAGÅS *Branta canadensis*

Vanlig art ved vannet i 2007 i varierende antall. Første og siste årsobs. er 11/3 og 10/11.

BRUNNAKKE *Anas penelope*

Vanlig art hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs. er 14/4 og 25/10. 35 eks 30/9.

KRIKKAND *Anas crecca*

Vanlig art i vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs. er 27/3 og 25/10.

STOKKAND *Anas platyrhynchos*

Vanlig art i vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 1/1 (18/3) og 25/11.

STJERTAND *Anas acuta*

Kun 1 observasjon i Fiskumvannet i 2007, datoen var 23/9 (1). Rimer ikke med tidligere år.

KNEKKAND *Anas querquedula*

Vanlig art i lite antall sommeren i 2007. Sett i tiden 1/5 til 3/6.

TAFFELAND *Aythya ferina*

3 observasjoner ved Fiskumvannet i 2007, 29/4 (1), 1/5 (1), 11/9 (1).

TOPPAND *Aythya fuligula*

Vanlig art ved vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 11/3 og 25/11.

SVARTAND *Melanitta nigra*

2 observasjoner i Fiskumvannet i 2007. 20/10 (2) og 21/10.

SJØORRE *Melanitta fusca*

Observert 1 gang i Fiskumvannet i 2007, datoen var 14/5, 4 eks.

Første observasjon siden 2003.

KVINAND *Bucephala clangula*

Observert jevnlig gjennom hele året 2007. Første og siste årsobs. er 1/1(11/3) og 25/11.

LAPPFISKAND *Mergus albellus*

Kun 1 observasjon i Fiskumvannet i 2007, datoen var 12/4 (1 han).

SILAND *Mergus serrator*

Observert jevnlig ved Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. 21/4 og 10/10.

LAKSAND *Mergus merganser*

En relativt vanlig art i Fiskumvannet i 2007. Observert i tiden 1/1(25/3) til 25/11.

VEPSEVÅK *Pernis apivorus*

4 observasjoner fra Fiskumvannet i 2007. 21/7 (1), 16/8 (1), 25/8 og 26/8 (2).

SIVHAUK *Circus aeruginosus*

Observert 8 ganger ved Fiskumvannet i 2007, alle gangene mellom 28/4 og 20/5.

MYRHAUK *Circus cyaneus*

Observert 4 ganger ved Fiskumvannet i 2007. 10/4 (1), 13/4 (2 hanner), 8/9 (1) og 30/9 (1).

HØNSEHAUK *Accipiter gentilis*

Vanlig ved Fiskumvannet hele året 2007.

SPURVEHAUK *Accipiter nisus*

Vanlig ved Fiskumvannet hele året 2007.

MUSVÅK *Buteo buteo*

Mange obs. ved vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 24/3 og 7/10. 8 eks obs. 25/8 (JLH).

FJELLVÅK *Buteo lagopus*

5 observasjoner ved Fiskumvannet i 2007, 15/4 (2), 17/4 (1), 17/5, 17/9 (1) og 3/10 (2).

HAVØRN *Haliaeetus albicilla*

Observert 1 gang ved Fiskumvannet i 2007, datoen var 28/4. **Ikke sett siden 2004.**

FISKEØRN *Pandion haliaetus*
Regelmessig observert ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs. er 12/4 og 26/8.

TÅRNFALK *Falco tinninculus*
Mange observasjoner ved vannet i 2007. Første gang obs. 2/3 sist gang obs. 23/9.

DVERGFALK *Falco columbarius*
7 observasjoner ved vannet i 2007. 1 eks hver gang 17/4, 21/4, 28/4, 17/5, 8/9, 9/9 og 20/9.

LERKEFALK *Falco subbuteo*
Observert en rekke ganger ved Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 13/5 og 23/9.

VANDREFALK *Falco peregrinus*
Mange observasjoner ved vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 24/3 og 10/11.

ORRFUGL *Tetrao tetrix*
2 observasjoner fra Fiskumvannet i 2007, 12/5 og 17/5. **Sjelden art, ikke obs siden 2003.**

VAKTEL *Coturnix coturnix*
2 observasjoner ved Fiskumvannet i 2007, 20/5 og 26/6. **Sjelden art, sist obs. i 2005.**

VANNRIKSE *Rallus aquaticus*
Observert 4 ganger ved vannet i 2007, 26/6, 20/9, 13/10 og 10/11, med 1 eks hver gang.

SOTHØNE *Fulica atra*
Vanlig art i Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 1/1(30/3) og 25/11.

TRANE *Grus grus*
Observert i 2007 en rekke ganger i tiden 25/3 til 7/9.

TJELD *Haematopus ostralegus*
Observert 4 ganger ved vannet i 2007. 23/4, 28/4, 12/5 og 13/5.

SANDLO *Charadrius hiaticula*
Observert 3 ganger ved vannet i 2007. 16/4 (2), 20/5 og 7/10 (1).

DVERGLO *Charadrius dubius*
Observert 2 ganger ved Fiskumvannet i 2007, 28/4 og 13/5. **Sjelden art ved vannet, ikke obs siden 2003.**

HEILO *Pluvialis apricaria*
I 2007 ble arten observert både vår og høst. Første gang 3/4, siste gang 7/10.

TUNDRALO *Pluvialis squatarola*
Observert 5 ganger ved vannet i 2007, i tiden 1/10 til 14/10 (samme fugl?). **Sjelden art sist sett i 2003.**

VIPE *Vanellus vanellus*
Vanlig ved vannet hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 11/3 og 14/10. 90 eks 11/4.

POLARSNIFE *Calidris canutus*
1 observasjon ved Fiskumvannet i 2007, dato 14/5 (flokk). **Meget sjelden art, sist obs. er 1998.**

MYRSNIPE *Calidris alpina*
Observert 6 ganger ved Fiskumvannet i 2007, 19/8, 17/9 (3), 30/9 (1), 2/10 (1), 7/10 (1), 14/10 (1).

BRUSHANE

Philomachus pugnax

Kun 2 observasjoner ved Fiskumvannet i 2007, datoene var 30/9 (1) og 1/10 (1).

KVARTBEKKASIN

Lymnocyptes minimus

Observert 2 ganger ved vannet i 2007, 30/9 (1) og 2/10 (1). **Sjelden gjest.**

ENKELTBEKKASIN

Gallinago gallinago

Observert hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 30/3 og 25/10.

RUGDE

Scolopax rusticola

Observert 6 ganger ved vannet i 2007. Datoene var 30/3 (2), 03.04.(1), 25/4 (1), 8/5 (1), 20/5 og 18/6 (1).

SMÅSPOVE

Numenius phaeopus

Er observert 4 ganger ved vannet i 2007, datoene 3/5 (1), 5/5 (2), 13/5 (1) og 15/5 (1).

STORSPOVE

Numenius arquata

Observert en rekke ganger ved Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 6/4 og 18/8.

SOTSNIPE

Tringa erythropus

Observert 1 gang ved Fiskumvannet i 2007. **Sjelden gjest, sist observert i 2005.**

RØDSTILK

Tringa totanus

Er observert mange ganger ved vannet i 2007. Første og siste årsobs. er 25/4 og 26/8. 3 eks 15/5.

GLUTTSNIPE

Tringa nebularia

Er i 2007 observert ved vannet i tiden 8/5 til 18/8.

SKOGSNIPE

Tringa ochropus

Observert ved Fiskumvannet i tiden 10/4 til 23/6 i 2007.

GRØNNSTILK

Tringa glareola

Relativt vanlig art ved vannet i 2007. Første og siste årsobs er 22/4 og 25/8.

STRANDSNIPE

Actitis hypoleucos

Vanlig art ved vannet i 2007 i lite antall. Første og siste årsobs er 28/4 og 28/8.

HETTEMÅKE

Larus ridibundus

Observert regelmessig ved Fiskumvannet i 2007 i tiden 31/3 til 7/10.

FISKEMÅKE

Larus canus

Vanlig ved vannet så lenge det er isfritt. 150+ eks 22/4, lå i lang rekke ute på vannet.

SILDEMÅKE

Larus fuscus

Observert en rekke ganger ved vannet i 2007 i tiden 13/4 til 19/8.

GRÅMÅKE

Larus argentatus

Vanlig art ved vannet så lenge det er isfritt.

SVARTBAK

Larus marinus

Mange observasjoner ved vannet i 2007. Første og siste årsobs er 21/4 og 25/11.

MAKRELLTERNE

Sterna hirundo

Observert ofte ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 15/5 og 11/9.

RØDNEBBTERNE

Sterna paradisaea

Observert 7 ganger ved Fiskumvannet i 2007. 20/5, 2/6 (1), 25/8 (1), 26/8 (1), 20/9 (3), 22/9 (9), 25/9.

ALKE *Alca torda*

Observert 3 ganger ved vannet i 2007, datoene var 25/9, 30/9 og 1/10, 1 fugl hver gang. Samme fugl ?

1. Funn ved Fiskumvannet (25/9).

SKOGDUE *Columba oenas*

Observert mange ganger ved Fiskumvannet i 2007 fra 13/3 til 26/8.

RINGDUE *Columba palumbus*

Vanlig art ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 11/3 og 13/10.

GJØK *Cuculus canorus*

Hørt/sett noen ganger fra Fiskumvannet i 2007, første gang 13/5 ikke hørt etter 27/5.

JORDUGLE *Asio flammeus*

Observert 3 ganger ved Fiskumvannet i 2007, datoene var 11/4 (1), 2/6 (1) og 7/11 (1).

TÅRNSEILER *Apus apus*

Vanlig art i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 12/5 og 20/9.

VENDEHALS *Jynx torquilla*

Observert 6 ganger ved vannet i 2007. 28/4, 1/5, 6/5, 12/5 (2), 17/5, 20/5 (2).

GRÅSPETT *Picus canus*

Observert 2 ganger ved Fiskumvannet i 2007, datoene var 6/10 (1) og 13/10.

Sjelden art, sist observert i 2003.

GRØNNSPETT *Picus viridis*

Observert (hørt/sett) mange ganger ved vannet i 2007 i tiden 18/3 til 21/10.

SVARTSPETT *Dryocopus martius*

Observert hørt/sett flere ganger ved vannet i 2007, i tiden 25/3 til 25/11.

FLAGGSPETT *Dendrocopos major*

Vanlig art i hele 2007 ved Fiskumvannet.

DVERGSPETT *Dendrocopos minor*

Er en relativt vanlig art rundt Fiskumvannet i lite antall. Ikke mange observasjoner i 2007.

SANGLERKE *Alauda arvensis*

Vanlig ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs. 11/3 og 13/10.

SANDSVALE *Riparia riparia*

Vanlig art ved Fiskumvannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 22/4 og 15/9.

LÅVESVALE *Hirundo rustica*

Vanlig art ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 16/4 og 25/9.

TAKSVALE *Delichon urbica*

Vanlig art ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 25/4 og 20/9.

Et "mylder" av de 3 svaleartene + tårnseilere (hundrevis) enkelte dager særlig i juli og august.

TREPIPLERKE

Anthus trivialis

I 2007 er den observert ved Fiskumvannet i tiden 20/5 til 17/9. 30+ eks 26/8.

HEIPIPLERKE

Anthus pratensis

Vanlig art ved vannet i trekketidene i 2007. Første og siste årsobs er 4/4 og 22/10.

GULERLE

Motacilla flava

Observert ved vannet i 2007 i tiden 1/5 til 26/8. Underarten er sansynligvis **sårle**.

VINTERERLE

Motacilla cinerea

Observert en rekke ganger ved Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 27/3 og 25/10.

LINERLE

Motacilla alba

Vanlig art ved Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 24/3 og 13/10.

GJERDESMETT

Troglodytes troglodytes

Observert jevnlig ved vannet i 2007 i lite antall. Første og siste årsobs er 15/1 og 25/11.

SIDENSVANS

Bombycilla garrulus

Observert på høsten 2007 ved Fiskumvannet. Størst antall 12 eks 3/10.

JERNSPURV

Prunella modularis

Observert en rekke ganger ved Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 31/3 og 7/10.

RØDSTRUPE

Erithacus rubecula

Vanlig art ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 25/3 og 7/10.

NATTERGAL

Luscinia luscinia

Observert jevnlig ved vannet i 2007 i tiden 8/5 til 18/6.

BLÅSTRUPE

Luscinia svecia

Observert 3 ganger ved Fiskumvannet i 2007, 25/8 (6), 26/8 (7) og 1/9 (1).

RØDSTJERT

Phoenicurus phoenicurus

Observert 1 gang ved Fiskumvannet i 2007, 1 eks (han) obs. 14/4. **Sjelden gjest.**

BUSKSKVETT

Saxicola rubetra

Observert jevnlig ved Fiskumvannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 28/4 og 9/9.

STEINSKVETT

Oenanthe oenanthe

Vanlig art ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs. er 17/4 og 15/9.

SVARTTROST

Turdus merula

Observert ved vannet hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 15/3 og 21/10.

GRÅTROST

Turdus pilaris

Vanlig ved vannet hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs. er 16/1 og 10/11

MÅLTROST

Turdus philomelos

En vanlig art ved vannet hele sommeren 2007, første og siste årsobs er 1/4 og 14/10.

RINGTROST

Turdus torquatus

Observert 2 ganger ved Fiskumvannet i 2007, datoene var 21/4 (2) og 22/4 (1). **Sjelden gjest.**

RØD Vingetrost *Turdus iliacus*

Vanlig art ved vannet hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 24/3 og 10/11.

Duetrost *Turdus viscivorus*

Mange observasjoner ved Fiskumvannet i 2007. Første og siste årsobs. er 24/3 og 21/10.

Myrsanger *Acrocephalus palustris*

Observert jevnlig ved Fiskumvannet i 2007 i tiden 26/5 til 1/7.

Rørsanger *Acrocephalus scirpaceus*

Observert regelmessig ved Fiskumvannet i 2007 i tiden 12/5 til 23/9.

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Observert 2 ganger ved Fiskumvannet i 2007, datoene var 12/5 (1) og 17/5.

Gulsanger *Hippolais icterina*

Observert regelmessig ved vannet i 2007 i tiden 5/5 til 1/7. 5 eks 17/5.

Møller *Sylvia curruca*

Observert regelmessig ved vannet i 2007, første obs 15/5 og siste obs 8/9.

Tornsanger *Sylvia communis*

Observert regelmessig ved vannet i 2007 i tiden 5/5 til 26/8.

Hagesanger *Sylvia borin*

Observert regelmessig ved vannet i 2007 i tiden 17/5 til 9/9.

Munk *Sylvia atricapilla*

Observert regelmessig ved vannet i 2007 i tiden 26/4 til 9/9.

Gransanger *Phylloscopus collybita*

Observert regelmessig ved vannet i 2007 i tiden 8/4 til 7/10.

Løvsanger *Phylloscopus trochilus*

Vanlig art ved vannet hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 14/4 og 25/9.

Fuglekonge *Regulus regulus*

Vanlig rundt vannet hele året 2007 i lite antall observert i tiden 4/5 til 12/11.

Gråfluesnapper *Muscicapa striata*

Er observert ved Fiskumvannet i 2007 i tiden 15/5 til 1/7

Svarthvit fluesnapper *Ficedula hypoleuca*

Er observert ved Fiskumvannet i 2007 i tiden 1/5 til 25/6.

Løvmeis *Parus palustris*

Observert 6 ganger ved Fiskumvannet i 2007, 31/3 (2), 28/4, 3/5, 13/9, 17/9 og 25/11.

Granmeis *Parus montanus*

Vanlig art rundt vannet i 2007 i lite antall.

Svartmeis *Parus ater*

Vanlig art rundt Fiskumvannet i 2007, men blir sjelden observert.

BLÅMEIS *Parus caeruleus*
Vanlig hele året 2007.

KJØTTMEIS *Parus major*
Vanlig hele året 2007.

TOPPMEIS *Parus cristatus*
Vanlig art rundt Fiskumvannet i 2007, men er observert kun 2 ganger, 26/8 og 3/10.

STJERTMEIS *Aegithalos caudatus*
Vanlig art ved Fiskumvannet i 2007 i varierende antall. Blir ikke så ofte observert.

SPETTMEIS *Sitta europaea*
Vanlig art rundt Fiskumvannet i 2007, men blir ikke ofte observert.

TREKRYPER *Certhia familiaris*
Er nok relativt vanlig rundt Fiskumvannet i 2007, men blir ikke ofte observert.

TORNSKATE *Lanius collurio*
Observert 7 ganger ved Fiskumvannet i 2007. 22/4 (1), 17/5 (1), 20/5 (1 par), 26/8 (1), 8/9 (2), 15/9(1), 17/9.

VARSLER *Lanius excubitor*
Vanlig ved Fiskumvannet i 2007 i vinterhalvåret, vanligvis 1 eks, men nå oftere 2 eks.

NØTTESKRIKE *Garrulus glandarius*
Vanlig hele året 2007 rundt Fiskumvannet. 30+ eks 13/10.

SKJÆRE *Pica pica*
Vanlig art ved vannet hele 2007.

NØTTEKRÅKE *Nucifraga caryocatactes*
Observert 4 ganger ved Fiskumvannet i 2007, 25/8 (12), 8/9 (3), 9/9 og 7/10 (1).

KAIE *Corvus monedula*
Vanlig hele året 2007 ved Fiskumvannet.

KORNKRÅKE *Corvus frugilegus*
3 observasjoner ved Fiskumvannet i 2007. 13/3 (1), 10/10 (4) og 13/10 (2). **Sjelden gjest.**

KRÅKE *Corvus corone*
Observert gjennom hele året 2007 ved Fiskumvannet.

RAVN *Corvus corax*
Relativt vanlig art ved Fiskumvannet i 2007.

STÆR *Sturnus vulgaris*
Vanlig art ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 11/3 og 27/10.

GRÅSPURV *Passer domesticus*
Vanlig fugl hele året i bebyggelsen rundt Fiskumvannet.

PILFINK *Passer montanus*
Vanlig art ved Fiskumvannet hele året.

BOKFINK *Fringilla coelebs*

Vanlig art ved vannet hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 17/3 og 13/10.

BJØRKEFINK *Fringilla montifringilla*

Vanlig art ved vannet hele sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 24/3 og 21/10. 500+ eks 23/9.

GRØNNFINK *Carduelis chloris*

Vanlig ved vannet hele året.

STILLITS *Carduelis carduelis*

Relativt vanlig art ved vannet hele året 2007. Første og siste årsobs 15/3 og 10/11.

GRØNNISISIK *Carduelis spinus*

Vanlig art ved vannet hele året.

TORNIRISK *Carduelis cannabina*

Vanlig art ved Fiskumvannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs. er 21/4 og 13/10.

GRÅSISIK *Carduelis flammea*

Observeret regelmessig ved Fiskumvannet i 2007 (kan også ha vært brunsisik).

BRUNISISIK *Carduelis cabaret*

Observeret regelmessig ved vannet i 2007, men blir nok ofte tatt for gråsisik.

GRANKORSNEBB *Loxia curvirostra*

Observert 5 ganger ved Fiskumvannet i 2007, 15/3 (2), 26/8, 22/9 (14), 30/9 (24), 7/10 (1).

ROSENFINK *Carpodacus erythrinus*

Blir observert jevnlig ved vannet i 2007 i tiden 21/5 til 13/7. 5 eks obs. 3/6.

DOMPAP *Pyrrhula pyrrhula*

Vanlig art rundt vannet hele året.

SNØSPURV *Plectrophenax nivalis*

Observert 1 gang ved Fiskumvannet i 2007, datoen var 24/3 med 4 eks. **Sjelden art.**

GULSPURV *Emberiza citrinella*

Vanlig ved vannet hele 2007. Oppholder seg gjerne langs jernbanelinja.

SIVSPURV *Emberiza schoeniclus*

Vanlig art ved vannet i sommerhalvåret 2007. Første og siste årsobs er 11/3 og 21/10.

LAPPSPURV *Calcarius lapponicus*

Er observert 1 gang ved Fiskumvannet i 2007, datoen var 7/10 antall 2 eks.

Meget sjelden art ved vannet, kun 5 tidligere kjente observasjoner, sist sett i 1999.

Observatører

Jan Trygve Bollerud	Ingunn Bollerud	Steinar Stueflotten
Per Gustavsen	Bjørn Tore Bollerud	Jone Gustavsen
Terje Bakken	Ståle Dees	Idun Heiret
Tonny Andersen	Jon Trygve Johnsen	Egil Mikalsen
Christoffer Mikalsen	Sigrun Bjerve	Per Øystein Klunderud
Bror E. Heiret	Merete W. Dees	Inger T. Steen

Magne Sjøblom	Frank Brandbu	Reidar Demmo
Jon Ludvik Hals	Stine Hals	Anne Sørensen
Linda Jørgensen	Eirik Kristoffersen	Bjørn V. Nyhus
Linda Holth Johansen	Jan Dees	Olav Såtvedt
C. Fjellstad	Anne Elin Rand	Nils Bjørn Vistad
Morten Bekken	Roger Holmen	Fam. Weum
Dagfinn Kolberg	Bent Ellingsen	Nils J. Rønniksen
Arne Nævra	May-Britt Vollebekk	Ø. Skullerud
Thorstein Holtskog	Thor Erik Jelstad	A. Skullerud
L. Skullerud	AB Leira	Arve Olsen
Terje Bråthen	Kjeld E. Rasmussen	Tuva Klunderud
Svenn Finnanger	Åse Klunderud	

Noen kan være uteglemt, det er også vanskelig å tyde enkelte navn.

LITT HISTORIKK

Antall arter og antall registreringsdager siden tårnet ble bygget høsten 1993:

År:	Antall arter:	Antall reg. dager:
1994	159	86
1995	167	113
1996	160 (justert til 158)	137
1997	168	150
1998	172	142
1999	170	131
2000	157	140
2001	156	135
2002	150	129
2003	152	143
2004	145	119
2005	164	161
2006	160	130
2007	155	146

Ved Fiskumvannet ble det i april 2006 satt ut 20 fuglekasser. 15 stk var meiskasser og 5 stk var stærkasser. Christoffer og Egil Mikalsen følger opp disse.

Rapport fuglekasser Fiskumvannet 2007

Så er første hele sesongen med kasser over. Første runde med undersøkelser ble gjort 9. mai. Da var det 2 kasser med egg, 9 og 6 stk. Det var 8 kasser med fugl på reir, seks kjøttmeis og 2 blåmeis. Av totalt 20 kasser var det aktivitet i 17 stk. Neste runde ble gjort 21. mai. Da ble det ringmerket 10 kjøttmeis og 9 blåmeisunger. I en kasse var alle ungene døde. Det var flygeklare unger av kjøttmeis. Trolig er en av foreldrene døde eller en kuldeperiode er årsaken. Nå går det slag i slag utover med unger. Svarthvit fluesnapper er nå i full gang med reirbygging. Den 25. mai blir 10 unger av kjøttmeis merket og svarthvit`n ligger på egg. Den 2. juni blir 6 blåmeis og 7 kjøttmeis merket. Den 9. juni blir 9 kjøttmeis og 15 blåmeis merket. 18. juni blir 19 svarthvit fluesnapper merket og den 24. juni blir de 5 siste svarthvit fluesnapper merket. Kan også ta med at det ble funnet et rødvingetrostreir med 4 egg. Det lå ca. 30 cm over bakken. Der forsvant egg før vi kunne se om det ble noe mer. Fant også et gråtrostreir. Der var det 3 unger som kom på vingene før de ble ringmerket. Det reiret lå ca. 2,3 meter over bakken.

Totalt ble merket: 35 blåmeis, 36 kjøttmeis og 24 svarthvit fluesnapper.

Egil Mikalsen

Vil du holde deg oppdatert på hva som skjer i NOF Øvre Eiker Lokallag eller ved Fiskumvannet, kan du besøke oss på vår hjemmeside:

INTERNETT: <http://www.nof-eiker.org>

A L K E

ALKE ble for **første gang** observert i Fiskumvannet 25. september 2007. Observatør var Eirik Kristoffersen. Ble også sett 30. september av Steinar Stueflotten og 1. oktober av Jan Trygve Bollerud. Kan være samme fugl.

Kongeørn i Buskerud

Rapport fra kartleggingsarbeidet i 2008

Thor Erik Jelstad, Lars Egil Furuseth, Per Furuseth og Martin Lindal

En av årets unger fotografert i oktober. Flå kommune. Foto: Per Furuseth

November 2008

Sammendrag

Denne rapporten presenterer resultatene av en undersøkelse av bestand og reproduksjon hos kongeørn i Buskerud i 2008. Det er en videreføring av fjorårets arbeid, som igjen bygger på mange års kartlegging. Etter fjorårets sesong besluttet vi å organisere vårt arbeid med kongeørn i den nyopprettede rovfuglgruppa i Naturvernforbundet i Buskerud.

Reproduksjonen i 2008 var på minst 26 unger, mot minst 22 unger i 2007. Mens fjoråret var et dårlig år i Nordfylket og et godt år i Sørfylket, finner vi tilnærmet det motsatte resultatet i år. Årsaken til dette er vi usikre på. Det kan skyldes næringsmessige forhold eller bare reflektere det faktum at et kongeørnpar i gjennomsnitt får fram unger bare ca annet hvert år. Hekkebestanden ble i 2007 estimert til 46-53 par. Med den nye viten vi har fått fra årets kartlegging, vurderer vi bestanden til å ligge i overkant av 50 par.

Vi har funnet 2 nye revir i år, slik at antall bekreftede revir nå er 60. I tillegg har vi registrert 4-5 sannsynlige/mulige revir.

Vi har tatt opp 2 saker med forvaltningen. Den ene gjaldt utbygging av et småkraftverk i Flå nær en hekkeplass, mens den andre gjaldt planer om en såkalt Zip-line på tvers av innflyvingstraseen til en reirplass i Hemsedal. I tillegg har vi overfor SNO tatt opp den dårlige reproduksjonen ved en hekkeplass i Flesberg, og bedt dem vurdere tiltak for å avdekke årsaken.

Som vi påpekte i fjor, er økt hyttebygging og ferdsel i fjellskogen trolig den enkeltfaktor som har størst negativ innvirkning på bestanden. Så langt har vi ikke kunnet påvise store negative virkninger. Men for en art som er fåtallig og har langsom reproduksjon mener vi det er viktig å holde fokus på denne problemstillingen.

I forbindelse med kartleggingen i 2008 er det kjørt ca 14.000 km og brukt ca 1.100 timer i felt

Naturvernforbundet i Buskerud (NiB)
Åssideveien, 3322 Darbu
Fylkessekretær Per Ø. Klunderud
Tlf. 32 75 05 04, e-post: pedrokl@online.no

Innhold

Sammendrag	1
Innledning	3
Organisering og kartleggingsmetode	3
Kartlegging i regi av DN	3
Økonomi	4
Undersøkellesområde	4
Resultater	5
Revir	5
Hekkeresultater	5
Populasjonsstørrelse	6
Ringmerking	7
Fargevariasjoner og alder	7
Forvaltning og trusler	8
Småkraftverk i Flå	8
Zip-line i Hemsedal	8
Hekkeplass med lav hekkesuksess i Flesberg	8
Faunakriminalitet	8
Kongeørn og arealforvaltning	8
Påkjørsel av tog og bil	9
Videre arbeid	9
Litteratur	10

Innledning

Denne rapporten presenterer en sammenstilling av kartleggingsarbeidet som er utført av rovfuglgruppa i Naturvernforbundet i Buskerud i 2008.

Etter fjorårets rapport (Jelstad m.fl. 2007), ble det tatt et initiativ for å få en bedre koordinering av det arbeidet som enkeltpersoner og grupper har drevet i en årrekke i Buskerud. Siden Naturvernforbundet i Buskerud har en godt fungerende organisasjon med deltidsansatt sekretær med god ornitologisk kompetanse, fant vi det naturlig å legge virksomheten dit. Det reflekterer også at vårt arbeid legger stor vekt på naturvernaspektet.

Rovfuglgruppa ble formelt opprettet under et møte på Lampeland 7-8. februar i år.

Organisering og kartleggingsmetode

Hoveddelen av feltarbeidet er utført av forfatterne av denne rapporten. I grove trekk har vi fordelt feltarbeidet slik:

Martin Lindal: Hemsedal. Lars Egil og Per Furuseth: Nordfylket for øvrig. Thor Erik Jelstad: Sørfylket. Med Sørfylket mener vi Numedal til og med Rødberg, Hallingdal til og med Flå kommune, Ringerike, Sigdal og Krødsherad kommuner.

I tillegg har følgende bidratt: Tore Gunnarsen, Magne Ove Furuseth (Hol), Bent Fjeldheim og Vegard Finset Fjeldheim (Hemsedal).

Denne arbeidsfordelingen har sammen med god geografisk spredning av feltpersonellet, utvilsomt vært en suksessfaktor. Det har også bidratt til å redusere reisevirksomheten og holde kostnadene på et akseptabelt nivå.

Som tidligere, har vi også i år fått nyttig informasjon fra mange enkeltpersoner. Vi retter en takk til alle som har bidratt med opplysninger.

Vi har i hovedsak fulgt samme arbeidsmetodikk som tidligere år, og viser til fjorårets rapport for en nærmere beskrivelse. Vi har startet arbeidet med GPS registrering av reirplassene. I tillegg blir reirplassene fotodokumentert. Målet er å etablere et komplett register over alle kjente reirplasser.

Samlet feltinnsats har vært noe høyere enn i fjor. Det er brukt mer tid på etterkontroll seint i hekkesesongen, en metode som har vist seg å gi gode resultater. Og det er ringmerket dobbelt så mange unger som i 2007.

I forbindelse med kartleggingen er det kjørt ca 14.000 km og brukt ca 1.100 timer i felt.

Fra gruppa deltok Lars Egil Furuseth på Nordisk kongeørnsymposium i Tromsø 25-28. september. Under symposiet ble de foreløpige resultatene fra vår kartlegging presentert som en del av bestandsoversikten for Norge.

Rovfuglgruppa hadde en samling i Hemsedal 12-13. september. Under samlingen ble årets resultater presentert og diskutert, og neste års arbeid planlagt. Samlingen ble avsluttet med en befarung i flott høstvær og besøk på 3 av Hemsedals kongeørnlokaliteter. Resultatene fra årets kartlegging ble også lagt fram under et rovfugltreff på Tyrifjord hotell 1. november i regi av Naturvernforbundet i Buskerud.

Figur 1. Unge merket i Nore og Uvdal i 2007 fotografert i februar 2008, 9 km fra merkeplassen. Foto: Tom Furuseth.

Kartlegging i regi av DN

Som vi skrev i fjorårets rapport er vi kjent med at Direktoratet for naturforvaltning (DN) våren 2007 startet et prosjekt for kartlegging av kongeørn i Buskerud og Telemark. Prosjektet har sin bakgrunn i et ønske om økt kunnskap, som følge av at kongeørn i rovdrymningen ble innlemmet i rovviltforvaltningen på linje med de store rovpattedyrene. Rovfuglgruppa har ikke hatt noe samarbeid med DN-prosjektet, og vi er ikke kjent med i hvilket omfang prosjektet er videreført i 2008.

De resultatene som er presentert fra DN-prosjektets i Buskerud i 2007 (Steen m.fl. 2008) viser avvikende resultater, sammenlignet med våre tall. Både reproduksjon og andel okkuperte revir er vesentlig lavere enn det vi har funnet.

Etter den informasjon vi har fått fra DN, legges det fra 2009 opp til et landsdekkende overvåkingsprogram for kongeørn. Dette vil bestå av en intensiv del som i vårt område vil ta

utgangspunkt i den etablerte TOV-kartleggingen i Møsvatnområdet. I tillegg vil det være en ekstensiv del basert på informasjon fra lokalt oppsyn, SNO etc. Vi er ikke kjent med hvor langt man har kommet med å etablere disse overvåkingsprogrammene.

Økonomi

Det frivillige arbeidet med kartlegging av kongeørn i Buskerud har tradisjonelt skjedd på helt ideell basis og uten noen økonomisk støtte.

Rovfuglgruppa har tatt et prinsipielt standpunkt om ikke å overlate informasjon om hekkeplasser for kongeørn til offentlige myndigheter. Årsaken er frykt for at slike opplysninger på sikt kan brukes til å iverksette bestandsregulerende tiltak. Dette har så langt ikke vært noen aktuell problemstilling i Buskerud. Men spesielt fra de nordlige landsdeler ser vi et økende krav fra næringsinteressene om reduksjon av kongeørnbestanden. En konsekvens av dette standpunktet er at det vil være vanskelig å få offentlig støtte til gruppas arbeid med kongeørn. Naturvernforbundet i Buskerud søkte i år om støtte hos Finsefondet for gruppas arbeid med

kongeørn og andre fjellnære rovfuglarter, men nådde ikke opp i konkurransen. Ved omfordeling av egne midler har Naturvernforbundet i Buskerud støttet gruppas arbeid med ca kr. 25.000 (inkludert øvrige arter). For neste år vil gruppa søke å skaffe til veie mer eksterne midler for å finansiere det ressurskrevende arbeidet med denne arten.

Undersøkellesområde

Vår kartlegging dekker i utgangspunktet hele fylket. Som i fjor er det en del områder som er mangelfullt undersøkt. Kongsberg og Gol er 2 kommuner som burde vært bedre kartlagt. Vi har hatt dialog med kongeørnmiljøet i Oppland for å utveksle informasjon om revir i grenseområdene mellom de 2 fylkene. Til neste år vil vi utvide dette samarbeidet.

De siste års hekkefunn i lavereliggende områder langt fra fjellskogen har utvidet det aktuelle kartleggingsområdet. Det har gjort kartleggingen mer komplisert og ressurskrevende.

Figur 2. Hunnen ved et av revirene i Hol. Foto: Per Furuseth.

Resultater

Revir

Som vi har påpekt tidligere er det flere revir som strekker seg over flere kommuner. Vi må derfor gjøre en skjønnsmessig fordeling av revir på kommuner. I fjorårets rapport var et revir i Ål feilaktig oppført under Hol. Vi har korrigert for dette. Vi har også i år gjort observasjoner som styrker oppfatningen om at revirgrensene er dynamiske og justeres ved endringer i bestanden og næringstilgangen.

Kolonnen til høyre i tabell 1 viser km²/revir basert på arealet i høydeintervall 300-1500 moh. Tallene gir en pekepinn på hvor det er huller i vårt materiale. Vi har lagt ned en god del letarbeid i noen av disse områdene. Så langt har det resultert i 2 nye bekreftede revir, i hhv. Ål og Nes kommuner. Våre observasjoner indikerer at det finnes ytterligere 4-5 sannsynlige/mulige revir. Det bygger på observasjoner av utfargede individer i potensielle områder, uten at vi har gjort reirfunn. Det gjelder kommunene Gol, Hol og Nore og Uvdal. På den annen side må enkelte av revirene i oversikten ansees som usikre. Det

skyldes dels liten aktivitet over flere år og dels usikkerhet om reviret er en del av naboreviret.

Tabell 1.

Fordeling av kjente revir på kommuner

Kommune	Kjente revir	Areal, km ² *) 300-1500 moh	Km ² Pr revir
Kongsberg	1	591	591
Ringerike	4	899	225
Flå	6	631	105
Nes	5	768	154
Gol	1	513	513
Hemsedal	5	649	130
Ål	6	1019	169
Hol	10	1.623	162
Sigdal	4	650	163
Krødsherad	2	234	117
Flesberg	2	436	218
Rollag	2	401	201
Nore og Uvdal	12	2.494	208
Sum	60	10.908	181

*) Arealstatistikk 2003, Statens Kartverk.

Hekkeresultater

Tabell 2. Hekkeresultater 2008

Kommune	Kjente revir	Kontrollerte revir	Okkuperte revir	Ingen aktivitet	Aktivitet	Oppgitt hekking	Vellykket hekking	Unger
Kongsberg	1	1	1	-	-	-	1	1
Ringerike	4	4	3	1	1	2	-	-
Flå	6	6	6	-	3	-	3	3
Nes	5	5	5	-	2	-	3	3
Gol	1	1	1	-	1	-	-	-
Hemsedal	5	5	5	-	3	-	2	3
Ål	6	6	5	1	3	-	2	2
Hol	10	10	8	2	3	1	4	6
Sigdal	4	4	2	2	1	-	1	1
Krødsherad	2	2	2	-	1	1	-	-
Flesberg	2	2	2	-	-	1	1	1
Rollag	2	2	2	-	1	-	1	1
Nore og Uvdal	12	11	9	2	5	-	4	5
Sum	60	59	51	8	24	5	22	26

Aktivitet: Observasjon av utfargete par, enkeltindivider eller reirbygging, men ikke påvist ruging.

Oppgitt hekking: Oppgitt etter påbegynt ruging.

Unger: Utflydde unger eller store reirunger (> ca 7 uker).

Tabell 3.
Nøkkeltall 2007 og 2008

	2007	2008
Kjente revir	58	60
Kontrollerte revir	55	59
Okkuperte revir	46	51
Andel okkuperte revir	84%	86%
Unger	22	26
Unger pr kontrollert revir	0,40	0,44
Unger pr okkupert revir	0,48	0,51
Unger pr vellykket hekking	1,16	1,18
Dobbeltkull	3	4
Oppgitt hekking	4	5

Tabell 4.
Ungeproduksjon i 2007 og 2008 pr kommune

Kommune	Unger 2007	Unger 2008
Kongsberg	-	1
Ringerike	3	-
Flå	2	3
Nes	1	3
Gol	1	-
Hemsedal	2	3
Ål	-	2
Hol	5	6
Sigdal	2	1
Krødsherad	2	-
Flesberg	1	1
Rollag	-	1
Nore og Uvdal	3	5
Sum	22	26

Tabell 5.
Ungeproduksjon i 2007 og 2008 pr område

Områder	Unger 2007	Unger 2008
Nordfylket	10	19
Sørfylket	12	7
Sum	22	26

Kommentar til resultatene

Tabell 2 viser hovedtallene for 2008, mens tabell 3-5 sammenligner årets resultater med fjorårets.

Generelt indikerer resultatene at 2008 var et noe bedre år enn 2007. Ungeproduksjonen pr kontrollert revir var ca 10 % høyere enn i 2007. Med de feilkilder som en slik kartlegging innebærer, skal man imidlertid være forsiktig med å legge for stor vekt på denne forskjellen.

Splitter vi derimot resultatene opp i Nord- og Sørfylket, trer en påfallende forskjell fram, se tabell 5. Mens resultatet var dårlig i nord og bra i sør i 2007, er årets resultater tilnærmet motsatt. Vi er usikre på hva som er årsaken. Den mest nærliggende forklaringen er endring i næringstilgangen. Vi har imidlertid ikke noe materiale som underbygger dette. På den annen side kan tallene bare reflektere det faktum at kongeørna veldig ofte bare hekker annet hvert år. I så fall er forskjellen mellom nord og sør bare et tilfeldig utslag av dette.

Figur 3. Reir brukt over mange år kan oppnå store dimensjoner. Fra Hol kommune. Foto: Lars Egil Furuseth.

Andel okkuperte revir (86 %) er på samme nivå som i 2007 (84 %), se tabell 2. Vi antar at andel okkuperte revir generelt er undervurdert. Her bygger vi blant annet på at i flere revir med ungeproduksjon i 2007, har det i år ikke vært mulig å påvise noen aktivitet. Vi tror det i de fleste tilfeller skyldes tilfeldigheter og at minst en av fuglene fortsatt er i de fleste av disse revirene. I et tilfelle i Sigdal kommune har det tross intensive undersøkelser ikke vært observert voksne fugler, og ulovlig forfølgelse kan ikke helt utelukkes (se under Forvaltning og trusler nedenfor). Ser vi på de 55 revirene som er kontrollert både i 2007 og 2008, har 95 % vært okkupert minst ett av årene.

Det er samlet inn ett uklekt egg (Ål) og ved en lokalitet i Hol var det rester etter én død unge i reiret i tillegg til den som levde opp.

Populasjonsstørrelse

I fjorårets rapport estimerte vi hekkebestanden til å ligge i intervallet 46-53 par. Tar vi utgangspunkt i 60 kjente revir og andel okkuperte revir (86 %), får vi en bestand på 52 par. Tar vi hensyn til at det på den ene siden finnes 4-5 sannsynlige/mulige nye revir og på

den annen side usikkerhet om noen av de registrerte revirene, ender vi opp med et estimat i overkant av 50 par. Inntil vi har mer kunnskap, velger vi å holde fast ved at bestanden ligger innenfor fjorårets anslag på 46-53 par.

Som vi påpekte i fjor, mener vi oppjusteringen av bestandsanslaget i hovedsak skyldes økt kunnskap, kombinert med en viss ekspansjon mot lavereliggende områder i sør. I Nordfylket har det antakelig skjedd små endringer. Her var det registrert 26 revir i 2001, mens vi nå har 30 (fratrasket 1 revir som ikke har vært fulgt opp). Vi tror at bestanden i Nordfylket nådde et metningspunkt for 5-10 år siden. Denne delen av fylket inneholder sannsynligvis de mest optimale biotopene. Våre innsamlinger av byttedyr viser at hare og rype utgjør en vesentlig del av dietten i disse områdene. Og det er trolig ikke noen ytre betingelser som tilsier at bestanden her kommer til å øke. Selv om bestanden i sør har økt, er det trolig snakk om gjenerobring av gamle hekkeområder. Navn som Ørneberget, Ørnedalen osv. forteller at her kan det ha vært kongeørn fra gammelt av.

Ringmerking

Tabell 6.

Antall unger ringmerket i 2007 og 2008 pr kommune

Kommune	2007	2008
Flå	2	-
Nes	-	1
Ål	-	1
Hol	2	6
Nore og Uvdal	1	4
Sum	5	12

Ringmerkingen er utført av Lars Egil og Per Furuset. I forbindelse med ringmerkingen av den ene av ungene i Ål var det et innslag i NRKs radioprogram Naturens Verden.

Vi har brukt et fargemerkingssystem som er felles for Sverige, Finland og Norge. Det innebærer en ring på hver fot med forskjellig farge, kode og funksjon.

Fargen på ringen som sitter på fuglens høyre bein angir området hvor fuglen er merket (i hele Norge blir det brukt ring med lilla farge). Denne fargen er den samme som blir brukt hvert år i de respektive områdene. Fargen på ringen på venstre bein angir årstallet fuglen er merket, (ringen på bilde i figur 4 er fra 2008). Denne ringen innehar også en enkel individuell kode

som skal gjøre det enklere å leses av på litt avstand.

Figur 4. Foto: Lars Egil Furuset.

I sesongen 2008 hadde vi gjenfunn/kontroll av to kongeørner som var merket i 2007. En unge som ble ringmerket i Nore og Uvdal den 24.06.07 ble fotografert på åte 9 km vest for reiret den 13.02.08 (figur 1), og en unge som var merket i Hol den 01.04.07 ble observert 3 km fra reiret fra januar til ut i april 2008 (figur 8).

Fargevariasjoner og alder

Aldersbestemmelse av kongeørn basert på fjærdrakten er beskrevet flere steder i litteraturen, se for eksempel Tjernberg & Landgren 1999 eller:

<http://orrhult.eu/projekt/orn/aldersbest.kungs/aldersbest.kungs%20index.htm>.

I Buskerud har vi flere eksempler på revirhevdende fugler med subadult fjærdrakt. Fuglen på bildet i figur 5, som er en hann, inngår i et par som etablerte revir i 2004 og som fikk fram unger i 2005. Bilde er tatt i mars 2008 og viser fortsatt utpreget subadult fjærdrakt. Vi har andre eksempler hvor dette er enda mer utpreget. Etter vår oppfatning skal man ikke avskrive tilsynelatende unge fugler som hekke-/revirhevdende fugler bare på fjærdrakten.

Figur 5. Hannen i det ene reviret i Hol har subadulte tegninger. Foto: Lars Egil Furuset

Forvaltning og trusler

Småkraftverk i Flå

I fjellbygdene er det et stort antall småkraftverk under planlegging. Flere av dem berører viktige biologiske interesser, og det er grunn til å være betenkt over den samlede effekten av de mange arealinngrepene i fjellområdene.

I denne konkrete saken påpekte uttalelsen at den planlagte inntaksdammen ligger i direkte utsyn fra en hekkeplass som var i bruk så sent som i 2007. Anleggsarbeidet må derfor unngås i den første del av hekkesesongen. Videre må en unngå å legge til rette for økt trafikk omkring tjernet og parkeringsplasser må unngås.

Zip-line i Hemsedal

Et stykke fra en tradisjonell hekkeplass i Hemsedal, er det planlagt en såkalt Zip-line. Det er en kabel spent over et dalføre hvor turistene fastspent i en sele kan skli mellom to fjelltopper.

Zip-lina vil krysse et dalføre ørneparet benytter når de ofte i stor fart kommer inn mot reiret. Etter vår oppfatning vil denne lina medføre kollisjonsfare for fuglene. Rovfuglgruppa har kommet med et innspill til Hemsedal kommune hvor vi protesterer mot etablering av Zip-lina. Klagen ble tatt til følge i planutvalget, og det er nå utarbeidet et nytt forslag til trase som ser ut til å kunne aksepteres av alle parter.

Hekkeplass med lav hekkesuksess i Flesberg

Ved den ene av de 2 kjente hekkeplassene i Flesberg har det vært uvanlig lav hekkesuksess. Vårt eget materiale viser at det i perioden 2001-2008 ikke har vært vellykket hekking et eneste år, på tross av at det har vært påbegynt ruging i 5 av årene. Andre kilder indikerer at det ikke har vært vellykket hekking her siden 1991 (Steen & Sørli, 2008).

Vi er kjent med at det er oversendt 2 uklekte egg fra denne reirplassen til NINA for nærmere analyse, bl.a. av giftkonsentrasjoner. Vi har pr dato ikke kjennskap til resultatet av disse analysene.

Vi tok selv saken opp med Statens Naturoppsyn, avdeling Rødberg, som vi har

etablert et godt samarbeid med på andre områder. Vi ble etter hvert henvist til SNO rovviltseksjonen, Bø i Telemark. De har ikke besvart vår henvendelse. I en artikkel i Våre Rovdyr antydes det at utilsiktede forstyrrelser er den mest sannsynlige forklaring på den lave hekkesuksessen (Steen & Sørli, 2008). I innspill til Kommunedelplan for Blefjell i 2004 og 2005, tok Naturvernforbundet i Buskerud opp denne problemstillingen, og påpekte at foreslåtte utbyggingsområder ville true denne hekkeplassen. Så langt vi kan se, er ikke dette tatt hensyn til.

Etter vår oppfatning kan man heller ikke utelukke at vi her står overfor tilsiktede forstyrrelser/faunakriminalitet.

Faunakriminalitet

Som vi skrev i fjorårets rapport, tror vi ikke faunakriminalitet mot kongeørn forekommer i noen stor utstrekning. Vi har likevel eksempler på områder, blant annet i Sigdal, hvor det tross intensiv leting, ikke har vært mulig å påvise revirhevdende individer i år. Når et par tilsynelatende plutselig forsvinner fra et etablert revir, kan man ikke helt utelukke at det har skjedd ulovligheter.

Figur 6. Noen par hekker temmelig nær mye trafikkerte veier. Foto: Thor Erik Jelstad

Kongeørn og arealforvaltning

Mange års erfaring viser at det er vanskelig å nå fram i saker hvor ønske om å ivareta biologisk mangfold står mot næringsinteresser. Kongeørn er ikke noe unntak. I kommunene vil som oftest sterke økonomiske interesser knyttet til

utbygging i fjellskogområdene sammen med de ofte tette bånd mellom politikere og utbyggingsinteressene avgjøre utfallet i slike saker. Den nevnte saken i Hemsedal er i så måte et unntak. Vi har også opplevd det vanskelig å nå fram med argumentasjon overfor Fylkesmannens miljøvernavdeling.

Påkjørsel av tog og bil

Som vi påpekte i fjorårets rapport, blir kongeørn av og til kjørt i hjel av toget vinterstid. Det samme skjer i andre fylker også, som for eksempel Hedmark (Knoff 2007,2008). Rester etter påkjørte dyr tiltrekker seg ofte kongeørn, som kan komme i fare for å bli påkjørt. Fra 1995/96 sesongen til 2007/08 sesongen kjenner vi til disse påkjørslene hvor kongeørn er drept av tog:

Tabell 7. Kongeørn drept av tog

Kommune	År	Antall
Flå	1994/95	1
Ringerike	1996/97	1
Flå	2001/02	1
Nes	2006/07	1
Ål	2007/08	1

Vi kjenner også til flere påkjørsler de senere årene hvor kongeørna har kommet unna uten at

Videre arbeid

Våre undersøkelser viser at kongeørnbestanden i fylket er stabil eller svakt økende og at reproduksjonen både i 2007 og 2008 har vært tilfredsstillende. I et slikt lys kan det naturligvis diskuteres om det er riktig å legge ned så store ressurser på denne arten. Vi mener imidlertid det er av stor verdi å drive en løpende overvåking av bestand og reproduksjonen av en så fåtallig art. Det vellykkede opplegget som vi har gjennomført i år er en inspirasjon for videre innsats, og vi tar derfor sikte på å fortsette kartleggingen på samme nivå også i 2009. Vi har knyttet kontakter i kongeørnmiljøet i Oppland for å bedre kunnskapen om forekomsten av kongeørn i grenseområdene mellom Valdres og Hallingdal og i søndre deler av Begnadalen. Gruppen har også involvert en ny feltmedarbeider for å styrke kartleggingen i Kongsberg kommune. Spesielt i Nordfylket har vi mye historisk materiale som tidligere ikke er

det er blitt verifisert om de er drept/skadet, bl.a. gjelder det 4 tilfeller i Hallingdal i sesongen 2007/08. I tillegg ble hannen i det ene reviret i Hol drept av bil vinteren 1996/97.

Når slike påkjørsler rammer revirhevdende fugler, er dette en faktor som vi mener kan ha en viss betydning. Det viktigste forebyggende tiltak er å sørge for å fjerne alle rester etter påkjørte dyr fra jernbanelinja og veien så raskt som mulig.

Figur 7. Per Spildrejorde i Jernbanelinjen med ungfugl (3K) påkjørt av tog i Nes i februar 2007. Den ble seinere avlivet av veterinær. Foto: Per Furuseth.

publisert. For flere lokaliteter finnes det lange tidsserier. Vi har som mål å sammenstille dette materiale, og eventuelt publisere det i en særskilt rapport. Her er det også aktuelt å presentere en sammenstilling av data om byttedyr som er samlet inn over en lang tidsperiode.

Figur 8. Unge merket i Hol i 2007 fotografert i mars 2008, 3 km fra merkeplassen. Foto: Per Furuseth.

Artikkelforfatterne

Thor Erik Jelstad
Søyaveien, 3340 Åmot
te-jelst@online.no
908 68 938

Lars Egil Furuseth
Dagali, 3580 Geilo
furufugl@start.no

Per Furuseth
3577 Hovet
p-furuse@online.no

Martin Lindal
Granvegen 17, 3560 Hemsedal
martin.Lindal@hemsedal.kommune.no

Litteratur

- Jelstad, T.E., Furuseth, L.E. og Furuseth, P. 2007
Kongeørn i Buskerud. Rapport fra kartleggingsarbeidet i 2007.
Buskskvetten, november 2007.
[http://nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2007/Kongeorn i Buskerud i 2007 v2.pdf](http://nofbuskerud.net/Buskskvetten/Arkiv/2007/Kongeorn_i_Buskerud_i_2007_v2.pdf)
- Knoff, C. 2007
Rapport fra Fuglevakta i Hedmark 2006
Kornkråka 37: 17-19
- Knoff, C. 2008
Rapport fra Fuglevakta i Hedmark 2007
Kornkråka 38: 43-45
- Steen, O.F., Midtgard, H. og Stensrud, I. 2008.
Bestandskartlegging av kongeørn i Buskerud og Telemark i 2007.
Våre Rovdyr 1/2008: s.12-17.
- Steen, O.F. og Sørli, B. 2008
Overvåking av hekkeplasser for jaktfalk og kongeørn i Telemark for å forebygge faunakriminalitet.
Våre Rovdyr 3/2008: s.82-89.
- Tjernberg, M. & Landgren, T. 1999
Åldersbestämning av kungsörn
Kungsörnen 1999: s.16-33

Gulspurv. Foto: Jens Erik Nygård